

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

פרשת ויגש | גיליון מס' 122 | טבת תש"פ

סיום הש"ס בדף היומי - גיליון נושא

כל ימיו בעמוד והחזר קאי

לקראת סיום הש"ס
והתחלת מחזור חדש של לימוד הדף היומי
זכתה מערכת "אוסף גיליונות"
לשיחה במעונו של
הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
ראש ישיבת נתיב הדעת
לדלות עצות והדרכות
בענין לימוד הדף היומי

מתוקים מדבש

"סיום" ו"התחלה" בפרשת ויגש

תמצית הש"ס

סיכום חדש ומקיף ללומדי הדף היומי
מאמר הדרן מיוחד לרגל סיום הש"ס

עינינו גל

מקבץ ידיעות וחיזוקים אודות לימוד הש"ס

עומק הפשט

עבידנא יומא טבא לרבנן - יו"ט בסיום מסכת

הרה"ג ר' מרדכי דוד נויגרשל

לכבודם של מסיימי הש"ס ושל עמלי תורה שתורתם אומנתם

לעילוי נשמת ר' דוד עובד בן רות ז"ל כ"ח כסלו תש"פ

ספר
יצא
לאור
בצוף

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת ויגש

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:05	17:28	16:13	ירושלים
18:06	17:29	16:26	בני ברק
18:04	17:27	16:16	חיפה
18:06	17:28	16:21	מודיעין עילית
18:06	17:29	16:12	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,

ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"

בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

מקבץ ידיעות וחיזוקים אודות לימוד הש"ס

עומק הפשט | 45

דיוני הלכה אקטואליים

עבידנא יומא טבא לרבנן - יו"ט בסיום מסכת

פניני הלכה | 53

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 57

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

לכבודם של מסיימי הש"ס ושל

עמלי תורה שתורתם אומנתם

שיעורי דעה | 59

הלכה דעה ומוסר

אז נדברו | 61

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 67

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 69

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 71

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 73

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

עם הספר | 75

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

לקראת שבת | 77

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

הדף היומי | 13

מיוחד לאוסף גיליונות'

שיחה במעונו של

הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת נתיב הדעת

עצות והדרכות בענין לימוד הדף היומי

מגיד דבריו ליעקב | 17

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 23

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"סיום" ו"התחלה" בפרשת ויגש

עטרת השבת | 25

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי תוספת שבת

תמצית הש"ס | 29

סיכום חדש ומקיף ללומדי הדף היומי

מאמר הדרן מיוחד לרגל סיום הש"ס

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'

תל ציון

בית כנסת החסידים

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א'
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל "ברסלב"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת ויגש תש"פ | גליון מס' 118

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

תרגום התורה ליוונית – הכנסת התורה במצור ובמצוק

לישראל כיום שנעשה בו העגל. הרי אין זו מליצה בעלמא, כתוב כאן שיש קשר בין הדבר הנורא שקרה ביום הזה, לבין חטא העגל.

התורה יכולה להיכתב רק ביוונית

שינוי במסכת מגילה (ח' ע"ב) "רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית", ובגמרא (שם ט' ע"ב) "אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל", וכך פוסק הרמב"ם (הלכות תפילין מזוזה וספר תורה פ"א הי"ט), אלא שהרמב"ם כותב הגבלה, שהיום אי אפשר לעשות כן, משום שהשפה היוונית אינה ברורה ואינה ידועה, זה השתבש. חז"ל דברו רק בשעתו, אבל היום זה כבר לא נוגע.

ושם בסוגיא מביאה הגמרא ברייתא "ותניא אמר רבי יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך, דתניא מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסם בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן, ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולם לדעת אחת, וכתבו לו וכו'", הגמרא מונה שם שלש עשרה שינויים אחד לאחד, והייתה גם סיעתא דשמיא מיוחדת, שנתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד, וכל אחד היה בטוח שהדבר הזה ייעשה גם על ידי החכמים האחרים, וכך ניתרגמה התורה ליוונית.

נמצא, שבברייתות, במגילת תענית ובמסכת סופרים, מצאנו שהדבר הזה היה רע, גרוע מכל גרוע, קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, והביא חושך לעולם שלושה ימים, הדבר הזה היה נורא ואיום, ועם זאת שהדבר הזה היה נורא ואיום, הייתה כאן סיעתא דשמיא מיוחדת בכתבתו.

יתר על כן, הגמרא שואלת מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, שאף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, ומתרצת, אמר קרא יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם, דבריו של יפת יהיו באהלי שם, ומקשה, ואימא גומר ומגוג, היינו לך שביוונית, אולי זה מדבר בשפות אחרות של בני יפת, ומתיר רבי חייא בר אבא "היינו טעמא דכתיב יפת אלקים ליפת, יפיותו של יפת תהא באהלי שם", ופירש"י "הוא לשון יון, לשונו יפה משל כל בני יפת".

נמצא, שמדובר כאן על "יפת אלקים ליפת", על הלשון היפה ביותר של יפת, והיא תהיה באהלי שם, אכן, כאן זה ודאי לא מובן, יש כאן גזירת הכתוב שאפשר לכתוב ספרי תורה ביונית, הגמרא הרי אומרת שהתירו שהספרים יכתבו יונית, ולא די שהתירו אלא שהספרים הנכתבים יונית קדושים בקדושת ספר תורה, בשעה שהדבר הזה בנוי על אסון, החטא הנורא ביותר שהיה בעולם הוא שווה ערך לזה, זה בנוי על דבר שהוא קשה כיום שנעשה העגל, מה ביאור הדבר.

תרגום התורה ליוונית – יפיותו של יון באהלי שם

באותה פרשה של בני יפת, כשהתורה הולכת ומונה אותם, הם נמנים, גומר, מגוג, יון, ועוד, כל אלו שנמנים שם, וכבר שם דורשים חז"ל ברמוז, שמבני יפת

מה הקושי המיוחד בתרגום התורה ליוונית

איתא במסכת סופרים (א' ז') "מעשה בה' זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית. והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה", [ובמגילה דף ט' ע"א מובא מעשה זה בכרייתא, ושם כתוב שהיו ע"ב זקנים], למדנו שהיה יום זה קשה לישראל כיום שנעשה העגל, והטעם, לפי שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

דבר זה קרה בח' טבת, כפי שכתוב במגילת תענית, שם כתובים אותן תעניות צדיקים שצריכים להתענות בנוסף על התעניות שהם חובה, וכתוב שם שמלבד עשרה בטבת שזה תענית מדברי קבלה, אף בח' ובט' בטבת זאת תענית צדיקים. וכך אנו אומרים זאת אף בסליחות לעשרה בטבת, "אזכרה מצוק אשר קראני, בשלש מכות בחודש הכני, כו', דעכני בשמונה בו שמאלית וימנית [לשון זו צריכה ביאור] הלא שלשתן קבעתי תענית, ומלך יון אנסני לכתוב דת יונית" היינו, מלך יוני אנס את חכמי ישראל לכתוב את התורה ביוונית, וזה קרה בשמונה בו, ובהמשך כתוב "זועמתי בתשעה בו בכלמה וזכר וכו'" על סילוק עזרא הסופר, "וביום עשירי צָנָה בן בוזי החוזה כתב לך בספר המחזה את עצם היום הזה", זה עשרה בטבת, שבו יש תענית מדברי קבלה.

עשרה בטבת הוא תענית חובה מארבעת התעניות ציבור שמחוייבים בהן, אבל התעניות האלו נקראות תעניות צדיקים שמתענים בהן רק אנשי מעלה, וכתוב שהסיבה לתענית של ח' בטבת, זו העובדה שתלמי מלך יון אנס והכריח את חכמי ישראל לתרגם את התורה ליוונית, ואיתא במגילת תענית שירד חושך לעולם שלושה ימים, העולם חשך בעדנו שלושה ימים, וכאמור, במסכת סופרים כתוב שהיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, עד כדי כך.

והנה, אין להקשות מכך שהתורה נכתבה בשבעים לשון על ידי משה רבנו, כי את זה כתב משה רבנו בעצמו, והדבר ברור שלא אמרו שאין התורה יכולה להתרגם כל צרכה על התורה שמיתרגמת על ידי משה רבנו, "אין התורה יכולה להתרגם כל צרכה" הכוונה היא שרק משה רבנו יכול לתת את התורה כצורתה, בכל שבעים לשון, אכן התרגום הזה לא גלוי ואין לנו אותו.

אף מתרגום אונקלוס לא קשה, כי משמע במגילה (ג' ע"א) שהוא היה מקובל מסיני וזה תרגום ממש, כפי שדורשת שם הגמרא "ויקראו בספר תורת האלקים מפורש", "מפורש זה התרגום", תרגום זה הוא קדום וניתן למשה מסיני, ואונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע, והוא הנקרא תרגום בסתם.

אכן קשה, כי הלא התורה ניתרגמה להמוני שפות, התורה מתורגמת תמיד, ואף מצינו כי גדולי ישראל עשו תרגום, חכמי ישראל עצמם התעסקו בזה, ורב סעדיה גאון תרגם את התורה לערבית. אם הדבר הזה הוא נורא כל כך, וקשה לישראל כיום שנעשה העגל, כי אין התורה יכולה להתרגם כל צרכה, למה התעסקו בזה.

ואם כן, עלינו להבין, מה המיוחד במה שקרה בתרגום התורה ליוונית, ולמה היה הדבר קשה עד כדי כך שירד חושך לעולם שלושה ימים, והיה קשה להם היום

תבוא מלחמת גוג ומגוג, היינו, אז, זה היה העולם כולו. העולם שאחרי המבול היה נח ובניו, וכל העולם כולו התחלק לשלושה, ואלו הם האבות. שם, שמבניו יצא מה שיצא, [ואין זו סוגייתנו עתה], זה סוג אחד, אחד מהפנים של העמים בעולם, יפת זו קבוצה אחרת של עמים הקרובים זה לזה והם קבוצה בפני עצמה, וחס, אלו שוב עמים שהם קבוצה בפני עצמה, וכבר אז נקבע מה כל קבוצה תרע לעשות, היינו, מה עתיד להתגלות מכל קבוצת עמים שהייתה שם אחרי המבול, זה היה יסוד העולם כולו, שם חס יפת, ואז כבר נקבע העתיד של כל מה שעתיד לצאת מהם ולהיעשות ולהתגלות על ידם.

בין יתר הדברים היה גם הדבר הזה, כפי שהגמרא לומדת מהפסוק, "יפת אלקים ליפת", היינו, יפת, הם העמים המקפידים ומדקדקים בכך שתורבתם היא סביב היופי והוא עניינם, ועם אותו הכח המיוחד ליפת, הדקדוק, ההידור הגדול, וההצלחה הגדולה שלהם בענייני יופי, נאמר על יפיות זו "יפת אלקים ליפת", למדנו מכאן שיפת נקרא על שם היופי, ובורא העולם נתן אפשרות ליפת עם יפיותו שהיא צריכה להיכנס באהלי שם, זו היא לשון יון שצריכה להיות באהלי שם.

כלומר, אותו דבר איום ומבהיל, שנחשב כאסון שמתענים עליו בכל הדורות, כפי שאנו אומרים "הלא שלוששתן קבעתי תענית", הדבר הזה בעצמו נקבע מראש שכך צריך להיות מצד דין התורה. היינו, כדרך שכבר אז נקבעו הרבה דברים שיהיו בהמשך, אז נקבעו שרשי העולם, כך נקבעה כבר מאז אותה גלות שצריכה התורה לגלות אצל יון, "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם".

אותו "ישכון באהלי שם" אינו דבר רצוי, זאת ברכה שניתנה ליפת ומבחינתו זה דבר טוב, אבל העובדה שהוא שוכן באהלי שם, עבורנו הדבר הזה אינו ברכה. הדבר הזה הוא גלות, הוא אסון שבשילנו. זאת ברכה ליפת. אבל עבורנו הדבר הזה עצמו הוא קללה.

המובן בדבר הזה הוא, שכבר אז נקבע שהתורה צריכה להיכנס לאותה גלות. זאת גלות, אלו מלבושים שהתורה לובשת, והמלבושים הללו אינם הולמים אותה, אין התורה יכולה להתירגם כל צרכה, וכלשון הברייתא במסכת סופרים "היה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל, לפי שאין התורה יכולה להתירגם כל צרכה".

והנה, שאלנו, אם אין התורה יכולה להתירגם כל צרכה, מדוע מתעסקים גדולי חכמי ישראל בתרגום התורה לכל מיני שפות, אכן, התשובה לכך, כי תרגום התורה לכל מיני שפות זה פירוש, אולם תרגום התורה ליוונית, זה נקרא לעשות כאן צורה אחרת לתורה. הדבר הזה הוא קדוש בקדושת תורה וזה ספר תורה אמיתי. כאן נמצא האסון. בעובדה, שכאשר זה נכתב בכל מיני שפות זה פירוש אולם כשזה נכתב יוונית זה תורה, זו השפה האחת והיחידה שאפשר לכתוב בה את התורה וזה יהיה ספר תורה כשר. בדבר הזה התורה עצמה נמצאת פה בגלות.

עתה, ננסה להבין, במה דבר זה של תרגום התורה ליוונית, היינו, להכניס את התורה בעצמה עם קדושת ספר תורה, לתוך מסגרת ולבוש של "אין התורה יכולה להתירגם כל צרכה", שיש כאן גזירת גלות ושיעבוד על התורה בעצמה, במה זה דומה ליום שנעשה בו העגל, מהי ההשוואה בין מה שקרה פה לבין אותו היום.

יון היא מנהגו של עולם – כנגד האמונה בתורת משה

הנה, יון, הייתה זו שהביאה לעולם מערכת שלימה ומסודרת של מה שנקרא מינות וכפירה. זו תרבות שלימה, שכל עניינה זה דבר שעומד בניגוד גמור לכל מה שהתורה אומרת, מבראשית ועד לעיני כל ישראל, כל התורה כולה. התרבות הזו, היא תרבות שבאה לעקור את כל התורה כולה מתחילתה ועד סופה. התרבות הזאת, רחמנא יצילנו מהדעות הללו, מאמינה ותופסת את כל העולם כולו כעולם קיים מסודר ומאורגן. כאילו מנהגו של עולם זאת מציאות אמיתית. העולם תמיד היה קיים ותמיד יהיה קיים, מציאותו היא מציאות קבועה וקיימת, ומה שמובן מתוך סדר העולם זאת האמת לאמיתה. את כל זה מכריזה יון, וכל הדברים האלו הם כפירה גמורה בכל התורה כולה.

כל עצמה של יון באה להוציא לגמרי ממה שכתוב בלשון הרמב"ן בסוף פרשת בא, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו אם לא נאמין שכל דברינו ומקרינו אין בהם מנהגו של עולם דרך הטבע וסדר קבוע, אלא שכל מה שקורה ונעשה בעולם, מהדבר הקטן ביותר ועד הגדול ביותר, הכל מושגח ומכוון, והכל ניסים נסתרים, הכל נעשה על ידי בורא העולם כדי להביא את העולם לאותה תכלית רצויה שבורא העולם רוצה להביא אליה את העולם.

לדידם של בני יון, לתרבותם שלהם, העולם כולו פועל כמציאות קיימת לעצמה, לגמרי במנהגו של עולם, בדרך הטבע, ובסדר קבוע, כך העולם נראה, [לכן היום העולם נראה כמו שהוא נראה], להוציא לגמרי מכל התורה כולה. ברמב"ן כתוב שאין חלק בתורת משה רבינו למי שמאמין אפילו במשהו בתפיסה הזו של יון, אין שום אחיזה או חיבור ושום שייכות בתורה למי ששייך לתרבות הזאת ולתפיסת המציאות של יון.

התורה כולה באה להוציא מהתרבות הזאת. התורה כולה באה לגלות את רצונו של בורא העולם, ולגלות שכל הבריאה כולה, כל מציאותה, וכל סדר ההנהגה שלה, היא גילוי רצונו של בורא העולם. הבריאה הולכת לאותה תכלית שבורא העולם רוצה להוליך אותה. לדידם של יון, הבריאה קיימת, היא לא באה משום מקום והיא לא הולכת לשום מקום, כך זה לדידם, אולם אנחנו יודעים שהבריאה באה מרצונו, והיא פועלת, ותגיע לקיום רצונו.

היופי שבשפה היוונית שייך למערכת של תרבות יון

והנה, צריך להבין מה הכונה כאשר אומרים על שפה שהיא יפה, איזה יופי יש בזה, ודאי אין הכונה שניעים לשמוע את הצליל של השפה, לא זה היופי של השפה, ובפרט, שכל מילה ניתן לאומרה בצלילי נעים יותר או נעים פחות, תלוי מי האומר ובאיזה אופן אומרים, כמובן, על איזה יופי מדובר פה, מה הכונה "יפיותו של יפת תהיה באהלי שם", הלא זו שפה בעלמא, צירוף של הברות למילים, כאשר ניתן לבחור במילים כאלו או אחרות, הדבר ידוע שכל שפה יכולה להיות מדוברת בצורה יפה ויכולה להיות מדוברת בצורה צורמת ולא יפה, לא זה מה שנקרא יפיותו של יפת.

אכן, הדבר מובן וברור, שהשפה אינה רק מילים בעלמא אלא זו מערכת הקשרים, מערכת שלימה. היופי שבשפה, כמו כל יופי, הוא התיאום וההרמוניה שיש בין כל החלקים המרכיבים, זה יוצר מערכת שפה, וכפי הנראה יש משהו בשפה היוונית המקורית, שהיום אין אותה לאף אחד, כפי שכותב הרמב"ם, אבל באותה שפה יוונית מקורית זאת מערכת הרמונית, מערכת כזאת שבה היופי נמצא בשפה עצמה, היופי כאן זה בצירוף המילים והמשפטים, זו לא שפה בלבד, אלו לא הברות, השפה היא תרבות.

וכך כשהתירו לכתוב את התורה ביוונית, הדבר הזה הוא פגיעה נוראה, זו הפגיעה הנוראה ביותר שיכולה להיות בתורה, ואנחנו הרי מתענים על זה. כי את אותה מערכת הנקראת יוונית, המערכת שהיא שפת יון, צורת חיבור והעמדת הדברים, ותפיסת הקשר שבין הדברים ואופן העמדתם, ואופן ההארה של הדברים, האם ניתן להלביש את כל זה על התורה.

תחילת מלכות יון מקבילה לפיסוק הנבואה

שנינו בברייתא בסדר עולם (פ"ל) שבאותה שנה שמלך אלכסנדר מת הנביא האחרון, "עד כאן היו הנביאים מדברים ברוח הקודש מכאן ואילך הט אונן ושמע דברי חכמים", הדבר הזה קרה בשנה שמלך אלכסנדר, כאשר אלכסנדר כבש, דהיינו יון כבשה, את העולם. יון, כידוע, השתלטה על כל העולם כולו מקצה אל קצה, כמעט על כל העולם כולו, חוץ מצד מזרח, שכתוב בחז"ל שאותו הם לא כבשו, ובאותה שנה מת הנביא האחרון, ו"עד כאן היו הנביאים מדברים ברוח הקודש", אין יותר נבואה, נגמרה הנבואה. למדנו מהברייתא עצמה, שהשתלטות של יון על העולם, היא עצמה סילקה ודחתה את הנבואה מהעולם.

בהקדמת ר' ניסים גאון לפירוש הש"ס, בתחילת מסכת ברכות, מזכיר פעמיים שהיה בישראל מנין שטרות, זה המנין שמונים לתחילת ממשלת אלכסנדר. הגר"א כותב שם בסדר עולם שזה החל אחר שהוא רצה להחריב את בית המקדש ולהעמיד צלם בהיכל, והבטיחו לו שכלל ישראל ימנו מנין חדש משנת מלכותו, זאת הייתה השנה הראשונה, שנת מלכות אלכסנדר, והולכים ומונים, וכך אנו מוצאים בכמה מקומות ברמב"ם כאשר הוא מציין תאריך הוא מונה שתי תאריכים האחד לבריאת עולם והשני למנין שטרות, ועד הדור הזה ישנן עדות ומקומות בישראל שעדיין מונים כך בכתובה, לבריאת עולם ולמנין שטרות.

והנה, רבנו נסים גאון, רומז שם בדרך אגב, כאשר הוא מונה את המאורעות של ירידת רב לבבל וזמן חתימת התלמוד הוא כותב שני תאריכים וזו לשונו "והיתה ירידתו לבבל בשנת ת"ק שנים לפיסוק הנבואה אשר הוא תחילת ממשלת אלכסנדר כי אז היתה תחילת מלכותו" היינו, המנין האמיתי אינו לממשלת אלכסנדר, לא זה הדבר שמעניין אותנו, אלא שהמנין החדש הוא לפיסוק נבואה, היום שבו פסקה נבואה מישראל. זה באמת ראוי להיות מנין חדש, זה זמן אחר, עד אז היה זמן אחד, ומאז, היינו, מתחילת ממשלת אלכסנדר, באמת התחיל מנין אחר בעולם. זה סדר זמן אחר של עולם בלי נבואה, עולם שכביכול בורא העולם לא מדבר בו, אין קשר קבוע וישר, קשר של דיבור, בין הבורא לנבראים. זה נקרא עולם אחר. אין זה אותו עולם שהיה לפני שנת מלכות אלכסנדר.

נמצא אם כן, שהמנין הוא לפיסוק נבואה, ופיסוק נבואה הוא לשנת ממשלת אלכסנדר, למדנו, שאלכסנדר היה הסיבה לדבר הזה, כאן נמצאת הסיבה, ההשתלטות של יון וכל מה שכרוך בכך שזה השתלט על העולם, הוא הדבר שסילק ודחה נבואה מהעולם. וכך, אנו מונים לתחילת ממשלת אלכסנדר ואנו מונים לפיסוק נבואה.

כי הנה, הנבואה זו פרשה שלימה בתורה. הנבואה קיימת בישראל, כפי שכתוב בפרשת שופטים (דברים י"ח י"ט) "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי

כפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצונו, ודבר זה קרה, כפי שמפורש בפרשה שלימה בתורה, כהמשך למעמד הר סיני "ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלקי וגו'", וכאן מגיעה ההבטחה שבורא העולם יקים לנו נביאים, "ויאמר ה' אלי הטיבו אשר דיברו. נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך וגו'". היינו מעמד הר סיני ממשך בכלל ישראל על ידי הנביאים. במעמד הר סיני זכינו לנבואה, וכאן אנו ממשיכים לשמוע את דברו יתברך כהמשך מעמד הר סיני, זה מה ששומעים מפי הנביאים, "ונתתי דברי כפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצונו", היינו, אנו שומעים כביכול את דיבורו יתברך מפי הנביא, וכך, הדבר הזה הוא המשך מעמד הר סיני, זה נקרא שעדיין דברו איתנו.

עתה, נחזי אנן ונתבונן. אם אנו רואים שיון מסלקים את הדבר הזה, על ידם מסתלקת נבואה מהעולם, היינו, שלטון יון מסלק מהעולם נבואה, תחילת ממשלת אלכסנדר זה פיסוק נבואה, נמצא שיון הם המסלקים נבואה מהעולם, כלומר, במילים אחרות, יון הם אלו שמביאים את העולם למצב שמעמד הר סיני מפסיק להתגלות בו. אין את אותו המשך למעמד הר סיני שהובטח לנו "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי כפיו", זה נפסק, דהיינו, יון, יש בכוחה להפסיק את מעמד הר סיני.

כפירה שייכת רק כשמתנתקים מהר סיני

והנה, מעמד הר סיני היה מעמד שבו נתקיים כולונו, כל כלל ישראל, אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו. וכפי שמפורש בהמשך הפסוק שזה היה במעמד הר סיני "מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וגו'", ועל כך ישנה הבטחה "בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם", כותב על כך הרמב"ם באגרת תימן במילים מפורשות וברורות, וכך כותב גם הרד"ק ביחזקאל, שאם אנו מוצאים בני אדם כופרים, שאינם מאמינים, בידוע שהם לא עמדו על הר סיני. כי על מי שעמד על הר סיני הובטח "וגם בך יאמינו לעולם", והדבר הזה הוא קיים ונמצא איתנו לעולם ועד. אם אנו מוצאים כופרים, בכל צורות הכפירה האפשריות, בידוע, הדבר ברור, שאין לאנשים אלו קשר למעמד הר סיני.

והנה, הלא ידוע בדברי חז"ל, וכן ביארו רבותינו, כי כל כלל ישראל לדורותיו, כל הששים ריבוא, היינו, כל הקומה כולה של כלל ישראל, כולם עמדו בהר סיני, אלא על כרחנו, וזה כפי הנראה החידוש בדברי הרמב"ם, שכל כפירה היא קודם לכל ניתוק מהר סיני. כל מי שלא מנותק מהר סיני אינו יכול לכפור. כל מי שנמצא איתו מעמד הר סיני לא שייך שהוא יכפור, מעמד הר סיני קיים לעולם ועד, "וגם בך יאמינו לעולם", ואם אנו רואים שהרבה מאד כופרים, יש פירוש אחד לכך, קודם לכפירה צריכים להתנתק ולא להיות קשור למעמד הר סיני. כל מי שבאיזה אופן שהוא עדיין נמצא עמו איזה חלק שקושר אותו למעמד הר סיני, האדם הזה לא יכפור, הוא לא יכול לכפור, הוא ראה, "אתה הראת לדעת".

יון הביאה את המינות לישראל

עתה, כיון שאנו יודעים, והדברים הרי ברורים, שהמינות והכפירה התחילה מיון, הכפירות הראשונות היו של צדוק ובייתוס, ושם לא מדובר על עובדי עבודה זרה שעליהם הלא כתב הרמב"ם [בריש הלכות עבודה זרה] שהיה ליבם לשמים, הם התכוונו לשמים וטעו, כאן מדובר בכפירה פשוטה, מינות. וכך כותב הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכפורים ("פ"א ה"ז) "בימי בית שני צץ המינות בישראל, ויצאו הצדוקין מהרה יאבדו שאינן מאמינין בתורה שבעל פה וכו' הנושא שם הוא על אופן הקיום של "כי בענן אראה על הכפורת", כאשר הצדוקים כופרים בקבלה שבידינו, שקיבלנו ממש מסיני, ולכך משביעים את הכהן הגדול שיעשה את סדר עבודת יום הכפורים כמקובל בידינו, וכפי ששינונו ביומא הוא פורש ובוכה על שנחשד והם פורשים ובוכים על שחשדוהו.

למדנו, כי בימי בית שני צץ המינות בישראל, אותה מינות צצה, ופירושו מלשון "ויצץ ציץ", היינו, תחילת צמיחה וגידול, זוהי צמיחה של מין עץ הדעת רע, שם זה צץ ושם זה התחיל. והנה, כשמדברים על ההתחלה בימי בית שני, הרי שמדובר בזמן מסויים, צדוק ובייתוס קמו, צצו, בפולמוס של יונים, בתחילת גזירות יון. הם למדו באותו בית מדרש שלמד שם יוסי בן יועזר איש צרידה שעליו כתוב בחז"ל שהיונים הרגוהו, באותה שעת גזירה של יונים. הוא נהרג בידי המלכות, מלכות יון, כפי שמפורש במדרש (ע"י בראשית רבה ס"ה כ"ב).

למדנו אם כן, שעניין זה, שצץ המינות בישראל, זה דבר שהתחיל על ידי יון. הם אלו שהביאו לישראל את המציאות הנוראה הזאת שנקראת מתייוונים, מינות. ואין המדובר באנשים הנמצאים בשוליים, אלא מדובר אף בתנא אלקי, חברו של רבי עקיבא, מארבעה שנכנסו לפרס, והם הצליחו להכשילו, להעמידו בנסיון כל כך קשה שהוא לא עמד בו ונכשל. כפי שמפורש בגמרא בחגיגה (ט"ו ע"ב) שהוא נכשל משום שזמר יווני לא פסק מפיו, ואמר עליו על אחר, שבשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו. אותו זמר יווני ואותם ספרי מינים

שהיו נושרים מחיקו, כל זה שייך ליון, הם הצליחו להכשיל תנא, חבר של רבי עקיבא, אחד מראשי גדולי הדור, באותו דור של רבי עקיבא.

הדבר המבהיל והנורא שכתוב בגמרא הוא שרבי מאיר המשיך ללמוד ממנו, הוא רכב על סוס בשבת ורבי מאיר הלך אחריו ללמוד ממנו תורה, וכפי שאומרת הגמרא, רבי מאיר רימון מצא תוכו אכל וקליפתו זרק. יש דיון בזה שם בגמרא "ורבי מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר", איך הוא למד תורה מפיו של אחר, והגמרא אומרת שרבי מאיר היה מסוגל לעשות את זה. מכל מקום, אנו רואים שמדובר פה באדם שעדיין ראוי היה להיות רבו של רבי מאיר, רבי מאיר עדיין הייתה לו תורה ללמוד ממנו, והוא כופר בעיקר. כאן אנו רואים עד היכן הדברים מגיעים, באותו כח נורא שעליו הזהירה תורה "ולא תתורו אחרי לבבכם", זוהי המינות (ברכות י"ב ע"ב).

המינות וסילוק הנבואה – כיום שנעשה העגל

כאן הדברים מצטרפים. אותה יון שהביאה מינות לישראל, פירוש הדבר, שיון יודעת שיש בידם לכבות את ההארה של מעמד הר סיני, לולא כן, הרי כפי שמפורש בדברי הרמב"ם, כפירה בלתי אפשרית, אם מצאנו כפירה, מצאנו שכיבו את אותה הארה של מעמד הר סיני.

שני דברים נשתיירו בידינו ממעמד הר סיני, ואת שניהם סילקה יון. הנבואה נשתיירה בידינו ממעמד הר סיני כפי שמפורש בתורה, כאשר שאלת וגו', ויון סילקה אותה מהעולם, והאמונה אף היא נשארה ממעמד הר סיני, וגם אותה סילקה יון מהעולם.

[אכן באמת גם את הנבואה היא לא סילקה לגמרי, ולכן, גם את האמונה היא לא סילקה לגמרי. וכפי שאומרת הגמרא במסכת בבא בתרא (י"ב ע"א) "אף על פי שניטלה נבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה", היינו, עדיין יש את אותה נבואה שהיא "כאשר שאלת מעם ה' אלקיך ביום הקהל", הנבואה הזאת, מן הנביאים היא ניטלה ולא מן החכמים, היינו, החכמים עדיין נושאים בתוכם את אותה הארה של מעמד הר סיני, שהיא אותה נבואה, של "ונתתי דברי כפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצונו", זאת אותה הנבואה של החכמים, שאף אחר שניטלה מהנביאים, מן החכמים היא לא ניטלה. כלומר, הקיום של אותה פרשה של "כאשר שאלת מעם ה' אלקיך ביום הקהל" מתקיים, לא על ידי הנביאים, אבל על ידי החכמים שמהם היא לא ניטלה, אותה נבואה לא ניטלה].

כמו שיון סילקה מן העולם את הנבואה מן הנביאים, כך היא הביאה לעולם מינות, אשר במי שהיא פוגעת, היא מסלקת אותו ממעמד הר סיני, היא מכבה את מעמד הר סיני, לכן, "היה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל", היום שנעשה בו העגל זהו היום שפרשנו ממעמד הר סיני. ביום שהתורה ניתרגמה ליוונית, כאשר התורה עצמה התלבשה בלבוש יווני, כאן היה שוב עניין מעין זה.

כמובן צריך להבין זאת באופן דק ועדין ביותר, אך בעומק העניין, כשהתורה התלבשה ביוונית, כשאיך התורה יכולה להתרגם כל צרכה, פירוש הדבר, שאז אין את אותה ההארה שעליה כותב הרמב"ם בסוף הלכות ספר תורה ("פ"י ה"י) "מצוה לייחד לספר תורה מקום ולכבדו ולהדרו יותר מדי. דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר", לוחות הברית זה מעמד הר סיני בעצמו, הן נושאות בתוכן את מעמד הר סיני, וכתוב כאן ברמב"ם שכל ספר וספר נושא בתוכו את מעמד הר סיני, לכן, כשהספרים נכתבו יוונית, כשהתורה ניתרגמה ליוונית, היה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל, משום שספר התורה הזה הוא לא בדיוק כמו לוחות הברית. זה הדבר הנורא.

כאן נמצאת ההשוואה לאותו היום שנעשה העגל, זה מה שיון פעלה ועשתה בעולם, זוהי התענית של היום הזה, ח' טבת, כפי שמגלים לנו חז"ל במגילת תענית, לפי שאין התורה יכולה להתרגם כל צרכה, מדובר פה על התורה כתורה, התורה בקדושתה, התורה עם כל דיניה, והיא אינה יכולה להתרגם כל צרכה, היא לא יכולה להיכנס ליוונית, וכאשר היא כן נכנסת, אז היא נמצאת במצב כזה שהדבר הזה הוא גלות. זה הנסיון הנורא, שאנו חייבים לעמוד בו.

העולם חי במערכת יוונית – שסילקה את העניין האלקי

העולם חי היום בתוך מערכת שכולה כתובה יוונית מתחילה ועד סוף, כך הדברים נתפסים באופן הפשוט. אנו חיים בתוך סדר ומערכת, שבהם העולם מאורגן ומסודר, מובן וברור, הוא מסביר היטב את עצמו.

נשתמש כאן במילה שהשתמשו בה רבותינו הראשונים, ואף ברמב"ם אנו מוצאים אותה, "הענין האלקי". יש כאן משהו מזעזע, נורא ואיום. פעם, בכל הדורות כולם, כולל כל הדורות שעבדו עבודה זרה, עד שנתבערה עבודה זרה מן העולם. עד שבאה יון לעולם, הענין האלקי היה הענין הראשון במעלה שבני אדם התעסקו בו. עיקר החיים היה מה רצונו של אלקים, מה הוא רוצה מאיתנו, איך אנו מרצים אותו, איך אנו יכולים להשתייך אליו, משום כך חיפשו כל עובדי עבודה זרה בעולם כל מיני דרכים. הם לא קיבלו תורה, הם היו עובדי עבודה זרה, אלא שכלשון

הרמב"ם בתחילת הלכות ע"ז "כלומר הכל יודעים שאתה הוא לכוך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא", בצורה כזאת הם רצו הם חיפשו את רצונו וקירבתו ובצורה כזו הם רצו להגיע לכך, זה היה העניין, זה היה מרכז החיים. אכן, מאז שבאה יון לעולם, בורא העולם, כביכול, פשוט לא מעניין אף אחד, זה לא נוגע לאף אחד. מה זאת אומרת לקחת את העניין האלקי, הדבר שהיה עיקר העיקרים בכל החיים כולם, ולצדד אותו, לשים אותו בצד ולהתעלם ממנו. איך זה יתכן. אם נפנה לאדם ברחוב ונשאל אותו, הוא ישיב לנו כי באמת הוא אינו מתעניין בזה, זה לא מעסיק אותו, וחיי מאורגנים בלי זה, זאת התשובה שנשמע כפי הנראה מהרוב המכריע, אכן, כיצד יתכן הדבר, זה הדבר שהוא עיקר העיקרים, זה בעצם הכל, מה אנו עושים פה, מי שם אותנו פה, מה רוצים מאיתנו, זה הדבר הפשוט והטבעי. מה זאת אומרת לקחת את הדבר שהוא עיקר העיקרים, "כי עמך מקור חיים", ולהפכו למשהו שנקרא, בשפה שמדברים היום, לא רלבנטי, וכך זה לרוב באי עולם. זה לא מעסיק אותם. החיים מתארגנים סביב מרכזים אחרים, החיים מאורגנים. לכאן, לשפל הזה הורידו את כל העולם כולו, לכן העולם נראה כפי שהוא נראה.

הלא כך היא לשון הנביא מלאכי, זו הנבואה האחרונה, (א' י"א) "כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה, כי גדול שמי בגוים אמר ה' צב-אות", לכאורה איך אפשר לומר "בכל מקום", אכן, הגמרא במנחות (ק"י ע"א) אומרת, ומביאים זאת המפרשים כאן, שאף שכל העולם מקטרים לעבודה זרה אבל הם מתכוונים אליו, וכלשון הגמרא שם "דקרו ליה אלהא דאלהא", לכולם בורא העולם הוא אלקי האלקים, הכוונה הסופית תמיד הייתה אליו "ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים", כל היקף העולם כולו.

אלו הן באמת המילים האחרונות וזה היה הזמן האחרון שהדבר הזה היה, אותו מלאכי הסתלק בזמן שמלך אלכסנדר, אבל זה מה שמלאכי אומר. כך זה היה בזמן שהייתה נבואה בעולם, כך זה היה לפני שיון באה לעולם, אך כשבאה יון כל זה נגמר, הכל הסתלק, ולא די שאין את זה בעולם, אלא זה אפילו לא מעניין ולא מעסיק איש, זה לא נושא. האם מישהו מתבונן בזה, מחפש את קרבתו, מחפש להצות אותו, מחפש איזה שהוא קשר ושייכות, האם מישהו מתכוין אליו בכלל. זה הדבר הנורא ביותר שאפשר לעשות, כאן נמצא החורבן האמיתי של כל החיים, איזה טעם יש לחיים כאלה, חיים בלי שום קשר למקור החיים, איזה ערך יש לזה. חיים כאן שבעים שנה, ואף שמונים ותשעים שנה, החכמה היונית אכן הצליחה להאריך את החיים בעוד שלושים שנה, אבל גם זה נגמר, מהר יותר ממה שמשערים.

זה הסדר, הדברים מפורשים בדברי חז"ל, כך נראה סדר הדברים. בורא העולם רוצה, או במילים אחרות עסוק בלהביא את הבריאה לתכליתה, איזה פנים יהיו לעולם בזמן שכביכול בורא העולם באמת יתגלה בעולם.

המינות תופסת את החיות עצמה

הגמרא במסכת עבודה זרה (י"ז ע"א) אומרת, שמי שרוצה לפרוש באמת מהמינות, לשוב ממנה, ולחזור ולהיות מחובר לבורא עולם, הרי שאחר שנאמר על המינות "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים (משלי י"ב י"ט), אם ישובו הם חייבים למות, הם אינם יכולים להמשיך לחיות.

העניין בזה, כי הנה הגמרא בברכות (י"ב ע"ב) דורשת "אחרי לבבכם זו מינות", הלב נושא בתוכו את החיים עצמם, כלשון הפסוק במשלי (ד' כ"ג) "מכל משמר נצור ליבך כי ממנו תוצאות חיים", כח החיים עצמו נמצא בלב, כשכתוב "אחרי לבבכם זו מינות", פירוש הדבר שכל מי שנתפס לדבר הזה, חלילה, עצם חיותו משתנה. הוא חי חיים אחרים, ומחיים לחיים אי אפשר לעבור. בזמן שהדבר הזה תופס את כל החיים כולם, הרי שכשדבר מסוים תופס את כל החיות כולה אי אפשר לפרוש מזה רק יחד עם פרישה מהחיים.

וכך אומרת הגמרא שם בע"ז, שעבירות שאדם מתאוה להן, גם כמה שנקרא "אחרי עיניכם", מי שאביק בה טובא, היינו, מי שקשור לזה בכח רב, זה דומה למינות, וגם מזה אי אפשר לפרוש רק עם פרישה מהחיים. הגמרא אומרת זאת על רבי אלעזר בן דורדייא, שבאמת היה אביק בה טובא, והגמרא אומרת שכמינות

דמיא, גם זה כמינות. יש קשר של חיים שהקשר הוא אמין וחזק כל כך, שהדבר הזה מזדהה עם החיות עצמה, ולפרוש מזה, פירושו לפרוש מן החיים, "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים".

את זה הביאו יון לעולם. והדבר הזה קרה ביום הזה. זה היום שהיה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. יום שנעשה בו העגל זה יום שפרשנו ממעמד הר סיני, וביום הזה נגזרה גזירת מיתה על כלל ישראל, ומשה רבינו היה צריך להיות בשמים פעמיים ארבעים יום של "לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי", כפי שמושה רבינו עצמו מציין את זה כדי ש"אולי אכפרה בעד חטאתכם".

כשפרשנו ממעמד הר סיני זו פרישה מהחיים עצמם, ולזה הביאה אותנו התרבות הזאת שאנו נמצאים בתוכה ואנו בגלות תחתיה. היא ניתקה אותנו, רחמנא יציילנו, ממעמד הר סיני, ועל ידי כך ניתק פתיל החיים שלנו. העברנו את עצם כח החיים, לחיים אחרים לגמרי. וכדי לחזור לחיי האמת, הדבר הזה מחייב מעבר של מות.

כדאי להבין ולזכור, אנו נושאים עמנו, על גבינו, כבר אלפי שנים, את התורה, ואת מעמד הר סיני, ועם המשא הזה נקבל את פני משיח, כאן נמצאים החיים האמיתיים, כאן, במקום הזה. היום כבר קל יותר להתבונן ולראות לאן אנו מגיעים כשמנתקים אותנו מזה.

הרמב"ם כותב במורה נבוכים, על אותם שחיים בלי אמונה, אותם עמים שהשגתם קטנה יותר והם אינם מסוגלים להגיע לאמונה באלקים, שהם נמצאים בעיניו בין בני אדם לקופים, הם בני אדם רק בכדי לצאת מכלל בעלי חיים אבל לכלל בני אדם לא הגיעו.

אנו אומרים בכל יום "כי באור פניך נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים", ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד, כי הם חיינו ואורך ימינו", בכל יום אנו חייבים להזכיר לעצמנו מחדש, לזכור ולחיות מחדש, את העובדה הזו. בכל בוקר אנו מברכים את ברכות התורה, ואומרים את ברכת אהבה רבה, ובכל לילה אנו אומרים את ברכת אהבת עולם. אלו החיים של כל מי שמחבר ומצרף את עצמו אל אותה תורה שנתן לנו בורא העולם, אשר נתן לנו אותה יחד עם טל שעתיד להחיות את המתים "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו".

היציאה ממצור ומצוק – בכח תפיסת דעת אמיתית

זה היום הזה שנקבע להיות תענית, אלו שלשת ימי תענית רצופים, ח', ט', וי' בטבת, [אולי עדיין יש אדם שמתענה אותם], אלו הם הימים שבהם כל גילוי כבודו יתברך בעולם, והתורה, כולם באו במצור ובמצוק, כולם נכנסו לתוך מערכת מצמצמת שלא נותנת להם להאיר ולהתגלות, כך עשה נבוכדנצר לירושלים שהביא אותה במצור ובמצוק, כך עשו מתרגמי התורה ליוונית שהביאו אותה במצור ובמצוק, וכך קרה בדבר השלישי, כפי שכתוב שם בסליחות, כאשר בט' טבת נסתלק עזרא הסופר, הגמרא אומרת (מגילה ט"ו ע"א) שמלאכי זה עזרא, והיינו, נסתלק הנביא האחרון. זה נקרא להכניס את הדעת במצור ובמצוק, הדעת נצטמצמה. את כל זה עשתה יון.

התורה, נכנסה לתוך מערכת משעבדת, לתוך בית סוהר, לתוך כלא, על כך מתענים. הדעת, האפשרות להבין ולהשיג, נצטמצמה, כי נסתלק הנביא האחרון, וגילוי השכינה בעולם נכנס במצור ובמצוק, את זה עשה נבוכדנצר, כאשר הוא צר על ירושלים והביאה במצור ובמצוק.

אלו הם הימים האלו שאנו נמצאים בהם. וצריך מאד להשתדל לצאת מזה, לצאת מהמצור והמצוק. הדבר הראשון שצריכים להשתדל לצאת ממנו, הוא לתפוס דעת יותר פנימית, יותר עמוקה, ויותר אמיתית. עם תפיסת דעת אמיתית אפשר להיות שייך. כי אף שניטלה הנבואה מן הנביאים מן החכמים לא ניטלה.

הסליחה הזאת מסתיימת "ירח טבת מאד לקיתי בו", חודש טבת זה חודש שקיבלנו בו מכות קשות, ונשתנו עלי סדרי נתיבו", היינו, עברנו לדרך אחרת. "סררתי פשעתי יגלה לי טובו האומר לים עד פה תבא", אף אנו נאמר, כפי שמביא רש"י את דברי חז"ל על הפסוק "וא-ל-ש-די יתן לכם רחמים" שכך אמר יעקב אבינו, "מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו דיי". "האמר לים עד פה תבא".

אף אנו לקינו ביום עשרה בטבת וחשכו המאורות,

וזכרנו מצוק אשר קראנו בהסתלק מעלינו רבינו,

אשר השקנו במימי הדעת והאיר לנו באור החכמה

המקום יגיה חשכנו באורו להאירה, ויהפוך לנו ימים אלו לששון ולשמחה

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת ויגש תש"פ

ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. (מ"ה, א').
וברש"י כתב, לא היה יכול לסבול, שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם. הנה התורה כתבה פסוק שלם, שיוסף דאג להוציא כל איש מעליו, כדי למנוע את בושת אחיו, ועוד הוסיפה התורה והעידה, שאמנם כן היה, שלא עמד איש אתו באותה שעה, ושכאמת נתקיים הענין שלא היה שם איש שיתביישו ממנו. למדנו מזה דגם בעת שעוסקים בדבר גדול ונשגב, מכל מקום צריך לזהר שלא יהא נגרם מזה שום דבר קל שאינו כדון, ואם יכול ליגרם תוצאה של איזה בושה למישהו, או אי אפשר לעשות הדבר, על אף גדולו ורוממותו.

ומעשה היה עם אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל, שבעת כהונתו ברבנות בבריסק, בעקבות ביקורות ודרישות השלטונות מבתי המטבחים, התפתחה תופעה של שהיטה שחורה שלא בבית המטבחים, תופעה כזו של שהיטה בלתי מוסדרת, מומנת בהובה סכנות לכשרות השחיטה, על כן קרא אא"ז זצ"ל לאסיפה את כל הנהגת העיר, על מנת לפעול למניעת תופעה זו, ואולם גם אחר שכל המוזמנים נתאספו בביתו, נמנע אא"ז זצ"ל מלפתוח את האסיפה ולא פתח את פיו. סיבת הימנעותו הייתה מחמת שאחד מן השוחטים, ששוחט במסגרת השחיטה השחורה, הגיע לאסיפה בלא שהומוץ, ומכיון והדברים שהיה אא"ז זצ"ל צריך לומר היו גורמים לו לבושה, ועל אף שהיה בלתי קרוא, מכל מקום נמנע אא"ז זצ"ל מלקיים את האסיפה, ובלבד שאותו יהודי לא יתבייש, באומרו כי אי אפשר לפעול תועלת לאידישקייט על ידי שיגרם בושה ליהודי.

ועינכם אל תחוס על כליכם כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא. (מ"ה, ב').

אף שפרעה אמר להם שאין צורך בהבאת רכושם אשר רכשו בארץ כנען, כי טוב כל ארץ מצרים לכם, מ"מ יעקב ובניו לא שמעו לדבריו, כמו שנאמר להלן (מ"ו ו'), 'ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה'. וצריך ביאור מדוע באמת הורידו למצרים את מקניהם ורכושם, והלא אמר להם פרעה 'כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא'.

ולפי פשוטו יש לומר, דצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם, וכמו שחזר יעקב על פכים קטנים לקחתם, כן גם בירידתו למצרים, הם על רכושם ולא השאירו בארץ כנען, אף שכל טוב ארץ מצרים לו הוא.

ויגש אליו יהודה וגו'. ולא יכול יוסף להתאפק וגו'. (מ"ד, י"ח).
הנה מבואר דעל ידי דברי יהודה נתהפך לבו של יוסף, ועל ידי זה נגרם שיוסף נתגלה לאחיו. וצריך ביאור איך דבריו גרמו לזה, ומה בדבריו גרם שיוסף יתגלה אל האחים.

וביאר בזה אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל, דהנה במדרש (צ"ג, ג') איתא, כתיב מים עמוקים עצה בלב איש, ואיש תבונה ידלגה, לבאר עמוקה מלאה צונן והיו מימיה צוננין ויפין ולא היתה בריה יכולה לשתות הימנה, בא אחד וקשר חבל בחבל, ונימה בנימה, משיחה כמשיחה, ודלה הימנה ושתה, התחילו הכל דולין הימנה ושותין, כך לא זו יהודה משיב ליוסף דבר על דבר עד שעמד על ליבו.

מבואר מדברי המדרש שעמוק בלבו של יוסף היה עצה, אשר לא הייתה בריה יכולה לעמוד עליה ולדלותה ממעמקים, עד אשר בא יהודה ודלה את העצה מעומק ליבו של יוסף, והביא להתגלות יוסף לאחיו.

וביאר העצה העמוקה שהייתה בלבו של יוסף, היא שיוסף רצה לגרום שיעקב אבינו ירד למצרים, ויהודה שהבין שאין כאן אלא עלילה, קשר חבל בחבל ונימה בנימה להבין מהי העצה העמוקה, ומהו תכלית כונתו של יוסף, וכאשר עמד על סוד תכלית הענין, אמר ליוסף, אתה סבור כי על ידי עיכובו של בנימין, יגרם הדבר שיעקב ירד למצרים, אבל באמת אין זה כן, אלא אדרבה כראות יעקב כי אין הנער ומת, ולא תעלה בידך סוף כונתך, ועל כן הוכרח יוסף למצוא אופן אחר להביא את יעקב, וזהו שגרם ליוסף להתודע לאחיו, ולשלוח עגלות להביא את אביו, עכ"ד.

ויש להוסיף בזה, כמעט הדבר שרצה יוסף לגרום שיעקב ירד למצרים, שמעם הדבר הוא כמו שכתב הרמב"ן לעיל בפרשת מקץ (מ"ב, ט') בארוכה שכל מגמתו הייתה להביא להתקיימות החלומות אשר חלם, והכל עשה יפה בעתו לקיים את החלומות, כי ידע שיתקיימו באמת, שכל אלו העניינים היו ביוסף, מחכמתו בפתרון החלומות, ומכלל מגמתו זו היה צריך שיעקב ירד למצרים, כי יש לתמוה אחר שעמד יוסף במצרים ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון כששה ימים, ואלו היה מהלך שנה היה ראוי להודיעו לכבוד אביו, ויקר פדיון נפשו ויפדנו ברוב ממון, אבל היה רואה כי השתחויית אחיו לו וגם אביו וכל זרעו אתו, אי אפשר להיות בארצם, ומחמת כל זאת הוא שרצה יוסף לגרום שיעקב אבינו יבא למצרים, שבזה יתקיימו חלומותיו.

ונראה לומר בזה עוד, דכיון דירידת יעקב ובניו למצרים הייתה מחמת גזירת בין הבתרים של ארבע מאות שנות גלות, לפיכך סבר יעקב שאם ירד בגפו למצרים, אבל רכושו וקנינו ישארו בביתו שבארץ כנען, יהסר בזה מהענין של הגלות, שנשאר לו שייכות והלק עם ארץ כנען.

וכעין זה מצינו לגבי עשו, כשהלך מארץ כנען, דאיתא בחז"ל והובא ברש"י (לעיל ל"ז ז'), שאמר עשו, מפני שמר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר, עכ"ל. וכתוב שם (פסוק ו') זיקה עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו, ואת מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען, וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, הרי שכשעשו הסתלק מארץ כנען, לא הניח אחריו כלום אלא לקח אתו הכל, כי אם היה מניח כמה מהפציו בארץ כנען לא היה נחשב שהסתלק מן הארץ. ועל דרך זה י"ל, דגם אצל יעקב כשירד מצרימה, היה זה הטעם שלקח עמו כל רכושו.

וישלה את אחיו וילכו ויאמרו אליהם אל תרגזו בדרך. (מ"ה, כ"ד).
וברש"י הביא דברי הגמ' בתענית דף י' ע"ב, שבזה אמר להם, אל תפסיעו פסיעה גסה, והכנסו בחמה בעיר.

וצריך ביאור למה אמר להם הלכות הדרך, וכי עד עתה לא ידעו הלכות אלו, שלא לפסוע פסיעה גסה וליכנס לעיר בחמה, ואטו זה פעם ראשונה שהם יוצאים לדרך.

ויש לבאר, דהרי השתא כששלחם יוסף להביא את יעקב אבינו, כתוב (לעיל פסוק ט') שציווה אותם 'מהרו ועלו אל אבי', ואם כן היו מצוויים לילך במהירות, ועל כן היה צריך להזהירם דאע"פ שנצטוו לעלות במהירות, מ"מ עליהם לנהוג כדיון הולכי דרכים, ויזהרו שלא יפסיעו פסיעה גסה, ושיכנסו לעיר בחמה.

וטעם הדבר שציווים לעלות במהירות, יש לבאר על פי דברי הרמב"ן

כפר' מקץ שכתב דהטעם שיוסף לא שלח להודיע את יעקב אבינו כי הוא חי, ואע"פ שבכל אותם ימים רבים, היה יעקב אבינו שרוי בצער, ובשכול ואבל על יוסף ועל שמעון, שכל זה היה משום שידע יוסף שהחלומות צריכים להתקיים, ועל כן המתין עד שבאה העת והזמן לקיום החלומות, ורק אז שלח להודיע ולהביא את יעקב אבינו, ולולי כן היה יוסף הוטא הטא גדול, כמה שהמתין והשאיר את אביו שרוי בצער ובאבל.

אבל מעת שהגיע הזמן שיכול להודיע ליעקב כי עודנו חי, מאותו רגע צריך להודיע את יעקב במהירות ובתקדם האפשרי, ולא להתמהמה ולהמתין כלל, ועל כן ציווים שיעלו אל יעקב במהירות, שלא יהיה שרוי יותר בצער.

ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמידהו לפני פרעה. (מ"ז, ז').

מלשון הכתוב 'ועמידהו', משמע דיעקב אבינו לא נעמד בעצמו, אלא יוסף הוא שהעמידו. וצריך ביאור, דממה נפשך אם יעקב אבינו היה חפץ לעמוד לפני פרעה, למה לא נעמד מעצמו, ואם יעקב אבינו לא היה חפץ לעמוד לפני פרעה, למה העמידו יוסף.

ונראה לבאר הטעם דהאבות הקדושים אין אצלם מציאות שהם עומדים לפני פרעה, והם אינם כפופים לשום מציאות בעולם, כלתי לה' לבדו, ועל כן יעקב מצד עצמו אינו נעמד לפני פרעה, ורק יוסף הוא שמעמידו.

ונגדולה מזו חזינן, דאפילו קיום ההלום שחלם יוסף, שיעקב אבינו ישתחוה ליוסף, נתקיים רק כשנשתחוה לו על ראש המיטה, ולא נתקיים להדיא, וכמו שכתב רש"י שהיה זה השתחוואה לשכינה].

ונראה להוסיף בזה עוד, דבאמת מה שיוסף העמידו, לא חשוב עמידה, עפ"ד השיטמ"ק בזבחים (דף י"ט): בשם הירושלמי, דבמקום שצריך עמידה, כגון תפילה וקורא בתורה, צריך לזוהר שלא יסמוך, דאם סומך לא שמה עמידה, ולפי"ז י"ל דכיון דיוסף העמידו, ונסמך על יוסף, לא שמה עמידה, ולא נחשב שעמד לפני פרעה.

קביעת עיתים - יסוד חייו של אדם

מתוך דברים שנאמרו במעמד סיום הש"ס המרכזי בפתח תקוה

בגמרא בברכות דף ד' איתא חכמים עשו סייג לדבריהם לקרוא קריאת שמע עד חצות, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב, ואומר, אלך לביתי, ואוכל קמעה, ואשתה קמעה, ואישן קמעה, ואח"כ אקרא קריאת שמע ואתפלל, וחוטפתו שינה, ונמצא ישן כל הלילה, אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואוכל פתו ומברך.

ויש להתבונן דהלא הסייג של חכמים נתקן בשביל קיום מצות קריאת שמע, וא"כ למה נאמר שעל ידי הסייג 'אדם נכנס לבית הכנסת וקורא ושונה', מה השייכות שהוא קורא ושונה שזה מצות תלמוד תורה, לתקנת הסייג של מצות קריאת שמע.

ויש לבאר שחז"ל לימדונו בזה, ששתי מידות הם בהנהגת חייו של אדם, יש אופן שאדם משתית את חייו על אוכל ואישן, ורק אחר כך הוא קורא קריאת שמע, וסוף הנהגה זו היא שחוטפתו שינה וישן כל הלילה, ואין לו בידו כלום, ויש אופן להשתית את החיים על 'נכנס לבית הכנסת', ומי שהנהגת חייו היא שדבר ראשון הוא נכנס לבית הכנסת, אז ממילא כל חייו הם באופן אחר, הם באופן שהוא קורא ושונה ומקיים קר"ש כתיקונה.

וזהו שהוסיפה הגמ' 'שאח"כ אוכל פתו ומברך, מה שלא הוזכר אצל מי שקודם הולך לביתו, והטעם, כי באו לומר שאם בתחילה הוא נכנס לבית המדרש, אז ממילא זה משפיע גם על אכילתו, שתהא אכילה כראוי, ומברך, לא כן אצל מי שראשית הולך לביתו, שאצלו האכילה היא אכילה אחרת, לא אכילה שבסופה מברך.

ועל דרך זה יש לבאר מה שסיימו שם בגמ' על תקנה זו, שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, שנכלל בזה, שתקנות חז"ל כוללים עניינים רבים מעיקרי הדת, ובתקנה אחת נכלל כל יסוד חייו של אדם, להעמידו ולכונן את דרכו בצורה הראויה, שבסייג המועט הזה, נכלל ממילא לא רק שיקרא קריאת שמע כתיקונה, אלא ממילא גם יהא קורא ושונה ומברך על אכילתו.

קובעי הלימוד מידי ערב יום כל השנה ללימוד הדף, עליהם הכתוב אומר 'אשרי שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום', הם מקיימים דברי חז"ל להתגבר כארי כל יום לקיים הקביעות, ועל ידי קיום הקביעות הם משתיתים את חייהם להיות כראוי, שתחילה הוא נכנס לבית המדרש, ועל ידי זה כל מהות חייו נעשית כתיקון חכמים, מידי יום הערב שלו נהיה 'א אידישע נאכט', וממילא זה משפיע על הבית, על המשפחה על הילדים.

כל ימיו בעמוד והחזר קאי

לקראת סיום ש"ס במסגרת הדף היומי בכלל ישראל והתחלת מחזור חדש של לימוד הש"ס

זכתה מערכת "אוסף גיליונות" להתקבל אצל ראש ישיבת נתיב הדעת

מורינו הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

לקבל עצה והדרכה בנושאים השקפתיים ומעשיים בענין לימוד הדף היומי שהתקבל בכלל ישראל

צורת הלימוד שיש לה ערך היא רק כאשר לומדים וחוזרים, ובלי זה אין בלימוד תועלת, אולם כאשר חוזרים זה מצוין ומעולה לכולם. דאע"פ שאין זה לימוד בעיון, התורה היא ענקית לעומק ולרוחב וצריך גם לימוד בהספק גדול, אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך. הבעיה היא שללמוד ולחזור בא על חשבון זמני הלימוד בכולל ואז זה בעיה. לכאורה. לא מספיקים ולא לומדים ואין ללימוד הזה המשך וקבע.

אבל כל זה הוא רק לכאורה. באמת, ניתן ללמוד את הדף ולחזור באופן שלא יבוא על חשבון זמני הכולל, צריך לגשת אל הלימוד המהיר בצורה נכונה ובאותה גישה יש לערוך את החזרות. אברך

לומד דף גמרא, לומד פעם ופעמיים כראוי, ואח"כ צריך לנסות להגיד לעצמו מה כתוב בדף - אביי אמר כך רבא אמר כך, ולסכם את העולה מתוך דבריהם, איך המשנה מתפרשת לפי דברי אביי ואיך לפי דבריו של רבא, מה רש"י אמר ומה תוס' אמר. סיכום כזה אינו בשביל חזרה אלא פשוט להבין את הדף

הנלמד. כמובן שבדרך זו מוצאים פרטים שאינם מבוררים ואפשר להיתקע בהם ובאמת לא נכון להשקיע הרבה בדברים שנתקעים בהם, כי סו"ס אין די זמן לזה, אבל מכל מקום זהו לימוד.

לאחר לימוד כזה צריך לנסות ללמוד שוב את הדף דרך הגמרא, דהיינו - לקרוא את הגמרא לבד ולשחזר את דברי אביי ורבא, מה הסביר רש"י ומה אמרו התוס' - כמובן שאם לא זוכרים אפשר לראות בפנים, ולעשות כך פעם או פעמיים. חזרה כזאת אינה אורכת זמן רב, אבל מצריכה פרק זמן כלשהו. אחרי שעורכים חזרה כזאת ניתן למצוא זמן נוסף במשך השבוע ביום שישי או בשבת לחזור על שבעת דפי השבוע רק ע"י הגמרא באותו אופן, ללמוד במהירות את הגמרא ועם לימוד הגמרא עצמה מפרשים ומסדרים את המסקנות העולות מהסוגיא, מה דעת כל תנא או אמורא, מהן שיטות רש"י ותוס' בסוגיה, וכמו שהזכרנו

בין כתלי עולם הישיבות מקובל שתקנת ה'דף היומי' נוסדה עבור אלו שאין תורתם אומנותם, שבאמצעותה ועל ידה יפיקו תועלת הן בקביעות עתים לתורה והן בקנין חלק בכל הש"ס שהוא יסוד תורה שבעל פה. אולם לבחורים ולאברכים לימוד רציף של דף ליום אינו מתאים מאחר והלימוד הוא שטחי ומהיר ואינו מביא לקנין הש"ס ברמה הראויה ללומדי תורה. ומתוך כך באנו לשאול שאלת רבים - בני ישיבה ואברכים, אשר איוותה נפשם ללמוד ולסיים את הש"ס - האם מסגרת הדף היומי באמת אינה מתאימה לאברכים ובני ישיבות הלנים בעומקה של הלכה?

אין ספק שבלימוד דף ליום ולהקדיש את כמות הזמן שרגילים להקדיש בשמיעת שיעור בדף היומי - אין שום תועלת. כיון שלא מיבעי מסכתות הנלמדות במסגרת סדר הדף היומי בפעם הראשונה, בזמן קצר כזה ניתן בקושי להבין את המילים של הדף ואפילו בלימוד פעם ופעמיים. כמובן שגם לא נשאר מלימוד כזה שום דבר והוא בזבוז זמן. אך גם אם לומדים בקצב יותר

איטי ובהבנה, אם לא מקדישים זמן לחזרה על הלימוד, לא זוכרים ולא נשאר כלום מהלימוד, באותו קצב שהדברים נכנסים הם גם יוצאים.

מצד שני, השקעה רבה בלימוד הדף עם חזרות תבוא על חשבון הלימוד בכולל. ובזה יש להבדיל בין סוגי אנשים, יש כאלו שמתחברים ומתעוררים דווקא מסוג לימוד כזה ויש כאלו שלא, ולכן בתחילת מחזור חדש של הדף היומי יש כאלו שמתלהבים ואומרים 'ואעשה כן גם אני' אבל לא בגלל שהם באמת שייכים לסוג הלימוד הזה, ובאמת אין ללימוד הזה קיום.

אם כן אלו העוסקים בעומקה של תורה שנים רבות ומורגלים בלימוד ובהבנת הסוגיות, ומבקשים הכוונה ועצה בלימוד הש"ס. האם ניתן להציע באופן כללי דרך ישרה קצרה ושוה לכל נפש, ללמוד לחזור ולזכור את הדף היומי בזמן קצר יחסית.

- הגמי' פתוחה ואפשר להסתכל בפנים.

ואם אתה עושה כן, לימוד כזה אינו צריך להיות מיוחד דווקא לשישי שבת, חזרה כזאת אורכת בין עשר דקות לרבע שעה, ולכל אברך יש הרבה 'עשר דקות' ורבעי שעה' שמתבזבזים בתוך סדר היום. אם על מנת לחזור על הדף נדרש לשבת וללמוד שלושת רבעי שעה, באמת לא תמיד ניתן להתחיל בחזרה וגם אם מתחילים לא מספיקים לחזור בזמנים קצרים. אבל בצורת חזרה מהירה כזאת, גם אם מוצאים רק עשר דקות פנויות עד ההסעה או בתור בקופת חולים וכיוצא בזה, אפשר להספיק לחזור על עמוד או דף גמרא, וככל שמתרגלים בזה אפשר להספיק יותר וככל שחוזרים על הדף, החזרה מהירה יותר. זאת ועוד, כך

מגלים פתאום זמנים קטנים המבזבזים בדרך כלל, ולא דווקא בכוונה אלא רק בגלל שאין מה לעשות בהם. למשל, מגיעים לתפילה מוקדם ואין משהו מיוחד לעשות וממילא מחפשים מה לקרוא. מקריאת דברים מזדמנים לא נשאר כלום, אך אם רגילים לנצל את הזמן לחזרה בצורה זו אפשר לחזור על עמוד גמרא בזמן קצר זה ולקנות קנין אמיתי. אם זאת חזרה שלישית ורביעית אפשר להגיע ליותר, וככל שמספיקים יותר, מתחדש עוד מרץ 'לגנוב' עוד עשר דקות ועוד עשר דקות במשך

היום, ולנצל את הזמנים מעבר ללימוד של הכולל. גם בבין הזמנים אפשר להקדיש כל יום אפילו רק חצי שעה לחזור על כל ההספק של הזמן ולהספיק הרבה מאד.

הרמח"ל כותב (הקדמה לדרך השם) שצריך לחזור על הכללים וע"י כך זוכרים את הפרטים, ובאמת הדבר פשוט כמו שרואים מתוך המציאות, דאע"פ שלא זוכרים הכל כיון שבכל לימוד שוכחים ואי אפשר להגיע למאה אחוז, אבל כך פחות או יותר יש לך מה שלמדתי!

אכן, תכנית כזאת מחייבת לחיות עם החזרה ולהיות דרוך. כל ימיו בעמוד והחזר, לשים לב על מה צריך לחזור ולמלא את הזמנים.

מצד אחר יש לשאול האם כדאי לכל אחד לבנות הספק פרטי המותאם לכוחותיו או שיש איזה עדיפות ומעלה ללמוד לפי הספק הדף היומי שיש בו שותפות וחלק לכל ישראל בלימוד ביחד?

אין שייכות בדבר הזה לכלל ישראל. שם 'ציבור' יש בו חלות מסוימת לענין זמן שהציבור מתפללים, אבל לא לענין תלמוד תורה. כוונתו של רבי מאיר שפירא זצ"ל בתקנת הדף היומי היתה להעמיד היכי תמצוי שאנשים ישבו וילמדו ויהיה להם חלק בתורת ה', אך מי שלומד ברצינות אינו צריך אלא ללמוד 'דרך בנין' וכמו שפירש"י (ברכות ו:). את החיסרון של אלו שאינם לומדים נכון "רובם אינם מבינים להעמיד גירסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן" - היינו שהלימוד עצמו יהיה בצורה שמאפשרת להעמיד את הגירסא ולקיים אותה לאחר זמן.

מה המבט הנכון על לימוד עם אמצעי עזר כגון גמרות מפורשות המגישות את הרקע לסוגיה, מתרגמות ומפרשות את כל מהלך

הסוגיה דבר דבור על אופנו. מצד אחד ע"י לימוד כזה הדברים ברורים והסוגיה נלמדת ללא טעויות, ומצד שני הלימוד בדרך כלל שטחי ולא מעמיק.

בנוגע לשסיים המבוארים, צריך לדעת שהגם שהם חשובים מאד ומרבים תורה בישראל, בכל אופן אברכי הכוללים צריכים לדעת שאינם מתאימים ולא מכוונים אליהם. מלבד שזהו עלבון לאברך כולל להשתמש בספרים אלו, יש לידע שלצורת

הלימוד באופן שהזכר, השימוש בספרי עזר אלו יכול להזיק. אם לומדים בצורה מסכמת כזאת שאינה לימוד עיוני, ונעזרים בספר להבנת הפשט, יש בזה חיסרון שלא לומדים כפי ההבנה הישרה שלך אלא מכניסים את הסיכום של הדברים אל מאגר הידע של הלומד, ואין זה המכוון בלימוד הגמרא. אין ענין לאסוף את הפרטים כמות שהם ולהיות כמו "אוצר החכמה", אלא צריך לבנות את הכללים והפרטים בכל סוגיה לבד וכך הדברים נקבעים ונקנים בדרך הישרה.

אך בכל אופן, האם יש גריעותא להבין פשט ראשוני במסכת תמורה או חולין מתוך גמרא מבוארת?

ראוי שאברך כולל יגיע להבנת הפשט בלי גמרא מבוארת, ויעמול בעצמו להבין ולדעת את פשט הגמ'. הגמ' במגילה (ג:). אומרת "תרגום של נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונודעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה

משתנים מאדם לאדם, ממסכת למסכת ומדף לדף.

האם יש תועלת בשמיעת שיעור תוך כדי הליכה או נסיעה או רק לימוד עיוני נחשב לימוד?

לשמוע שיעור בדף היומי, הרי זה כמו מי שיש לו חברותא טוב שמסביר לו הכל, הרווח הוא שהלימוד מהיר יותר אך מצד שני יש בלימוד זה פחות מאמץ והדברים פחות נכנסים לראש.

לסיום, נציע שאלה בענין סיום מסכת. בביאור הגר"א (או"ח סי' תרטט) הביא שהמקור לערוך סעודה לגמרה של תורה הוא משה"ש רבה (א ט) דכאשר נראה ה' לשלמה בגבעון בחלום ואמר לו 'שאל מה אתן לך', אמר שלמה 'ונתת לעבדך לב שומע' - "מיד ויקץ שלמה והנה חלום, א"ר יצחק חלום היה עומד על כנו חמור נוהק והוא יודע מה נוהק, צפור מצווצי והוא היה יודע מה מצווצי, מיד

ויבא ירושלים ויעמוד לפני ארון ברית ה' ויעל עולות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו, א"ר אלעזר מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה". ויש להעיר דשמחת סיום מסכתא דילן אינו דומה לסעודת שלמה, דלשלמה ניתנה התורה במתנה בלילה אחד ואילו שמוסיים מסכת עמל ויגע על ידיעתה ואת עמלו

זה מעלה על ראש שמחתו, וכיצד נלמדת חובת סעודה לגמרה של תורה מסעודתו של שלמה על המתנה שקיבל מהקב"ה.

שלמה המלך לא קיבל את התורה, אלא קיבל את הכלים - קיבל חכמה להבין את התורה, ומאז החל ללמוד ולהבין כראוי, ועל מתנה זו ערך את שמחתו. כמו כן כל גומרה של תורה היא התחלה ועל זה שמחים. עלינו שלב וממנו אפשר להתקדם, וזאת השמחה שראוי לערוך בסיום. סיום עומד כתחנה וכהיכי תמצוי ללמוד שוב בעמקות נוספת ובידיעה רבה, כמו שיש 'חתן בראשית' מיד אחרי 'חתן תורה'.

אנו מודים למורינו ראש הישיבה שליט"א שניאות להקדיש מזמנו עבור קוראי 'אוסף גיליונות'. יתן ה' שיזכו כל הלומדים להגיע להבנה וידיעה ברורה בכל התורה, ויזכה רה"י להוסיף עוד כהנה וכהנה בהרבצת התורה בכלל ישראל, בבריות גופא ונהורא מעליא ולהגדיל תורה ולהאדירה.

סתרי לבני אדם, עמד יונתן בן עוזיאל על רגליו ואמר אני הוא שגליתי סתריך לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי, ולא לכבוד בית אבא, אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל'. והנה בפשטות מבינים שהעזוץ של ארץ ישראל היה בעקבות גילוי דברי תורה שלא היו ראויים להתגלות, אך בתוס' רי"ד מפרש שהפשט הוא להיפך, דעד שהגיע יונתן בן עוזיאל היו צריכים להתייגע רבות על מנת להבין דברי תורה, ויונתן בן עוזיאל הסביר הכל ולא היו צריכים להתייגע ולעמול, ללמוד ולהבין. אם רב אשי היה מעונין שהכל יהיה מוסבר ופשוט, היתה בידינו גמרא אחרת מבוארת ומוסברת, מצוירת ומאוירת, קלה להבנה וכתובה בצורה פשוטה. הגמרא נכתבה בכוונה בצורה כזאת בכדי שהלומדים ידרשו לעבוד. אחריהם באו הראשונים והקשו עוד את המלאכה ואחריהם האחרונים הוסיפו וסיבכו את הבנת הגמרא.

המבנה של השי"ס שבידינו מורה ואומר ללמוד בדווקא שלא ע"י אמצעי עזר שמגישים את הגמרא בקלות. אם היינו צריכים ללמוד רק את תמצית ההוראות לא היה עלינו ללמוד את הגמרא כלל וכלל, אלא לידע תרי"ג מצוות עם 'הוראות למשתמש' ותו לא מיד.

התורה ניתנה שיעבדו ויעמלו

להבין ולידע אותה ולא שוה לדלג על החלק הזה בשביל להרוויח להספיק את הדף היומי. ללמוד היינו להתאמץ, ומה שלא מבינים בפעם הראשונה מבינים בפעם השניה והשלישית, ואפשר וצריך לעיין ולחפש את ההבנה הנכונה של פשט הגמרא. מה שבא בקלות הולך בקלות.

המטרה בכל זה, שעם הזמן הלומד רואה ששבע דפים בשבוע הם כמות רבה מידי, ועדיף ללמוד חמש דפים בשבוע היטב עם חזרות, ואין הכרח להיצמד למסגרת של הדף היומי. כדאי להתחיל עם לימוד הדף היומי אך אחרי שלומדים כמה מסכתות בדרך ישרה, אפשר להמשיך גם בלי המסגרת של הדף היומי.

לאור הדברים, יש לשאול האם ניתן להסתמך על אותם הזמנים שבין לבין לרכוש ידיעה ברורה בדף היומי או שיש לק זמן ללימוד מסודר של הדף?

אין ספק שללימוד הראשוני יש לקבוע זמן אבל לחזרות אפשר להסתמך על הזמנים הקצרים במשך היום, אכן אין לקבוע כללים ואת אורך זמן הלימוד מאחר והנתונים

תכנית ללימוד דף היומי לאברכים

בעקבות ההתעוררות הגדולה ללימוד ה'דף היומי' לרגל תחילת המחזור החדש של הדף היומי, ברצוננו להציע רעיון חדש שנבחן ע"י כמה תלמידי חכמים, ומותאם במיוחד לאברכי הכוללים.

התכנית היא: לומדים דף ליום, אך לא במסגרת של המסכתות הקבועות הנלמדות בדף היומי, אלא הבסיס של הלימוד הוא מה שלומדים בכולל ובשאר המסגרות הרגילות, אך לומדים שבעה דפים לשבוע.

וע"כ במידה ובמסגרת הרגילה הוא למד פחות מכך, שומרים מסכת שהיא תהיה מיועדת להשלמת שבעת הדפים לשבוע (או השלמת המסכת בו הוא עוסק), וכך בעוד כשבע וחצי שנים, כשעם ישראל יסיים את המחזור הבא, יוכל גם הוא להשתתף בסיום הש"ס, אך חלק גדול ממנו יהיה מה שהוא למד בעיון במסגרת הכולל, וכך הלימוד יקבל תוצאה אחרת, באיכות וברמה גבוהה יותר.

אפשר לקבל חוברת אישית (נכנס בכיס של חליפה) שבו טבלה של כל הש"ס לפי עמודים, ולצידו משבצות לסימון שלמד את אותו עמוד, וכן טבלה של כל ימות השנה ע"מ לנהל מעקב אם למד דף כל יום.

אנו שוקדים בימים אלו, לפתח תכנת מחשב שתסייע לכך, ע"י שיעדכן את המשתמש האם הוא בקצב הנכון וכמה דפים חסרים לו בהספק השבועי והחודשי, ובשביל להגיע לסיום המיוחל של הש"ס כולו בס"ד.

ניתן להגיש בקשה לקבל את התכנה כשהיא תהיה מוכנה בע"ה במייל a0722138260@gmail.com, או להשאיר הודעה בטלפון 052-7624652.

להערות והארות
ולחצטרפות לרשימת התפוצה נסמיל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי היוזק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמדו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת ויגש

הילד הזה לא יחזור לאביו, האבא שלו ימות, הלב שלו יתפקע מהצער, הוא לא יוכל להתחזק מעמד. אני מבקש מסך: חרחם. לא רק עלינו, אלא על האבא שלנו חרחם. ותקח אותי במקומו. זה הלימוד זכות שיהודה מלמד. רחמנות על האבא. תחוס עליו.

תוכחתו הנוראה של יוסף אל אחיו

ומה עונה להם יוסף? ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף - העוד אבי חי? יוסף סותר את הטענה של יהודה, אומר לו: אני יוסף! העוד אבי חי? כשמסרתם אותי לא עשייתם חשבונות כאלה, גם אני הייתי בן זקונים לאבא, גם אותי הוא אהב יותר מכל האחים, גם אני בן לרחל, ישראל אהב את יוסף מכל אחיו כי בן זקונים הוא לו (בראשית לו ג), ועם כל זה, כאשר מסרתם אותי לא עשייתם את החשבונות הללו שהאבא יצטער, ימות, אלא מסרתם אותי. ואם כן, מה אתה מרדף כאן שבנימין בן יחיד ואהב אותו אביו? יוסף לקח את הטענה של יהודה - והפך אותה לקושיא ולסתירה מוחצת לסגנון שלו. לכן: זלא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו: כשאדם מכין לעצמו הירוד, מכין לעצמו נאום, סגנון על עצמו, ופתאום הסגנון הזה שהכין על עצמו מתהפכת לו לדומקן, ונעשה בעברו לקטרול, מה זכל להשיב? זלא יכלו אחיו לענות אותו, כי נבהלו מפניו. זה התוכחה שיוסף הוכיח אותם: אם אתה תולה ברחמים על האבא חוקן - הרי גם איתי היה אותו הדבר.

י"ד י"ד י"ד

כפי שיש לאדם יכולות להכמה ויכול בענייני העולם - לא יגרע

מזה לגבי התורה

במדבר חנא דבי אליהו (חנא פ"ד), מובא על אותו אחד שהיה הולך בדרך ופגש אותו אליהו הנביא זכור לטוב, ודיבר איתו, שאל אותו: אמור לי בני, מה שמך? אמר לו: כך וכך, ממשיכים בשיחה וזכיר, שואל אותו אליהו הנביא זכור לטוב: אמור לי בני, אתה לומד תורה? אתה קובע עיתים לתורה? אמר לו: לא, אמר לו אליהו הנביא: מה הטעם? מה הסיבה שאינך קובע עיתים לתורה? אמר לו: מה אתם רוצים ממני, אני אדם פשוט. אני לא נאוף. אני בעל מלאכה. אין לי את הכוחות, אין לי את הכשרונות, אין לי את השכל לתורה. כך הוא אמר לו. ממשיכים את השיחה הלאה. שואל אותו אליהו הנביא זכור לטוב: אמור לי בני, כמה אתה מתפרנס? אמר לו אותו אחד: אדוני ישמעני, אני צייד. זה מלאכתי ואומנותי. שאל אותו אליהו הנביא: מה זה בדיוק צייד? (המקצוע הזה לא שכיח אצלנו לחיות ציידים, עשו היה צייד...). מה בדיוק המלאכה הזו? איך צדים חיות ביער? ואותו צייד התחיל לדרוש, ישב ודרש 'כמשה מפי הגבורה' איך הוא צד את חיות היער, איך צדים אריות, וכל התחבולות וכל ההמצאות כל הפחים והמקשים והמלכודות וכו', ואחרי שהוא נמר לספר ולתאר איך צדים אריות, עבר לשועל, פיקח שבחיות, (בשבילו צדיקים משה' אור, זה לא אותם עצות והתחבולות), וכשגמר על 'שועל', אמר לו: אם רוצים לצוד 'עוף' צריך כלים אחרים, והמצאות ותחבולות אחרות. אחרי שישב וגמר את כל הדרשה הארוכה, אמר לו אליהו הנביא זכור לטוב: ישמעו אחיך מה שפיך מדברו לצוד את כל חיות היער - יש לך שכל, ואחרי מכיר ובקי בכל השיטות ובכל התחבולות, אבל אומרים לך: תבוא ללמד, תקבע עיתים לתורה, פתאום אתה אומר איך לי שכל? איך זה יכול להיות?

כל אחד יעשה חשבון נפש עם עצמו, בחיים שלו, במלאכה שלו, בפרנסה שלו, כמה כלי דעת הוא מפעיל בשביל ליעיל את העסק, וא בשביל לסדר את השוק? שלו שלא ירגישו, לסדר את מס הכנסה שלא ירגישו. תמיד הוא מחשב ומתחבל תחבולות. אבל כאשר אומרים לו: תבוא ללמד, תקבע עיתים לתורה, אומר לך: מה אתה רוצה ממני? אין לי שכל, אני אדם פשוט, אני לא יכול. איך זה יכול להיות? הרי מעשיו והנהגותיו בעסקיו שלו הם סתירה מוחצת לתשובה ולתרוץ זה.

רבי אלעזר כדי מטי להאי קרא בכל

בעזרת ה' יחברך, נראה היום, להתבונן קצת בענייני הפרשה וענייני הזמן. פרשת השבוע, פרשת ויגש, ויאמר יוסף אל אחיו, אני יוסף. העוד אבי חי? ולא יכלו אחיו לענות אותו, כי נבהלו מפניו. ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי, ויגשו. ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מסרתם אותי מצרימה (בראשית מה ג-ד). והגמרא במסכת חגיגה (ד: מספרת: רבי אלעזר - (האמורא רבי אלימלך בן פדת) - כי מטי להאי קרא בכל, כשהיה לומד את הפרשה שלנו, והיה מגיע לפסוק הזה, היה בוכה בדמעות שלישי, אחרי פסוק? ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. למה? ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקב"ה, לעתיד לבוא, לכל אחד ואחד, על כל מעשיו, על אחת כמה וכמה: מה יענו? מה ישיבו? לכן היה בוכה כל פעם כשהיה מגיע לפסוק הזה.

מה התוכחה שהוכיח יוסף את אחיו?

שואל המהרש"א (חדושי אגדות שם ד"ה ומה תוכחה), איזה תוכחה יש כאן, שהגמרא אומרת 'ומה תוכחה של בשר ודם כך, תוכחה של הקב"ה על אחת כמה וכמה', וכי יוסף הוכיח אותם? הרי יוסף רק אמר להם ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף. וכי איזה 'תוכחה' יש בזה? בשלמה אם היה מוכיח אותם, היה אומר לאחיו: איך מסרתם אותי? הרי אני את שלכם, בן 17 שנה הייתי ומסרתם אותי, כך זה דרך ארץ? זה האחוה של 'אחים' אפילו אם אני טעיתי, אבל כך למכור ולהפיקר את דמיון, זה תוכחה. אבל יוסף לא אמר את זה. הוא סך הכל גילה להם: אני יוסף, שאל אותם: העוד אבי חי? מה 'תוכחה' יש כאן? כך שואל המהרש"א.

טענת יהודה לפטור את בנימין; רחמנות על האבא הזקן

ויש על זה ביאור יקר, רעיון נפלא, של הגאונים מוולאז'ין 'בית הלוי' (פר' ויש עמד סג) והעמק דבר' (בראשית מה ג), להסביר את דברי הגמרא. תתבונן ותראה, מה היה כאן כל השקלא וטריא' בין יהודה והאחים לבין יוסף? מה יהודה טוען? תתבונן, כשיוסף אומר להם: מה עשייתם לי? איך אחיכם נגב את הנביע? איך עשייתם את הדבר הזה, ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר עשייתם? הלא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמוני (בראשית מד טו). ויהודה ניגש אליו ללמד סגנון, אומר לו: אל יחר אפך בעבדך' (בראשית מד יח), אני רוצה לדבר איתך, הוא מתחיל לחזור ולספר את כל המאורע, 'אדוני שאל את עבדו לאמר יש לכם אב או אח. ונאמר אל אדוני, יש לנו אב זקן וילד זקונים קטן, ואחיו מה, ויוחר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו (בראשית ט"ז ט-כ), מתחיל לספר ליהודה, תראה הילד הזה הוא בן זקונים לאביו, אביו אהב אותו, הוא נשאר יחיד מאמו, היות וקרה מה שקרה והאח השני נטרף, והאב שלנו בוכה ומצטער עליו, אם ייקחו גם אותו וקרה אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלוה' (בראשית מד כט), כך אמר לו האבא, ואם אנחנו לא נחזיר אותו, אלא הוא יישאר אצלך עבד, והיה כראותו כי אין את הנער ומת, והורידו עבדך את שיבת עבדך אביו בעון שאלוה' (בראשית מד לא), אתה תרום שאביו הזקן ימות מרוב צער. כך אומר יהודה ליוסף, והוא מוסיף: אני מוכן לעשות איתך 'עסק', תראה אותי, תראה כמה אני גיבור, אני ארצה 'עבד' בשבילך, ותחזיר את הנער הזה, כי אין אעלה אל אבי והנער איננו איתי, פן אראה ברע אשר ימצא את אביו? (בראשית מד לו). זה הלימוד זכות שמצא יהודה ללמד על בנימין שיחזירו אותו. על מה הוא מנגן? על איזה 'מיתר' הוא מנגן? על מיתר אחד: רחמנות. רחמנות על האבא הזקן שלנו. אולי באמת הבן הזה נגב, אבל חוותר. תחוס. חרחם. האב שלנו אב זקן, הוא סבל מספיק, ונפשו קשורה בנפשו (בראשית מד לו) אם ה'ו

סגלת יום זאת חניכה

היום ראש חודש טבת, נו שביעי של תוכה, ונזכיר קצת מענייני דינא, מה שקבלה בידיו מגדולי עולם שאף על פי שהמשפט 'בראש השנה, ואחר כך עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, והחייתם בהושענא רבה, אבל עדיין עד 'זאת תוכה המשפט נמשך. החלטה הסופית, הגמורה, זה בשמיני של תוכה, 'זאת תוכה' (ול' בספר זה קצת פרשן ויש עמד ס"ו).

אוי לנו מיום הדין, או לנו מיום התוכחה

זה התוכחה שתהיה לעתיד לבוא. כאשר יאמר אדם, 'לא יכולתי לעסוק בתורה, יבוא אליו מאוהה טענה עצמה, מאוהו טיעון שטונון, שלא היה לו את היכולת לעסוק בתורה - ומדוע לעסקך היה לך? על זה היה רבי אלעזר בוכה. וזהו שאמרו חז"ל 'אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה' (בראשית רבה פר' צג סי' י).

דברי תורה

דברי תורה צריכים חיזוק

צריכים המיד לעורר על העניין הזה של 'שקידת התורה'. מרבה תורה מרבה חיים (אבות פ"ב משנה ז). אלה דברים פשוטים, וכבר הזכרנו את זה לא פעם, אבל מצוה לחזור ולשגן את הדברים עוד הפעם ועוד הפעם, 'זעו רבנן ארבעה דברים צריכים חיזוק (בריכת לב): אושר רש"י (והו' צריכין) שיתחזק בהם אדם תמיד בכל כוחו. ומה הם? דבר ראשון: תורה. צריך תמיד לחזק את זה, כיון שדרכו של היצר הרפוא ולרשל את הידים מלימוד התורה.

עסק התורה בכל שעה ובכל מקום

צריך לחזור ולהזכיר ולעורר ולדבר על העניין הזה של 'שקידת התורה', שכל אחד מכלל ישראל, יהיה מי שיהיה, חייב לקבוע עיהים לתורה, חייב כל רגע פנוי לצל לתורה. יש טועים, חושבים שלימוד תורה זה דוקא ב'שיבה', דוקא ב'שיעור', דוקא ב'בית המדרש'. ולא היא! 'מות' לך ללמוד גם בבית. אין איסור 'בל תוסף'.. אם אדם בתוך ביתו יפתח ספר וילמד - אין בזה 'בל תוסף'.. לא יענישו אותו על זה. אני ערב. ישב בביתו וילמד מה שיכול, משנה, גמרא, הלכה, מוסר, העיקר שיהיה 'זורה'. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'נהורא דאליה' (עמוד ג). ובקונטרס 'נר חיים' (מהדורה שניה עמוד טו והלאה). ע"ש]. ועסק התורה זה טוב לו, וטוב לבריאה כולה. מרבה תורה מרבה חיים (אבות פ"ב משנה ז). וכולם חייבים בזה, אין פטר ואין פטור. שום הרוץ לא יעזור לו ביום הדין.

ותן חלקנו בתורתך

ותן חלקנו בתורתך (אבות פ"ה משנה כ), פירוש הדברים הוא שיש לכל אחד ואחד מאיתנו 'חלק' בתורה, ויחבנו אותו על זה אם הוא באמת השלים את הפקידו בדבר הזה. חייב לקבוע עיהים לתורה יום יום 'חוק' בל יעבור. אם ח"ו קרה איזה 'אונס' (מסוים מה אותו יום לא יצא לו ללמוד סדר לימוד הקבוע), חייב להשלים את זה, ידאג ביום אחר לתוסף עוד שעות בתורה. זקוקים אנו לריבוי התורה בדור הזה כאוויר לנשימה ולנשמה.

דברי תורה

ההצלה לכל העולם כולו על ידי עסק התורה

כבר הזכרנו לשון המדרש חנא דבי אליהו בסדר אליהו וזוטא (פרשת ה) 'בכל יום ויום, מלאכי חבלה יורדין מלפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו, שאלמלי בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם יושבין בהן ועוסקין בתורה, היו מחבלין מיד. היום יש לדאבוננו הרבה מלאכי חבלה. למזל כי כל מעשה רע בורא לו פרקליט רע, כמו שאמר התנא באבות (פ"ד ס"א). כל מעשה של עבודה מייצר מלאך חבלה שיבוא ויעשה צרות. אבל מי הוא זה שיכול לסחוט לרם את הפה? לסלק אותם? אתם תלמידי חכמים העוסקים בתורה בכל מקום שהוא, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. הם דוחים ומגרשים את כל אותם המחבלים הללו. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס מניח דבריו ליעקב ח"ה (פרשת וישלח חשיטת, עמוד יז). ע"ש].

ניצול הזמן לתורה

אדם לא יוכל לומר 'אני מופקע מתורה, אני אין לי שייכות ללימוד', אין לי כח, אין לי כשרונות, אין לי שכל, זה לא תולך לי אני לא פיקח, אם הקב"ה היה נתון לי 'דאשי' של 'און' - הייתי אחד מגדולי הרבנים, הייתי יושב ועמל בתורה ברמ"ח איברים ועיסה גדים, אבל אני 'אדם סן השוק', אדם 'מומוצל', אין לי את התבונה, אין לי את הכשרונות ואת השכל בשביל עסק התורה, זה טעות. זו טעות שהיצר הרע אוהב להתענות את כולם. מוכרחים - כל אחד ואחד - לקבוע עיתים לדורה. כל 'דעה' של 'זורה' זה מצוה (תנ"ך בשנת אליהו ריש פאה), אדם יושב לומד שעה אחת תורה - מקיים שהים עשרה אלף מצוות דאורייתא צריכים לזכור את זה. גם חמש דקות זה כמה מאות רבות של מצוות. [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'נהורא דאליה' (עמוד סג ומהדורה ג שם). ע"ש]. כל רגע ורגע שאדם פנוי - יוצל אותו לתורה. אדם תולך לדרך סכאן עד לחנות, או לעבודה שלו, שיאמר מה שהוא יודע מתורה. שיחזור על 'פיתום' הקטורת. יחזור על 'הרילים' בעל פה. יחזור על 'אשרי יושבי ביתך'. (ועשה השלמות לאותם מוסרי החיים ופסקי חמרה שרבה פעמים דלו עליהם). לצלל כל רגע לתורה. כל לימוד קטן, כל 'שיעור' תורה אחד הוא הופך את האדם למציאות אחרת.

דברי תורה

מעשה 'יוסף משיחא'

השבוע זה היארצייט של האמן הגדול רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת 'סיו', מצווה לומר איזה דבר אחד בשמו, דבר נפלא ויקר עד למאד, והו' שייך

לענין שלנו, לענין של חיזוק התורה. הוא אמר ק"י: במדרש (בראשית רבה פר' סה סי' כב) על הפסוק: 'זרה את ריח בגדיו' (בראשית כו כ), דרשו רבותינו (מהרוזן ל"ג): אל תיקרי בגדיו אלא בגדיו. ואמרו במדרש (בראשית רבה שם) שאפילו הבוגד שבכלל ישראל - הריח שלו מעולה. כגון יוסף משיחא, (הזכרנו את זה בזמנו, ומצוה לחזור על זה), בשעה שנכנסו שונאים לירושלים, מלכות 'זומי' רשעה, מלכות 'אדום' הרשעה (ה' התבין יפקד אותה בטהרה), הם לא רצו להתחיל ראשונים את הביזה ואת השוד' של 'בית המקדש'. אמרו כל 'הגנלים' (וכל המטכיל) של הצבא 'הרומי', ייכנס בתחילה אחד משלהם, מבני ישראל, הוא יתחיל את הביזה. וכך הכריזו בקולי קולות: 'מבוקש מתגדב יהודי שייכנס למקדש והוא יתחיל לבזוז ולגנוב - ושכרו לא יקופת: את הדבר שהוא יוציא מ'בית המקדש', ייקח בשבילו. כך הכריזו הרומאים. זה בשעה ש'בית המקדש' עומד להיחרב, עומדים להעלותו בלהבות. דמן של כלל ישראל נשפך כמים. מצאו מי שישכים, 'זענה ומצאת האמין' ומעלה ה... קם יהודי אחד, 'יוסף משיחא' קרא לו, אומר להם לשלטונות הרומיים: 'אתם מחפשים מתגדב? אני מתגדבו אני מוכן להתחיל את העסק הזה, אני אכנס ראשון למקדש, ואני אגנוב מה שאגנוב, ואני אתחיל את הביזה ואתם תכנסו אחרי. אבל זכרו: מה שהתחייבתם - תקיימו. את הדבר שאני מוציא מ'בית המקדש' זה יהיה בשבילי. אמרו לו: בסדר. 'אדעתא דהכי'. וכך הוה, שלחו את יוסף משיחא שייכנס למקדש ונכנס, להיות 'גולף' ראשון, ואחרי איזה רגעים יצא למערה של 'הזב' גדולה בידו. את המערה הוא חמד. מנחת זרוב מפוארה, יקרה מלפני וספנינים. אמרו לו הרומאים: 'לא מתאים לך, אין דרכו של הדיוט כמון להשתמש במערה כזו, זה יותר מדאי מפואר ומעלה בשבילך, זה לא מתאים לך. אנחנו נעשה איתך עסק, תכנס עוד הפעם, ובאמת - בשבועה ובהתחייבות - מה שהיקח ותוציא זה יהיה שלך'. אמר להם (לשלטונות הרומיים): 'אני לא נכנס יותר, פעם אחת נכנסתי אבל יותר אני לא נכנסו אמר לא די שהכעסתי לאלהי פעם אחת אלא שאכעסנו פעם שניה? התחילו לדבר איתו ב'רכות', אמרו לו: 'אם אתה תיכנס עוד הפעם ותיקח מה שתזקק, אנחנו נעשה אותך 'המוכס' הכללי של המדינה, ויש בזה כידוע רווחים טובים, (רווחים 'מעל השלחן', ורווחים 'מתחת השולחן'). אמר להם: 'לאו לא אכנס יותר'. אמרו לו: 'תראה דיברנו איתך ב'רכות', אבל יש בכתנו לכת איתך בקשות' אם לא תעשה מה שאומרים לך. אמר להם: 'העשו מה שחשעו - אני לא אכנס פעם שניה לבית המקדש. די לי שפעם אחת הכעסתי את בוראי'. לקחו אותו והניחו אותו בתוך ארון של עץ, והיו מנסרים את בשרו, לקחו 'משור' והתכו אותו תחילה תחילה, איבר איבר, יד יד, אצבע אצבע, תחיתות תחיתות, ועל כל ייסור וייסור, כל מסור ומסור שניסרו אותו היה צועק: 'אוי לי שהכעסתי את בוראי, עד שיצתה נשמתו. זה יוסף משיחא.

מה גרם לשינוי העצום אצל 'יוסף משיחא'?

ויש כאן דבר נפלא, מה קרה כאן? אין הוא התפרק, בחחילה היה נבל, היה פושע שמדרגה ראשונה, בשעת התורבן יהודי היה גנב פושע לשלוח יד בקדושים לגנוב. הוא היחיד שהיה מוכן להיכנס. ואחרי זה הוא עמד בניסיון כזה עצום שאי אפשר לשער ולחזק, (אדם ייחזק לעצמו מה זה, לקחים 'משור' וחוחכים רחל אצבע אצבע, אלה הם ייסורי תופת), מה קרה לו ליוסף זה? אין פתאום התפרק ממדרגה כזו שפלה, למעלה גבוהה כל כך להיות כרבי עקיבא וחבריו, שהוא מוסר נפש על ייחוד קדושה שמו 'תברך בייסורי תופתו?

הכניסה למקום מקודש - משנה ומרוממת את המציאות של האדם

אומר הגאון ר' חיים ע"ה, הרוץ פשוט. אותם רגעים ספורים שהוא נכנס לבית המקדש למקום השראת השכינה, מקום מקודש - זה הפך אותו. זה הוציא אותו ממדרגת 'פושע' למדרגה של 'צדיק'. אותם רגעים ספורים במקום מקודש רוסמו אותו. לכן הוא יכל לעמוד בניסיון הקשה של ייסורי תופת הללו. זה כח של 'בית המקדש', של מקום השראת השכינה, של מקום מקודש. אפילו אם אדם נכנס וכוונתו לא לשם שמים, אלא כוונתו לעבירה, (כוונתו לגנוב), עם כל זה - זה הפך אותו ממציאות אחת למציאות שניה.

'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ארבע אמות של

הלכה - מקום העוסק בתורה הוא מקום השראת השכינה המרומם

והמקדש את האדם

ומסיים הגאון ר' חיים ע"ה: לדאבוננו הרב אין היום 'בית המקדש', עדיין לא זכינו, (ויהי רצון שבטהרה נוכח לנאולה השלישית ולבית המקדש השלישי בב"א), מה 'התולף'?, מה משמש כ'בית המקדש' בזמננו? מקום תורה! 'שיבה'. 'בית מדרש'. 'שיעור' תורה. זה המקום של השראת השכינה. 'מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה אלא ארבע אמות של הלכה' (בריכת ה). רק תורה. אדם שבא לשיעור תורה, הוא נכנס לבית המקדש, וזה משנה את המציאות שלו. הוא נכנס ל'יוסף משיחא', אבל הוא יוצא לקדוש עליון. זה המוסר שצריך האדם לדעת: לבוא תמיד לשיעור תורה. להרבות תורה. כלל ישראל זקוק לזה כאוויר לנשימה. וכל אחד ואחד לא יכול לפרוק עול מזה. כולם מוכרחים 'כאיש אחד בלב אחד' להתאזר ולהתאסף ולהוסיף תורה.

הגזירות הנוראות העומדות על הפרק

רבותיה! הדבה היסטורית אם לדבר על הדברים האלה, אבל אין ברירה, הכל תלוי בנו. צריכים לזכור ולא לשכוח, לפני שלושה חודשים, כך הכל השעים יום, היה 'ראש השנה', אשר בו מתחיל ונקבע בשמים 'על המדינות בו יאמר, איזו לחרב ואיזו לשלום, איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו, להזכירם לחיים ולמוות, ומי לא נפקד כהיום הזה. שלושה חודשים עברו מראש השנה, בוא ותבוננו, בוא נראה, כמה מיני גזירות ה' יצילנו, ה' חוסם במהרה, גזירות 'לכלכלות' (מה שנקרא), 'ידול ישראל מאד' ו'שופטים ו', 'פטרורין', כל מיני 'מורעין' בישין. זה סוג אחד של 'גזירות'. מצד שני עדיין 'המלחמה בצפון' נמשכת, כל פעם יש עוד 'הקוץ דם', עוד 'הרוגים' ועוד 'פצועים', (מינים סמינים שונים, ה' ירחם). ועוד יש לנו את הגזירה של 'מיעוט השמים'! מידה נוספת ונמשכת, ו'כבר כיון דדש דש, אדם לא שם לב, המידה הנוראה הזו של 'התאונות דרבים', מינים סמינים שונים, אין כמעט יום (ובל נוסמא) שאין איזה מקרה או מיתה או פצועים וכו' (וחלילי), זאין איש שם על לב וישעיהו נ א. צריכים להתבונן. לכן נקריא היום כמה דברים שצריכים לעורר את הלב.

מצוה עשה לזעוק ולהריע כאשר באים צרות על הציבור

הרמב"ם מלמד אותנו מה צריכים לעשות כאשר רואים דבר כזה, בהלכות תעניות, כתב הרמב"ם (ובפתיחה להל תעניות) 'הלכות תעניות - מצוה עשה אחת'. בהלכות 'תעניות כמה מצוות יש לנו? מצוה עשה אחת. והיא לזעוק לפני ה' בכל עת צרה גדולה שלא תבוא על הציבור' ח"ו. אם יש 'צרות ומירות' מה הפואה לה? מה גורם לישועה לזעוק לפני ה' יתברך.

הטעם לתקיעה בתצורות כשיש צרה

לשון הרמב"ם 'שם פ"א ה"א' 'מצוה עשה מן התורה לזעוק ולהריע בתצורות על כל צרה שתבוא על הציבור, שנאמר 'על הצר הצור אתכם והרעותם בתצורות' (במדבר י"ט). כלומר כל דבר שייצג לכם, כל דבר שיעצב, שיוזק, שיפריע לכלל ישראל, 'כגון בצורת דבר וארבה וכיוצא בהן - וזעוק עליהן והריע'. מה הביאור בזה? מה הטעם, מה התכלית? מסיף הרמב"ם (שם ה"ב) 'ודבר זה מדוכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה וזעוק עליה וריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב 'עוונותיהם הטו' (ירמיהו ה' ה'), זה הוא שיגורם להסיר הצרה מעליהם'.

'לא תשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בעל דינא'

לימדו אותנו רבותינו במסכת ברכות (ה"ג), הגמרא מביאה מעשה על אחד מגדולי חכמי התלמוד 'רב הונא, שהיה לו 'יקב', ופעם ארת החמיצו לו כל החביות שהיו לו

2. אדם יעשה חשבון. כמה פעמים החורף הזה הוא נזקק למטריה שלו. (ואתנו כבר בטמא) כמה פעמים הוא היה צריך ללכת עם 'מטריה' מספר פעמים בודדות. מעט מן המטט. הבד"ץ כאן בעיר הקודש ירושלים הכריזו שהם מבקשים, עקב הפניה של החקלאים (הם באו ליבת הדין, בטאה הייתה נשלת שש ביקשו שיכריזו על זמן), שיתפללו על העמים. גם זו גזירה. אדם חושב 'מה איכפת לי אם ירד גשם או לא, אני 'ירושלמי', אין לי 'קרקע' ואין לי שום דבר. (מקסימום יש לי 'מצעים' ואני משקה אותם.) בשביל מה אני צריך את הגשמים? זה לא כך. כשאין גשם, זה על חשבון כלולו. זה משפיע על הכל (א"ה) והיא עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'גד חיים' (מהדורה שניה עמוד 22) [ע"ש].

בכל מקום בעולם יש גזירות וצרות נוראות

התבוננו, תיקחו ספה של כל העולם, 'אטלס', העברו מדינה מדינה, לפי חמשת היבשות, והדאבנו הרוב אין לך כמעט פינה אחת בעולם שאין שם מידת הדין מתורה. או 'מלחמה', או 'דעב', או איזה 'אסוף' אחר. כמעט אין פינה חווית שאין בה איזה מקרה רע, וראים שמידת הדין מתורה. מוכרחים להשתמש ב'עצות', בתהבולה לסלק את החרון א"י.

הקב"ה מביא גזירות על אומות העולם לעורר את ישראל

ואדרבא היא הנתונה, זה עצמו חסד נפלא שהקב"ה עושה איתנו, שבמקום שביבוא הדברים האלה על כלל ישראל ח"ו, הוא מוציא את זה על שאר הגזריאם, כך אוטר הפסוק בצפניה (ו') 'כמבאר בביתא בנ'. כאשר אדם רואה שמתרחשים מאורעות נוראים בעולם, יידע שהכל הוא בשביל שכלל ישראל צריך ללמוד מוסר, צריך להתבונן. הקב"ה רחמן מלא רחמים על כל הגזריאם כולל, לא תהי צרה לשוב יצרה' (ישעיהו נה' ה').

הגמרא אומרת במסכת מוילה' ו' ט"ב) ובמסכת סנהדרין (ל"ט) כשיצאו למלחמה, כשיהושפט' יצא למלחמה, אמרו: 'הודו לה' כי לעולם חסדו' (דברי הימים ב' כ"א). אבל לא אמרו 'כי טוב, למה? הרי יוצאים למלחמה, והיו הריגות אפילו אבל אומות העולם. אף על פי כן, אין הקב"ה שיש ושמת שיש בבריאה צער, שיש מיתה ואסונות. חלילה. קל וחומר על עם ישראל 'עם סגולה', כי בכך חשק ה' מכל העמים (דברים ו'). כל מה שנעשה לאומות העולם, הכל הוא לעורר אותנו ללמוד מוסר מזה, ולשוב בתשובה. אם אמת רואה שכן וכן קורה במדינה מסויכה - תבין, התעורר. אבל אם חלילה לא התעורר, זה גורם לך שובאים צרות רבות גם עלינו ח"ו (כפי שגמרא רובתי 'הרמב"ם במסכת').

'אין הנחש סמית אלא החטא סמית'

אין סיבה אחרת, 'אין ערוד סמית אלא החטא סמית' כמו שאומרת הגמרא (ברכות ל"ג). הגמרא (שם) מספרת עובדא על רבי חנינא בן דוסא שהיה באחד המקומות נחש טסוקן. שאת מי שהוא עוקץ - מי שיוגע ראשון לטקום ה'מים' שני ימות. אם הנחש הגיע ראשון לטבול, לטקום ה'מים', האדם שנעקץ מת. ואם האדם הגיע לטקום ה'מים' לפני הנחש - הנחש ימות. זה סוג של עקיצה סגולית. באו לרבי חנינא בן דוסא, אמרו לו: 'כבוד הרב, יש כאן בטקוסט נחש שהוא מטיל אימתו על הציבור, כל מי שהוא עוקץ הוא רץ מור לנהר השני מתו'. אמר להם: 'אדרבא, הראו לי את מקומו, היכן המאורה שלו? היכן מסתתר הנחש הזה? הראו לו, אמרו לו: 'בחור זה נמצא הנחש זושששששששששש', הושיט רבי חנינא בן דוסא את רגלו, את עקבו, לתוך המאורה, לפתח של החור של הנחש. עקץ אותו הנחש מיד - ומה הנחש. למה? כי נברא לו לרבי חנינא בן דוסא מחמת כפות רגליו מעיין. כך מביא רש"י (ה"ה ומת תורה) מהירושלמי (ברכות פ"ה סוף ה"א) הפשיל אותו על כתיפו והביא אותו לביה המדרש, אמר להם: 'ראו בני, אין הערוד סמית אלא החטא סמית'.

שם, 400 חביות של יין, וכולם החמיצו בפעם אחת. זה דבר נורא. כל היין שהיה ב'יקב' הלך לאבדון. ארבע מאות חביות זה אלפי ליטרים של יין. והכל החמיץ בין לילה אחד. זה דבר מתמיה, זה דבר שטעון בדיקה והקירה. נקצבו ובאו משלחת של גדולי חכמי ישראל לרב הונא, אמרו לו: 'כבוד הרב יפישש במעשינו'. אמר להם: 'אני חשוד חלילה שעשיתי משהו שלא כדת? שעשיתי דבר שלא כדיון? אמרו לו: לא, אתה לא חשוד, אתה 'רב הונא', אבל כמו שאתה לא חשוד, כך לא תשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינאו ה' יתברך לא חשוד להעניש אותך בלא שמיע לך. ובכן: פישש במעשיך! אמר להם: 'אדרבא, הוא לא הסתיר, הוא לא התחיל לתרוץ הרוצים, אם אתם שמעתם עלי איזה משהו, אני מבקש שתעירו ותעוררו תגידו לי', אמרו לו: 'שמענו עליך שאתה לא נוזק לאריס' שלך את מה שמגיע לו, מדעצים' מהזמורות של הצפים, כך ששמענו עליך, אמר להם: 'אתם צודקים, אני לא נוזק לו את מה שמגיע לו, אבל אתם יודעים למה? כי הוא גונב את כל הזמורות, הוא לא משאיר לי מה לתת לו, את הכל הוא גונב לעצמו. מה אתן לו? משלי אתן לזו? אמרו לו: 'בחר גנבא גונב וטעמא טעים. עם כל זה אתה צריך לחת. אם הוא גונב - אתה לא פטור מלתת לו את החוב שמטיל עליך. מספרת הגמרא שהוא קיבל על עצמו, אמר להם: 'בסדר גמור, שמעתי את ההוכחה שלכם, מה שאדם אומרים אני אקיים, אני אשלם לו מה שמגיע לו. ויש בגמרא שהי שיעוה ושהי לשהוה, יש אומרים שמד חור החומץ להיות יין. ברגע שהוא קיבל ועשה תיקון, סמילא הסתלקה הסיבה, הסתלק החטא' - לכן הסתלק העונש. חור החומץ להיות יין. ויש אומרים, שהחומץ לא חור להיות יין, אלא שהתייקר החומץ ונעשה שוויו כשווי יין, וכך לא נגרם לו הפסד כמה שהחמיצו לו כל הארבע מאות חביות שלו.

כאשר מסלקים את הסיבה המסובבת לגזירה הוא החטא והלעבידה - העונש מסתלק

זה היסוד: גם אם אתה לא חשוד - תדע לך שהקב"ה שהוא רחמן מלא רחמים, קל וחומר שהוא לא חשוד. ואם מחרחש מה שמחרחש, מוכרחים לזעוק, מוכרחים להתבונן. אי אפשר שהאדם ימשיך ללכת במהלך הרגיל כמו שהיה כל הזמן. אלא צריך הוא לעיין ולרואה 'מה קורה כאן', צריך מיד לפתוח דף חדש בהתבוננות. לא לחפש 'מציבות' ותירוצים למה קרה כך או כך. הסיבה האמיתית: 'ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הוריע להם'. רק זה מה שיגורם להסיר הצרה מעלינו. כשיש 'חשובה'. כשמסלקים את החטא' - בחרה גם העונש' מסתלק.

דרך אכזריות היא מי שתולה 'גזירות' הנורא יתברך ב'מקרה'

מוסיף הרמב"ם (שם ה"ג): 'אבל אם לא יזעוק ולא יריע, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אידע לט, וצרה זו נקרה ונקריה', זה 'טבעי'. למה אין גשם? יש איזה 'בקע' או איזה 'שקע' באיזה מקום בצפון טורקיה או ברוסיה, ושם קרה מה שקרה, ולכן 'העניים' לא הגיעו לארץ ישראל. מי שחושב שיש 'בקע' או 'שקע', שידע שיש לו 'בקע' לנולדת. לא זה הסיבה. מי שאומר ש'מידה' שיש הרי היא 'מקרה', אומר הרמב"ם: 'הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להידיב במעשיהם הרעים', הרי אתה רואה שהקב"ה מעניש, מה אתה תולה ואומר 'סיבה טבעית', 'מקרה', מנהג העולם, זה דרך אכזריות! 'וגורמת להם להידיב במעשיהם הרעים'. הוא לא זו ממעשיו, הוא לא פותח 'דף חדש'. הוא לא 'מתקרב לקב"ה', הוא לא 'מסלק' את החטא על ידי 'חשובה', ולכן ממשיכים הצרות.

אם לא שבים בתשובה - הקב"ה מביא צרות נוספות

והרמב"ם מוסיף עוד דברים נוראים ממש, כי אלה שחולים ב'מקרה', ב'טבע', אשר זה הוא דרך אכזריות, וגורמת להידיב במעשה רשע, 'ותוסיף הצרה צרות אחרות', כשאדם לא לוקח אל הלב שלו, אלא הוא ממשיך ואומר 'מנהג של עולם הוא', 'מקרה הוא שקרה', אומר לך הרמב"ם: תוסיף הצרה צרות אחרות. לא התעוררת בצרות אלו שבאו עליך? יבוא עליך צרות אחרות. עד שתתעורר. 'הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ', ט-כד) והלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם בחמת קרי'. מפרש הרמב"ם, 'כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי', כלומר 'מקרה קרה', אומר הפסוק, 'אוסף לך חמת אותו קרי', עוד צער על צער וצרה על צרה, ולכן צריך לזעוק ולזעוק ולשוב בתשובה.

לעורר בתפלה ולשוב בתשובה

דהיינו בשעה שיש 'גזירות' וצרות, צריכים לתקוע ולהריע בתצורות' כדי להתעורר לשוב בתשובה. כך ציוה הנורא יתברך, שאם באה צרה על הציבור זה מצות עשה מהתורה, לא 'חסידות', לא 'הנהגה טובה', לא 'הכשר מעשה מצוה', אלא 'מצוה עשה נמורה, כמו 'הפליין', כמו 'חלמוד תורה', כמו 'ברכת המזון', לזעוק ולהריע בתצורות. אבל היום אין 'הצוצרות' - אבל נשאר הפה' של האדם. 'על ענין הפה טייך בהמשך. צריך האדם בפיו לזעוק ולהתקן לפני בוראו: 'רחום וחנון - הרף, 'הפר כעסך עמנו', 'סלק מידת הדין'.

5. הגמרא והפנייה (כ"ג) אומרת שרב הונא היה מחסידיו דבבל, בגמרא בתענית (שם) האריכו על עזוב נפלאותיו של רב הונא בחורה בנדקות בחסד. היה מגדולי האמוראים.

מצוה להתענות כאשר יש גזירות על ישראל

עוד מוסיף הרמב"ם (שם הדין) 'ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הציבור, עד שירוחמו מן השמים', שירחמו עליהם מן השמים, כך היה צריך להיות, אם רואים שיש צרות, צרות כלליות, יש מצוה מדברי סופרים להתענות עד שתתבטל הצרה הזאת.

מין החיד"א עליה כותב ועל ציפור שיר סי' יא אות קטן-קפ"ח: כשאדם צום, הלכ שול יתיר פתוח, יתיר מתבונן. אפילו אם יבוא היצר ויאמר לו: 'תעשה כך וכך', מעשה עבירה. הוא לא יכול, הוא לא אכל כזית לחם, לכן הוא לא יכול לעשות אפילו מה שיצדו מבקש. כך זה טבע האדם.

אין פטור מהתעוררות והתבוננות ותפלה

אבל מה נעשה וכוחו קלוש, אין לנו כח להתענות. אבל לכל הפחות להתבונן, ומזה אף אחד לא פטור. אם היינו יכולים היינו צריכים לעמוד ולהתענות תענית ולבטח ולהתנתן לפני הבורא יתברך עד שירחמו עלינו מן השמים. אבל אנו אין בנו כח לתענית. אלא כל אחד צריך 'מדליה' לעמוד בתפלה. כל אחד יאמר בכל יום כמה פרקי 'תהילים' מתוך הספר התבוננות. לא רק בעבורו - אלא בעבור כלל ישראל. גם בתפלה שלו, ימין בעבור כלל ישראל.

ה"ד ה"ד ה"ד

'שה פזורה ישראל'

במדרש ויקרא רבה (פ"ד ד' טו) על הפסוק: 'שה פזורה ישראל' (ויסחה ויזיק) כך מסמיל הנביא את כלל ישראל, 'שה'. ובמדרש שאלו (שם) לכאורה מה הטעם בהשוואה הזו, מה הטעם במשל הזה שממשלים את ישראל לשה פזורה? זה לא 'שבה גדול', 'שה' 'גדי רך'. אם היו אומרים על כלל ישראל שהם 'אריה', יש בה מעלה. אבל אומרים על אחד שהוא נמשל לשה' להישי' לעץ איזה שבח יש בו? הרי זה חסרון. אלא, מה 'שה' זה אם נוקף את רגלו, אם הוא מקבל מכה ברזל, לא רק רגלו כואבת לו, אלא גם 'קצה האוזן' כואבת לו, מחמת עדינותו, מחמת רכותו, כל אבר ואבר שלו שנפגע מכאוב לו לא רק באותו האבר, אלא הוא מתפשט בכל איבריו של השה' - כך זה כלל ישראל. אם הלילה יש ב'פרט' משהו שלא הגון, זה משפיע על כלל ישראל. כסף אחד.

כלל ישראל כולו על ספינה אחת נמצא

ובמדרש שם אמר רבי שמעון בר יוחאי, משל למה הדבר דומה? לאורו אחד שהיה נוסע בספינה, כמה אנשים נסעו בספינה, ובשעה מאוחרת בלילה, 'חצי הלילה, שמעו קול עבודה קול מקבות ופטישים, 'מקדחות', מישו עובד בחצי הלילה, (יש לו 'שעה טסטה'. גם בספינה היא עובד, כל כך נפשו זנוקה בדם הטהר. רצו לברר מי זה ומה זה, מי עובד כאן בחצי הלילה? נגשו וראו שאחד מן הטענים עומד בחדרו וקודה חוד בקרקיעה של הספינה. אמרו לו: 'מה אתה עושה? שוטה שבעולם! אם אתה תצליח לבצע מה שאתה חושב, יכנסו המים וכל הספינה תטבע! ומה היא השיב להם? אמר להם: 'וכי מה תרצו ממני? זה החדר שלי! אני קניתי 'טרטיס' בכסף מלא, זה החד שלי, ואני אעשה בו כרצוני'. אמרו לו: 'שוטה שבעולם! אם אתה עושה כאן חור כל הספינה תטבע! זה מה שהנביא אומר: 'שה פזורה ישראל. אם אחד עושה מעשה שאינו הגון - הוא בוקע ונוקב חוד בקרקיעה הספינה. ואת כל הנק שייצרים מזה הוא יישא על הכתפיים שלו וישלם אותו לעתיד לבוא. הכל יהלגל על ראשו. אין 'פטור'.

'כל ישראל ערבים זה בזה'

בגמרא מסכת סנהדרין (וכו ס"ב) ומסכת שבועות (ולו ס"א), לשון הגמרא: 'שכל ישראל ערבים זה בזה!'. כך הלשון שם. לא כתוב 'זה לזה'. ופירוש הדברים 'ערבים זה בזה' היינו שהוא 'מעורב' כאחד, כסף אחד. אתה לא יכול לומר: 'מה איכפת לי, אני יעשה מה שצריך, והשני לא מעניין אותי'. כי אם יש אחד שעושה משהו שלא כהוגן - כולם נפגעים.

המרה בתורה - משפיע על כלל ישראל כולו

ולחיץ - להיץ. הרי מרובה מידה טובה פי חמש מאות ממידה פורענות. מרבה תורה מרבה חיים (אבות פ"ב משנה ז'). לא רק בעבורו, אלא בעבור כולם, בעבור כלל ישראל, והוא יכול חלק בראש פי חמש מאות. אי אפשר לומר 'אני בשלי', 'אני בדין ואינו בדידתי'. 'אני חולך לפי מה שהתורה מצווה, וכל אחד אחר יעשה ככל אשר יעלה על רוחו'. מי שחושב כך הוא טועה טעות חמורה. אי לו ואביו לנפשו. אין דבר כזה. צריכים לדעת: כלל ישראל הרי הם כסף אחד. ולא ידך גסא, גם להיץ אותו דבר, אם אדם מרבה בחורה ובתפלה - כולם מתפרנסים וחיים מזה.

ה"ד ה"ד ה"ד

למין בתפלה על כלל ישראל

אדם יתבונן ויראה, כשהוא מתפלל כמה חסר לו ההרגשה הזו של האחריות והערבות של כלל ישראל, בכל פרט ובכל בקשה ובכל תפלה, הוא ממין רק על עצמו. 'השיבו אבינו לתורתך, וקרבנו מלכנו לעבודתך, והחזירנו בהשובה שלימה לפניך', כשהוא אומר ומתנתן את התפלה הזו, על מי הוא חושב? בדרך כלל והשאלו

והוא) הוא מתכוין על עצמו. מבקש על עצמו: 'דיבנו של עולם השיבו אבינו לתורתך', אולי אני קצת בטל מתורה, 'קרבנו מלכנו לעבודתך', התפלה שלי לא כל כך בסדר, תחזיר אותי בהשובה שלימה לפניך. אותו דבר: 'סלה לנו אבינו כי חטאנו, סתול לנו מלכנו כי פשענו, כי אל טוב וסלה אתה, על מי הוא מבקש שהקב"ה יסלח? למי הוא ימתל? בדרך כלל, הוא מבקש על עצמו. ולא היא וכי רק עליך צריך לבקש? רק אתה נמצא בסידור? רבותינו כאשר חיקנו את התפלה לא אמרו 'השיבו', לא אמרו 'קרבני', אלא אמרו 'השיבונו', 'קרבנונו', בלשון רבים. צריך האדם לבקש בעגון הזה, לא רק בעבורו, אלא בעבור כלל ישראל שזוקק לזה. אדם אמיתי הוא מרגיש את האחריות עם כלל ישראל: 'לא רק אני', אלא יש עוד אתי. וכשהוא מתפלל 'השיבו אבינו לתורתך', הוא לא מתכוין רק על עצמו, אלא על כולם, אבל מוסיף כוונה גם על עצמו.

להתפלל על שיבת עשרת השבטים

ראיתי הנהגה נפלאה של גאון וצדיק אחד מאמריקה, רבי מאיר ברבי יהודה אריה פייסט זצ"ל (היה גאון עצום, ראוי פעם אחרת בלי נדל להקדיש שיחה שלימה עליו, להביא כמה קטעים מספר 'פני אסיר'), ובהנהגה הזו רואים באמת אדם שאיכפת לו מכלל ישראל, לא רק על עצמו. הוא היה אומר: כשאדם אומר 'וקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ לארצינו', על מי הוא מתכוין? יש לו איזה 'דוד' שנמצא באיזה מדינה נידחת, הוא מסוין עליו. והוא שאל (בס' פני מאיר הגיל אוח מד עמה לא) ומה עם אותם עשרת השבטים? עליהם לא צריך לבקש? מי מאיתנו 'חלם' בכלל על עשרת השבטים. ויש כאלה יאמרו לך: 'מי הם בכלל? אני לא סביר אותם!'. אם הוא לא יודע זה כבר משהו אחר. 'עשרת השבטים', שהלכו בגלות ראשונה שלמסרחיב' בא וטולטל ועקר אותם מארץ ישראל, לפני שגלו יהודה ובנימין. ולהיכן לקח אותם? כתוב בפסוק: 'לחלה והחזיר והרא ונתן גזוף' (דברי הימים א' ה טו). לא יודעים היכן המקום הזה. האם מישו מאיתנו מרגיש 'שייכות' כדי לבקש ולהתפלל עליהם? בדרך כלל לא. כיון שהוא רואה רק את עצמו בתמונה. כל הבקשות שלו זה סביב עצמו. 'אני' 'אני' 'אני' ועוד הפעם 'אני'. צריך לחוש את הזולת!

כולם מחוייבים להתעורר בתשובה עקב הגזירות על כלל ישראל

זה מה שצריכים לעורר, גם אם אדם ברוך ה הכל הולך לו כשורה. הוא 'עצמאי' אין לו חשש של 'פיטורים', ואין לו 'גזירות' משאר הגזירות שהזכרנו. ברוך ה שפר חלקך ויגדלך. אבל זה לא פוטר אותך לומר 'מה איכפת לי'. אי אפשר להתעלם מכלל ישראל הנעונים בדוחק ובצער, ברוחניות ובגשמיות. אלא תסיף, בתורה ובמצוות, תסלק את הסיבות שנוטות לחרון אף, תסלק את הסיבות שנוטות למידת הדין המתוחה (מה שרואים בנינים).

ה"ד ה"ד ה"ד

זהירות לחטא הלשון

במה צריכים להתחזק? במה צריכים להתעורר כדי לסלק את החרון אף הזה, ולהעיל לכלל כלל ישראל? דבר ראשון (כמו שפחתנו), בעסק התורה. בשקידת ובעמל התורה. בכל עת ובכל שעה. ודבר שני, זה הפה. 'חטא הלשון'. מוכרחים לחקן את הנקודה הזאת.

6. כבר הזכרנו פעם איזה חבדה באמריקה שעשתה 'סקר', כשאדם מדבר בלשון, מטלף לחבירו ומדברים איש עם רעהו, איזו מילה חמרת הכי הרבה על עצמה? 'אני'. זה הדבר שלו חמתי: 'אני', 'אני' 'אני'. האדם מרגיש את עצמו כצד המדובר בגריאה כולה: 'אני והכל סביבי'. הכל זה טוב סביבי. כולם כוכבי לכת סביבי! כך הוא חושב.

יתבונן האדם בעצמו, כשיש רגעים פנויים, כשהוא יושב ומטפטף עם חבירו, ויש לפניו נייד ועט, רחבה פעמים אדם 'מטריבו' ומקשקש' כל מיני קווים וכל מיני 'ציונים', אבל בדרך כלל מה הוא כותב את שמו. הוא מוחם את שמו פעם אחר פעם. למה? כי זה מה שהוא חושב, 'שהוא' 'רק הוא'. 'אני' 'רק אני'. זה נעוה.

ה"ד ה"ד ה"ד

הרגל כואבת לנו

הגאון ר' אריה לוי זצ"ל, (היה צדיק יסוד עולם יש כאן עוד הרבה שמכיר אתה), ראיתי עובדא עליו, שפעם אחת אשתו הצדקה הלחה, היה לה כאבים בגוליים. מה עושים? שולחים אותה לרופא. חלכי לרופא. אם הבעל יותיר אותה אח אשתו, הוא גם יסוין לה מונחה. ללכת, הוא לא ילך איתה, אבל הוא ידאג להסוין לה מונחה. הוא לא עשה כך. אותו צדיק הלך בכבודו ובעצמו עם אשתו לרופא, נכנסו לרופא, ואמר לו: 'אדוני הרופא, הרגל של אשתי כואבת לנו. לא כואבת לה, אלא לנו. הוא רגיז שום הרגל שלו כואבת. זה אדם שהערבות והאחריות והשייכות עם כלל ישראל היא אצלו. לא רק הוא לבדו ואין זולתו.

על הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל

שמעתי על הגאון רבי עקיבא איגר עליה, שהיה מנהג כל יום שישי הוא היה הולך לבית החולים לבקר את החולים. אחד אחד. ורבי עקיבא איגר זצ"ל היה מסובל בשיעורים, מוקף כבודות עצומות, (היה נכדוילי גדולים, ידוע ומפורסם), ראיתי עדות על הר"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל על רבי עקיבא איגר, שהיה לו שלושים וחמישה שיעורים כל יום! (א"ת: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'מגיד דבריו ליעקב' ח"ב ופרשה חיי יורה השירט, עמוד יב בהוצאה, 'ע"ש]). ועם כל זה, בכל יום שישי היה הולך לבקר את החולים אחד אחד. שואל אותם: 'מה שלוקף?', 'מה חסר לך?', 'מה אתה צריך?'. 'מה אני יכול לעזור?'. מתפלל בשבילו. עוד לו. עד שאחר כך היה רבינו הגדודות, וגם עבר לעיר יותר גדולה, וכבר לא היה יכול ללכת לבקר את החולים. מה עשה? היה מטנה שליח בכסף, (שבין חקילין), אומר לו: 'חלף אתה במקומי, והראה מה שלום פלוגי ומה שלום אלמני, ואחר כך תבוא אלי ותספר לי מה היה. זה אדם שלוב' ח"י. שהוא לא רואה רק את עצמו. שאיכפת לו מכלל ישראל.

לשון הרע וריבולות זה אם כל חטאת ואם כל פשע. זה אתה הסיבות המרכזיות של הקטרוג על כלל ישראל, והצורה הבאה על כלל ישראל. מוכרחים להתאחז ולתחזק בענין הזה של שמידת הפה, לצבור לשוננו מרע. מוכרחים דבר ראשון לשמור על הפה, להמנע מלשון הרע. ולשון הרע פירושו של דבר: כל דיבור גנות על חבירו זה לשון הרע. ואם זה 'שקר', לא רק שהוא מדבר בגנותו של חבירו אלא זו 'עלייה', לא היו דברים מעולם, הרי שזה יותר גרוע, זה 'מוציא שם רע', ועונשו חמור וגדול יותר (ערכין טו. חפץ חיים כלל א סעיף א).

הפוגם בלשון הרע - הרי זה מונע מהתורה שלומד לעשות פרי

החפץ חיים ע"ה מרגלא בפומיה המיד כשהוא היה מפרש את התפלה שלנו 'צבור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, ואחד כך מבקשים: 'פתח לבי בחכמה'. כך זה הכלל: צריך האדם תחילה וראש שהפ' שלו יהיה קדוש, שהפה שלו יהיה נקי מחטאת הלשון, ורק אחר כך אפשר לבקש על 'תורה' (ע שמידת הלשון ח"ב פ"א). אמנם אין חטא שיכול לפגום בתורה. 'תורת ה' תמימה והחלים ית ה'. אין דבר שיכול לקלקל את התורה או 'לפגום' בתורה. 'אין דברי תורה מקבלים טומאה' (ברכה כג). אבל החפץ חיים ע"ה הביא מהזוהר הקדוש שהזוהר דורש ואומר, שאמנם אי אפשר 'לפגום' תורה, אבל לשון הרע הוא 'חופה', הוא 'מכסה', הוא 'עורה' על הלימוד, על התורה שלומד וע שמידת הלשון ח"ב פ"ק טו. ובהקדמה לספרי חפץ חיים). לכן הבקשה הראשונה 'צבור לשוני מרע', ורק אחרי ש'צבור לשוני מרע', אנתנו מבקשים על 'תורה', 'פתח לבי בחכמה'.

עון לשון הרע מעורר קטרוג בעולם

יש בסוף ספר 'לשון חיים' (מדרג אינונבלו) קונטרס בשם "נצור לשונך" שהוא אוסף מלשונות רבותינו בענין החמור הזה של לשון הרע. בפרשת פקודי (וי רדס ע"ב) דורש זוהר: שאדם שמדבר 'לשון הרע', הוא מעורר 'קטרוג' בשמים, שיהיה בעולם מוח חרב והרג. מה הביאור בזה? ביאר החפץ חיים ע"ה, שהרי כלל גדול בדינו: 'מדה כנגד מדה לא בטלה', וכפי ההנחה שאחה מחננה כאן בעולם הזה, כל אהה מעורר את ההנחה בשמים. אדם שמתנהג בקו של 'חסד', הרי שהוא מעורר הנהגה של 'חסד', ודנים את העולם ב'חסד'. אדם שהולך בפטפוטים של 'לשון הרע', הוא 'מקטרל' על פלוני ועל אלמוני, הרי שהוא מעורר את המקטרג הגדול והאינס בשמים. הוא טוען: 'כמו שאחה מקטרג - גם אני מקטרל'. וכשיש 'קטרוגים' - יש אסונות (גר סינ).

ענישו את המדבר 'לשון הרע' על הרג שנעשה מחמת קטרוג שנוצר על ידי דיבורו

ואתו אחד שדיבר 'לשון הרע', הוא יכול חלק בראש, הוא לא יכול לומר 'לא ידעתי'. שום 'חירוף' לא יעזור לו. אהה גרמה שיהיה בעולם 'מוזה' 'הרג' 'חרב', חטאת את חלקך בראש. כיון שעל ידו מתעורר המקטרל הגדול לקטרוג על העולם. מי יודע כמה בני אדם מתו על ידו (ה'חל) אף על פי שבדיני אדם אי אפשר להעניש על זה? ומי של לו כלל 'דמא בגויק פטור' (ויק פ"ט). אם אדם לא מוזק בדינים, אלא רק הוא 'רע' נזק לחבירו, הוא פטור ב'דיני אדם', אבל חייב ב'דיני שמים'. אם ילך כאן לבית הדין ויחבע את חבירו: 'פלוגי גרם לי להפסדים ונזקים, על ידי מעשיו גלגל עלי הפסד גדול, אפילו שהוא לא הוזק בדינים, יאמרו לו: 'דמא בגויק פטור, אבל אסור. אנתנו לא נוכל להוציא ממון ממנו, אבל הוא לא ינקה ב'דיני שמים'. כי ב'דיני שמים הוא חייב, כך יאמרו לו). אבל ב'דיני שמים עונשים אפילו על 'דמא', לכן כדאי שהוא לא ינקה. אדם שמדבר 'לשון הרע', שמעורר את כל המקטרנים הללו, יבואו אליו בטענה על זה. יחייבו אותו על כל מה שגרם על ידי זה.

חטא לשון הרע גרם להמעטת המזונות וקשיי פרנסה

בזוהר הקדוש (והבא בספר שמידת הלשון ח"א שער הכירה פ"ק ו) מובא עוד דבר, על ידי 'לשון הרע' מהמעטים מזונותיו של האדם ובא לידי עניות רח"ל. לפעמים האדם המה: 'הרי אני עובד שתי משרות ביום, ואשתי עוד משרה, ואף על פי כן אין 'פרנסה', אין 'ברכה', כמה זה גרם?! מלה לך הזוהר הקדוש, מה הסיבה לזה? עונן

משולו תפלא של החפץ חיים זצ"ל

משל למה הדבר דומה, לאדם ששלח 'מרגלית' יקרה שאין לה ערך ואין לה דמיון. אי אפשר לשער ולאמוד את שווייה, יוצאת פן הכללי. הילום יקר 'ספופנינים', ותוא שלה אותו כמתנה למלך, 'מנחה היא עולמה למלך', אלא שהוא הניח אותו בתוך 'מעטפה' באישה, סתריה בחכלית הסירחון, כך הוא שלה את זה למלך. כתוב על המעטפה: 'אני התרעם מטה שולח 'דורון' זה למלך, ויואיל נא כטובו לקבל דורון זה. על התרעם... כאשר מביאים את זה למלך, איך מביאים לו את זה? איך אפשר לעשות לחת לו את זה? העלית צריך לשים 'מסכת' זו... הוא לא יכול לשונו, מהם את התף שלו ואומר לו: 'אדוני המלך, יש כאן מרגלית יקרה שקיבלת במתנה. יקבל את זה או לא יקבל את זה? גם אם נאמר שקיבל את זה, אבל איך יקבל את זה?

ותמשל - אומר החפץ חיים ע"ה - אדם יושב כאן בעולם הזה ולומד 'תורה', אין לך 'מרגלית' יקרה יותר מאשר עצם הלימוד, אין דבר יותר מאשר לימוד תורה, ושולחיה את זה לשמים, מביאים את זה 'דורון' לפני מלך המלכים הקב"ה, הרי אין לך 'דורון' גדול מזהה, אין כדתת הנשנה תפלאה האמת, אבל אם הפ' באווש, הפה מסורה, הפה מטונף, מטיילא נדבק ריח לא טוב (בלשון המעטה) למתנה האמת וכך מביאים את זה למלך. אין 'מיכאל' עד ישראל טמש את 'הדורון' הזה למלך? (וע סעף זה בספרי זכר לרמ"ם פ"ק כ"ד).

זה גרם לעניות ומתמעטים מזונותיו. מוסף החפץ חיים ע"ה (שמידת הלשון שם ובפרק ה) ומבאר, כי העניות ושאר הצרות שבעולם שהם בתמידות, הם 'התחילף' לצרעה שהיה ראוי להיות עבור חטא 'לשון הרע'. מי שמדבר לשון הרע, הוא צריך לקבל 'נענים', צריך לקבל 'צרעה', ובזמן הזה שאין 'צרעה', אף על פי כן הדין לא בטל, יש 'תחילף' לזה - המזונות מתמעטים. לא רואה ברכה בעמלו. טורח ועומל וכבר בחצי החודש צריך 'הלוואה'. אם זה כך אצלך: תעייץ. תפשפש במעשיך. לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא! וגם על זה יעמידו אותו במשפט, כמה שהוא גרם לאחרים שיהיו טרודים בעניני פרנסה, כי הוא עורר את המקטרג להמעיט מזונותיהם של בני אדם.

המספר לשון הרע אין תפלתו מתקבלת!

במדרש אמרו חז"ל, כי המדבר והמספר 'לשון הרע' אין תפלתו נשמעת. שנאמר 'הקשיבה לקול שועי מלכי ואלהי כי אליך אתפלל' (תהילים ה' ג), ואחר כך נאמר: 'כי לא אל תפץ דשע אתה' (שם ה). מה הטעם? אומר הזוהר הקדוש (והבא בהקדמת ספר חפץ חיים). כיון ששורה עליו רוח הטומאה, לכן אין מקבלים תפלתו למעלה. וזה עונש נורא ואיום. הרי בלי תפלה אדם לא יכול להשיג כלום. אם הוא בנה לעצמו 'קר' 'וחיץ' 'פרגל' שלא נוהן ולא מאפשר שהתפלה שלו תשמע, מה יעזור שיבוא ויבכה ויחנן לפני הבורא: 'רחום ורחמן תענונו לי, הגיעו מים עד נפש!'. אבל אהה בגית לעצמך חומה שהיא מעכבת את התפלה שלך! אהה נמטת לזה שהתפלך לא תתקבל.

חומרת עונן לשון הרע

הגאון מוילנא זצ"ל (היבטו עליו בארוכה - ראה קונטרס 'תורה דאלהר', ב'איגרת' שלו שהוא כותב לבני ביתו, לאשתו, אחד היסודות שהוא צווה ובוכה, מתחנן ממש שישמחו על הדיבורו 'והכל יביא במשפט', הבורא יתברך את הכל יביא במשפט, 'על כל דיבור, ולא נאבד אפילו דיבור קל', כל דיבור ודיבור שאדם מדבר לא נאבד, הכל נרשם בשמים, מילה אחת לא הולכת לבטלה. (הטעמים שיש היום יזכרו. אין מילה שהולכת לבטלה), והכל נשמר. הכל מכלל כל. ועל נפש החיים ש"א פ"ק יג ובדרישת הגרי"א לויס א' דמלכות), ועל הכל יצטרך האדם לתת דין וחשבון. 'ולבך', כך אומר הגאון ע"ה, 'אני מהירך, שהרגילי בכל היותר לישב יחידתי'. אדם שהוא יושב ב'דד, לבדו, יחיד - קל לו להינצל מאיסור של דיבורים. אבל כשנמצא בחברה, נמצא ביחד עם אחרים, זה אומר מילה וזה אומר מילה, וכבר ח"ו אפשר כבר להגיע לכלל איסור. וזה בדוק ומנוסה. כשאדם יושב לבדו - הוא לא מדבר לשון הרע עם הקדי. אבל כשיושב איתו מישהו, אומר לו 'בא תשמע', כך וכך היה, וכך וכך אמר פלוני'. תשתדל להיות לבד. (וע ביאר הגרי"א מש"ל ט"ז ט). וב' ספר ראש אות קסה, ובתננות הגרי"א תנפס בכתב ראש מהרה"ח שם), 'כי חטא הלשון על כולו', זה גרוע מן הכל, כיון שזה איסור טרופה, גם מצד הכמות וגם מצד האיכות (ועל שער השושה שער ג. אות רב והלאה), 'כמאמר חכמינו ז"ל אלו דברים שאדם אוכל וכו', כך אמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א) ארבעה דברים שחן נפרעין מן האדם בעולם הזה, והקדן קיימת לו לעולם הבא, ואלו הן עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, 'ולשון הרע כנגד כולם'. ולשון הרע זה דיבור גנות על חבירו, שבזה הוא מצער אותו, שבזה הוא מציק לו, זה נקרא 'לשון הרע'. אין צריך לומר שזה אפילו על אמת, כי אם זה שחם 'שקר', זה גרוע מזה, זה נקרא 'מוציא שם רע', ועונשו חמור ביותר. כרתו דוד המלך ע"ה, ואין לו עולם הבא ח"ו (ערכין טו). וכבר דיברנו הרבה על החטא המר הזה, העונן של לשון הרע, 'ומה לי להאריך בזה העונן החמור מכל העבירות, כל עמל אדם לפיחו' (קהלת ו' ג), אמרו חכמינו ז"ל (קהל פ"ד ס"ו) שכל מצוותיו והוראותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו, והוראתו של אדם זה לא מילתא וזוטרחה, אדם בשעה אחת שיושב ולומד תורה, מקיים 12,000 מצוות! ועם כל זה אינו מספיק למה שמוציא מפיו, חמיד הוא יהיה בגרעון, חמיד הוא יהיה בחסרון, חמיד יהיה חסר לו. 'מה אומנתו של אדם בעולם הזה', אדם צריך לבחור לו 'מקצוע', מה 'המקצוע' של האדם בעולם הזה? 'ישים עצמו כאילם' (חולין פ"ג). כאילו לא יכול לדבר אפילו אם הוא רוצה, 'ידיביק שפתותיו כשתי ריחים', לא מספיק שהוא 'אילם', אלא צריך שהשפתים שלו יהיו כמו 'דיוחיים', ומי שחוסר את הריחים שפעם היו, כל אכן הריחה ענקית, גדולה טמט, היו צריכים כח של כמה וכמה אנשים בשביל להריח אותה, לשלטל אותה, שהשפתים של האדם יהיו כל כך כבדים, ובזה זוכה הוא לעולם הבא!'. (ויספור על גדול אחד כדור שעבר, הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל, שהיה גם כן מצויין במידה

10. שרדי על כל חיבה וחיבה יש לו שער, כמ"ש הגרי"א כ"ס שנות אליהו (ריש פאה). והחפץ חיים זצ"ל (כ"ס חרות הבית פ"ב) יבא ויחשוב שבכל דקה יש שיעור של 200 מינות. מעתה צא וחשוב שעה אחת של 60 דקות, הרי 12,000 מצוות בכל שעה שיעוק בהורה.

11. מוכח בשם הגרי"א ע"ה (והבא בס' יחודי אשילה פרנקל עמוד 262) דאין רוב בני אדם עצלים בכל נפש, חוץ מהלשון. לשון מדברת גדולות (תהילים י"ג). חמיד מדבר. אבל בשאר האיברים, 'קשה כקדיעת ים סוף'. וכאילו עיניו נמשכות עד שיזוה ענין אהה. עד שילך, צריך משהו שיחנן אתה. כל דבר בעצלות, כל דבר ב'דיוחיים'. אבל 'דיוח' לשבת ולדבר, לא מתעצל, יכול לדבר שעות על גבי שעות. 'הוענחם את ה' בדברכם' (מלאכי ב"ד). דרשו רבותינו במדרש שישנה דבר פ"ד ט"ז א' ג' בראוי שמים ואיך - לא עתייגעת. משה כן נתייעצו (בבבב) מהמטפופטים שאדם 'מפפלט', בזה הוא (בבבב) משה כח של מעלה. צריך לצמצם בעניינים הללו של דיבור.

12. בספר ראשית חכמה (שער החיבה פ"ק ו) אמר רבי בניא: העיד אחד מהגדולים רבי לפידות, על אחד מהחכמים הקדמונים, כשם רבי יהודה בן שושן, שנתגלה לו בחלום אחרי פטירתו, וזהו אור פניו

הוא של השתיקה, היו אומרים עליו שהוא שותק שותק - עד שהוא מתעורר מהשתיקה, נהג ומסתיין לשתוק... צריך להתחנך ולעבוד על זה.

העצה למי שאינו יכול לשתוק

אבל לא כל אחד יכול להגיע למעלה הזו של השתיקה. יש אחד שכשרוהו שותק שעה אחת, שעתים, הרי שאחד כך הוא מדבר בשביל ארבעה ימים... יש אנשים שמקבלים מזה 'עצבים'. מה העצה לכה אחד? אומר רבינו יונה בספר 'עטרי תשובה' (ענין ג אות ד): 'מוות והיים ביד לשון, ואזהבה יאכל פירה' ומשלי יח כא, פירושו, 'מוות והיים ביד הלשון, כי הלשון זה כלי שיכול להביא אותו למדרגת עצומה, יכול לזכות אותו היום בעולם הזה ובעולם הבא, 'מרבח הורה מרבח חיים' ואמת פ"ב טשנ"ז, אבל ח"ו זה גם להיפך, הכלי הזה יכול להביא אותו לידי מוות, בעולם הזה ובעולם הבא. מה יעשה? ישותק? לא כל אחד יכול וכמו שאמרנו, מסיים הפסוק: אם אתה רוצה לדבר, 'ואזהבה יאכל פירה', תדבר בתורה מרבוך עד הערב, 'אדברת בם' והכריז (ז' - ו) ולא בדברים בטלים וימא יעזב. מספרים על החפץ חיים זצ"ל, שמעולם לא ראו אותו שותק, כל הזמן היה מדבר, כדי להראות שבשביל לא לחטוא בהטא הלשון צריכים לקנות 'רב בדיח' על הפה ולסתום אותו. הנה החפץ חיים כל ימיו ראו אותו המיד מדבר, ומעולם לא דיבר 'לשון הרע' ולא 'אבק לשון הרע', עד כדי כך. כי יש 'פיקוח' על הפה. הפה לא מדבר מה שהוא רוצה, אלא משגיחים עליו, מדרבים כמו שצריך. 'ואזהבה יאכל פירה'.

העונש הנורא בכף הקלע לבעלי לשון הרע

'וכל כף הקלע', איזה מין עונש איום ונורא, שעומדים שני מלאכים, מקלעים אותו - את הנשמה של האדם - מסוף העולם ואת סופו. זודקים אותו כמו 'כדור' מסוף העולם ועד סופו. אמתו לא מכינים בזה בכלל, אדם לא מבין את חומרת גודל העונש, כיון שאמתו חיים בחיים 'עשמים', חיים 'הושעים', דבר שאדם בתוש יכול לעכל אותו, הוא מבין אותו, ואם הוא יכול לישמע אותו, אם הוא יכול לראות אותו, אם הוא יכול 'לשש' אותו, אם הוא יכול 'לעטם' אותו, רק את זה הוא מבין, אבל הדברים 'דוחניים' שומקלעים את הנשמה מצד לצד, לא 'עף' ולא 'בשר', אדם לא מבין ולא תופס את זה. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'מגיד דבריו ליעקב' ח"ב ופרשת חיי שדה השע"ט. סוף עמוד כח והלאה. ע"ש]. אבל זה עונש איום ונורא. יסורים ודוחניים נוראים. וכל העונש הזה של כף הקלע, 'הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועד סופו. וכל זה בדברים יחריים', דברים של 'מה בך', דברים 'מותרים', 'אבל בדברים האסורים, כגון לשון הרע, וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת וקללות, ובפרט בבית הכנסת', באיזה מקום יש ציבור שישמעו אותו? בבית הכנסת, 'ובשבת יום טוב', כי כולם באים לבית הכנסת, ואז זה המקום והזמן המיוחד לפרענות וישבים ביהוה. וכל אחד מחליף עם השני את כל מה שהתרחש במשך השבוע, אומר לחברו: התחיל אתה (ואם הוא כהן אומר לו: 'כחן ראשון...') אני אחריו... 'נהליף' מה שאתה שמעת מה שאתה ראית, ואני יאמר לך מה שאני ראיתי ומה שאני שמעתי... אומר הגאון ז"ה, 'על אלף הדברים: לשון הרע, וליצנות, ושבועות, ונדרים, ומחלוקת וקללות, 'צריך לירד לשאול למטה, הרבה מאד, ואי אפשר לשער גדל הייסודין והצרות שסובל בשביל דיבור אחד', אין לנו דעת לעכל ולשער את העונש המר והנמרוד והיו, הצרות והיסורים שסובל בשביל 'דיבור אחד'. אם ח"ו קורה איזה 'אונא' ונשברים לו לאדם העצמות, השמיעו איזה 'צעקות' איזה 'גניחות' איזה 'בכיות', כמה הוא מוסר. אומר לך הגאון, כל זה - זה לא עולה ביחס לעונש בעולם הבא על 'דיבור אחד' של לשון הרע. אי אפשר לשער גדל הייסורים והצרות. 'ואל נאבד אפילו דיבור אחד שלא נכתב, בעלי גדיף', בעלי כנפיים, 'הולכין תמיד אצל כל אדם ואדם, ואין נפרדים ממנו', המיד צמוד אליו, 'וזכותין כל דיבור ודיבור', הכל נרשם, 'כי עוף השמים יוליך את הקול, ובעל כנפיים יגיד דבר' כמו שאומר הפסוק בקהלת ו', כה, 'אל תיתן את פיך להחטיא את בשרך', 'להחטיא' פירושו 'לחסר', אל תיתן את פיך 'לחסר' את בשרך. כשאדם מדבר דברים לא טובים, הוא מקבל 'גנעים' ויריבין מנו, טפח מתחסר מזה, 'ואל האמר לפני המלאך ששנה היא', אין דבר כזה, גם על שונג נענשים ח"ו, 'למה יקצוף וכי', כל זה גם כן מספר קהלת ו', ה, המשך הפסוק הוא: 'למה יקצוף האלהים על קולך והבל את מעשה ידך'.

דרשתו של הגאון מוילנא

ומספרים שב'וילנא' כאשר בנו 'בית מדרש' חדש, מקום לתורה, מקום שמגדלים בו 'תורה', מגדלים בו 'חפלה', חזינו את הגאון מוילנא שיבוא וידבר, והוא נענה להמונה, ועמד ודיבר דרשה שלימה רק על הענין הזה של חטא 'לשון הרע'. זה היה הנושא שהוא ראה להקדיש ולדבר ולצעוק, להדגיש ולעורר את העם, זה הדבר הראשון שצריכים לעורר כאשר נפתח מקום הדיש של 'תורה' ושל 'חפלה', כי 'לשון הרע' מאבד את התורה ואת החפלה וכמו שאמרנו.

שלא יירגע מה שמוציא מפיו ממה ש'מכניס' לפיו

וכבר אמר חסיד אחד, שיראה האדם ללמוד מעצמו מוסר: יש הרבה כאלה, שכאשר ממנינים אותם לאיזה מקום לביא לאכול, הם לא אוכלים מיד. הוא צריך לדעת מי שהט את העוף הזה, באיזה משחטה, והוא לא יאכל שאוכל מכל הבא ליד. כל מה שמביאים לו, הוא אוכל רק כמה שהוא יודע שהוא כשר. ואחריו שהוא בירר שהשוטט הוא יהודי חרדי ירא שמים ומדקדק בהלכה, הוא חוקר, מי המליח, וכי יאכל בשד שלא המליחו אותו כהוגן ח"ו, זה מטמטם את הלב. עד שהוא מכניס את המאכל לפיו, שבע חקירות ושבע דרשות, איזה הכשר ואיזה חותמת וכו'. את הכל הוא מברר היטב הדק. אבל כל זה ביחס למה שמכניס לפיו - אבל ביחס למה שמוציא מפיו - הפקר גמור... למה כאן לא צריך 'החטיא' של 'בד'?! למה כאן אין חקירה ודרשה אם מה שמוציא מפיו מותר לו להוציא? צריך להתבונן בזה.

פעמים שאדם נכשל בלשון הרע אף כאשר כוונתו באמת לטובה

הרבה פעמים אדם יכול, עם כל הכוונה טובה, אני לא חושד ולא חושדים בו שהיא מהזכרין לדבר רע, אבל הדיבור שלו יכול להזיק, יכול לעזר, יכול להיות 'לשון הרע' גמור. החפץ חיים זצ"ל והלמה יחילת כלל ה' סעיף ב) מביא דוגמא מפורסמת על אחד שבתוך ביתו הוא היה קצת מצמצם, אין ידו פשוטה לתת לבני הבית הנצרך להם להוציאת. אבל 'בחורף' הוא היה פוזר גדול. בא אליו משהו וביקש ממנו צדקה, נתן לו סכום גדול, סכום מסובד, מאה אלף ש"ח. אותו אחד בא לאשה של אותו גדיב, אומר לה: 'מי יתן ויירבו בעולם אנשים טובים ויקדים כמו בעלך'. שאלה אותו, 'מה קרה? מה נתן לך?', התחיל לשבח את בעלה, 'כמה צדקות חילק, לפלוני נתן כך, ולאלמוני נתן כך, וכן הלאה וכן הלאה. אמרה לה: 'טוב שאמרתם לי... רק יבוא נעשה לו 'קבלת פנים' כמו שצריך... לי על כל פרוטה מוציא את הנשמה, ולאנשים אחרים הוא מחלק בנדיבות... רק יבוא... ויפה שעה אחת קידם... אותו אחד כל כוונתו הייתה באמת לרום אתו, לפרסם שבה, להגדיל מעלתו, שירבו כמותו. בעל צדקה, בעל חסד. אבל מה הדיבור הזה הוליד? לשון הרע גמור. כי הדיבור הזה יגרום למחלוקת ולמריבה, והשכנים ישמעו את זה... זה החוצאה. 'כונה טובה לא עוזרת כאן. צריך ללמוד איך לדבר. וצריך ללמוד לשתוק.

לברוח ממקום שיש שם 'לשון הרע'

אדם שבא בחברה בעלי לשון הרע, דבר ראשון יבדח משם לברוח מן האש. אבל אם הוא לא יכול לברוח משם: החפץ חיים' והל לשון הרע כלל ה' סעיף ד) כתב כמה הנאים בזה, צריך לשבת דומם. להראות פנים זעופות. להראות פנים כעוסות. וכל דיבור ודיבור שהוא שומע, אם הוא יכול לסתום את האוזניים עדיף, ואם הוא לא יכול, ידחה בליבו ויאמר 'כל מה שאומר פלוגי אלמוני אני לא מאמין ולא מקבל ולא מעוניין ולא רוצה לשמוע, דחה את זה מכל וכל. וטובי האי וואלי. אבל אם יכול לברוח יבדח משם כבודת מן האש. יאמר להם איזה חירוף שבעולם שיהיה, יבדח משם. ולא יאמר 'אני אנוס, לא יכול לצאת עכשיו. והוא 'מטה אוף'. אני לא 'מדבר' לשון הרע...'

פוסק החפץ חיים' והל לשון הרע כלל ה' סעיף ו) הלכה למעשה, אדם שנמצא במקום שמדברים 'לשון הרע', חייב לוותר על היפגסו' שלו. אין מה לעשות. ייך יחפש לעצמו מלאכה נקייה. צריך לקום ולעזוב.

לקבוע עיתים בקביעות ללימוד הלכות 'לשון הרע'

הדעו לכם: לא יעזור שום 'מסר', אם אדם לא ייקח את עצמו בידים וייקבע לעצמו לימוד בהלכות הללו, לא יעזור לו כלום. עם כל הרצון הטוב. עם כל מה שאדם יקבל על עצמו לשמור ולהיזהר ולהשגיח. אם הוא לא ייקח את הדברים האלה באמיתות, על דעת לשמור ולקיים ולעשות וללמוד יום יום בהלכות הללו, לא יעלה בידו. כיון שהפרטים מרובים - והרבה אופנים יש להיכשל בלשון הרע', עם כל הכוונה הטובה שלך. ברוך ה' אכשר דרא קצת בענין הזה, ואפילו מהלקים הינם כל מיני 'ספרים' וכל מיני 'חובות' של הלכות 'לשון הרע', כך שמעתי. אדם חייב לקחת את זה יחד עם הטלית ותפילין שלו, כשהוא גומר בבוקר את החפלה, שיקרא וילמד כמה הלכות, זה יועיל לו. וצריך שיהיה לימוד שיש בו תועלת, לא רק לצאת ידי חובה בשמיעה בעלמא. צריך לחפוס את עצמו בידים. לקבוע עיתים לתורה בלימוד של ההלכות הללו, הלכות 'לשון הרע'. אדם שרוצה לדעת איך מקיימים 'שבת כהלכתה', לומד 'הלכות שבת'. וכשמגיע איזה מועד, 'ב'פסח' לומד 'הלכות פסח', 'בחנוכה' לומד 'הלכות חנוכה'. אותו דבר בהלכות שנהגות 24 שעות: 'הלכות פה'. 'פה קדוש'. יש הרבה חוברות וספרים של 'הלכות לשון הרע' בלשון קלה ברורה וצהה, שאפילו 'מהחיל' יכול ללמוד וללמד בתוך ביהו. וזה יועיל לו, ויטיבו לו בשני עולמות אם ייזהר בדברים הללו. לא דק לעצמו יטיבו, אלא לכל כלל ישראל. אדם לא יכול לשער את גדל המכשלה שיוציאת מעניינים האלה של 'לשון הרע'.

וכמו שפתחנו, שצריכים את לסלק את החרון אף, זה על ידי 'פה קדוש', זה מבטל את כל הקטרוגים. וצריך להשגיח על זה ביותר. ואם יש שמירה כאן אין קטרוג בשמים וכמו שאמרנו, ומיילא אין 'אמונת'. ומיילא יש ללימוד 'תורה' שהוא לומד את המעלה שלו, ולתפלה את המעלה שלו. ה' יהיה בעזרת ברוך ה' לעולם אמן.

מאיר כהנא, וכל שעה ושעה מוקנו הייתה מאירה לאבוקה, כלפיך להג', יפה לפרוה רוחות אידו, רוחות כשה אנו באר הדיש, 'אר הפאר', שאל אותו: 'למדנו רבינו, אך זכית למעלה העצומה האז'. אפר לו: שהוא זכה לכל מה שיזכה בגלל השתיקה. הוא התחנך במידת השתיקה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"סיום" ו"התחלה" בפרשת "ויגש"

סיום והתחלה הינם שני מושגים אשר המפגש ביניהם מצוי לעיתים, למרות השוני המהותי שביניהם, ואולי דווקא בגלל אותו שוני. סיום מסכת וסיום ש"ס, וכמו כן סיום של חמישה חומשי תורה, מספקים תנופה להתחלה המחודשת. הידע והסיפוק שנושא עימו הסיום, מדרבנים ומגבירים את הצמאון ללמוד דברים נוספים או לחזור על הישן, אומרים המסיימים "הדרן עליך". מרן הסטייפלר זצ"ל היה מציין שלחתי בראשית המתחיל מבראשית, אומרים "מהר עמוד", כדי להצמיד עד כמה שאפשר את ההתחלה לסיום.

גם בפרשת "ויגש" אנו קוראים מידי שנה בהתרגשות רבה, על סיום תקופת "יוסף איננו", המשולב עם התחלה חדשה - ירידת יעקב למצרים, שהיא למעשה ראשית גלות מצרים. שיאו של "סיום" זה הוא, כמדומה, קריאת שמע של יעקב, ברגע הגדול שבו נושק הסיום עם ההתחלה. והיינו בפגישת יעקב עם יוסף, בעת הגעת יעקב למצרים. רגע זה מהווה חוליה המקשרת את "וירא את העגלות... ותחי רוח יעקב אביהם", עם "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה" (פסוק שנאמר סמוך ל"וירא אליו"). שכן העגלות היו סימן לפרשת עגלה ערופה שבה עסקו יעקב ויוסף כאשר נפרדו (רש"י מה, כז), ושליחת יהודה לפניו היתה "לתקן לו בית תלמוד, שמשם תצא הוראה" (רש"י, בשם המדרש).

הצד השווה שביניהם - לימוד תורה. גם שתי הקצוות של התקופה המסתיימת, וגם זו המתחילה מצוינות ע"י לימוד התורה. ויש בכך סמליות רבה, כפי שיתבאר להלן.

הגרי"צ קופלמן זצ"ל תמה בספרו "ניצוצי אור" מדוע הזדרז יעקב כ"כ לתקן בית תלמוד טרם בואו למקומו החדש, כאשר ההדגשה היא "שמשם תצא הוראה"? הרי ההוראה למעשה שייכת ונצרכת רק אחרי ההתיישבות, שכן רק אז מתעוררות שאלות הלכתיות. זאת, ועוד. מדוע הוטלה משימה זו על יהודה, ולא על לוי שעל שבתו נאמר "וירו משפטיך ליעקב", או על יששכר שבניו "יודעי בינה לעיתים לדעת מה יעשה בישראל" (דברי הימים א, יב). אבל יהודה הרי נועד למלכות, ואם כן יש להבין מדוע הוא נשלח לעניין הקשור לפסיקת הלכות?

והנראה לומר בזה, ששאלה אחת מתרצת את חברתה. בעת רדתו למצרים, דאג יעקב אבינו לכל הדורות וסלל בפניהם את הדרך, כיצד יוכלו להתחזק בזמנים אפלים שבהם יוצרכו ללכת לגלות. שכן בשהייה בגלות בין הגויים עלולה הדעת להיטרף, והגולים יאבדו את שיקול הדעת הנכון. לכן חייבים לדאוג בראש ובראשונה לבית הוראה, וגדולי תורה שישכנו שם יורו להם את הדרך ילכו בה. ומכיון שכבר בשעת ההגעה למקום גלות עשויות להתעורר שאלות בהלכה ובהנהגה הנוגעות למציאות החדשה, לכן בית ההוראה הוא הדבר הראשון שצריך להיעשות.

עתה מובן מדוע נשלח דוקא יהודה שהוא המלך, "לתקן לו בית תלמוד", כי תפקיד המלך הוא לדאוג לצרכי העם. ואצל כלל ישראל הקמת בית ההוראה שממנו תצא דעת תורה בעניני הלכה והנהגה כללית היא חלק מהדאגה לצרכי העם.

זהו כאמור הלימוד שמלמד אותנו יעקב לדורות עולם, בעת עמדו בפתח התחלת המציאות החדשה של יציאה לגלות. התורה היא זו שתשמור על צביון העם בעת שהותו רחוק מביתו והוא מוקף בגויי הארצות. זוהי הוראה לכלל ולפרט, על הכלל להתלכד סביב התורה ומורי ההלכה, וגם כל איש ואיש חייב לשמור על זיקתו לתורה מכל משמר.

דוגמא חיה לכך שהתורה שומרת על היחידים לבל ייטמעו בין הגויים, ולבל יסירו מעל ראשם את נזר היותם בני עם ה', אנו מוצאים ב"סיום" אצל יוסף הצדיק. בעגלות אשר שלח לאביו, הוא ביטא באופן הנפלא ביותר את המציאות הרוחנית שבה הוא היה שרוי. כי פרשת עגלה ערופה שלמד עם יעקב טרם היפרדם, מלמדת על כח הלווייה, הנותנת עוז ותעצומות ליוצא לדרך. אף כאן הלימוד ההוא עם יעקב, היה חוט השני אשר קישר את יוסף עם בית אביו במשך כל שנות בדידותו. [ויתכן שמכח זה גם ראה את דמות דיוקנו של אביו בעת מצוקתו, וניצל עי"ז מהחטא]. לכן "ותחי רוח יעקב", רק אחרי שראה את העגלות.

נמצא שסיום אותה תקופה קשה ע"י הבשורה שהביאו עמן העגלות, מתקשר היטב עם ההתחלה של התקופה החדשה, הנפתחת עם הקמת בית הוראה כדבר ראשון. יתכן שזוהי משמעות היות קריאת שמע של יעקב אבינו, החוליה המקשרת בין ה"סיום" ל"התחלה". ללמדנו שציר חיינו הוא קבלת עול מלכות שמים, עשיית רצון ה' וריבוי כבוד שמים. היאך דבר זה מתקיים בכל מקום ובכל מצב? התשובה: ע"י התורה. לימוד התורה כשל יוסף אפילו במצבים הכי קשים, ובניית חיינו סביב בית הוראה שמשם תצא הלכה והדרכה לכל צעד ושעל בחיינו.

סיום והתחלה של לימוד הדף היומי, בימים אלה בכל העולם, זהו הרמת קרנה של תורה בהיקף אדיר! המחדיר לכל גדול וקטן בכל אתר ואתר כי התורה היא חיינו ואורך ימינו. היא ורק היא לנו מחסה ומעוז בכל מצב ובכל תקופה. את זה לימדנו בחיר האבות עמוד התורה, באמצעות ה"סיום" וה"התחלה" שבפרשת "ויגש".

שבותים בבין השמשות במוצ"ש - דין חזקת יום בכהש"מ בכה"ת לדעת המג"א

השולחן סי' רע"ט דהעיקר בשבת היא כניסת היום ועד"ז לענין קנין שבייתה דכניסת היום קובעת לכל השבת, יעו"ש.. ורק הוסיף שם בקוב"ש דאיכא מחייב אף משום כל רגע מיום השביעי יעו"ש.

והנה להך צד דבכניסת היום חל דין שבייתה לכל היממא והוא נפקע בחילוף היום הבא, י"ל דשייך בזה חזקת יום והיינו אין הנדון על כל רגע הגורם החיוב כי אם כל היממא נתקדש ונאסר במלאכה והנדון אי פקע קדושת היום, בזה שייך לדון חזקה דלא נפקא קדושה מספיקא כמו ככר זה היום קדש ומחר חול. ואמנם אי כל רגע נאסר מצד עצמו בזה לא שייך חזקה דכל רגע לעצמו ואין כאן חפצא חדא.

חקירת האבנ"ז אי נאסר מלאכה מכח יום השביעי או קדושת השבת

והנה האבני נזר חו"מ סי' ק"צ חקר בכל עיקר דין שבייתה בשב"ק אי האיסור מלאכה מחמת 'יום השביעי' כדכתיב וביום השביעי תשבות, או דילמא דנאסר המלאכה מכח 'קדושת השבת' יעו"ש שהאריך דנפק"מ למתעסק בקסבור שהוא חול ואכ"מ.

חלוקים המה הל"ת וכתת דתל"י ביום השביעי מהעשה דשבתון דתל"י בקדושת השבת

ואשר יראה בשיטת המג"א. דכלפי 'קדושת היום' הכל חדא קדושה ובכניסת היום נתקדש כל היממא, ואמנם לענין 'יום השביעי' נאסר מכח כל רגע דיום השביעי.

ומעתה נראה דחלוק הל"ת וכתת, מהעשה דשבתון. הל"ת וכתת תליא ביום השביעי ונאסר מכח כל רגע מיום השביעי האוסרו, ואילו לענין העשה דשבתון תליא בחלות קדושת השבת דנתחדש בכניסת היום.

ומקור הדברים לחלק בזה, הוא, מדמצינו לענין תוספת שבת דבגמ' יומא פא ע"ב מבואר דדין תוספת בקדושתו רק לענין העשה דשבתון ולא לענין הל"ת וכתת. ובטעמא דמילתא י"ל דל"ת וכתת תל"י "ביום השביעי" ובתוספת שבת אכתי אינה "יום השביעי". ואילו לענין שבתון תל"י ב"קדושת השבת" ומה"ט בתוספת דאיכא מקדושת השבת נאמור שבתון ולהדיא בפמ"ג בפתיחה דבתוספת שבת איכא להעשה "דשבתון" ולא רק "תשבות" דהוא המקור לתוספת שבת, וע"כ דהשבתון בקדושת השבת תליא מילתא.

ומעתה נראה, דדינים התלויים בקדושת השבת, יש חזקה דנתקדש היום בכניסתו ופקע בחילוף היום, לזה בביה"ש שייך

במוצ"ש ומוצאי צום אסור בכהש"מ דמספיקא לא נפקא קדושה

הנה המג"א סי' שמ"ב, יצא לדון דשבותים ביה"ש דהותרו, היינו ביה"ש דקודם שבת, אכן במוצ"ש, נאסה, ואיתי מדברי רש"י בערובין ל"ו דככר ספק אי פקעה קדושה [באומר ככר זה היום קודש ומחר חול] והיינו ביה"ש, מספיקא לא פקע קדושה, וברש"י שם משמע מטעם חזקה. ועד"ז כתב המג"א בס"י תקס"ב, דהוכיח במוצאי דתענית אף ביה"ש אסור מדינא מטעם מספיקא לא נפקע קדושתה עד צאה"כ דאז הוי ודאי לילה, וציינ לסי' שפ"ו סעיף ט' לענין ככר, באמר היום חול ומחר קודש. באופן דלהמג"א איכא לדון מטעם חזקת יום ביה"ש, וזהו דאסר במוצ"ש שבותים והחמיר לענין תענית.

ד' קושיות בשיטת המג"א

ודברי המג"א צ"ב מכמה טעמים. א. קושית הבשמים ראש דהביא בעונג יו"ט סי' פ"א, דשאני ככר דנתפס בו גופא חפצא דקדושה ושייך בו ענין חזקה. ואילו לענין היום דהזמן אוסר הגברא, וליכא חפצא מסוים, בהא, אין מחזיקין מזמן לזמן. ב. בה' תענית פשיטא לי' להחמיר מכח חזקה, ואילו בה' שבת לענין שבותים מספיקא לי'. ג. הוכחת האבני נזר או"ח סי' תכ"ט ואור שמוח פ"ה ה"ד מהלכות שבת דהרי בגמ' שבת מבואר דהעושה מלאכה בכהש"מ דמוצ"ש חייב אך אשם תלוי ולא חטאת, ואי נימא דאיכא חזקת יום הרי מכח הך חזקה הרי מחויב בחטאת כמש"כ התוס' כתובות כ"ב ע"ב. ד. אי מדמינן להסוגי דעירובין א"כ אף בערב שבת נימא חזקת יום ויותר בתורת ודאי לעשות מלאכה, והרי אינו כן, והעושה מלאכה בערב שבת הוא ספק כמבואר בסוגי' פרק במה מדליקין, וצ"ע.

פלוגתת המהרם מרוטנבורג והרא"ש בקטן שהגדיל בשב"ק

והנראה בביאור שיטת המג"א ובהקדם פלוגתת המהר"ם מרוטנבורג והרא"ש סוף מוע"ק, דמהר"ם הוכיח דליכא דיחוי במצות ממאי דקטן שהגדיל באמצע השבת הרי חייב דיני שבת אף באמצע השבת ולא אמרינן כיון שנדחה נדחה. ואילו הרא"ש קטעין עליו והרי כל רגע מחויב הוא בשבייתה ולא מכח תחילתו. וביאר בקוב"ש ריש ביצה פלוגתתם, דדעת המהר"ם דבתחילת השבת חל חובת שבייתה על כל השבת ורק יפקע בחילוף היום. ואילו להרא"ש כל רגע ורגע מיום השביעי קאסר לי' וכתב שם דאף להרא"ש י"ל דאף כניסת היום מחייב שבייתה לכל היממא וכדחזינן ממיגו דאתקצאי בהשמ"ש איתקצאי לכולי יומא, והיינו דע"כ אין זה רק משום כל רגע מיום השביעי גורם אלא יש גם דבר שמתחדש בכניסת היום דאוסרו לכל השבת, וע"ע ערוך

חזקה, אכן לא לענין הדינים הנאסרים מכח כל רגע מיום השביעי, אין מחזיקין מזמן לזמן וכסברת הבשמים ראש.

ישׁוב שׁיטת המג"א בהאי ענינא

ומיושבים בזה בס"ד כ"ד המג"א. א. קושית הבשמים ראש דכל רגע מחייב בפנ"ע וא"כ מה שייך חזקה. כ"ז נכון לענין הל"ת, אכן לענין העשה דשבתה או קדושת הצום כלשון המג"א סי' תקס"ב, הרי בכניסת היום נתקדש היממא ובחילוף היום פקע הך קדושה, בהא שייך חזקה כהסוגי דעירובין. ב. מאי דפשיטא לי' בה' תענית, משום דהאיסור תענית תלוי בקדושת הצום והארכנו בזה בס"ד בסי' ק"ד, ואילו בה' שבת מספקא לי' להמג"א אי השבותים דרבנן תלוי רק בקדושת השבת או אך כשנאסר הל"ת והכרת דיום השביעי, ואין הספק בעיקר דין החזקה, כי אם בה' שבותים, אי תליא בקדושה בלבד, או אף ביום השביעי. ג. מיושבת קושית האבני נזר והאור שמח אמאי לא נימא בעביד מלאכה ביה"ש מדין חזקת יום יתחייב חטאת. ולפמש"כ הרי לענין הל"ת וכתר תליא "ביום השביעי" ובהא כל רגע איסורו וליכא בזה חזקה לכו"ע, וכ"ד המ"א דנוקמא אחזקה היינו רק לענין קדושת השבת ועשה דשבתון. ד. הא דבערב שבת ביה"ש לא מוקמינן לחזקה ונתיר בתורת ודאי, היינו דליכא חזקת יום בערב שבת דאין זה חלות בגוף היום דהרי הוא יום חול ובהא הוי ספק בעלמא. וכל נדון המג"א הוא במוצ"ש, דחל חלות קדושה בעיקר היום בכניסתו, והך קדושה פוקעת בחילוף היום, אכן בכניסתו דהוא חול ליכא חזקה, רק בככר שהוא חול דהוא דין היתר בחפצא שייך חזקה ולא לענין יום דהזמנים חלוקים וליכא חפצא מסוים. ורק לענין קדושת השבת נדון כחפצא אחד דומי' לככר קודש, באופן דלענין ערב שבת צדק בזה הבשמים ראש דלא שייך חזקה וכמש"נ.

קידוש בבה"ש דמוצ"ש לדעת המג"א

והנראה לדון לפ"ז, לענין קידוש דפסק השו"ע בסי' רע"ב דלא קידש בלילה הולך ומקדש כל היום, ועתה הגיע ביה"ש דלדעת המג"א נוכל להעמיד בחזקת קדושת השבת ויעשה קידוש בברכה, ומש"כ המ"ב בשעה"צ דמספק לא יעשה ברכה [היכא דהתפלל מעריב] היינו משום דהביא חולקים על דעת המג"א בה' שבת דליכא חזקה כלל במוצ"ש וכשיטת הבית מאיר.

קריאת המגילה בהש"מ לדעת המג"א

שו"ע סי' תרפ"ז, "חייב אדם לקרות במגילה בלילה ולחזור ולשנותה ביום... עד סוף היום". ולענין ביה"ש כתב המ"ב סק"ה דיקרא בלא ברכה. והיינו מכח מצוה דמקיימה מספק אמנם בלא ברכה כדפסק בסי' ס"ז, יעויין בשהע"צ.

והנה השפת אמת מגילה כ ע"ב יצא לדון, דקריאת המגילה כשר כל היום והיינו אף בביה"ש, וביאר מטעם אף דהוא ספק יום ספק לילה, מ"מ איכא חזקת יום. ולדבריו י"ל דיקרא המגילה אף בברכה.

ומעתה יראה לענין קריאת המגילה, דכיון דכתב המור וקציעה דשייך לברך שהחיינו על עיצומו של יום הפורים ככל מועדי השנה וכתב דחל ביום תורת יו"ט, ואומר שהחיינו אף בשוק. ובביאור הלכה מצדד דאף להמג"א י"ל כן, יעו"ש בריש סי' תרצ"ב. א"כ כלפי "קדושת היום", שייך חזקה כקדושת שבת וכקדושת הצום דמדין חזקה אוקמי אחזקתו לענין קדושתו. ואשר לפ"ז י"ל,

דשייך לקרוא המגילה דחובת היום אף בבהש"מ, וכמש"כ השפת אמת מגילה דף כ' ע"ב, וי"ל אף בברכה.

לולב בבהש"מ דמוצאי יום א' דסוכות

ונראה יסוד למש"כ, דעיין היטב בה' סוכה סי' תרנ"ב במג"א סק"א, לענין לולב ביום א' בהש"מ אי מברך, דדעת הא"ר ולבושי שרד אליבא דהמג"א דמברך ואילו דעת המחצית השקל והפמ"ג דאינו מברך והביכו"י שם דן עפ"ד המג"א הנ"ל לענין בהש"מ דמוצ"ש דאמרינן חזקת יום. והנראה לפמש"כ הנידון בזה תלוי בעיקר חובת לולב ביום א' האם הוא מחובת היו"ט, או דביום ראשון תלוי רחמנא וכמש"כ הר"ן והריטב"א ריש לולב הגזול והארכנו בזה לעיל בסי' כ"ג בס"ד, דאי מחובת היו"ט שייך לדון חזקת יום כמש"כ לענין קידוש ומגילה ושוב י"ל דמברך, אולם אי תלוי ביום הראשון הרי כל רגע נדון בפנ"ע דומי' ליום השביעי דשבת וא"כ ליכא לחזקת יום ומאי דנוטל הלולב היינו רק מספק ובכה"ג אינו מברך ככל ספק דאורייתא דעושה המצוה בלא ברכה כדפסק המג"א סי' תקפ"ה סק"ג, ותתיישב בזה קושית המחצית השקל שם לדעת הא"ר יעו"ש, עכ"פ לדעת הא"ר בשיטת המג"א דמברך על הלולב ביום א' בהש"מ הוא יסוד גדול למש"כ כאן לענין מגילה דיברך בבהש"מ, והיינו מדין חזקת יום ואף החולקים לענין לולב י"ל דיוזו לענין מגילה, וכמש"נ, ועיין.

וכ"ז לדעת המ"א בה' שבת סי' שמ"ב ובה' תענית תקס"ב. אמנם לפמש"כ המ"ב מהבית מאיר, דליכא חזקה במוצ"ש, א"כ לטעמי' פסק הכא בה' מגילה דבבה"ש קורא מספק בלא ברכה, וזהו כמו שפסק בה' קידוש סי' רע"א, וכמש"נ.

חזקת יום לענין הקדושה ולא לענין שם יום ולילה

והנה יל"ע לפמש"נ לענין לולב ומגילה דמהני חזקת יומא דקדושה אף בביה"ש, מ"מ יש לדון דהרי בעי יום בלולב ומגילה כמתני' מגילה כ, וסוכה מג ע"א, וא"כ אף אם אהני חזקת יומא לענין הקדושה בביה"ש, מ"מ כלפי השם יום ולילה ליכא חזקה.

והנה בשו"ת הרדב"ז ללשונות הרמב"ם בהל' קידה"ח סי' קכ"א ובסי' ס"ט וכ"כ באהא"ז הל' קר"ש, ומפורסם כן מהפונוביז'ר רב דלעולם עד צאה"כ יממא מיקרי ורק נידון ביה"ש כלפי חילוף הימים, יש לקיים מש"נ דכלפי חילוף הימים אי פקע הקדושה בזה אהני חזקה דמספיקא לא פקע קדושה.

ולפי"ז לענין ציצית לא בעי למש"כ הגרע"א והמחצה"ש בדעת המג"א בסי' י"ז דמתעטף בציצית בהש"מ מעיקר הדין משום דתלי בראי' מ'וראיתם אותם' ובבהש"מ עדיין רואה, כי אם דכלפי שם יום ולילה ביה"ש בכלל יום בתורת ודאי ואין חילופי ימים לענין ציצית. ועד"ז במג"א סי' ל' לענין תפילין ובמ"ב סק"ד דדעת המג"א דאפ' לכתחילה מניח תפילין בביה"ש, ולפמש"כ ניחא היטב.

וכ"ז בדעת המג"א, אמנם דעת הפמ"ג ומ"ב בענינים אלו דבהש"מ הוי ספק יום אף בעיקר השם יום ולילה ומה"ט כתבו דהנחת תפילין בבהש"מ רק מספק וכן לענין ברכת כהנים נדון כספק בסי' תרכ"ג שעה"צ סק"א ואילו לדעת המג"א נראה לענין ברכה"נ בבהש"מ דבכלל ודאי יום, ואתיין היטב שיטת המג"א לענין לולב אליבא דהא"ר ולבושי שרד דמהני חזקת יום הראשון לענין קדושת היום דנוטלו עם ברכה בבהש"מ ולענין שם יום, הרי בבהש"מ לעולם נדון כיום לדעת המג"א וכמש"נ.

ענינים בפרשה

ועתה ישב נא עבדך תחת הבער עבד לאדני (סראשית מד לג)
בדין תפיסה בכפל

והיינו, שמבואר בהו"ל שיוסף טען שביטלו לו כח הניחוש שבגביע ואם כן שינו את הגביע, ושוב אין כאן אף כנגד הקרן.

היזק שאינו ניכר

וגם בזה יש לעיין, שלכאורה הוא היוק שאינו ניכר, שאינו היוק ואינו שינוי, ועדיין יכולים לומר לו הרי שלך לפניך.

[והנה יש מי שרצה לדמותו, למוחק תכולה של 'דיסק' או כרטיס זכרון, ונראה דאף אם נימא שבוה האופן נחשב היוק ניכר, מכל מקום זה רק משום שכל אדם יכול לראות הנוק על ידי הכנסה למחשב וכדו', ומה שאין כן בגביע, שרק יוסף יכל לראות את הנוק ולא בדרך רגילה, בזה נראה ברור שנחשב אינו ניכר]

ואולי יש לומר דאזיל בשיטת התוס' רי"ד, דסבירא ליה [בגבג המץ ועבר עליו הפסח] דלא שייך הרי שלך לפניך אלא בגולן ולא בגבג, ואם כן הוא הדין כאן.

אם מועיל תפיסת הכפל קודם תפיסת הקרן

ובעיקר דבריו שכתב שמועיל לתפוס הכפל קודם תפיסת הקרן, ע"ל במנחת חינוך (מצוה מ"ב) שכתב דתפיסת הכפל קודם תפיסת הקרן לכולי עלמא לא מהניא.

ולדברי המנחת חינוך יצא, שכל דין תפיסת כפל בומן הזה שמבואר בשולחן ערוך שמועיל, הוא דווקא כשתפס שניהם ביחד ממש, דאין מועיל שיתפוס הכפל אחר הקרן או לפניו, וכנ"ל.

[ואולי בזה יישוב מה שהעיר הרמ"א (שמ"ח ד') על שהשמיט השו"ע דיני כפל, אף שיש בו נפקא מינה לענין תפיסה עיי"ש, ולהאמור יש לומר דכיון דצריך שתהא התפיסה כל כך בצמצום, לא שכיחא.

ואפשר עוד דסבר השו"ע שאף כשתפוס ביחד עדיין יש בזה החסרון דחזרה קרן לבעלים, כיון שסוף סוף בשעת התפיסה היתה הקרן בידו, ועיין.

שולשים ושלוש, וכפרטן אי חסה מולא ל"ב, חלל ז' וכדל עוללה בין החומות כמנסתן לעיר, (רש"י).

אם אפשר להוציא לחבירו בב' עניני שהחיינו

מעולם. ואמנם דעת כף החיים ועוד, דאין מברכים ברכה בלידת בת.

והנה מעשה היה באחד שגולדה לו בת באור ליום א' דחנוכה, וחשש להשיטות שאי אפשר לברך, ולכן רצה לצאת בברכת

במדרש (תנחומא ישן) מבואר, שהטעם שרצו האחים למסור עצמם לעבדות, היינו מדין ונמכר בגניבתו (שמות כ"ב ב').

ובספר פרדס יוסף הביא להקשות, שמאחר והחזירו הקרן [שהרי הגביע עצמו החזירו מיד], הרי אין כאן חוב אלא עבור תשלום הכפל, וקיימא לן (קידושין יח.) שאין הגבג במכר אלא עבור החזרת הקרן, ולא כאשר נשאר חוב חוב הכפל [בגניבתו ולא בכפילו].

וכתב שם לתרץ, דיוסף טען שתופס הגביע עבור תשלום הכפל, ומעתה החוב הנשאר הוא כנגד הקרן, ואם כן שפיר יכול לשעבדם לעבדים, מאחר ותביעתו היא עבור תשלום דמי הקרן.

ויש לעיין בזה, דלכאורה ברור שאף אם שייך לתפוס לשם כפל, לא שייך כל זה אלא כשתופס ממון סתם, שבוה שייך לדון אם יכול לתפוס כפל לפני הקרן או לא, אבל כאן הרי תפס מהם הגניבה עצמה, דהיינו הגביע, ומה שייך בזה שייכוין שתופס זה בתורת כפל.

מעשה שהיה, באחד שתפס כפל בזמן הזה

והנה כעין זה היה מעשה באחד שגבג מחבירו 'מכשיר הקלטה', ובא הנגבג וחסף ממנו בחזרה את המכשיר, ויחד עם זה תפס עוד סך כשיעור הכפל, וכדין המבואר בשו"ע (ח"מ סי' א' סעי' ה') שמועיל תפיסה בקנסות אף בומן הזה, ולכאורה יש להורות שאי אפשר להוציא ממנו את הכפל שתפס.

אך העירו, שמאחר שחזרה קרן לבעלים, שוב אין חיוב כפל, וכמבואר בגמ' בב"ק (דף סח: ודף עו.) שאם חזרה הקרן עצמה לבעלים קודם שעמד בדין, נפטר הנגבג מלשלם הכפל.

ואמנם להאמור יצא, שלהמוכא בפרדס יוסף הנ"ל, יוכל לטעון לכאורה שתפס הטייפ עבור הכפל ורק אחר כך תפס כנגד הקרן, וצריך עיון.

עוד כתב שם ליישב, שכבר זכו האחים בגביע משום שינוי,

הנה המשנה ברורה (רכ"ה ה') הביא מפמ"ג, דמי שנתבשר שילדה אשתו בת מברך כשרואה את הבת ברכת שהחיינו.

וטעם הדבר פירש שם דלא גרע מרואה את חבירו לאחר שלושים יום, דודאי יש לו שמחה בראיית ולדו אף שלא ראהו

השהחינו, מא' שהדליק שם נרות הנוכה, והשאלה היא אם אכן יוכל לצאת בברכה זו.

א. לטאורה תליא בפלוגתא הגרעק"א וצל"ח

והנה יש לדון מקודם דאיתו שהדליק שם הרי אין זה ביתו ומדליק עבור החולים השוהים שם מדין ערבות, ויש לעיין אם כשמברך רק מדין ערבות יכול להוציא כאלו שאין בהם ערבות [שהרי שהחינו דראיית חבירו אינה אלא רשות].

ולטאורה גידון זה, אם המברך מדין ערבות יכול להוציא מי שלא שייך בו ערבות יש לתלותו בפלוגתא צל"ח והגרעק"א.

דהנה בגמ' ברכות (מז.) מובא ששמעון בן שטח הוציא את ינאי המלך ואשתו בברכת המזון [ומיירי להצד דנשים חייבות בברכת המזון].

והגרעק"א בתשו' ה' הוכיח מזה דשייך ערבות לנשים במצוות שהן מחוייבות, אמנם הצל"ח בברכות שם עמד בזה, וביאר דכיון דינאי גם כן היה שם שפיר יכול להוציא את אשתו הנה ליה מחוייב בדבר מחמת הערבות לינאי, ונראה בדברי הצל"ח שבלא זה לא היה יכול להוציאה, והיינו משום דס"ל שאין ערבות בנשים כלל [אף במצוות שמהויבות].

ומדברי הגרעק"א שהוכיח דשייך ערבות בנשים שמעיין דלא סבר כן, וס"ל דערבות דינאי אינה מועלת שיחשב כמחוייב בדבר, שהרי דינאי מתחייב בהמצוה אלא רק חיוב להוציא, ואם לא היה שייך בה ערבות לא היה יכול להוציאה.

ואם כן הוא הדין לעניינינו, שהרי לא שייך ערבות לברכת שהחינו של לידת הבת שינה אלא רשות וכאמור, ואם כן, לדעת הצל"ח שכשמוציא למי שמחוייב במצוה נחשב שוב המוציא מחוייב בדבר, יוכל גם כן להוציא את האב בברכת שהחינו, ולדעת הגרעק"א שאין זה נחשב מחוייב בדבר, לא יוכל להוציאו.

ב. לא שייך להוציא משהחינו דעניין א' על עניין אחר

אמנם באמת נראה שהכא לכולי עלמא לא יוכל להוציא בברכת שהחינו, ומשום דנראה שאין שייך כלל להוציא משהחינו לעניין א' על חבירו.

ויסוד הדברים מהא דהנה במשנה ברורה (סימן תרצ"ב ס"ק א') כתב שיש לכון באמירת שהחינו דקריאת המגילה ביום הפורים - אף על שאר מצוות היום [משלוח מנות, משתה, ומתנות לאביונים], וכתב שם במשנה ברורה שצריך להודיע אף לקורא, שיכוין להוציא גם בזה.

ומבאר, דאף שבלא שיודיעוהו הרי גם כן מכיון הקורא להוציאם בברכת שהחינו, אי אפשר שתחול הברכה על שאר מצוות היום בלא שיכוין הקורא בהדיא אף על זה.

וביאר העניין, דבשומע כעונה לא נאמר שיכול להשתמש בתיבות ששמע, אלא שמקבל גם הוא את הברכה, ועניין הברכה אינה אלא כפי מה ששימשה אצל המברך [ויש לדמות לזה מה דנראה ברור דבן חו"ל לא יוכל לצאת ידי חובת

קידוש ביו"ט שני מבין א"י שברך בורא פרי הגפן בעלמא, אף דברכת הקידוש ג"כ אין מברכין אלא פרי הגפן, דסוף סוף לא שמע כאן 'קידוש'.

ולפיכך כאשר לא נתכוין המברך אלא לשהחינו דמקרא מגילה אי אפשר שיצאו הם בזה גם ידי חובת השהחינו דמצוות היום.

ואם כן הוא הדין הפא, דכיון שהמברך אינו מברך אלא שהחינו דמצוות, לא שייך שיצא בזה לשהחינו של לידת הבת [וברור שאף כוונת המוציא לא תהי' בזה, וכמו בהמשל דלעיל].

ג. לא שייך להוציא בברכה על עניין אחר לגמרי

דהנה בחלקו הגרעק"א תחזון איש לעניין אם אפשר להוציא בחצי ברכה, וכנודע.

דהנה מבאר בגמ' ברכות (כ.), והובא בשו"ע קפ"ו) דאם אשה חייבת בברכת המזון מדאורייתא יכולה אף להוציא איש, והקשה הגרעק"א דהא בברית ותורה ודאי נשים פטורות והיאך מוציאות להאנשים, ופירש שם דהיינו שברית ותורה יאמרו האנשים בעצמם.

והחזו"א (או"ח כ"ח ו' ז') כ' דאי אפשר לומר כן, דלא שייך להוציא בחצי ברכה [ומתחילה כתב דצריך לומר שיצאיו רק בברכת הזן, ושוב כ' דמדברי הפוסקים נראה שלא חשו להא דאינן בברית ותורה והיינו שכיון דכבר נתחייבו בערבות אעיקר הברכה, אף דבברית ותורה אינן מחוייבות, שפיר יכולות להוציא להגברים].

דהנה היה נראה דאף להגרעק"א ודאי שאי אפשר לחלק כל מילה ולהוציא בה בפני עצמה, דאטו להגרעק"א יוכל כל המסופק בברכה לבקש מחבירו שיצאנו בתיבות "ברוך אתה ד' אלוקינו מלך העולם" [שמברך על עניין אחר], ומכאן ואילך ימשיך לבדו את המשך הברכה כפי צורכו ועניינו, הלא ברור דינו כן.

[ואם היה כן הדין, הלא היו צריכים להציע כן כשנסתפקו בהתאסף יחד שבטי ישראל בירושלים (אדר ע"ד) אם לברך ברכת חכם הרזים, שיברך אחד שהכל נהיה בדברו ויצאו ממנו בפתיחה ויברכו לבדם]

ואמנם הביאר בזה הוא כעין האמור לעיל, והיינו דזה ברור שאי אפשר ליקח פתיחה של ברכה של שהכל נהיה בדברו ולעשות ממנה ברכה אחרת [ורק כשהוא תוספת על הברכה הנה סבירא ליה להגרעק"א דשייך כזאת], ואם כן בעניינינו, שהשהחינו דמוציא הוא שהחינו דמצוות ושהחינו דידיה הוא שהחינו דראיית פני חבירו, היה נראה שלא שייך בזה כלל שיצא מא' לחבירו.

ויש מקום לעיין בכל כהאי גוונא, וכגון מי שנוטל ידי שחרית ומברך על נטילת ידים אם יוכל להוציא לנטילת ידים דסעודה, שהרי היא אותה ברכה, או שהם ב' ברכות וכמו שנתבאר לעניין שהחינו, וצ"ע.

יו"ל מכתבי תלמידים-

אחירות תרומות וכן לקבלת חלוטין - ס"א 0548598294 אלו בכתובות 859309@GMAIL.COM

תמצית הדף היומי

מחולק חינם לזיכוי הרבים | מסכת ברכות ב. - ח. | אין לסמוך להלכה

הקדמה כללית למסכת ברכות

מצות קריאת שמע - מסכת ברכות עוסקת בשלש הפרקים הראשונים בדני קריאת שמע. קריאת שמע היא מצוה לקרות ג' פרושיות, שהם שמע ישראל, והיה אם שמוע, ויאמר. מקור חיוב זה הוא מדכתיב בפרשת שמע "והיו הדברים האלה וכו' ודברת בם וכו' בשכבך ובקומך". בפרשת והיה אם שמוע כתיב "ושמתם את דברי אלה וכו' לדבר בם וכו' ובשכבך ובקומך". פרשת ויאמר א"ע"פ שלא כתוב לקרותה "בשכבך ובקומך" אמרו חכמים לקרותה יחד עם ב' הפרשיות הראשונות, משום שמוזכר בה יציאת מצרים, ומדכתיב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" למדו חכמים שימי חיך אלו הימים וכו'". בא רובות לילוח, ואמרו לקרות דווקא פרשה זו אף שיש עוד פרשיות שמוזכר בהם יציאת מצרים, מפני שבפרשה זו מוזכרים דברים חשובים נוספים, כמו קבלת עול מצוות, החובה להתרחק מדעות אפיקורסיות, וחובת הזירות מללכת אחרי התאוות ואחרי עבודה זרה.

דיני קריאת שמע מתבארים בג' הפרקים הראשונים. בפרק ראשון (מאימתי ב. - ג.) מבארת הגמ' מהם זמני ק"ש ומהי צורת הקריאה ותקנת חכמים לברך ברכות לפני ואחרי ק"ש. בפרק שני (מהי קורא י"ג. - י"ז:) מלמדת הגמ' את דיני הקריאה וחובת הכונה. בפרק שלישי (מי שמחו י"ז: - י"ח:) מלמדת הגמ' האם יש חובת קריאה במצבים מיוחדים, אונן, עוסק במצוה, נשים ועבדים וקטנים, בעל קרי, וכן דיני נקיות וכסוי הגוף הנצרכים לק"ש. ואח"כ עוברת הגמ' לדיני תפילה.

הקדמה לפרק מאימתי - בהתחלה מבארת הגמ' מנתי עד מתי הזמן של קריאת שמע של לילה (דף ב.), ויש בזה כמה דעות, ואגב זה מזכירה הגמ' שהלילה חלוק לכמה משמרות, שיש להם ביטוי גם לשירת המלאכים וגם אצל בני האדם (ג.), אח"כ מזכירה הגמ' את המצוה לסמוך גאולה (-זכירת יציאת מצרים) לתפילת שמונה עשרה, ומבארת פרטי הדינים בזה, (ד: וכן לקמן ט:). אח"כ הגמ' עוברת לבאר בדרך אגב כמה עניינים שונים שאינם שייכים לק"ש (מעלת היסורים, מעלת תפילה בבית הכנסת, תפילות וכעסו של הקב"ה ודרך הנתיחה את ישראל, מקום התפילה, שנים מקרא ואחד תרגום, וכו'), ובדף ט: הגמ' חוזרת לענין ק"ש ומבארת מתי הזמן של קריאת שמע של שחרית, (ומביאה כמה דברים על דוד המלך חזקיהו המלך ואלישע הנביא), בדף י: ויא. מביאה הגמ' את המחלוקת של בית שמאי ובית הלל אם "בשכבך ובקומך" היינו שצריך לקרוא ק"ש דווקא בשיכבה ובעמידה, או שכל אחד קורא כדרכו. אח"כ מביאה הגמ' (יא) שצריך לברך ברכות לפני ק"ש ואחריה, (ואגב זה מזכירה מה הדין כשעשה באמצע הברכה. יב.), והפרק מסיים (יג:) בבואר למה קבעו פרשת ויאמר בק"ש, וחובת זכירת יציאת מצרים.

מאימתי

זמן ק"ש של ערבית

כתיב "ודברת בם וכו' ובשכבך ובקומך" והיינו שיש מצוה לקרות את הפסוקים שמשמע ישראל והלאה, בזמן שיכבה ובזמן קימה. וכן הדין בפרשת "והיה אם שמוע" שגם בה כתוב "בשכבך ובקומך". וכיון שלשון התורה הוא "בשכבך ובקומך" הזמן תלוי בזמן שיכבה וקימה, ולא ביום ובלילה כשאר מצוות שישנם ביום או בלילה. ובגמ' יבואר מנתי עד מתי צריך לקרות ק"ש.

ב' תחילת זמן ק"ש של ערבית - לתנא דמתני' זמנה הוא מהשעה שהכהנים שנטמאו וטבלו לפני בין השמשות (שהרי הם צריכים "הערב שמש" כדי להטהר) נכנסים לאכול בתרומות, והיינו מצאת הכוכבים, דבעינן לקרותה "בשכבך", ולפני כן אינו זמן שיכבה. שיטת רבי יהודה (לקמן כ"ז) שתחילת הזמן הוא בפלג המנחה, שאז לשיטתו מסתיים זמן מנחה, דלא דריש "בשכבך ובקומך" (תוס' ב: ד"ה אמר). ובברייתא (ב:) איתא שר"א סובר שזמנה משעה שקדש היום בערבי שבתות והיינו מבין השמשות, (שכיון שזה ספק לילה קידש היום מספק). ולר"מ זמנה משעה שהכהנים טובלים כדי שיוכלו לאכול תרומה, והיינו קודם בין השמשות דר' יוסי (שהוא כהרף עין לפני צאת הכוכבים, ובין השמשות דר' הוא מהלך חצי מיל לפני צאת הכוכבים). ולרבי יהושע זמנה

מצות קריאת שמע שבה עוסקת מסכת ברכות בג' פרקים הראשונים, נלמדת מדכתיב "והיו הדברים האלה אשר אנוכי מצוין היום על לבבך, ושונתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". מלבד זאת נלמד מפסוק זה חיוב לימוד התורה, ידיעת התורה, וצורת לימוד התורה, וכדלהלן.

חיוב לימוד התורה נלמד מדכתיב "ודברת בם" ולא בדברים בטלים, וכדאימא בימא "ט: "ודברת בם" בם יש לך השות לדבר ולא בדברים אחרים. וכתב המשנה ברורה (סימן ק"ה) שמצות ת"ת אין לה שיעור, והאדם מחויב ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואם הוא מוטבל מלימוד התורה הרי הוא קרוב ל"כי דבר ד' בזה". וכתב שם שטלמד חיוב ת"ת בכל רגע פנוי, צריך האדם לקבוע עתים לתורה בכל יום ביום ובלילה, וזמן זה צריך שיהיה קבוע שלא יעברנו בשום פעם, אף אם הוא סבור להרויח הרבה (ויאמין שלא יחסר לו מזונותיו ע"י), ואם נאנס ולא למד בזמן הקביעות ישלימנו בלילה, ואם נאנס ואינו יכול ללמוד בקביעות ילמד לפחות פסוק אחד או הלכה אחת. ע"כ.

חיוב ידיעת התורה מבואר בקידושין ל. תו רבנן ושונתם שיהו דברי תורה מחודדים בפין שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו והיה אומר לו מיד. והיינו שצריך ללמוד באופן שהדברים יזכרו בצורה ברורה לאורך זמן.

עוד אמרו חז"ל (ספרי ואתחנן) "אשר אנוכי מצוין היום" בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. והיינו שלימוד התורה צריך להיות מתוך קריאתו ותחשיבו, ולא רק מחמת החיוב ללמוד תורה.

וכתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג') אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן, שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום.

לימוד הדף היומי מהווה הזדמנות מיוחדת ללומדים לקיום כל הדברים הנ"ל. שהיי לימוד זה הוא לימוד קבוע בכל יום, ובוה האדם נוקים חיוב קביעות עתים לתורה בכל יום, עוד קונה האדם ידיעות בכל חלקי התורה ע"י לימוד מסכת אחרי מסכת, גם יש בזה התחדשות בלימוד דף גמרא חדש בכל יום, והרבה מהדברים הנלמדים הם נוגעים גם להלכה למעשה.

אמנם במציאות לפעמים לימוד זה נעשה מתוך הכרח, וגם הרבה מהדברים הנלמדים נשכחים במהרה, וגם לא מגיעים מלימוד זה לקיום המצוות הלכה למעשה. ואחת הסיבות לכך זה מיעוט הזמן שמקדישים ללימוד זה, שע"ז אין זמן לחזור על הלימוד, או אין זמן לברר מה יצא מלגמ' הלכה למעשה.

מטרת סיכומי "תמצית הש"ס" הם להביא לפני לומדי הדף היומי חומר מוגוון על הדף, כדי שהלימוד יהיה מתוך סקרנות והנאה, ויהיה ניתן בזמן קצר לחזור על הלימוד, וכן לדעת את הדברים העולים למעשה מתוך הסוגיה.

סיכומי תמצית הש"ס הם סיכומים קצרים וברורים על הגמרא רש"י ותוס', ונכתבים בצורה שיהיה קל ומעניין לקרוא את הדברים בשטף. כמו כן הדברים מסודרים לפי הנושאים הנלמדים, במטרה לתת ללומדים תמונה ברורה של הסוגיה הנלמדת, בהנחה קל לחזור ולזכור, וכן בצורה שיהיה ניתן לעבור על הסיכומים כבר לפני הלימוד, כדי לדעת כבר לפני הלימוד כמה עוסקת הסוגיה, וע"ז בזמן הלימוד עצמו קל יותר להבין ולעמיק בדברים. כמוכן שקריאת הסיכומים אינה תחליף ללימוד עצמו, אלא מסייעת לפני או אחרי הלימוד. כמו כן לפני תחילת סוגיה מובאת הקדמה קצרה, שמטרתה לתת חומר רקע לסוגיה עצמה, כדי לעניין את הלומד כמה שהוא הולך ללמוד, ולתת ידיעות בסיסית וחשובות כבר לפני הלימוד. כמו כן בכל דף מובא סיכום הלכתי קצר וברור, ועל נושא אחד מתוך מה שנלמד באותו דף, על פי דברי הש"ע והמשנה ברורה, על בסיס הקונטרס "תמצית משנה ברורה", תוך התמקדות בכללי הידיעות החשובות לקיום ההלכה למעשה, דבר זה מהווה חיבור בין לימוד הדף היומי, לבין קיום ההלכה בפועל. עם זאת אין לסמוך על הדברים למעשה, ובכל סיכום מצוין מקור הדברים בש"ע כדי שיוכלו לעיין במקורות הדברים.

אנו תפילה שכל אלו שמתחילים את לימוד הדף היומי במחזור זה, יזכו לסיימו בעזרת ד' בשנת התשפ"ז, מתוך ידיעות רבות, קיום ההלכה, וחיוון החיבור בין הלימוד ללימוד עצמו. אמן כן יהי רצון.

ניתן לקבל סיכומים אלו במייל

כלל A0527692282@gmail.com.

אנו מעוניינים להפיץ סיכומים אלו ולחלקם חינם באופן קבוע, במקביל לסיכומים על המשנה ברורה המחולקים בעשרות נקודות ברחבי הארץ. אולם אנו זקוקים לשם כך לשותף שיכול להחזיק פרויקט זה בסכום חודשי קבוע.

מי שמעוניין לזכות בזכות גדולה זו, נא להתקשר ל-0527692282. ניתן לתרום בנדירים פלוס עבור "תמצית".

משעת צאת הכוכבים. לר' חנינא זמנה משעה שהעני שאין לו נר להדליק לסעודתו נכנס לאכול פתו במלח, שהוא מאוחר מזמן צאת הכוכבים. וכתבו התוס' שהזמן הוא מעט לפני אכילתו, כשמתקנים לו אכילתו, שהרי העני עצמו צריך לקרות ק"ש, ואסור להתחיל בסעודה עד שיתפלל. ולר' אחאי זמנה משעה שרוב בני אדם נכנסים להסב י"א בחול וי"א בשבת. ולתנא אחר אליבא דר"מ זמנה משעה שבנ"א נכנסים לאכול פתן בערב שבת שמתחילים לאכול מוקדם מפני שהכל מוכן מערב שבת.

טעם הנוהגים לקרות ק"ש מבעוד יום - שיטת רש"י (ד"ה עד) שאין יוצאים יד"ח בקריאת ק"ש מבעוד יום, אלא יוצאים יד"ח בקריאת פרשה ראשונה בק"ש שעל המיטה, ומ"מ קורין ק"ש בבית הכנסת כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה. והתוס' (ד"ה מאימתי) הקשו כמה קושיות על רש"י, והביאו שדעת ר"ת שהלכה כרבי יהודה שזמן ק"ש מופלג המנחה, אך הקשו שא"כ איך מתפללים מנחה אחרי פלג המנחה. לדעת ר"י שהלכה כמ"ד שזמן ק"ש הוא משעה שקדש היום או משעה שבני אדם נכנסים להסב, שזה מבעוד יום.

סוף זמן ק"ש של ערבית - לרבי אליעזר זמנה הוא עד ד' שעות, דהא דכתיב "בשכבך" היינו הזמן שבני אדם הולכים לשכב. לרבנן גמליאל זמנה עד שיעלה עמוד השחר, דהא דכתיב "בשכבך" היינו כל זמן שיכבה. ולחכמים מדאורייתא זמנה עד שיעלה עמוד השחר, אולם כדי להרחיק את האדם מן העבירה תיקנו שיקראנה עד חצות, אמנם אם לא קרא קודם חצות חייב לקרות עד עמוד השחר. ובברייתא איתא ש"א שסוף זמן ק"ש הוא בשעה שהעני עומד ליפטר מתוך סעודתו.

התנא הקדים לשנות זמן ק"ש של ערבית לפני של שחרית, משום דכתיב "בשכבך ובקומך", אי נמי משום דכתיב "ויהי ערב ויהי בוקר".

תמצית ההלכה -

זמן קריאת שמע של ערבית - תחילת זמן ק"ש הוא משעה שרואים ג' כוכבים קטנים, ואם קראה לפני צה"כ או בזמן מסופק אם שקראה עם ציבור שהתפללו מערב אחר פלג המנחה (כדעת רבי יהודה, צריך לחזור ולקרוא ק"ש של ברכות, ואין ראוי לצאת ידי חובת ק"ש בק"ש שעל המיטה, אף אם קורא אז אג' פרושיות ק"ש. לכתחילה יש לקרות ק"ש מייד בצה"כ, דזריזים מקדימים למצוות. סוף זמן ק"ש מדרבנן הוא בחצות הלילה, והמאחר נחשב עובר על דברי חכמים, אמנם אם קראה עד עלות השחר יצא בדיעבד. (סימן רל"ה).

דברים נוספים שזמנם בלילה

אכילת קדשים שנאכלים ליום אחד, והקטר חלבים ואברים של קרבנות שזרק דמם ביום, זמנם עד עלות השחר, ואם עלה עמוד השחר נעשו הקדשים נותר, דכתיב "לא ינח מעמדו עד בוקר", ואם החלבים והאברים למטה מן המזבח נפסלים בלילה, דכתיב "לא ילך לבוקר". ואמרו חכמים שהזמן של אכילת קדשים הוא עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, אבל הקטר חלבים ואברים זמנו כל הלילה.

כהנים שטבלו מותרים באכילת תרומה משעת צאת הכוכבים, אף שלא הקריבו את קרבן הכפרה, דכתיב "ובא השמש וטהר", והיינו שטהר היום, דאם הכונה לבאיאת אורו (ל-רש"י) הכונה ליום השמיני, ויטהר עצמו בהבאת קרבנותיו, ולתוס' הכונה לתחילת השקיעה), לימא קרא ויטהר.

הרחב דבר -

זמן צאת הכוכבים ובין השמשות - צאת הכוכבים הוא זמן תחילת הלילה, והנפקא מינא הזה היא בין לגבי דברים שזמנם ביום ולא בלילה או בלילה ולא ביום, וכדאימא בגמילה (כ) כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת התלמוד וכו', וכל הלילה כשר לקצירת העומר וכו', ואיתא התם שהלילה מתחיל בצאת הכוכבים. וזמן צאת הכוכבים מבואר בשבת (ל"ה) שהוא מזמן יציאת ג' כוכבים בניינים, מפני שכוכבים

גדולים נראים גם לפני הלילה, וכוכבים קטנים נראים רק בהמשך הלילה. לפני צאת הכוכבים יש זמן הנקרא "בין השמשות" שהוא ספק יום ספק לילה, וזמן זה הוא ג' רביעי מיל. ונחלקו הראשונים מתי הוא זמן בין השמשות, שיטת האגונים שבין השמשות הוא מיד אחרי ההחמה מתכסית מן העין, ושיטת ר"ת שזה ג' מילין ורביע אחרי השקיעה הנ"ל, שאז הוא זמן השקיעה השנייה, והיינו שקיעת האור.

חלוקת הלילה למשמרות

כיון שהזכר במשנה שסוף זמן ק"ש לרבי אליעזר הוא עד סוף האשמורה הראשונה, הגמ' מבארת לכמה משמרות הלילה מחולק, ומה הביטוי לאותם משמרות בארץ וברקיע, ואגב זה מזכירה הגמ' שעל כל משמור הקב"ה שואג כארי ומתאונן על חורבן בית המקדש ועל הגלות, וכן בזמן אמירת אמן יא שמיה רבה הקב"ה מתאונן וכן לא אומרים זאת בבית המקדש.

ג' משמרות - הלילה מחולק לכמה משמרות, ובכל משמור

כת מלאכים אחת אומרת שיה. לרבי נתן יש ג' משמרות, דכתיב "...ראש האשמורת התיכונה", ובכל משמור הקב"ה שואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם. ולרבי ד' משמרות הן הלילה, דכתיב "קדמו עיני אשמורות" (ולרבי נתן הכונה לשש שעות בלילה ושתיים ביום שהקדים דוד לקום לפני שאר מלכים שדרכם לקום בתחילת השעה השלישית, או שהכונה למשמור וחצי).

והא דנקט תנא דמתני' שזמן ק"ש הוא עד סוף האשמורה הראשונה, היינו כמ"ד ג' משמרות הן הלילה, וקמ"ל שגם בארץ יש הכר למשמרות, משמרה ראשונה חמור נוער, שניה כלבים צועקים, שלישית תינוק יונק ואשה מספרת עם בעלה. סימן זה לל"ק הוא לסוף ראשונה תחילת שלישית ואמצע אמצעית, ל"ב הסימן הוא לסוף המשמרות, ונ"מ שמי שנמצא בבית אפל יכול לקרות ק"ש כששומע סימן זה.

תפילה בדרך - מותר להתפלל בדרך, והמתפלל בדרך

מתפלל תפילה קצרה והיינו הבינונו, דע"ג שאבי לייט אמן דמתפלל הבינונו, זה דיוקא בעיני אבל בשדה מותר, אבל תפילת צרכי עמך מרובים אין להתפלל אלא במקום סכנה. תוד"ה היה.

הרחב דבר -

תפילת הבינונו ותפילה קצרה - מלבד הנוסח הרגיל של תפילת שמונה עשרה, תיקנו חז"ל ב' נוסחאות תפילה קצרות יותר, לאומרים במקרים מיוחדים. הנמצא במקום סכנה מתפלל תפילת "צרכי עמך מרובים וכו'" (לקמן כ"ט: ע"ש) דעות אחרות בנוסח התפילה, ואינו מזכיר שום ברכה מתפילת י"ח. עוד יש תפילה הנקראת מעין שמונה עשרה, שיטת רב שאומר כל ברכה בקצרה, ולשמואל מברך ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות, ובמקום הברכות האמצעיות אומר הבינונו וכו'. ואבי לייט על מי שמתפלל תפילה זו, אמנם כתבו התוס' שהמהלך בדרך יכול להתפלל הבינונו. עוד איתא להלן ש"א שאין להתפלל הבינונו בימות הגשמים, מפני שאין אומר בה ותן טל ומטר, וכן במוצאי שבת מפני שאין בה הבדלה. והמתפלל הבינונו א"צ לחזור ולהתפלל, אבל המתפלל תפילה קצרה צריך לחזור ולהתפלל כשמיגיע לביתו.

בכל יום ג' פעמים בת קול אומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות, ובשעה שאומרים איש"ר הקב"ה אומר אשרי המלך שמקלסים אותנו בביתנו (בבית המקדש) כן, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.

איסור כניסה לחורבה - מפני ג' דברים אין נכנסים לחורבה (ועדיף להתפלל בדרך) מפני חשד מפולת ומזיקים. חשד זנות אינו אוסר אלא להכנס ביחיד, אבל בשניים מותר אא"כ הם פרוצים, ובשדה מותר אפי' ביחיד. חשד מפולת אוסר אפי' בשניים, אבל אינו אוסר אלא בחורבה ישנה שיש לחוש שתיפול עליו, אבל בחדשה מותר. חשד מזיקים אינו אוסר אלא באחד אבל בשניים מותר, ובמקומן שהם מצויים שם תדיר חיישינו אפי' בשניים.

אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת, ולא דברי תורה, מילי דעלמא לל"ק מותר ול"ב אסור, ולהלכה מותר במילי דעלמא, וגם בדברי תורה אין האיסור אלא בתוך ד"א למת. תוד"ה אין.

תמצית ההלכה -

מקום התפילה - אין להתפלל במקום פרוץ כמו שדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך וליבו נשבר, ואם יש מחיצות מהני אע"פ שאין שם תקרה, ועוברי דרכים מותרים להתפלל בדרך, אך עדיף שיתפללו בין האילנות, וכו"מ אין להם להתפלל בחורבה מפני ג' טעמים, חשד, חשש מפולת, ומזיקין, ואפי' אם קיים רק אחד מהחששות, עדיף שיתפללו בדרך. (סימן צ').

דוד המלך

כיון שהזכר לעיל מה שאמר דוד "חצות לילה אקום" מבארת הגמ' מתי היה דוד המלך קם, ואין היה יודע מתי זמן חצות. ואגב זה מזכירה הגמ' דרך הנהגתו את הציבור, ואת חסידותו של דוד המלך.

זמן קימת דוד - לר' אושעיא דוד היה קם בתחילת

הלילה. לר' זירא עד חצות הלילה היה עוסק בתורה כשהוא מתנמנם כסוס, ובחצות היה מתגבר כארי. ולרב אשי עד חצות היה עוסק בתורה ואחר חצות בשירות ותשבחות. בעלות השחר נכנסו חכמי ישראל וביקשו פרנסה וכו', והיו יוצאים למלחמה ע"פ מלך ואחיותופל וסנהדרין ואורים ותומים.

ידיעת זמן חצות - לל"ק דוד ידע מתי זמן חצות כיון שהיה לו כינור שהיו נקביו לצד צפון, ובחצות היתה רוח צפונית מנשבת בו, ומשה לא ידע מתי חצות, ולכן אף שהקב"ה אמר לו שמכת בכורות תהיה בחצות הוא אמר כחצות מפני שלא רצה לומר להם דבר שאינו יכול להוכיח אם יבקשו ממנו הוכחה. (תוד"ה ואתא). לר' זירא גם משה ידע מתי חצות, ודוד היה צריך את הכינור כדי להתעורר משנתו, ומשה אמר כחצות שמא יטעו אצטגניני פירעה בזמן חצות ויחשבו שמשה בדאי. לר' אשי אמר משה ב"ג בחצות מחר כמו שעכשיו חצות.

ד. חסידותו - כתיב "לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני",

קרא דוד לעצמו חסיד לפי שהיה קם בחצות, קודם שאר מלכים שקמים בג' שעות. וי"א שאמר כן על אף שדרך מלכים לשבת בצורה מוכובדת, והיו ידיו מלוכלכות בדם בשפיר ובשליא לטהר אשה לבעלה, והיה נמלך במפייבושת רבו ולא בוש, ולפיכך זכה ויצא ממנו כלאב והוא דניאל שהיה מכלים פני מפיבושת ההלכה. אמנם אע"פ שדוד אמר על עצמו שהוא חסיד, מ"מ חשש שאין לו חלק עם הצדיקים בשכר שיש להם לעת"ל, **שמא יגרום החטא**. וכן מצינו שיעקב חשש מעשיו, אע"פ שהבטיחו הקב"ה "והנה אנוכי עמך", מפני שחשש שמא יגרום החטא והיינו שהוא חטא אחרי ההבטחה. וכן היו ראויים ישראל לניסים בעליה לארץ בימי עזרא כמו בימי יהושע, אלא שגרום החטא שהלכו רק ברשות כורש, ונשארו משועבדים למלכי פרס.

הרחב דבר -

דוד המלך - דוד המלך היה המלך הראשון ממלכי בית דוד שהם משבט יהודה, וכפי הברכה "לא יסור שבט מיהודה", והמשך המלוכה היה לצאצאי דוד המלך, גם הנשיאים שהיו בא"י והרשי גלותא שבבבל היו רובם מצאצאי דוד המלך. דוד מלך אחרי בתחילה ביהודה, אחרי מלכות שאול (ואיש בושת בנו של שאול מלך זמן קצר אחרי שאול) ואח"כ מלך דוד על כל ישראל. הגמ' כאן הביאה כמה דוגמאות לחסידותו המיוחדת של דוד המלך.

ד: טעמא דחכמים לענין זמן ק"ש - מעיקר הדין

חכמים מודים שזמן ק"ש הוא עד שיעלה עמוד השחר, אלא שחששו שיחשוב שיש לו הרבה זמן ויתעכב, ותחטפנו שינה, על כן חייבו לקרוא עד חצות, וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, (והזהירו בזה יותר משאר תקנות חז"ל, משום דאיכא אונס שינה. וי"א דקאי על מי שלא מתפלל תפילת ערבית, דס"ל לתנא זה דתפילת ערבית חובה).

סמיכת גאולה לתפילה

המתפלל צריך לסמוך גאולה לתפילה, והיינו להתפלל מיד אחרי ברכת אמת וציב. ואיתא בירושלמי דאסמכוה אקרא דכתיב "ד' צורי וגואלי" ואח"כ כתיב "יענך ד' ביום צרה". ובגמ' יבואר האם צריך לסמוך

גאולה לתפילה גם בלילה, ומה נחשב הפסק בין גאולה לתפילה, ומה זוכה מי שסומך גאולה לתפילה.

איזהו בן עוה"ב, זה הסומך גאולה לתפילה, שאחרי שהאדם מרצה את הקב"ה בתשבחות וקולוסין של יציאת מצרים, ראוי לתבוע צרכיו.

לרבי יוחנן צריך לסמוך גאולה לתפילה גם בערבית וגם בשחרית, וכן הלכה. (תוד"ה דאמר). ולרבי יהושע בן לוי בשחרית קורא ק"ש ואח"כ מתפלל ובערבית מתפלל ואח"כ קורא ק"ש. וקמ"ל אף שאין גאולה היתה מבערב, או שעיקר הגאולה היתה רק בבוקר. ואב"א דשניהם מקישים ערבית לשחרית דכתיב "בשכבך ובקומך", וקמ"ל אף אם להקיש לענין לסמוך גאולה לתפילה, או להקיש לענין שתהא ק"ש סמוך למיטתו.

השכיבנו וד' שפתי תפתח אינו מעכב בסמיכת גאולה לתפילה, דהשכיבנו כגאולה אריכתא, וד' שפתי תפתח כתפילה אריכתא. וכן יראו עינינו והפסוקים שאומרים אחרי השכיבנו הוי כגאולה אריכתא. תוד"ה דאמר.

תמצית ההלכה -

סמיכת גאולה לתפילה - מצוה לסמוך גאולה לתפילה בין בערבית בין בשחרית, ולכן אסור לדבר בין גאולה לתפילה, ומה שתיקנו לסדר התפילה לא נחשב הפסק, וכן יכולים להכריז לפני התפילה לא לשכוח יעלה ויבוא או ותן טל ומטר או על הניסים, אך באמצע הפרק או בין הפרקים של ק"ש וברכותיה אסור להכריז שום דבר. תפילה בציבור עדיפה מסמיכת גאולה לתפילה בבעיבי, ולכן מי שהגיע לבית הכנסת והציבור אוזח לפני תפילת י"ח ואין לו אח"כ מנין אחר, יתפלל עמהם ואח"כ יקרא ק"ש עם ברכותיה. (סי' רל"ו).

אשרי - כל האומר תהלה לדוד בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב - משום שמוסר בא' ב' וגם יש בו פותח את ידך שהוא שבח על הכנת המזון לכל חי. לא נאמרה נ' באשרי מפני שיש בה מפלתו של שונאי ישראל, ומ"מ סמכה דוד בסומך ד' לכל הנופלים.

מיכאל היה עף בפריחה אחת, גבריאל בשתי פריחות, אליהו בד', מלאך המות בח', ובשעת המגיפה באחת.

ה. ק"ש שעל המיטה - אע"פ שקרא ק"ש ערבית צריך לחזור ולקרואה על מיטתו, ות"ח הרגיל במשנתו לחזור על לימודו אינו צריך, ומ"מ יאמר פסוק של רחמים, כגון "בידך אפקיד רוחי פדית אותי ד' אל אמתי".

כל הקורא ק"ש על מיטתו כאילו אוזח חרב של שתי פיות להרוג המזיקים, והמזיקים בדילים ממנו.

תמצית ההלכה -

ק"ש שעל המיטה - צריך לקרות על מיטתו פרשה ראשונה של ק"ש, טוב לקרות כל הק"ש שהיא רמ"ח תיבות, כדי לשמור רמ"ח אבריו. ומותר לדבר איזה דבר נחוץ אחרי ק"ש, אם עדיין לא בירך המפיל. מותר לקרוא ק"ש בשכיבה, ויש מחמירים לכתחילה לקרואה בעמידה או בישיבה, אך אם נשכב מותר לכ"ע להטות על צדו ולקרוא ק"ש. (סי' רל"ט).

לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה, ואם לא נצחו יקרא ק"ש, ואם לא נצחו יזכור יום המיטה.

עשרת הדברות המקרא המשנה נביאים וכתובים והגמרא כולם ניתנו למשה בסיני, דכתיב "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם".

הקב"ה נתן תורה לישראל ושמוח, שלא כמידת מוכר בשר ודם שהוא עצב כשמכר דבר חשוב מחמת דוחק.

יסורים

יסורים הבאים על האדם הרי הם באים בהשגחה מהבורא יתברך, ועליו לפשפש במעשיו ולתקן דרכיו מפני שאין יסורים בלאו עוון, ומטרת היסורים לכפר עונותיו ולעוררו לתשובה, אמנם לפעמים הקב"ה מביא על האדם "יסורים של אהבה" כדי להרבות שריו. ובגמ' יבואר מה גורם לכך שבאים על האדם יסורים, ואין יצאל האדם מן היסורים, ומה התועלת שיש ביסורים, ומהם יסורים של אהבה.

כל העוסק בתורה יסורים בדלים ממנו, ומי שאפשר לו לעסוק ואינו עוסק מקבל יסורים.

אם אדם רואה שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ואם לא מצא עבירה שבגללה ראויים יסורים אלו לבוא, יתלה בביטול תורה, ואם לא מצא אלו יסורים של אהבה שהקב"ה מייסר אדם בלא שום עון כדי להרבות שכרו לעוה"ב יותר מכדי זכויותיו.

מי שהקב"ה חפץ בו הוא מדכאו ביסורים, ודווקא בקיבלם מאהבה. ושכרו שיראה זרע ויארץ ימים ותלמודו יתקיים בידו.

אלו הם יסורים של אהבה כל שאין בהם ביטול תורה, וי"א ביטול תפילה, וי"א ששניהם יסורים של אהבה, ודבר זה אנו לומדים ק"ו משן ועין או מברית מלח.

ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, תורה ארץ ישראל והעוה"ב, ולא ניתנו אלא ע"י יסורים.

ה: כל העוסק בתורה ובגמ"ח וקובר את בנו, מוחלין לו על כל עוונותיו.

נגעים אינם יסורים של אהבה אבל מכפרים עוונות. לל"ק אף שמכפרים אינם יסורים של אהבה, לל"ב דווקא לבני ארץ ישראל אינם יסורים של אהבה מפני שטעונים שלוח מחנות. רש"י. והתוס' (ד"ה הא) הקשו שבימי האמוראים לא היה נוהג שלוח מחנות, כיון שלא היה היובל נוהג. וי"מ שהחילוק הוא שבארץ ישראל היו נזהרים מטומאה, ובבבל לא. ואב"א שדווקא בפרהסיא אינם יסורים של אהבה.

מי שאין לו בנים אינם יסורים של אהבה, ומי שמתו בניו אלו יסורים של אהבה.

הגמ' מביאה כמה אמוראים שקיבלו יסורים, ולא היו תביבים עליהם לא הם ולא שכרם, ונתרפאו ע"י אמורא אחר, ולא ירפאו עצמם משום שאין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

רב הונא החמיץ יינו על שלא שילם לאריסו, ואף שהאריס גנב ממנו יותר משכרו, מ"מ יש בזה טעם גניבה, וכשקיבל לשלם י"א שחזר החומץ ונהיה יין, וי"א שנתייקר לדמי יין.

הרחב דבר-

מעלת היסורים ומטרתם - יש ב' תועלות ביסורים, א' כפרת עוונות (וכדאיתא ביומא פ"ו: שהעובר על עשה מספיק שיחזור בתשובה, ובלא תעשה צריך תשובה ויה"כ, ובכריתות ומיתות ב"ד תשובה ויה"כ תולין יסורים ממורקים), ב' התעוררות לתשובה, (והאר"ק בזה בשערי תשובה שער ב' ע"ש). תורה וחסד מגינים על האדם מפני היסורים (שערי תשובה שער ד'). וכתב הרמב"ן (בהקדמה לספר איוב) שאפי' מי שלא יהיה לו שום דבר טוב בעולם הזה ויתייסר כל ימיו ביסורי איוב, זה יותר טוב מאשר להענש בעולם הנשמות, או שנשמתו תפסיד מעט מעלתה לעולם הבא.

אחד המרובה ואחד הממעט ובלבד שיכוון ליבו לשמים. לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות.

אבא בנימין היה נזהר כל ימיו שתפילתו תהיה סמוכה למיטתו (ולא עשה מלאכה או עסק בתורה עד שקרא ק"ש והתפלל. רש"י. אבל התוס' (ד"ה אלא) כתבו שללמוד מותר לפני התפילה). ושמיטתו כשאשתו עימו (תוד"ה כל) תהא נתונה בין צפון לדרום (שהעושה כך זוכה לבנים זכרים ואין אשתו מפלת נפלים).

המתפלל צריך שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר, אמנם דבר קבוע כגון ארון אינו חוצץ. תוד"ה שלא.

שניים שנכנסו להתפלל ואחד סיים לפני חברו ויצא בלי להמתין לחבירו, טורפים לו תפילתו בפניו, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל, ואם המתין לו זוכה להא דכתיב "לוא שקבת למצוות, ויהי כנהר שלומיך וצדקתך כגלי הים, ויהי כחול זרעך וצאצאי מערך וכו'". שיטת ר"ת שדין זה הוא רק בבתי כנסיות שלהם שהיו בשדה, ור"י היה מאריך בתפילתו או מעיין בספר עד שכולם יצאו, ונאה להחמיר אף לנו. תוד"ה המתפלל.

ו: האדם מוקף במזיקים רבים, הגמ' מבארת למה הם גורמים, ואיך אפשר לראותם.

אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו, שניים שיושבים ועוסקים בתורה נכתבים דבריהם בספר הזכרונות יחד,

(ויחיד נכתב לבדו. תוד"ה חז), וכן ג' שעוסקים בתורה או שיושבים לדון, עשרה שמתפללים קדמה שכינה ואתיא.

חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה, נחשב כאילו עשה.

הקב"ה מניח תפילין, וכתוב בהם שבח ישראל, בבית אחד של ראש כתוב כי מי גוי גדול, ומי גוי גדול, בבית השני כתוב אשריך ישראל, בבית השלישי כתוב או הניסה אלוקים, ובבית הרביעי כתוב ולתתך עליון, והכל כתוב בבית האחד של התפילין של יד.

תפילה בבית הכנסת

אף שאפשר להתפלל בביתו וכדומה כפי המזדמן, מ"מ יש חשיבות מיוחדת לתפילה בבית הכנסת, וכן לקביעות מקום מיוחד לתפילה, והקב"ה אף ממתין לבוא האדם לבית הכנסת.

אין תפילת האדם נשמעת אלא בבית הכנסת, והקב"ה מצוי שם.

ו: הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו, אם הלך לדבר מצוה נוגה לו, ואם לדבר הרשות אין נוגה לו, שהיה לו לבטוח בד'.

בשעה שבא הקב"ה לבית הכנסת ולא מצא עשרה מיד הוא כועס.

כל הקובע מקום לתפילתו אלוים אברהם בעזרו, וכשמת אומרים עליו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו.

היוצא מבית הכנסת לא יפסע פסיעה גסה, מפני שמראה בזה שעייב בית הכנסת דומה עליו כמשוי. ובכניסתו לבית הכנסת מצוה לרוץ, וכן מצוה לרוץ לדבר הלכה ואפילו בשבת שאסור לפסוע פסיעה גסה.

המתפלל אחורי בית הכנסת ואין פניו לבית הכנסת נקרא רשע. כגון שהוא מאחורי העם ומתפלל לכיוון השני, ואם הוא נמצא בצד שאילו מתפללים לא יתפלל לכיוון הציבור, דמחזי כשתי רשויות.

תמצית ההלכה-

הכניסה והיציאה מבית הכנסת - מצוה לרוץ לבית הכנסת, וכ"ש שלא יעמוד באמצע הדרך לשוחח עם חברו ועי"ז יאחר לתפילה, ועיקר הריצה היא סמוך לבית הכנסת או כשהולך עם סלית ותפילין בידו, שבוה ניכר שהוא רץ לבית הכנסת. ובבית הכנסת עצמו ילך באימה ולא ירוץ. וכשיצא מבית הכנסת אסור לרוץ או לפסוע פסיעה גסה, כדי שלא יהיה נראה שהעייב בבית הכנסת היה עליו כמשאוי, אמנם אם יוצא ע"מ לחזור לו ללמוד תורה מצוה לרוץ. (סימן צ').

קביעות מקום לתפילה - יקבע מקום לתפילתו, שלא ישנהו אם לא לצורך, ובתוך ד' אמות זה נחשב מקום אחד. גם כשמתפלל בביתו יקבע מקום שלא יבלבלוהו בני הבית. (שם)

אגרא - דפרקא דרשת החכם ריהטא שהרי הרוב אינם יודעים להעמיד השמועה לאחר זמן. דכלה דרשת הלכות הרגל שבשבת שלפני הרגל דוחקא, דשמעתא סברא הגיעה להבין טעם הדברים. דבי טמיא שתיקתא, דתעניתא צדקתא הצדקה שנותנים לעניים בערב. דהספידא דלויי להרים קול בלשון נהי ועגמת נפש כדי שהשומעים יבכו. דבי הלולי מילי לשמח את החתן בדברים.

התפילה עומדת ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בה, דכתיב "כרום זלות לבני אדם", (וי"א שהכונה בפסוק שמי שנצרך לבריות פניו משתנות כעוף הנמצא בכרכי הים שנקרא כרום, שכשהחמה זורחת עליו הוא משתנה לכמה גוונים).

לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה, וי"א אף בערבית, וי"א אף בשחרית.

כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות - מזלזל בה' קולות שביך בהם הקב"ה את ישראל, ואם משמחו זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות, וכאילו הקריב תודה, וכאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.

כל אדם שיש בו יראת שמים - דבריו נשמעים, כל העולם לא נברא אלא בשבילו, ולהיות צוות לו, והוא שקול כנגד כל העולם.

כל שיועד בחבירו שנותן לו שלום יקדים לו שלום, ואם לא החזיר נקרא גזלן.

תפילתו וכעסו של הקב"ה

חילול ד' שיש בעולם בכך שעובדים עבודה זרה, זה סיבה שהקב"ה כועס רגע קצר בכל יום, וזה זמן המטוול לקללה לזי שיועד לכון אותה שעה. כמו כן מבואר בגמ' שהקב"ה מתפלל להנהיג את ישראל במידת הרחמים.

ז: תפילתו של הקב"ה - הקב"ה מתפלל שיכבשו רחמיו את כעסו, ויגולו רחמיו על מדותיו, ויתנהג עם ישראל במידת הרחמים ולפנים משורת הדין. וכך בירכו ישמעאל כה"ג והקב"ה נענע לו בראשו כמודה בברכתו ועונה אמן. (וקמ"ל שאל תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך).

זמן כעסו של הקב"ה - אין מרצים לאדם בשעת כעסו, דכתיב "פני ילכו והניחותי לך", וכן מצינו שהקב"ה זועם רגע כמימריה בכל יום, ובלעם ידע לכוון אותה שעה, ורצה לקלל אז את ישראל, והיינו לומר כלם, או י"ל שאם מתחיל לקלל באותה שעה זה מועיל, אלא שלא כעס הקב"ה בכל אותם הימים, ואם היה כועס לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שרדי ופליט. ורבי יהושע בן לוי רצה לקלל באותה שעה צדוקי שהיה מצער, ולא הצליח לכוון אותה שעה, והבין שאין רצון הקב"ה להענישו, ואף שצדוקי מורידין ואין מעלין, היינו בידי אדם. אי נמי איירי הכא בעכו"ם שאותם אין מורידין ואין מעלין. תוד"ה ההוא.

בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם ומשתחוים לחמה מיד הקב"ה כועס.

טובה מרדות אחת בליבו של אדם שהוא מתעורר מעצמו לתקן דרכיו, יותר מכמה מלקיות, וי"א יותר ממאה מלקיות.

בקשות משה רבינו מהקב"ה

משה רבינו עלה להר סיני אל השם בו' סיון לקבל לוחות ראשונות, ב"ז בתמוז ירד משה ושבר את הלוחות בגלל חטא העגל, ואז אמר לישראל "ועתה אעלה אל ד' אולי אכפרה בעד חטאתכם", והיה שם עוד מ' יום, ואז אמר לו הקב"ה איך תהיה הנהגתו את ישראל, ומשה רבינו ביקש אז כמה דברים, והקב"ה נענה לו, וכדלהלן.

משה ביקש מהקב"ה ג' דברים וניתנו לו - א' שתשרה שכינה על ישראל. ב' שלא תשרה שכינה על עכו"ם. ג' לדעת מפני מה יש צדיק רוע לו רשע וטוב לו, וענה לו הקב"ה שצדיק גמור טוב לו, ורשע גמור רע לו, (ואין לומר שהחילוק הוא אם הוא בן של צדיק או של רשע, דהא כתיב "פוקד עוון אבות על בנים", ומאידך כתיב "ובנים לא יומתו על אבות", והביאור בזה הוא שרק כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם נענשים בעוון אבותיהם). ולר"מ על דבר זה לא ענה לו הקב"ה, אלא אמר לו "וחתו את אשר אחון" אע"פ שאינו ראוי.

עוד ביקש משה רבינו מהקב"ה לראות את כבודו, ואמר לו הקב"ה שלא יראה בגלל שבסנה הסתיר פניו מלראות. וי"א שבזכות "ויסתר משה פניו" זכה לקירון פנים, ובזכות "כי ירא" זכה ל"וייראו מגשת אליו", ובזכות "מהביט אל האוקים" זכה ל"ותמונת ד' יביט", והיינו קשר של תפילין. עוד מצינו שכיון שאמר לו הקב"ה "הרף ממני ואשמידם ואעשה אותך לגוי עצום", אע"פ שהגזירה עצמה בטלה זכה לרבויו זרעו למעלה מס' ריבוא.

ז: אברהם היה הראשון שקרא לקב"ה אדון, דכתיב "ויאמר אדני אלוקים במה אדע כי אירשנה", ואף דניאל לא נענה אלא בזכות אברהם. ומה שאמר נח ברוך ד' אלוקי שם, זה לא נאמר בלשון אדנות. ומה שאמר אברהם ד' אלוקים מה תתן לי נאמר אח"כ, אחרי מלחמת המלכים כשהיה אברהם בן ע"ג שנה, וברית בין הבתרים היתה כשהיה בן ע' שנה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה. תוד"ה לא.

לאה היתה הראשונה שהודתה לד'. וקראה לבנה ראובן על שם ראו מה בין בני לבן חמי, שעשיו רצה להרוג אח

יעקב על הבכורה שמכר לו מדעתו, וראובן הציל את יוסף אף שיוסף קיבל את הבכורה במקומו בעל כרחו.

דוד המלך-

רות נקראה כך, ע"ש שיצא ממנה דוד שאמר שירות ותשבחות, ושמה קא גרים.

קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם (אבשלום), יותר ממלחמת גוג ומוגוג.

דוד אמר מזמור כשברח מפני אבשלום, משום שנגזר עליו "הנני מקים עליך רעה מבייתך", והודה שאבשלום מרד בו, ולא עבד או ממזר שלא יחוס עליו.

התגררות ברשעים- מצינו שמוותר להתגררות, ומאידיך מצינו שאסור להתגררות ברשע שהשעה משחקת לו, ולא עוד אלא שזוכה בדין ומנצח את צרייו. הגמ' מותרת שבמילי דשמיא מותר ובמילי דידיה אסור. ואי גמירא אימא אף ברשמיא אסור ברשע שהשעה משחקת לו. ואי בעית אימא בצדיק גמור מותר אף ברשע שהשעה משחקת לו.

גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה.

ביהמ"ק נבנה ע"מ ש"ולא יוסיפו בני עולה לענותו", ולבסוף כשחטאו נגזר עליהם עינוי ותפילתם מועילה ש"לא יוסיפו בני עולה לכלותו".

מקום התפילה

הגמ' מבארת גדול מעלת תפילה בציבור, ובבית הכנסת, והמעלה המיוחדת להתפלל במקום שלומד שם, ומעלת הקדמת הכניסה ואיחור היציאה מבית הכנסת, וכן מבארת הגמ' על מה כדאי להתפלל.

כל הקובע מקום לתפילתו אויביו נופלים תחתיו.

אף אם אין אדם יכול ללכת לבית הכנסת, ויש טירחא להביא מנין לביתו, יכוון להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, שהיא עת רצון.

ה. אין הקב"ה מואס בתפילת רבים.

כל העוסק בתורה וגמ"ח ומתפלל עם הציבור, מעלה עליו הכתוב כאילו פדה לקב"ה ולבניו מבין אומות העולם.

כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל נקרא שכן רע, וגורם גלות לו ולבניו.

להקדים לבית הכנסת בשחרית ולצאת מאוחר בערבית, זה סגולה לאריכות ימים.

לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים לבית הכנסת ואח"כ יתפלל, דאם יושב סמוך לפתח נראה שיעיוב התפילה עליו כמשאוי וממתין שיוכל לצאת.

על מה ראוי להתפלל- כתיב "על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא" שיהיה מצוי לו כשיצטרך, "יא זו אשה (שפעמים היא מציאה טובה, ופעמים היא מר ממות), ויא זו תורה, ויא זו מיתה - שימות במיתה יפה (דיש תשע מאות ושלשה מיני מיתה, קשה שבכולם אסכרא, נוחה שבכולם עיל (שיקה), ויא זו קבורה (שראוי לאדם לבקש רחמים על כל ימיו עד סוף הקבורה), ויא שזה בית הכסא שידור במקום שיש בית הכסא סמוך לו, וזה עדיף מהכל.

הקב"ה אוהב שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומדרשות, דמיום שחרב בית המקדש אין לו לבקב"ה בעולמו אל ד' אמות של הלכה, (וראוי להתפלל במקום הלימוד).

תמצית ההלכה-

תפילה בבית הכנסת- על האדם להשתדל להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, אפי' אם יש מנין בביתו, ואם תש כוחו או שיש לו הפסד ממונן, יאסוף עשרה להתפלל בביתו, ואם טורח לאסוף עשרה, יתפלל בביתו בשעה שהציבור מתפללים בבית הכנסת, וכן מחמת מניעת רווח לא ימנע מלהתפלל בבית הכנסת, אבל העוסק בתורה אין לו להמנע מללכת לבית הכנסת, ויש דבר חשד וחילול השם. ואם הציבור כבר התפללו, יתפלל בבית הכנסת ולא בביתו, מפני שהתפילה שם מקובלת יותר. (סימן צ' סעיף ט').

גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים.

לעולם ידור אדם במקום רבו, אם הוא כפוף לו לקבל תוכחתו, דאי לאו הכי מוטב שיהיה שוגג ולא מזיד.

אסור להניח ס"ת ולצאת, ובין גברא לגברא מותר, והגמ' מסתפקת מה הדין בין פסוק לפסוק. רב ששת היה הופך פניו ולומד בזמן קריאת התורה. וכתבו התוס' שאף שאסור לדבר בזמן קה"א פ"ב בדבר הלכה, היינו בקול רם, אבל בנחת מותר. והיה מחזיר פניו כדי להתרכז יותר, וקמ"ל שאף שנראה בזה כמניח ס"ת מותר. ודעת בה"ג שההתר הוא רק כשיש עשרה בלעדיו. עוד תי' הרי"ף דשאני רב ששת שתורתו אומנותו, וכתבו התוס' שכן מסתבר.

ה. קריאת שנים מקרא ואחד תרגום- לעולם ישלים

אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום, ואפי' עטרות וזדיבון שאין בזה תרגום יקרא בלשון עברי, (ולתוס' כיון שיש על זה תרגום ירושלמי עדיף לקרוא תרגום זה. עוד כתבו התוס' בלשון לע"ז אינו מועיל במקום תרגום, כיון שיש בתרגום דברים שא"א ללמוד מהעברי). והעושה כן מאריכים לו ימיו ושנותיו, וצריך לאומרום בזמנם ולא להקדים או לאחר, וממנה בשבת אפשר לקרוא את הפרשה הבאה, ומצוה מן המובחר לגמרה לפני האכילה בשבת.

כל האוכל ושותה בתשיעי בתשרי, מעלה עליו הכתוב כאילו הצטווה והתענה תשיעי ועשירי.

צריך להזהר לשחוט את הורדין כדי שיצא כל הדם, והיינו בעוף כיון שצולחו כולו כאחד.

צריך ליזהר בכבוד זקן ששכח תלמודו, שהרי בארון היו מונחים לחות ושברי לחותו.

ג' דברים שאמר רבא לבניו

אין לחתוך בשר על גב היד. י"א משום סכנה שתחתך ידו, וי"א משום קלקול סעודה גם ע"י דם מועט.

לא לשבת על מיטת ארמית. י"מ לא ללכת לישון לפני ק"ש. י"מ לא לישא גיורת. וי"מ לא לשבת על מיטת ארמית כפשוטו, כמעשה שהיה שארמית הניחה תינוק מת תחת המיטה, ואמרה לרב פפא לשבת עליה כדי להעליל עליו שהוא הרגו.

אין לעבור מאחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללים, ודווקא כשאין לבית הכנסת פתח אחר, ואין בעיר בית הכנסת אחר, והוא לא סוחר משא, ולא רץ, ולא מניח תפילין.

ג' מעלות במדיים- חותכים רק על השלחן, נושקים רק על גב היד ודרך חשיבות הוא מפני הרוק, ויועצים רק בשדה דאמרי אינשי אזנים לכותל.

הפרסיים צנועים באכילתם בבית הכסא ובדבר אחר, ומ"מ מזומנים לגיהנום.

ק"ש לאחר עלות השחר קודם הנץ

זמן ק"ש של לילה מעיקר הדין הוא עד עלות השחר, וזמן ק"ש של שחרית הוא מזהמן שיש קצת אור וכדלהלן ט'; הגמ' מבארת איזה ק"ש אפשר לקרות בזמן שאחרי עלות השחר.

ללישנא קמא אחרי עלות השחר זה עדיין לילה עד הנץ החמה, ומ"מ אפשר לצאת בו י"ד ק"ש של יום, משום שיש אנשים שקמים אז וקרי ביה "בוקומך". וללישנא בתרא יום הוא, ומ"מ אפשר לצאת בו י"ד ק"ש של לילה, משום שיש אנשים שישנים בזמן זה וקרי ביה "בשכבך", ודווקא בשעת הדחק, ואין לומר אז השכיבנו מפני שאינו זמן תחילת שכיבה. לרש"י איירי סמוך לעלות השחר, אבל התוס' כתבו דקודם עלות השחר יכול לומר השכיבנו, ואיירי הכא אחרי עלות השחר לפני הנץ החמה.

שיטת תוס' של"ל אפשר לקרות ק"ש של יום לפני הנץ החמה (משכיר בין תללת לברתי), אבל אין לקרות אז גם ק"ש של לילה, דלגבי ק"ש לאו זמן שכיבה הוא, אבל מצוות שצריך לעשותם ביום כגון תפילין וציצית, א"א לעשותם לפני הנץ. ול"ב זמן זה הוא יום לענין מצוות שצריך לעשותם ביום, אבל לענין ק"ש אינו זמן קיימה. אי נמי י"ל שזה יום אפי' לענין ק"ש, ולפי זה אפשר לקרות ק"ש ב"פ לפני הנץ ולצאת י"ח של לילה ושל יום.

ט. חכמים סוברים שזמן ק"ש של ערבית הוא כל זמן שכיבה, ודלא כר"א שסובר שהוא זמן ההליכה לשכב, ולכן לחכמים מעיקר הדין כל הלילה כשר לק"ש, והא

דאמרי רבנן עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

יציאת מצרים

היו ב' שלבים ביציאת מצרים, בחצות הלילה של ט"ו בניסן מיד אחרי מכת בכורות נתנו להם המצרים רשות לצאת, ובעלות השחר יצאו בפועל, ויצאו ממצרים ברכוש גדול שקיבלו מהמצרים. התורה תולה את זמן אכילת הפסח והקרבנות בזמן יציאת מצרים, ובגמ' יבוארו דעות התנאים בזמנים אלו.

זמן הגאולה והקרבת הפסח ואכילתו- תחילת גאולת ישראל ממצרים היתה בלילה, שאז נתנו להם רשות לצאת, דכתיב "הוציאך ד' אלוךך ממצרים לילה", אמנם לא יצאו אלא ביום, דכתיב "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה". ולענין אכילת הפסח כתיב "ואכלו את הבשר בלילה הזה", לרבי אלעזר בן עזריה לומדים מגז"ש שזמן האכילה עד חצות, (והא דכתיב "עד בוקר" היינו שאם ימתין עד חצות עבר זמנו ויצטרך להמתין עד הבוקר כדי לשורפו. תוד"ה ר' אלעזר), ולר"ע מדכתיב "בחפזון" לומדים שזמן האכילה הוא עד שעה שיצאו בחפזון עלות השחר, דכתיב "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר", (ולראב"ע הכונה לחפזון דמצרים - מכת בכורות שעל ידה נחפזו למהר לשלחם), ומ"בלילה" לומדים שאין הפסח נאכל ביום כשאר קדשים, ומ"הזה" לומדים שאינו נאכל בלילה השני ואמנם ביום שבאמצע ודאי א"א לאוכלו. (ולראב"ע לומדים דין זה כדשים, ומ"הזה" לומדים שאינו נאכל בלילה השני ואמנם ביום שבאמצע ודאי א"א לאוכלו. (ולראב"ע לומדים דין זה לא"ל תותירו עד בוקר" שהכונה לבוקר ראשון, ולר"ע אי לא כתיב "הזה" הו"א שהכונה לבוקר שני). והא דכתיב "שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים" שהזכירו כאן ג' זמנים שונים, הזביחה היא "בערב" כשינטו צללי ערב מחצות ואילך שהחמה נוטה למערב, האכילה היא "כבוא השמש" משחשיכה, ו"מועד צאתך" לר"א היינו בבוקר שזה זמן שריפה, אלא שכיון שאין שורפים קדשים ביו"ט ממתנים לבוקר שני, ולרבי יהושע היינו שאפשר לאכול עד "מועד צאתך" וכר"ע דהיינו עד עלות השחר.

יציאת בני ישראל ממצרים ברכוש גדול-

ט: הקב"ה ביקש ממושה שיאמר לישראל שישאלו ממצרים כלי כסף וזהב, שלא יאמר אברהם "ועבדום ועינו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם, אבל ישראל רצו לצאת מיד כדי שלא להתעכב כלל.

"וישאלום", בעל כרחם- י"א בעל כרחם של המצרים. וי"א בעל כרחם של ישראל, שלא רצו לקחת משום משאוי.

וינצלו את מצרים- כמצודה שאין בה דגן שאין העוף בא לשם, וי"א כמצולה עומק הים שאין בה דגים לפי שאין להם מזון שם.

השגחת ד' בזמני הגלויות- הקב"ה אמר למשה לומר לישראל "אהיה אשר אהיה" שהוא היה עמהם בשעבוד זה ויהיה עמהם בשעבוד מלכויות, ואמר משה לקב"ה דיה לצרה בשעתה, אמר לו הקב"ה אמור "אהיה שלחני אליכם".

אליהו הנביא ביקש מהקב"ה "עניני ד' עניני", עניני שתרד אש מן השמים, ועניני שלא יאמרו שזה בכשפים.

בס"ד הושלמה מלאכת כתיבת סיכומי "תמצית הש"ס" על כל הש"ס. (ברכות ומועד, נשים, נזיקין, קדשים ונדח).

כמו כן יצא לאור תמצית הש"ס מסכת ברכות בעריכה החדשה כפי שמופיע בגליון זה, וכן תמצית משנה ברורה חלק ד' (המצטרף לחוברות הקודמות על חלקים א' ב' ג').

בשבועות הקרובים יהיה ניתן בעזרת ד' להשיג חוברות אלו בנקודות המכירה בבתי הכנסיות (הפצה בלוי).

לפרטים- 0527692282

מאמר "הדרן" מיוחד לרגל סיום הש"ס

ואיתא **בתענית ב**. תניא לאהבה את ד' אלוקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה, וכתוב בתריה ונתתי מטר ארצכם בעיתו יורה ומלקוש. הנה מבואר בדברי הגמ' ש"ונתתי גשמיכם בעיתם וכו' " תלוי בעבודת התפילה, וצ"ב למה זה תלוי בתפילה יותר משאר מצוות.

ואיתא **במגילה י"ד**. גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות שנתנבאו להם לישראל, שכולם לא החזירום למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב. ע"כ. וצ"ב מה המיוחד בהסרת טבעת יותר מנ"ה נביאים שאומרים לישראל את דבר ד', ועוד צ"ב וכו' כל הנביאים שעמדו לישראל לא החזירום למוטב.

ואיתא **במועד קטן ט**. שבאותה שנה שנבנה ביהמ"ק לא צמו ישראל ביו"ה כ, והיו דואגים שמא נתחייבו כליה, ויצאה בת קול ואמרה כולכם מזומנים לחיי עוה"ב, ואיתא בגמ' שם שהטעם שאכלו ושתו הוא משום שאין שמחה בלא אכילה ושתיה. וצ"ב למה מוכרח שיהיה אכילה ושתיה לצורך השמחה של בנין ביהמ"ק שהיא שמחה רוחנית.

ואיתא **בחגיגה ט"ז**. כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם, והיינו זה העובר עבירה בסתר. וביאר המהרש"א שזה שעובר בפרהסיא אינו ירא מבני אדם יותר מהקב"ה, משא"כ העובר בסתר הוא ירא מבני אדם יותר מהקב"ה. וצ"ב **דברכות כ"ח**: איתא שריב"ז בירך את תלמידיו בשעת פטירתו יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. ומבואר שבאופן טבעי האדם ירא יותר מבני אדם מאשר מהקב"ה, וא"כ למה מי שעובר עבירה בסתר ראוי לו שלא בא לעולם.

ואיתא **ביבמות ס"ד**: ויעתר יצחק לד' לנוכח אשתו וכו' ויעתר לו ד', אינו דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע. ע"כ. וצ"ב שהרי צדיק בן רשע הוא במדרגה יותר גבוהה, שהרי הוא הגיע למעלות בכוחות עצמו, וא"כ למה תפילת צדיק בן צדיק מעלתה גדולה יותר.

ואיתא **בכתובות ס"א**. אבוב בר איהו ומנימין בר איהו חד ספי מכל מינא ומינא וחד ספי מחד מינא מר משתעי אליהו בהדיה ומר לא משתעי אליהו בהדיה. הנהו תרתין חסידי ואמרי לה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא מר קדים ספי ומר מאחר ספי דקדים ספי אליהו משתעי בהדיה דמאחר ספי לא משתעי אליהו בהדיה. ע"כ. ומבואר בגמ' שמה שהיה מאכיל את השמש יותר מאוחר או רק מחלק מהדברים זה סיבה לא לזכות לגילוי אליהו. וצ"ב מהו חומר הדבר שיגרום לא לזכות לגילוי אליהו.

ואיתא **בנדרים כ**. תניא בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בוששה, לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא, אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא, ומי שאין לו בוששה פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני. ע"כ. וצ"ב מה המעלה הגדולה בבוששה פנים עד שלא יתכן שמי שאבותיו עמדו על הר סיני לא יהיה לו בוששה פנים.

ואיתא **בנויר י"ט** תניא ר"א הקפר ברבי אומר מה ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא, אלא שציער עצמו מן היין, וק"ו ומה זה שלא ציער עצמו מן היין נקרא חטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה. ע"כ. וצ"ב שהרי הפרישות היא מעלה בעבודת ד', ולמה הפורש נקרא חוטא.

ואיתא **בסוטה ה**: א"ר יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקדוש ברוך הוא שבשעה שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה שחר עולה בידו מנחה שחר מנחה בידו אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. ע"כ. וצ"ב מה המעלה המיוחדת של נמוכי הרוח שבגללה מתקבלות התפילות וזה נחשב כאילו הקריב את כל הקרבנות.

ואיתא **בגיטין נ"ו**: שאונקלוס רצה להתגייר, והעלה באוב את דודו טיטוס ואמר לו שישאל חשובים בעולם האמת, ומי"מ כדאי לו להצר להם כדי שיהיה ראש, וכן בלעם אמר לו לא להזבק בהם, אבל פושעי ישראל אמרו שידרוש טובתם, והגמ' מציינת בא וראה מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם. ע"כ. וצ"ב דהניחא צדיקי ישראל יש ביניהם חילוק לאומות העולם, אבל פושעי ישראל שהם רשעים מה בינם לבין אומות העולם.

ואיתא **בברכות ד**: איזוהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה לתפילה. ע"כ. והקשה ברבינו יונה וכי מפני שסומך גאולה לתפילה יש לו שכר כ"כ שיהיה בן עוה"ב, ותירץ שהטעם שזוכה לשכר גדול כזה מפני שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיות לו לעבדים, ובברכת גאל ישראל מזכיר החסד שעשה עמנו הבורא, והתפילה היא עבודה, וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל מיד, מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו, כן הוא מכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו, וכיון שמכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצוותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העולם הבא. עכ"ד. וצ"ב למה תפילת י"ח נחשבת עבודה יותר משאר התפילה, אדרבה תפילת י"ח יש בה הרבה בקשות, משא"כ פסוקי דזמרה וכדו', וק"ש היא קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, והיינו קבלת עבדות, וא"כ למה צריך לסמוך את הגאולה דווקא לתפילת י"ח, והיכן יש קבלת עבדות בתפילת י"ח, וכן צ"ב למה התפילה נקראת עבודה יותר משאר המצוות.

ואיתא **בשבת ל"א**. מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו, בא לפני הלל גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור. ע"כ ואיתא במהרש"א שהכונה בזה שזה היסוד שעליו עומדת כל התורה. וצ"ב תינח מצוות שבין אדם לחבירו, מצוות שבין אדם למקום מאי איכא למימר.

ואיתא **בעירובין נ"ג**. אמר רבי יוחנן ליבם של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלוא נקב מחט סידקית. ע"כ. וצ"ב איך שייך הבדל גדול כ"כ בין הדורות, עד כדי שנאמר שליבם של ראשונים הוא רבבות פעמים יותר מליבנו.

ואיתא **בפסחים ג**: הנהו תרי תלמידי דהווי יתבי קמיה דהלל וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי, ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן, חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטומאה, אמר מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל, ולא היה ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל. ע"כ. וצ"ב מה המיוחדת במעלת נקיות הדיבור, שמפני זה ידע שיהיה מורה הוראה.

ואיתא **ביומא ט**: מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגלויה עריות ושפיכות דמים, אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות. עוד איתא התם רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו ראשונים שנתגלה עונם נתגלה קצם אחרונים שלא נתגלה עונם לא נתגלה קצם אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים אמר ליה ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיפי אף על גב דאיכא שעבוד מלכות קא עסקי בתורה אמר ליה בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים. ע"כ. ומבואר בגמ' ששנאת חנם חמורה יותר מג' עבירות, והדבר צ"ב שהרי רציחה לכא' זה מעשה חמור יותר מסתם שנאה. וגם מה שמבואר בגמ' שהאחרונים לא נתגלה קצם לפי שלא נתגלה עונם צ"ב מה הכונה בזה.

ואיתא **בסוכה ב**. אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי. וכתב ביערות דבש (ח"א דרוש ו') שהמרומוז בזה הוא שאחרי ימי התשובה מוטל על האדם לקבל על עצמו גלות להורות שאנו גרים בארץ וימינו כצל עובר, וכל ימיו תהא עינו לשוכן שמים. אמנם מאידך איתא בגמ' שם כ"ח: היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, ומבואר שצריך ליפות את הסוכה, וצ"ב שאם הסוכה באה לרמז על עראיות העוה"ז, א"כ אין ראוי ליפותה, שהרי היפוי מראה על החשבת המקום, ואנו באים להראות בסוכה שזה רק עראי ולא עיקר.

ואיתא **בביצה ט"ז**. אמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה. וברש"י מבאר נשמה יתירה - רוחב לב למנוחה ולשמחה ולהיות פתוח לרוחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו. ע"כ. וצ"ב דענין הנשמה יתירה הוא דבר רוחני, וא"כ הדעת נותנת שאדרבה נפשו תהא קצה עליו באכילה ושתיה גשמית, וברש"י אנו רואים להיפך.

ואיתא **בראש השנה ד**. האומר סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, אמנם כל זה דווקא בישראל אבל לא בעכו"ם. וצ"ב א' למה בישראל זה צדיק גמור והרי אין כוונתו לשם שמים אלא שיחיה בנו, ב' מאי שנא עכו"ם.

ואיתא בקידושין ל"א. גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. ע"כ. וצ"ב דלכא' ראוי לתת יותר שכר למי שאינו מחויב לעשות ועושה, מאשר למי שעושה מה שהוא חייב.

ואיתא בבבא קמא ל"ח: לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשביל לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה זכתה קדמתה ארבעה דורות לישראל, עובד ישי ודוד ושלמה, ואילו צעירה עד רחבעם. ע"כ. וצ"ב וכי מפני שהקדימה לילה אחד בלבד צריכה לקבל ד' דורות נוספים.

ואיתא בגמ' בבא מציעא פ"ו: בשכר שלשה זכו לשלשה, בשכר חמאה וחלב זכו למון, בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן, בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים. ע"כ. וידועה קושית הגר"ח שמואלביץ צ"ל מה הביאור שבשכר מעשים קטנים כאלו זכו בני ישראל לדברים כאלו גדולים, ולא מצינו שאצלנו בשביל הכנסת אורחים כזו זוכים לכאלה דברים.

ואיתא בגמ' בבא בתרא י': כל צדקה וחסד שגויים עושים חטא הוא להם, דכתיב "חסד לאומים חטאת", שאין עושים אלא כדי שתמשך מלכותם, או להתייהר, או לחרף אותנו. ע"כ. וצ"ב מנין לומר שלא יתכן בעכו"ם חסד אמיתי אלא רק לצורך עצמים.

ואיתא בסנהדרין כ"ו: אמר עולא מחשבה מועלת אפי' לדברי תורה, וברש"י מבאר שמה שהאדם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועיל להשבת הדבר שאין מחשבתו מתקיימת, אפי' לדברי תורה כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא, זה גורם שישכח תלמודו. ע"כ. וצ"ב מהו חומר הענין לחשב מתי יסיים, שזה גורם שלא יצליח, אדרבה לכא' יש בזה מעלה שמחייב עצמו להספיק עד זמן מסוים.

ואיתא במכות י'. שאמר הקב"ה לדוד טוב יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיך שלמה בנך להקריב לפני ע"ג המזבח. ע"כ. וצ"ב א' דמשמע בגמ' שאין המעלה בתורה יותר מקרבנות אלא בדוד יותר משלמה, ולמה ההבדל הוא גדול כ"כ. ועוד צ"ב מהו לשון "לפני".

ואיתא בשבועות ל"ה: גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה, וכמו שמצינו שאברהם אמר לקב"ה להמתין והלך והכניס אורחים, וכן הגמ' אומרת לגבי לוט. והדברים צ"ב ביותר, וכי שייך דבר גדול יותר מהקבלת פני שכניה.

ואיתא בעבודה זרה ג' שלעתיד לבוא העכו"ם יבוא לפני הקב"ה ויאמרו שיתן להם אפשרות לעשות מצוות, והקב"ה יאמר מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה, מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. והגמ' שואלת והאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה, והגמ' מתרצת נהי דפטור בעוטי מי מבעטי. ע"כ. וצ"ב מה הכונה בזה שהעכו"ם יבעטו בסוכה, ועוד צ"ב למה היכא שהם פטורים ממצוה זה שהם בועטים במצוה זה סיבה שלא יזכו לעוה"ב.

ואיתא בהוריות י': לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות. והק' המהרש"א שהרי דעת התוס' בכמה מקומות שלא אומרים מתוך שלא לשמה בא לשמה אלא בכונתו לקנות לו שם, ולא בכונתו לקנות ולהתגאות, והכא הרי כונתו היתה לקלל את ישראל, ות' המהרש"א שלא עשה כך אלא מפני יראת עצמו, והוי כמו לקנות לו שם, ולזה זכה שזרעו והיינו דוד ושלמה הקריבו קרבנות לשמה. וצ"ב מה החילוק בין לקנות לו שם לבין לקנות, ולמה כשכונתו כדי שלא יזיקו לו הוי כמו לקנות לו שם.

ואיתא בזבחים פ"ח: שהמצנפת מכפרת על גסי הרוח, יבוא דבר שבגובה ויכפר על גובה. ע"כ. וצ"ב וכי מפני שלובשים את המצנפת בגובה היא מכפרת על גובה הלב.

ואיתא במנחות ע"ג: מה תלמוד לומר "איש איש" לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל. "אשר יקריבו לד' לעולה" אין לי אלא עולה שלמים מנין תלמוד לומר "נדרים". ואיתא התם אמר רב הונא שלמי העובדי כוכבים עולות, איבעית אימא קרא איבעית אימא סברא, איבעית אימא סברא עובד כוכבים ליבו לשמים, וביאר במפרש שם שכונתו שיהיו כליל לשמים ולא יאכלום. וצ"ב א' שזה סותר את דברי הגמ' ר"ה ד. שעכו"ם שנודר סלע לצדקה ע"מ שיחיה בני אינו צדיק כיון שעושה זאת רק לצורך עצמו. ב' לא מסתבר שעכו"ם יהא ליבו לשמים יותר מישראל.

ואיתא בחולין פ"ט. לא מרובכם מכל העמים חשק ד' בכם כי אתם המעט מכל העמים, אמר להם הקב"ה לישראל חושקני בכם שאפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטים עצמכם לפני וכו'. ע"כ. וצ"ב מהי המעלה המיוחדת ל"ז בזה עד שבגללה הקב"ה בחר בישראל.

ואיתא בבכורות ח: בויכוח של רבי יהושע בן חנניה עם סבי דבי אתונא, שאמרו לו בני לך ביתא באוריא דעלמא, ואמר שם ותלה בין רקיעא לארעא ואמר להם שיביאו לו לבנים וטיט. וצ"ב מה המכוון בזה.

ואיתא בערכין ל': בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו, לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו, לא באת לידו עד שמוכר את ביתו, מאי שנא התם דאמר לא הרגיש ומאי שנא הכא דאמר לא באת לידו כדרב הונא דאמר רב הונא כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו הותרה לו סלקא דעתך אלא נעשית לו כהיתר לא באת לידו עד שמוכר את בתו. וצ"ב למה בתחילה העונש קטן ואח"כ העונש נעשה יותר גדול, אדרבה כיון שכבר נעשה לו החטא כהתר ראוי לעונשו פחות.

ואיתא בתמורה ט"ז. בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו רבי כלום הנחתין שעה אחת והלכתי למקום אחר, לא כך כתבת בי ומשרתי יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל, מיד תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להרגו, אמר לו הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה. ע"כ. וצ"ב מה הסיבה שנענש יהושע כ"כ, לשכוח כ"כ הרבה הלכות. ועוד למה א"א לאומרים לו עד כדי שצריכים לצאת למלחמה.

ואיתא בכריתות כ"ב: שיש ילפותא מיוחדת שאשם תלוי צריך להיות שאשם תלוי צריך להיות בשווי ב' סלעים, דאימא לא יהא ספיקו חמור מודא, קמ"ל קרא. ע"כ. וצ"ב איך באמת יתכן שספיקו יהיה חמור יותר מודא.

ואיתא במעילה י"א. שפעם אחת גזרה המלכות גזרה שלא ישמרו את השבת ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו את נדות, והלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי והלך וישב עמם, אמר להם מי שיש לו אויב יעני או יעשיר, אמרו לו יעני, אמר להם אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו, אמרו טבית, אמר ליבטל ובטלוה, חזר ואמר להם מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא, אמרו לו יכחיש, אמר להם אם כן ימולו בניהם לשמונה ימים ויכחישו, אמרו טבית, אמר ובטלוה, חזר ואמר להם מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט, אמרו לו יתמעט אם כן לא יבעלו נדות, אמרו טבית, אמר ובטלוה, הכירו בו שהוא יהודי החזירום. ע"כ. וצ"ב שאם הטענה נכונה למה החזירו את הגזירות כשגילו שהוא יהודי, ואם הטענה אינה נכונה למה קיבלוה מתחילה.

ואיתא בנדה ל"א. מי מנה עפר יעקב וכו' ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע, אמר מי שהוא טהור וקדוש ומשרתי קדושים וטהורים יציץ בדבר רב מי נסמית עינו. וצ"ב למה בלעם שהיה נביא חשב שלא יתכן שדבר גשמי הקב"ה מעורב בו, והרי כל הבריאה היא מעשי ד'.

ביאור הדברים בסיעתא דשמיא

נראה לבאר בכל זה, הדנה הרמ"א בתחילת או"ח מביא את דברי הרמב"ם (מו"נ ג' נ"ב) וז"ל שויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקדוש ברוך הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, מיד גיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד. עכ"ל. ועיין בביאור הגר"א שכתב כלל גדול בתורה-כמ"ש בברכות ס"ג דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחותיך. ודבר זה מבואר בשו"ע סי' רל"א וז"ל וכן בכל מה שיהנה בעוה"ז לא יכוון להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב בכל דרכיך דעהו. עכ"ל. עוד כתב הגר"א ובמעלות הצדיקים-כמ"ש איש צדיק תמים את האלוקים תהלך נח, וכן בתנך, וכן באבות אשר תהלכו אבותיו לפניו, וזהו כל מעלת הצדיקים. ומבואר בדברי הגר"א ששויתי זה לא מעלה בעלמא, אלא זהו כל המעלה של הצדיקים. וכעין זה כתב ברמב"ם שם שזה תכלית כל המצוות.

אמנם אכתי צ"ב שהרי לכא' תכלית המצוות זו עשית רצון ד', ולהיות עבדי הבורא, ולא שויתי ד' לנגדי תמיד. והנראה שהכונה בזה שעבודת לבורא באמת אין מספיק עשית המצוות גרידא, שהרי יתכן שהאדם יעשה את כל המצוות וכונתו בהם תהיה לצורך עצמו ולא לצורך הבורא, והיינו שלא לשמה, ועבודת ד' כראוי זה לעשות כל מעשיו בכונה ראויה לשם שמים, והיינו בכונה של עבודת לבורא. וכמ"ש הרמב"ן בפרשת אחרי מות (ויקרא י"ח ד') שהאדם זוכה במצוות כפי כונתו בהם, ומביא שם ד' דרגות, א' ע"מ לקבל פרס בעוה"ז, ב' ע"מ לזכות לעוה"ב, ג' מאהבת ד', ד' שעוזב כל ענייני העולם כאלו אינו בעל גוף. וכתב שם שכל אחד מקבל בשכרו מה שרצה, שאם רצה עוה"ז זוכה לעוה"ז, ואם רצה עוה"ב זוכה לעוה"ב, וכו'. עיי"ש. והיינו שעבודת הבורא

עניינה הוא התבטלות לרצון הבורא, ולעשות המצוות כיון שכך רצון הבורא, ולא כדי לזכות בגללם לעולם הזה או אפי' לעולם הבא.

וזה ידוע כי האדם מורכב מגוף גשמי ונשמה רוחנית, וזה פשוט שענין שוית' ד' לנגדי תמיד לא שייך שהאדם יגיע לזה אלא כאשר הוא שייך לרוחניות, כי השגת הבורא אינה שייכת לחושים הגשמיים, וכמבואר ב**מסילות ישרים** לענין יראת הרוממות, שמה האדם יחשוב בתפילה שהוא עומד ממש לפני הבורא ונושא ונותן עמו, זה היותר קשה לקבל ציור אמיתי בזה, כי אין החוש עוזר לזה כלל. ומבואר שם בדבריו שענין תפילה י"ח שצריך להרגיש כעומד לפני המלך הוא הענין לדמות בדעתו שד' לנגדו, וזהו לכאן ענין שוית' ד' לנגדי תמיד, לכל הפחות בזמן התפילה.

וזוהו מבואר היטב למה שוית' זוהי כל מעלת הצדיקים, שבלא שהאדם חי בהרגשה שהוא לפני הבורא, והיינו שהוא חי ומרגיש את הגשמיים שלו ואינו מסוגל להתנתק מהרגשה זו ולהתרומם ולהרגיש את הרוחניות, ממילא בהכרח מטרתו במצוות היא לצורך עצמו, כי כל ההבדלה שיש בין האדם לבוראו מקורה בגשמיים האדם, כי הגשמיים היא דבר מוגבל, ויש את האדם ואת גופו ואת צרכיו, והוא מרגיש שיש לו דברים שלו ומעלות טובות, אבל רוחניות היא הרי ללא גבול, וכאשר האדם חי בצורה רוחנית ממילא הוא מביין שכל מה שיש לו זה מהבורא, והוא מתבטל לבורא, ואז הוא מקיים את המצוות ומתפלל מתוך הרגשה זו, וזו העבודת האמיתית.

והרגשה זו מתבטאת באופן מיוחד מלבד בתפילה דווקא בעניינים שבין אדם לחבירו, שאם האדם מרגיש את חומריותו הוא חושב על עצמו ולא על אחרים, וגם אם הוא מסייע לאחרים הוא עושה זאת לצורך עצמו, אבל כאשר האדם חי בהרגשה רוחנית ממילא הוא לא מרגיש את עצמו, והוא רוצה להיטיב לאחרים ובמיוחד לישראלים ששורש נשמתם היא אחת, והיינו הטבה מכח אחדות רוחנית, וכמבואר ב**תומד דבורה** ז"ל כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו, מפני שהנשמות כלולות יחד, יש בזה חלק מזה ובוה חלק זה... וכן מטעם זה כל ישראל ערבים זה לזה, מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחבירו, וכחשואט האחד פוגם עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו, נמצא מצד החלק ההוא, חבירו ערב עליו, אם כן הם שאר זה עם זה, שענין כל ישראל ערבים זה בזה שנשמתם היא אחת. עכ"ל. ואמנם שייך להיטיב לאחרים לצורך עצמו, אבל באופן זה הטבתו מוגבלת למה שיש לו רווח בזה, וגם הוא לא באמת מרגיש מה השני צריך, ורק כאשר האדם חי בהרגשה רוחנית, הוא מיטיב לאחרים בצורה שלימה והוא מרגיש מה הם באמת צריכים.

ואמנם אף שנתבאר שמעלת הצדיקים היא ההתבטלות לבורא, אין הכונה בזה לבטל את ההרגשה הגשמיית לגמרי ולחיות חיים רוחניים, דא"כ היה מוטל על האדם לפרוש מאכילה ושתייה וכד' ככל יכולתו, ואנו רואים הרבה מצוות דווקא על דברים גשמיים. ומה שנתבאר בזה בכל הספרים הוא שענין המצוות הוא לקדש את החומריות, והיינו לקחת את הדברים הגשמיים ולהשתמש בהם לעבודת ד', ורק דברים שאינם נצרכים לעבודת ד' יש מעלה לפרוש מהם. אמנם באמת לתת לאדם גשמיים יש בזה סכנה, מפני שהוא עלול לשקוע יותר בגשמיים בגלל זה, אמנם מי שהוא בדרגה של שוית' אין אצלו חשש זה, כי הכל אצלו רוחניות ועבודת ד', וזדאי הוא ישתמש בגשמיים לעבודת ד'.

ועתה נבוא לבאר את החילוק היסודי שיש בין ישראל לגויים, הדנה ברש"י ר"ה ד'. מבאר למה עכו"ם האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני אינו צדיק, מפני שעכו"ם אם לא יטיבו לו הוא קורא תיגר, משא"כ ישראל ליבו לשמים. ומבואר שעכו"ם אין לו שייכות לעבודה לשמנה, ויש לבאר בזה שהרי נתבאר ב**רמב"ם** וב**גור"א** שמעלת האבות היתה "שוית' ד' לנגדי תמיד", וה**רמב"ם** (מו"ג ג' נ"א) ממשיך שם וכותב ז"ל ויראה לי כי אשר חיוב היות אלו הארבעה עומדים על תכלית זה השלמות אצל השם, והשגחתו עליהם מתמדת ואפילו בעת התעסקם בהרבות הממוון, ר"ל בעת המורעה ועבודת האדמה והנהגת הבית, היה מפני שתכלית כוננת היתה בכל המעשים ההם להתקרב אל השם קרבה גדול, כי תכלית כוננת כל ימי חייהם להמציא אומה שתדע השם ותעבדהו, כי ידעתי למען אשר יצוה בניו ואת אחריו, הנה התבאר לך כי כוננת כל השתדלותם היתה לפרסם יחוד השם בעולם ולהישיר בני אדם לאהבתו. עכ"ל. ומבואר שהסיבה שהקב"ה בחר באבות הקדושים היא מפני שהם השירשו בצאצאיהם את העבודת ד' הראויה, באופן שכל המעשים ואפי' הגשמיים שבהם היו עבודת לקב"ה, והנמצא שהחילוק בין ישראל לשאר האומות זה מעלה זו גופא שקיבלנו מהאבות הקדושים, והיינו מעלת השוית', והאומות האחרות לא שייכים למעלה זו, ולכן אף כשהם עושים איזה דבר מצוה אין כוננתם אלא צורך עצמם.

ולאור הדברים הנ"ל נבוא לבאר כל הדברים הצריכים ביאור שהוזכרו ממסכתות הש"ס.

ראשית נבוא ענין התפילה שהיא עבודה שבלב, דאיתא ב**ברכות** ד': שהסומך גאולה לתפילה הוא בן עוה"ב, וביאר רבינו יונה שזה מפני שתפילת י"ח היא עבודת, הכונה בזה שהמיוחד בתפילת י"ח היא שבה האדם הרי הוא כעומד לפני המלך משא"כ בשאר התפילה, ולהרגיש עומד לפני המלך זו הרגשה רוחנית שאין החוש עוזר לזה כלל, וגם מוכרח שתהיה התבטלות לבורא, דודאי עומד לפני המלך היינו ההרגשה שהוא עבד והקב"ה הוא המלך, ונמצא שהמצב שהאדם נמצא בתפילה הוא הדרגה הגבוהה ביותר של עבודת, יותר מק"ש ופסוקי דזמרה ושאר מצוות שאף שהאדם מקבל בק"ש עול מלכות שמים, ובפסוקי דזמרה מהלל ומשבח אותו, ובמצוות הוא מקיים רצונו, מ"מ זה אינו מכריח כוננת עבודת, שהרי זה יכול להיות לצורך עוה"ז או עוה"ב, ולכן ע"י קבלת עבודת זו בתפילה שסמך לה את הגאולה והכיר שהקב"ה גאלנו ממצרים לצורך קבלת העבודת, זוכה להיות בן עוה"ב. זה הכונה בגמ' **תענית** ב'. שדווקא התפילה היא העבודה שבלב, והא דאיתא התם שבגללה זוכים ל"נותתי גשמיכם בעיתם וכו' " הביאור בזה הוא שללא זה יש חשש שע"י רבוי גשמיים האדם יגרר אחרי החומר, ורק ע"י עבודת ד' אמיתית לשם שמים שייך לתת לאדם גשמיים שודאי תשמש אותו לעבודת ד' ולא להיפך. זה הסיבה למה שמבואר ב**ביבמות** ס"ד שגדולה תפילת צדיק בן צדיק מצדיק בן רשע, שאף שמעלת צדיק בן רשע היא גדולה יותר, מ"מ להגיע להרגשה של עומד לפני המלך יכול יותר להגיע צדיק בן צדיק, שזו מעלה שעוברת בירושה, כמש"נ מהרמב"ם שישראל יש להם מעלה זו בירושה מהאבות הקדושים. וזה הביאור בגמ' **סוטה** ה'. למעלת נמוכי הרוח לקבלת התפילה, שנמיכות הרוח היא ההרגשה הרוחנית שהאדם אינו כלום והכל זה מהבורא, וא"כ הוא מגיע בתפילה למעלת שוית' ולעומד לפני המלך, ומכח זה התפילה מתקבלת.

ועתה נבוא לבאר ענין החשיבות המיוחדת במצוות שבין אדם לחבירו. הא דאיתא ב**שבת** ל"א. שמאן דעלך סני לחברך לא תעביד זה יסוד כל התורה, הכונה בזה שכיון שלהגיע למצב שלא לעשות דבר שמפריע לשני צריך להרגיש את השני, נצרך לזה להיות רוחני ולא גשמי, וכמ"ש ב**בבבא** ומוסר (א' א') ז"ל והנה א"א לאהבת חבירו כנפשו רק אחרי אשר יסיר כל בדילי הגשם ממנה, ותהיה זכה בלי תערובת עפרורית החומר ואז שבים חלקי הנפש לאחדות בידו, כי ברוחניות אין הפרש ופירוד, ולהיפך בחומר אין אחדות אמיתית כי החומר מורכב. עכ"ל. וא"כ הרי מי שייגיע להרגשה רוחנית זו הרי ממילא הוא יתבטל לבורא שהוא עיקר שורש רוחניותו וגשמייותו, חזו מעלת השוית' שהיא כל מעלת הצדיקים, והיינו שזה נ"מ לכל מצוה ומצוה לעשותה מכח העבודת וההתבטלות לבורא. וזה גם הביאור בהא דאיתא **ביומא ט'**: ששנאת חנם חמורה יותר מל' עבירות, והיינו שאף שמצד המעשה ודאי ג' עבירות חמורות יותר, מ"מ שנאת חנם בשורשה זה פגם גדול, כי בזה האדם רחוק יותר מהמעלה שעבורה הוא נברא, וזה הכונה שם בגמ' שאחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם, שהחטא בזה אינו גלוי אלא פנימי עמוק, ולכן גם הקץ אינו גלוי. וזה הביאור להא דאיתא ב**כתובות** ס"א שע"י חסרון בהרגשת טובת השני לא זכה אותו אמורא לגילוי אליהו, דכיון שענין הרגשת השני שייך להרגשת הרוחנית שהוא ענין שוית', ממילא חסרון בזה הוא חסרון ב"כל מעלת הצדיקים", ואינו בדרגה לזכות לגילוי אליהו.

ועתה נבוא לבאר ענין המשקל בחשיבות המצוות לפי תוכנם הפנימי. דבעידוין ג"ג מבואר ההבדל הגדול בין ליבם של ראשונים לליבם של אחרונים, והביאור בזה הוא שבגשמיים יש גבול כמה יכול להיות הבדל בין אדם לחבירו, אבל כיון שמעלת האדם אינה נקבעת לפי כמות המעשים, אלא לפי הכונה והפנימיות שבהם, א"כ יכול להיות בזה הבדל ללא כל השוואה, כי הרי רוחניות היא דבר ללא גבול. וזה גם הביאור ב**מכות** י'. למה טוב יום אחד שדוד עוסק בתורה לפני הקב"ה מאלף עולות שעתיד שלמה להעלות, והיינו מפני שדוד שהוא רגל רביעי במרכבה, וגם איתא בגמ' **תולין פ"ט**. שהקב"ה חשק בישראל מפני שממעטים עצמם לפניו והגמ' מביאה את אברהם משה ודוד, ממילא זה דרגה אחרת של "לפני", שזה כל מעלת הצדיקים, ולכן זה עדיף מעוד יום של השראת השכינה והקרבת אלף עולות. ולכן איתא ב**תמורה** ט"ז שיחוש שכח הרבה הלכות כשאמר למשה כלום חסרת' דבר וכו', והיינו שכיון שהיה בזה איזה פגם בגמיכות הרוח (לפי מדרגתו), ממילא יש בזה איזה ריחוק מהקב"ה, וכבר הוא לא יכול לדעת את כל התורה שידע משה, ולא יעזור ללמדו דבר זה כי הבית קיבול שלו הוא פחות ממושה, וכדי להרגיע את ישראל מוכרחים לטורדם במלחמה.

ועתה נבוא לבאר ענין השייכות בין מעלת השוית' לנקיות הדיבור ולענוה. דכתב הרמ"א הנ"ל שמי שזוכה למעלת השוית' הוא מדבר בצורה אחרת, "כי אין דיבור האדם והרחבת פיו והוא עם אנשי ביתו, כדיבורו במושב המלך", ולפי זה מבואר הא דאיתא ב**פסחים** ג': שמפני נקיות הדיבור של התלמיד ידעו שיהיה מורה הוראה בישראל, הביאור בזה הוא שכשראו שאותו תלמיד שומר על נקיות הדיבור, ממילא ידעו שהגיע למעלת השוית', שהיא כל מעלת הצדיקים, ממילא ידעו שיהיה מורה הוראה בישראל, כי יש לו את הבית קיבול

לתורה, וזה גם הביאור בהא דאיתא בנדרים ב. על מעלת הבושה, ושכל מי שאינו מתבייש לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, שכיון שבהר סיני היו ישראל במדרגה הגבוהה של שיויתי כמובאר בחז"ל, וכתב הרמ"א שמכח השיויתי האדם מתבייש וירא מהבורא, ממילא מי שאינו בדרגה זו בהכרח שאבותיו לא היו בהר סיני. והא דאיתא בזבחים פ"ה: שהמצנפת מכפרת על גסי הרוח, הכונה בזה כמ"ש המהרש"א שם שכסוי הראש מביא לידי יראת שמים, וזה תיקון לגסות הרוח שענינה הוא שכחת הבורא, וכמובאר בגמ' סוטה ה. אזהרה לגסי הרוח מעין, ורם לבבך ושכחת את ד' אלוקיך.

ועתה נבוא לבאר מהו המבט הנכון על המצוות שהאדם עושה בדברים גשמיים. דאיתא בסוכה כ"ז שאף שענין הסוכה הוא ההרגשה שהאדם נמצא בעוה"ז בדירת עראי, מ"מ יש מצוה ליפות את הסוכה ומצטער פטור מן הסוכה, הביאור בזה הוא שכיון שעבודת האדם היא לקדש את החומר, ממילא אם יהיה בדירת שאינה נאה נמצא שזו פרישות מן החומר, אבל ליפות את הסוכה והיינו להשתמש בגשמיות למצוה זה מקדש את החומר, שזו עבודת האדם, ואדרבה דווקא בסוכה יש מצוה ליפות אותה, כי כאשר האדם מזכיר לעצמו שהגשמיות היא כלום והעולם הזה הוא רק הכנה לעולם הבא, אז יש ענין ליפות ולקדש את הסוכה שמביאה אותו לדרגה זו, ואין חשש שדבר זה יביא אותו לשכחת הבורא. והא דאיתא ברש"י ביצה ט"ז. שנשמה יתירה נותנת לאדם אפשרות לאכול ולשתות ולא תהא דעתו קצה עליו, היינו שככל שהאדם מקודש יותר ממילא יש יותר בכוחו יותר לקדש את החומר, ואפשר לתת לו יותר גשמיות כדי שהוא יוכל לקדשה. ועיין בזה בשפתי חיים (מידות ועבודת ד' ב' ועד ג' על ענין השבת). וזה הביאור להא דאיתא במו"ק ט. שאחרי בנין ביהמ"ק לא צמו בו"כ בשביל השמחה, שכיון שהשראת השכינה בתחתונים שיש ע"י ביהמ"ק ענינה הוא לקחת דברים גשמיים ולהכיר שהקב"ה נמצא כאן בעוה"ז, ממילא א"א לשמוח בדבר זה ע"י פרישות, שזה היפך עבודת האדם ומטרת המקדש שהיא לקדש את החומר. וזה הביאור בהא דאיתא בנייר י"ט שנוזר נקרא חוטא מפני שמצער עצמו, והיינו שכיון שמטרת האדם לקדש את החומר, ממילא אם האדם פורש מהחומר הוא לא מקדש אותו.

ועתה נבוא לבאר למה נמרי לא מסוגל להגיע למעלה זו וכדאיתא בראש השנה ד' שהאומר סלע זה לצדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, בישראל ולא בעכו"ם, מפני שעכו"ם אין ליבו לשמים. הכונה בזה היא, שהרי נתבאר שהאבות הקדושים כוונתם היתה להנציח אומה שיהיו עבדי ד', ממילא הוטבע בכלל ישראל המעלה הפנימית של עבודת לבורא, ואמנם מעלה זו אינה מחייבת שלא יהיו חטאים, אבל החטאים הם בעיקר חיזוניים, וכמ"ש הרמב"ם לבאר ענין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, שהכפיה מגלה את הרצון הפנימי האמיתי, וממילא כאשר יש איזה סיבה חיזונית לישראל לעשות מצוה, או שהוא כבר עשה אותה, יש בזה את הסיבה האמיתית של עבודת לבורא, וממילא זה מצוה גמורה, ואם יתברר שבנו לא חי הוא לא יתחרט על מה שעשה, משא"כ עכו"ם שאין להם מעלה זו ממילא אין להם שום עבודת לקב"ה אלא רק מעשה חיזוני, ועד כמה שהוא לא יעזר אין לו שום ענין בו. וזה גם הביאור בגמ' בבא בתרא י' "חסד לאומים חטאת" שכונתם רק לצורך עצמם. וזה גם הביאור בהא דמבואר בגיטין נ"ו שנביאי אומות העולם אמרו שכדאי להצר לישראל ואילו פושעי ישראל אמרו לדרוש טובתם, והיינו שכיון שהושרש בישראל הנקודה הפנימית האמיתית של הרוחניות ועבודת ד', ממילא גם אם ירבו לחטוא נשאר בהם נקודה זו, משא"כ אומות העולם אף אם הם נביאים אין להם דרגה זו. וזה הכונה בגמ' ע"ז ג. שהעכו"ם יבעטו בסוכה וממילא לא יזכו לחיי עוה"ב, ובעיטה היינו שמבחינתם עד כמה שאין להם בזה מצוה אין בזה שום תועלת, וזה לא שייך אצל ישראל שכונתם הפנימית היא עבודת לבורא, ואינם מתחרטים על עבודת ד' גם אם אין להם בזה שום רווח, וזה מראה הקב"ה לעכו"ם שבשביל לזכות לעוה"ב צריך לעבוד את ד', ולא לעשות מצוות לצורך עצמם. והא דאיתא במנחות ע"ג: שעכו"ם לא נודרים שלמים כיון שכונתם לשם שמים, הביאור בזה הוא כמשי"ג שאצל עכו"ם לא שייך לקדש את החומר, אלא פרישות מהחומר, וממילא כל המושג קרבנות אצלם שייך רק לשם שמים, (ועיין בזה בשפתי חיים מועדים א' סוכות). והא דאיתא בבכורות ת: שסבי דבי אתונא ביקשו שיבנה בית באריר וכו', ביאר המהרש"א שם שכונתם בזה שהשראת השכינה צריכה ביהמ"ק וכבר חרב הבית, ואמר להם שהשראת השכינה תלויה באדם כי הצדיקים בכל מקום נמצאים עם הבורא, ורק הם שהם גשמיים שיביאו ליבין וטיני. והא דאיתא במעילה י"ז שטען רבי ראובן בן איסטרובלי שהמצוות שבת מילה ונדה הם לרעת ישראל, והיינו שהעכו"ם מבינים שהמצוות הם פרישות מהחומר, וממילא למרות שרצו לבטל את המצוות העדיפו לבטל את הגזירה כדי להזיק לישראל, אבל כשהבינו שטענה זו נאמרה ע"י יהודי, הבינו שכונת היהודים בזה לקדש את החומר ולא לפרוש ממנו, וממילא החזירו את הגזירה. וזה הסיבה להא דאיתא בנדה ל"א. שבלעם טעה ואמר שלא יתכן שהקב"ה יזורב גם בדברים גשמיים, כי העכו"ם אינם שייכים לקדושת החומר,

וממילא הקב"ה ודאי לא מעורב בדברים גשמיים, אבל אצל ישראל שמקדשים את החומר "כי זה מצוה והקב"ה שייך גם בזה.

והא דאיתא במגילה י"ד. שגדולה הסרת טבעת ממ"ח נביאים זו נביאות, הכונה בזה שכיון ששורש החטאים הוא הריחוק מהבורא, ממילא נבואה יכולה לעורר את האדם לשוב בתשובה, ובאמת ישראל חזרו בתשובה הרבה פעמים מחמת הנביאים, אבל הסרת טבעת והיינו להביא את האדם להכרה שאין לו שום גשמיות אם הוא יחטא, זה התיקון הגדול ביותר לריחוק מהבורא, כי ע"י האדם מניין שהגשמיות אינה כלום. וזה כוונת הגמ' בשבת פ"ח. הדור קבלוה בימי אחשוורוש, שכמו שבקבלת התורה הגיעו להשגה רוחנית עצומה, כך ע"י הגזירה הנוראה להשמיד להרוג ולאבד הגיעו להשגה שאין שום ממש בגשמיות, וממילא נעשו מחדש עבדי ד', (וכיון שבזה הבינו שזה לטובתם, ולא היו מוכרחים בזה, לכן כבר לא יכולים לטעון שהם אנוסים בקבלת התורה, כמבואר בגמ' שם).

והא דאיתא בחגיגה ט"ז. שהעובר עבירה בסתר ראוי לו שלא בא לעולם, הביאור בזה הוא שכיון שהוא רחוק ממעלת שויתי ד' לנגדי תמיד שהיא כל מעלת הצדיקים, ממילא אין סיבה שיהיה בעולם, ואמנם באופן טבעי האדם מרגיש יותר מורא בשר ודם כמבואר בברכות פ"ח: כמה שבייך ריב"ז את תלמידיו, מ"מ מי שמסתתר כדי שלא יראו אותו הוא רחוק יותר מהרגשה זו, מאשר מי שפחות מרגיש את מורא שמים, (ובאמת מברכת ריב"ז משמע שעבודת האדם בעוה"ז היא להגיע שיהיה מורא שמים דבר חושי כמורא בשר ודם).

והא דאיתא בקידושין ל"א. שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, הביאור בזה הוא שכיון שעיקר מעלת האדם הוא העבודת וההתבטלות לבורא, ממילא מי שעושה מכח ציווי זה דרגה גבוהה יותר של עבודת, ממי שעושה בהתנדבות. וזה גם הביאור בגמ' ב"ק ל"ח: שבשכר הקדמה של לילה אחד זכתה להקדים ד' דורות, והיינו שאף שעיקוב של לילה אינו ארוך כ"כ, מ"מ מי שעושה מיד ללא דחיות זה עבודת ברמה הרבה יותר גבוהה. וזה גם הביאור להא דאיתא בב"מ פ"ו: שבשכר חמאה וחלב זכו ישראל לדברים כ"כ גבוהים, ואנו על מעשינו לא זוכים כ"כ, דכיון שאצל האבות הכל היה בלא הרגשת גשמיות, וממילא זו דרגה הרבה יותר גבוהה של המצוה מאשר אצלנו שהכונה אינה טהורה לטובת השני. וזה הסיבה להא דאיתא בערין ל: שככל שהאדם מגיע למצב שנעשית לו כהתר עונשו חמור יותר, אף שלכא' פחות יש עליו טענה, וביאר בזה בספר המקנה (קידושין כ') שככל שיותר נעשה הדבר אצלו כהתר הוא יותר רחוק מעבדות, וממילא עונשו יותר גדול. וזה הסיבה למה דאיתא בכריתות כ"ב: שאשם תלוי צריך להיות יקר יותר מחטאת ודאי, והביאור בזה (קצור שו"ע ק"ל) שתיקון מחטא צריך להיות חרטה גמורה, ויותר קשה להתחרט מספר מחטא ודאי.

והא דאיתא בסנהדרין כ"ז שע"י מחשבה כמה יספיק בזמן מסוים זה גורם להשיבת מחשבתו, הביאור בזה הוא שכאשר האדם לומד מתוך הכרה שאין לו כלום מכח עצמו אלא מכח הבורא, זה סיבה שהוא יצליח, אבל כאשר הוא חושב שיש בכוחו לעשות זאת, והיינו מחשבה גשמית של כוחי ועוצם ידי, הוא רחוק ממעלת השויתי, וכדי לזכות לתורה צריך מעלה זו, וכדאיתא בנדה ע: מה יעשה אדם ויחכם ירבה בישיבה וימעט בסחורה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו, שנא' "כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה", משל למלך שעשה סעודה לעבדיו ומחלק לאוהביו ממה שלפניו, והיינו שבשביל לזכות לתורה צריך להיות "אוהביו" והיינו ע"י תפילה והכרה שהכל ממנו יתברך, ולא מכח האדם.

והא דאיתא בשבועות ל"ה: שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה, הביאור בזה הוא שכיון שנתבאר שהטבה לשני עניינה הוא הרגשה רוחנית של השני, שזה מאותו שורש של שויתי ד' לנגדי תמיד, ממילא בכלל הכנסת אורחים יש הקבלת פני שכינה, והטעם שהיא גדולה יותר הוא מפני שבהכנסת אורחים יש בזה קידוש החומר, משא"כ בהקבלת פני שכינה, וכיון שהאדם נברא בשביל לקדש את החומר עליו להפסיק מקבלת פני שכינה ולעסוק בהכנסת אורחים.

והא דאיתא בתהוריות י: שבלק זכה בשכר שהקריב מ"ב קרבנות, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, הביאור בזה הוא שחז"ל ראו בזה שהיתה כאן איזה נקודה פנימית טובה (דאל"כ לא מסתבר שיזכה כלל), וכיון שאין כאן כוונה הפוכה של להזיק לאחרים, אלא רק כדי שלא יזיקו לו, ממילא זכה למה שזכה, משא"כ העושה מצוה כדי לקנטר ולהתגאות, כיון שזה כוונה רעה, לא שייך מתוך שלא לשמה בא לשמה.

מבית "תמצית הש"ס"

לפרטים והערות 0527692282

אודות חובת לימוד הש"ס

א. פסק האגר"מ (יו"ד ח"ב ק) לענין לימוד הדף היומי, וז"ל: והנה בדבר עצם לימוד הדף היומי שהנהיג הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ונתקבל בעולם, הוא ענין גדול, דהא לבד עצם מצוות לימוד תורה שמקיים בכל מה שילמוד אף רק מסכתא אחת כל ימיו, הרי יש מצווה שילמוד כל התורה שבכתב ושבשל פה... וקיום מצוות כל התורה יש בלימוד הדף היומי שהרי ילמדו במשך שבע שנים כל הש"ס, ולכן הוא ענין גדול מאד, עכ"ל.

וכן כתב הגאון המקובל רבי יואל קלופט זצ"ל רבה של חיפה, הנדפס בסוף ספרו 'דעת יואל', וז"ל: הנה כידוע המטרה הסופית של כל בן תורה היא לדעת את הש"ס, ואחרי נסיעתך... לא הרפוני רעיוני כי יש בידך לקיים זאת, וזה צריך להיות עד ארבעים שנה, כי אח"כ קשה לעשות זאת, והנה הלמוד שלך איטי כמנהג בני הישיבות האידנא, ולכן הייתי מציע שלא יעבור עליך יום בלי דף גמרא חדש, לבד הלימוד בכולל ובישיבה, ואפילו לימוד קל כדאי, היינו גמרא ורש"י ורא"ש בלי תוס', ובסדר קדשים הרמב"ם, וכן בסדר זרעים רע"ב עם תו"ט ופסקי הר"מ, וזאת היא חובה כמו הנחת תפילין (ודומה שככה כתב ב"ש נוחלין לאבי השל"ה), ואיני חושב שזה יחליש את העיון, ולכל זמן... יקירי שים לבך לדברים שכתבתי כי הם נכתבו אחרי מחשבה רבה וכו', עכ"ל.

ארבעה נקודות ברורות מפורשות במכתב זה: א. שיש לגמור ש"ס עד גיל ארבעים. (כמו בן הכוונה לאיזור הגיל הזה) ב. שלגמור ש"ס זה חיוב כמו הנחת תפילין. ג. שאפי' לימוד ש"ס שטחי, נחשב ש"ס, וכבר נודע מההגר"ח מוואלאזין שאמר שגם מי שגמר ש"ס באופן שטחי, מ"מ ש"ס הוא, והמשיל זאת לש"ס מהדפוס המשובש שהיה בזמנם שלמרות שיבושיו נחשב ש"ס שיש לקום בפניו, ואמר שלעתיד לבא יתגלו חדושי תורה רבים ועמוקים בכל מסכת, אך רק מי שבעוה"ז ראה אותה אפי' באופן שטחי יזכה לחידושים העצומים הללו, אבל מסכת שלא פתחה כלל בעוה"ז לא יהיה לו בה שום הבנה לעתיד לבא. ד. שגם מי שעוסק בעיון יכול להכניס עצמו בלימוד קבוע של דף היומי, תוך כדי זהירות לבל יפגע ח"ו הלימוד העיקרי – לימוד העיון.

וישנם שתי טענות עיקריות שטוענים המתנגדים לדבר: א. שאם יסיים את הש"ס בשטחיות יסתפק בזה וירמה את עצמו שהנה הוא כבר סיים כל תלמודו ודי בזה,

ויפסיד את ניצול הכמיהה שמקננת בלב כל צורבא מרבנן לסיים את כל הש"ס בצורה רצינית בדרך העיון המסורה. ב. יש לחוש שכשנרתם ומשעבד את עצמו תחת "מחייב" קבוע של דף ליום המצומצם לזמן של שעה בלי נפק"מ למידת דרגת קושיו של הדף, מתרגל עי"ז ללמוד גמרא באופן שטחי בלא העמקות המקובלת בישיבות.

ברם באמת ההיפך הוא הנכון, שכל מי שטעם פעם עומק של סוגיא בעיון, יש לו כבר "נורמות" שהוא לא מוכן לרדת מהם, אלא שאינו מכיר עוד חלקים בתורה, אבל כאשר ילמד עוד גמרות במרחבי הש"ס, יראה עד כמה התורה ענקית, ואז יקבל תיאובן ללמוד הכל בעיון.

עוד נראה לכאורה שלפי המצב היום בו התרגלו ללימוד סוגייתי, ואפילו בפרק אחד מדלגים כאן ושם, והרבה פעמים מצוי שבלימוד הכולל יכול ללמוד שנים הרבה בלי להספיק אף מסכת אחת שלימה. א"כ ההכרח לא יגונה, ויוכל גם האברך להשתמש בעצה של הדף היומי כמובא בדברים הנ"ל. וממילא גם הטענה השניה שכביכול יצמח מזה פגיעה בלימוד העיון, אין לחוש לה, כי לא באנו ח"ו להחליף את הלימוד העיוני אלא להשלימו, ואפי' לאדם בריא לא מזיק לקחת ויטמינים.

רק שמאד מאד יש להזהר ממכשול אחד מצוי, כי הנה כל אדם מחזיק בידו רמה מסוימת של 'חזרות' או של 'כתיבת סוגיות וסיכומים', ודברים אלו נחוצים עד למאד ללימוד העיון כמו שיתבאר להלן, וממילא כאן טמונה סכנה נוראה, שהזמן הראשון שעלול להלקח לדף היומי הוא בדיוק הזמן היקר של ה"חזרות", או הזמן שרגיל להקדיש לכתיבת הסוגיות, וזה אסון גדול שמחליף פרה חולבת באפרוח חלוש ולא לזה כוונת רבותינו הנ"ל.

ועיקר הרווח מלימוד זה הוא באופן שיקבל על עצמו לנצל זמנים פנויים בינות לסדרים או בשעות הערב כשמרגיש שיכול לחזק את עצמו ולהתרענן ברציפות הלימוד ע"י קבלה מחודשת, בזה יועיל לו ניצול זמנו אם יקדישו ללימוד הש"ס, ויקצה לזה איזה זמן ביום שירצה, אבל ח"ו לא על חשבון לימוד העיון, או כתחליף ל'חזרות' ול'כתיבת הסוגיות' הכ"כ נצרך להבנת העיון, (ואה"נ יכול לקרות לפעמים שבכדי 'לשרוד' את הקביעות, נאלצים להשתמש חד פעמי אף בזמני החזרה והכתיבה, אבל אינו דומה הפסד חד פעמי, להפסד מתמשך וקבוע). והרבה פעמים צריך "לקפוץ למים" ולהיכנס ל"מחייבים" בלי לחשוב יותר מידי והי"ת עוזר...

משמעות ה-י"ג ביהדות, לרגל מחזור ה-י"ג

א. שבת פרשת ויגש תש"פ תזכר לדורי דורות כשבת בה סיימו יחדיו כל כלל ישראל, את מחזור השלש עשרה של לימוד הש"ס כולו, כסדר הלימוד בדף היומי העולמי.

בשביל להראות כמה משמעותי הסיום ה-י"ג בפרט בעיתוי זה של י"ג יום מתחילת חנוכה. נקדים ענין מופלא שמצינו בטעם שהיוונים כל כך לחמו בחודש מילה ושבת ובלמוד התורה ובענין של "כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלקי ישראל", שכל אלו העניינים שייכים למספר י"ג, באופן שנוכל לומר שכל גזרותיהן כלולות במה שפרצו י"ג פרצות ב'סורג' בית המקדש, שתפקידו היה למנוע דריסת רגל של גויים בתוככי העזרה, וכדאי במושנה שנגדם תיקנו במקדש י"ג השתחויות, ומזה שגם ההשתחויות במנין זה, משמע שיש סוד גדול במספר י"ג.

דהנה היוונים לחמו בלימוד התורה, שבה י"ג מידות שהתורה נדרשת, ורצו לבטל את י"ג עקרי האמונה בה: יתב' בגזירת כתבו לכם על קרן השור, ורצו לבטל מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות, ולבטל החדשים שהם במנין י"ג בשנת העיבור, ולחלל השבת שתופסת י"ג ימים, שו' ימי חול מכינים לפניה, וו' ימי חול יונקים ממנה לאחריה.

ב. ואנו רואים שיוסף הצדיק כבר במצרים הכין עניינים אלו. שהיה עליו להזהר מלשכוח את כל מה שלמד בבית אביו, שהרי יעקב העביר לו את כל אשר למד באהל שם ועבר, ובן זקנים הוא לו, זקנים גי' רז, ור"ת של סדרי משנה (עי' בעה"ט), והיה עליו לשמור את קדושת הברית בכל הנסיונות שהיו לו עם אשת פוטיפר ובזכות זה הכניס את ענין המילה במצרים, כדחזינן שאח"כ מל את כל מצרים, ואמרו חז"ל שיוסף גדר עצמו ועי"ז גדר כל זכרי ישראל.

וכן שמר שבת כדאי במדרש בנשא דלכן זכה להקריב במושכן ביום השבת מפני ששמר שבת במצרים כדכתי' "וטבח טבח והכן" ונאמר והיה ביום השישי והכינו... ובזכות זה הכניס את ענין השבת במצרים, כדחזינן שאח"כ משה רבינו בחר ביום שבת כיום מנוחה לישראל.

וכן כל ענין החודש לכאו' נתחדש רק מכוח יוסף, שהרי ללבנה יש י"ב מחזורים בכל שנת חמה כנגד י"ב מזלות, והנה יון נתקנאו ב'חודש' מפני שחכמת העיבור נמסרה רק לישראל כדתי' בה כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני כל העמים, שהרי הערביים מונים רק ללבנה ואדום אך ורק לחמה, וישראל לבדם הם שיודעים לקשור חמה ולבנה, ועי"כ לתקן המועדים, ולכן יון קנאו במסויים בחכמה זו.

והנה ענין העיבור הוא שפעם בג' שנים יש בשנה י"ג חודש, ולכאו' איך יוצר החודש הי"ג והרי יש רק י"ב מזלות, אמנם בזכות יוסף נעשו השבטים מ"ב ל"ג שמנשה ואפרים נצטרפו למנין השבטים, וזהו חודש אדר

שמזלו דגים כנגד מנשה ואפרים שנאמר בהם וידגו לרוב בקרב הארץ, ונמצא שמכוח יוסף נוצרה האפשרות לעבר את השנים, וזהו שנאמר בו "איש נבון וחכם" כענין שנא' "כי היא חכמתכם ובינתכם", ומכוחו של יוסף נמסר להם הדיבור "החודש הזה לכם ראש חדשים" כבר במצרים.

באופן שכל שג' החוקים הללו - שבת חודש ומילה, הופיעו אצל כלל ישראל בעת היווצרותם לאומה, ומכוחו של יוסף, ואשר משום כך רצו יון לעקור דווקא עניינים אלו. וכן ענין לימוד התורה היה להם כבר במצרים, כדאי במדרש שהיה להם מגילות מתנ"ך שהיו משתעשעים בהם בשבת, וכנגד זה אמר פרעה "תכבד העבודה... ואל ישעו בדברי שקר" היינו שעשועי התורה, וכן מצוות האמונה הופיעה אצלם כבר במצרים שנא' "ויאמן העם".

וידוע מה שאמר החיד"א שע"כ אומרים חנוכה שמ"ח ר"ת שבת מילה חדש, וכן ביוסף כתי' וחמ"ש את מצרים היינו חדש מלה שבת, וכן חשמונאי שורשו חש"מ חדש שבת מילה, דבאמת שלשה עקרים אלו הם שורש הכל.

ג. והנה בימינו אנו ג"כ ניטשת המלחמה עם הרע בג' קדקים שלכאו' די מתאפיינים עם שלשת היסודות הללו דשבת מילה וחודש, דהנה צאצאי יון נקבצו עלינו לפרוץ חומת השבת בערי הארץ, רחמנא ליצלן מדעתא דידהו, ובענין קדושת הברית מתגברים הנסיונות טובא על בני הנוער ע"י כל כלי המדיה כנסיונות יוסף הצדיק, ממש בבחי' ויהי כאמרה יום יום. ובענין החודש שמסור לבי"ד לבדו, שהכל תלוי במה שאומרים מקודש מקודש, בימינו הרע מנסה להאלים את כוח פסיקת בית המשפט, ורוצה שלא נכיר עד כמה חכמת התורה גוברת על כל החכמות.

וסיפר לי רופאו האישי של מרן שר התורה שליט"א, הדוקטור המסור, הר"ר משולם הרט שיחי', שלאחרונה היה אירוע דריסה קטלנית, והדורס דרש מבית משפט לנתח את גופת הנדרס להוכיח שפטירתו היתה ממחלה קודמת, ובית המשפט לא ידעו מה לפסוק! ושלאו למרן הגאון ר' יצחק זלברשטיין שליט"א שיוורה להם כדת מה לעשות, ופסק שבשלמא אם היה נוהג כראוי, היה מה לדון, אבל מכיון שבין כה עבר על חוקי התנועה, א"כ בוודאי אשם, ואין לו שום זכות לדרוש כזאת דרישה... הנה זה קידוש ה' עצום, שאפי' גוף שחצני כזה מודה בפה, שכשבאים למבוי סתום, חכמת התורה פותרת כל בעיה.

ועכ"פ לאור הדברים הנ"ל נבין עד כמה משמעותי מנין י"ג ביהדות, שמחמתו ביקשו היונים להלחם בכל הנוגע למנין י"ג, ויה"ר שמכוח הסיום ה-י"ג, נתחזק בי"ג עקרי אמונה, ונתגבר באהבת ה' ובייחודו, דאהב"ה בגי' י"ג, וכן אח"ד בגי' י"ג, ובזכות זה יושפעו עלינו ממרום כל י"ג מידות הרחמים של הקב"ה, ונזכה תיכף לגאולה שלימה.

ללמוד את הש"ס, קל או קשה...?

א. עכשיו כשמתחיל הסיבוב ה-י"ד של הדף היומי העולמי, יש הרבה 'מתלבטים' השואלים את עצמם, רגע, ללמוד את הש"ס זה קל או קשה...? ובאמת מצד אחד זה ממש קל, יש עשרות עזרים שונים, מהדורות מתיבתא שוטנשטיין, וכל הדומה להם. סיכומים שונים, טבלאות, שיעורי שמע וצפיה, קול הלשון וקול הדף, שיעורי תורה סביב השעון ובכל אתר ואתר... לכאורה הכל בקלי קלות.

מצד שני מה נעשה עם דברי התנחומא הנודעים בפר' נח שמשמע שאין קשה מלימוד הש"ס, וז"ל: "לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התושבע"פ שנא' "כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית" (שמות לד) ואמרו חז"ל לא כתב הקב"ה בתורה "למען" הדברים האלה, ולא "בעבור" הדברים האלה, ולא "בגלל" הדברים, אלא "על פי" הדברים האלה, וזו היא תושבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהיא משולה לחשך שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול... ללמוד שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תושבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעה"ב... ע"כ מקצת הלשון שם.

ויש לדקדק את לשון הפס': כי על פי הדברים ה"אלה" וכן בק"ש כתי' והיו הדברים ה"אלה", דלכא' מהו הכינוי המיוחד הזה בנוגע לתלמוד? ויל"פ, דהנה בגמ' בשבת בענין ל"ט מלאכות איתא ש'אלה' גי' ל"ו, ומעתה לענינינו נרמז כאן ל"ו מסכתות הש"ס, וזהו ע"פ הדברים האלה, וכן והיו הדברים האלה, היינו ל"ו מסכתות תלמוד בבלי.

ולכא' קשה, שלתנחומא מי שאוהב עושר ותענוג ואינו מבלה כל היום על התורה בדרגה של מנבל עצמו עליה, אין לו סיכוי לזכות לאור התושבע"פ, וא"כ ניישב את זה עם המציאות החדשה שמתגלית לנגד עינינו כהיום הזה?

והנה היה מקום לומר דבאמת כבר אנו עומדים ברגע ההסטורי של "ראו אור גדול" שבמשך כל הדורות עמלו יגעו והזיעו קשה כל גאוני הדורות להכשיר את הקרקע ולבאר כל דבר קטון כגדול במרחבי התלמוד בבלי, והנה עתה הפציע ה"אור הגדול" של מתיבתא ושוטנשטיין וכל העזרים שנגלים לעינינו היום, וממילא כבר אפשר לכל דורש ללמוד בקלות כל דף במרחבי הש"ס, אפי' בעומק.

ב. אבל באמת לקושטא דמילתא, אם נבין מהו באמת גדר תושבע"פ נבין שקושי' מעיקרא ליתא, דהנה במדרש פרקי היכלות (פכ"ז-כ"ח) איתא: א"ר ישמעאל כך אמר ר"ע משום ר' אליעזר, מיום שנתנה תורה עד שנבנה הבית האחרון (בית שני), תורה נתנה, אבל הדרה ויקרה, כבודה וגדולתה ותפארתה, אימתה פחדתה ויראתה, עושרה וגאותה וגאונה, זיעתה וזיותה, עוזה ועיוזה

ממשלתה וגבורתה לא נתנו - עד שנבנה הבית האחרון ושרתה בו שכינה. עמדו ישראל לשפוך תרעומות לפני אביהם שבשמים לומר הרבה צרות הפלת עלינו, איזו נתפוס ואיזו נעזוב, השלכת עלינו טורה גדול ומשאוי גדול אמרת לנו בנו בית ואף שאתם בונים עסקו בתורה...

(עונה הקב"ה): ...נתחננו באזני דבריכם, ומתקבלין עלי אמרי פיכן, אתם עסקו בבית בחירתי ותורה מפיכן לא תמוש, כי בעל נפלאות אני... בתי גנוזי, ובתי אוצרותי, אין כל דבר חסר בהם, אמרו משאלותיכם וינתנו לכם ותאות נפשיכם מיד תעשה, כי אין עת כעת הזאת, ואין זמן כזמן הזה שדבקה אהבתכם בלבי... אני יודע מה אתם מבקשים ולבי הכיר מה אתם מתאווים, תורה מרובה אתם מבקשים והמון תלמוד ורוב שמועות לשאול הלכה אתם מצפים, ולהמון רוזי אתם מחמדין, להרבות הרים הרים, להפלות תושיה גבעות גבעות, להגדיל תלמוד בחוצות ופלפול ברחובות, להרבות הלכות כחול הים ורוזי כעפרות תבל, ולהושיב ישיבות בשערי אהלים לפרש מה איסור והיתר לטמא בה את הטמא ולטהר את הטהור, ולהכשיר את הכשר... לקשור כתרים בראשיכם ועטרות מלכות, לכוף מלכים להשתחוות לכם, לזקק חזנים להשתטח לפניכם להפקיע שמכם בכל כיפה וזכרם בכרכי הים... אם תזכו לחותם זה להשתמש בו בכתר, עם הארץ לא ימצא בעולם וכסיל וטפש לא יהיה בכם... ע"כ מקצת הלשון.

הרי שעומק דברי התושבע"פ הם פלנטה אחת לגמרי, דיש בה תילי תילים הרים וגבעות, עמקים ותהומות, ואף שבוודאי כל לימוד של דף גמרא הכי פשוט שיהיה, הוא דבר גדול מאד, וזה באמת קל ביותר כיום, כי הוא מונגש לאין גבול ולאין שיעור. אבל גדר תושבע"פ הפנימי היינו עמקים לפנים מעמקים שזה עיוזה הדרה גאותה וגאונה, ולזכות לזה אכן לא יוכל מי שאוהב עושר ותענוג אלא מי שמנבל עצמו עליה, וע"ז כרת הקב"ה ברית עם ישראל...!!

ג. ומסיים שם התנחומא: "ולפיכך קבע הקב"ה שתי ישיבות לישראל שיהיו הוגין בתורה יומם ולילה ובאותן שתי ישיבות לא שלט בהן לא אדום ולא יון ולא גזרו עליהם שמד, ואף לימות המשיח אין רואין חבלו של משיח... ללמוד שמשם מתחלת הגאולה משם עולין לירושלים שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו' אותה שעה והיתה לה' המלוכה, וכי"ר. ע"כ. ומתבאר בתנחומא שישנה הבטחה שלעולם לא יפסק מעימנו עמלי התורה מיוחדים אלו שהוגין בתורה יומם ולילה ומנבלים עצמה עליה, כפי שעיינו הרואות ברחבי הכוללים, ת"ח נפלאים שמשדדים עמקים בש"ס, מתאווים לכל 17 הלשונות של הפרקי היכלות, וזוכים לרוזי תורה מתוקים, ורק עמם כרת הקב"ה את הברית של תושבע"פ, ועליהם העולם עומד!!

לעבור על הש"ס - השקעה לעתיד

א. דברי חיזוק נפלאים אמר מרן רבינו הגראי"ל זצ"ל בשיחה בכולל פוניבז': ... צריך להיות עמל לדעת את כל התורה, לא היה גדול בישראל שלא ידע ש"ס ודי חלקי שו"ע, כאן רוב רובם של הלומדים ראויים להיות ת"ח מופלגים, וחבל שלא משקיעים בהספק ש"ס, לא צריך להפליג במו"מ של תורה כל הסדר... לכל אדם יש חולשות, וכשיודע שלא בוער כלום קל לו לאחר לסדר, אבל אם היתה שאיפה לדעת הכל היה נראה אחרת... צריך קודם כל לחם, והלחם זה הש"ס ושו"ע, ללא זה אפשר לחיות פ' שנים ולא להעלות כלום בידו, ועכשיו בשנים הצעירות יש אפשרות לדעת ולגדול ואח"כ קשה יותר... על בעל האור שמח מספרים שבגיל ט' ידע ש"ס, והח"ח היה מספר על שידוך שדובר מראש שהבחור בן י"ג וכבר יודע ש"ס, ואח"כ הוברר שהוא בן י"ד, והמחותן רצה לבטל את השידוך דבגיל י"ד אין זו גדולה לידע ש"ס, כך למדו פעם, אנחנו, אם לא בני י"ג, לכל הפחות בני ל' (יש לדעת ש"ס), לזה צריך לשאוף! עכ"ד. (מז"א עמ' מ).

הבה נתבונן, האם אנו מתכננים לדעת ש"ס בגיל 30...? האם אכן יש לנו שאיפה לשלוט בארבעת חלקי שו"ע...? אין ספק שקיים חיוב לכל יהודי לשאוף להיות בין מסיימי הש"ס, ואף אם לימודו בעיון עמקני, יכול הוא להשתמש במחייב בעין "דף היומי", ללמוד ש"ס באופן מהיר. אלא שאין לטעות שע"י לימוד של שעתיים או שלש בלימוד הדף יהיה אפשר להגיע לישליטה בש"ס, וכבר אמר מרן הגראי"ל: אנשים לא מבינים, לצאת ת"ח הפירוש הוא ללמוד שלושים - ארבעים שנה בכולל!!! שיש בכוח שנים אלו - עם לימוד העיון בסדר א' והשלמת בקיאות אותה מסכת בסדר ב' - להגיע להשגה ברוב ככל נושאי הש"ס הדק היטב, ואין בזה קיצורי דרך ולא קיצורי הלכה. רק כאן דיברנו על לימוד קצרצר בן שעה וכדו' המוקדש רק לראות ש"ס... הכרות עם ענייני ונידוני הש"ס לכל יהיה בהם בור גמור, ותו לא מידי!!!

ומרן החפץ חיים שאל פעם את הג"ר ישראל סנלטר אם כדאי ללמוד ענין אחד הרבה פעמים, או שיותר כדאי ללמוד הרבה עניינים? אמר לו ר' ישראל: צריכים לדעת כמה גדולה היא התורה של הקב"ה, ולכן יותר טוב ללמוד הרבה עניינים. (תולדות הח"ח, מועתק בספר תורת ר"י מסלנט).

ומקור לחובת 'היכרות' זו עם הש"ס, הוא בתנחומא (כי תבא) עהפ"ס 'והיה אם שמע תשמע', אמר רבי יונה, לא היתה התורה צריכה לינתן לישראל בעוה"ז, למה? שהכל עתידין להיות למדין תורה מפי הקב"ה לעוה"ב. ולמה נתנה בעוה"ז? שכשיבא הקב"ה ללמדם בעוה"ב יהיו הכל יודעין באיזה פרשה הוא עסוק, לפיכך 'אם שמע תשמע'

אם שמע תשמע בעוה"ז תשמע לעוה"ב מפי הקב"ה, עכ"ל. כלומר בעולם הזה צריכים ללמוד כמה שיותר חלקי תורה בשביל לזהות באיזה פרשה ה' יתברך עסוק, ומי שלא ידע במה הי"ת עסוק לא יזכה להבין את אותו חלק תורה. וזה ידיעה מרעישת...!! וכן פסק הח"ח (שם) עולם שער ההתחזקות פ"ו בהגה"ה) וז"ל: ודע עוד דאפילו מי שלמד הרבה ולא נחסר לו רק חלק אחד מן התורה שלא למדה, כגון שחסר לו סדר אחד משניות מהששה סדרים, כמה ירע לנפשו עבור זה וכו', כי בעל עת שיגיעו בעולם העליון שהוא עולם הנצח לדבר מהלכות אלו יהיה כאלם לא יפתח פיו, כי מעת שהורדה התורה בעוה"ז שוב א"א להשיגה כי אם בעוה"ז וכו', ובעולם העליון הוא רק שמתרחב בידיעה בזה שהשיג מכבר, עכ"ל.

ואין למטות ש'לדעת' באיזה פרשה הוא עסוק צריך ללמוד בשביל זה בעיון רב, ראשית מסברא, איה הוא השוטה שיחשוב שה'סדר הכנה' שלו יספיק לו כדי להבין לעתיד לבא את החידושים שיאמר הזה הרבנו של עולם, הלא גם אם יכין במשך מאה שנה סוגיה אחת לא יהיה זה הכנה מספקת, כמובן. ועכ"ל שגם בזה אומר לנו הי"ת כעין שאמר למושה במשכן: אתה בסממנך ואני בכבודי.

וכ"כ בגר"ז (הל' ת"ת פ"ב ה"ג) וז"ל: בתורה שבע"פ אם אינו מביין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל, ואעפ"כ יש לאדם לעסוק בכל התורה, גם בדברים שלא יוכל להבין, ולעתיד לבא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו, עכ"ל. והטעם, דאין הקב"ה בא בטרוניה אם בריותיו, ולא נתנה תורה למלאכי השרת, ואם עושה מה שמסוגל לפי כשרונו ומסת זמנו, הרי"ז הכנה מספקת כדי שיוכל להבין חלק תורה זה.

יתירה מזאת חידש השל"ה (ח"א דף י" בהגהה) דמי שהוא עם הארץ רח"ל וגם זה אין ביכולתו, אזי גם קריאת שמות הספרים בלבד (!! יוכל להועיל לו שיבין לעתיד לבא, ובתנאי שיבכה בעת קריאתם על שאין זוכה להבין, וכן שיעזור בכל יכולתו ויסייע לעוסקים בזה, עיי"ש. (ידיעות אלו מובאות בספר הנפלא 'בתורתו יגה').

ומשל למה הדבר דומה, לעשיר שהבטיח לבנו שיבנה לו מגדלים עצומים וגורדי שחקים, על כל חלקת אדמה שיקנה, אם חכם הבן, ירכוש כמה שיותר קרקעות, כי על כל קרקע יתווסף לו עוד מגדל ועוד בנין רב-קומות. וזהו ששמענו מדברי התנחומא הנ"ל ומכל דברי רבותינו, שכל מה שהתורה ירדה כאן לעולם, רק בשביל שנשכיל לרכוש כמה שיותר קרקעות של תורה, כי על כל פיסת אדמת-תורה שמשגיג כאן, יבנה לו הי"ת לעתיד לבא היכלות פאר רבי קומות, ומי שימעט בקרקעות יתמעטו ארמונותיו, וההפסד נורא. והי"ת יזכינו לסיים כל הש"ס.

זמר בכל יום

והיינו כגדר דדיה ירוך בכל עת. ואכן משכחת לה טובא בלימוד הדף היומי, שהוא בגדר "יום ולילה לא ישבותו".

ב. והנה הש"ס מסתיים במימרא הנודעה: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות אלא הלכות", וא"כ שוב פעם אנו מוצאים דגש מיוחד על הענין של 'בכל יום', ולשון 'שונה' משמע שמלמדה לאחרים, וצ"ב מה דמייתי מקור מ"הליכות עולם לו" דלכאוו' היכן מוכח כאן הנקודה של 'בכל יום', ועמד ע"ז המשיגה הגה"צ ר' שרגא דומב שליט"א בדרשתו, ומסר ביאו' בשם הסטייפלער זצוק"ל שהליכות עולם, משמע שיהיו כדבר נצחי ועולמי, ואי"ז שיך אלא כשקבוע יום יום ממש, ובזה ראו לסיים הש"ס.

המרא דאתרא ד"נחלת משה" הגאון רבי צבי פלמן שליט"א האריך שצריך חיבור אישי לכל מסכתא, שהיא כעין אישיות רוחנית, כמסופר על אותו יהודי שעסק כל ימיו במסכת חגיגה, וכשנפטר ללא מוכר, באה אשה אחת וספדה לו וקוננה עליו בקול גדול, ושאלהו מי היא, וענתה 'חגיגה' שמי. וזהו שאומרים בסיום "הדרך עלך ודעתן עלך" כעין שנפרדים מחבר טוב שמבטיחים לא לשוכחו.

ואמר שפעם היה מנהג שכל יהודי מאמץ איזו מסכתא וחוזר עליה רבות פעמים, וסיפר על אביו הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצ"ל, שהיה חוזר רבות על מסכת ביצה, ויומיים לפני שנפטר, מיום חמישי בלילה, שישי, ושב"ק, שינה את כל קביעותיו וביטל את כל החברותות ולמד כל הזמן מסכתא ביצה, וסיים עד מוצ"ש, ואח"כ פנה לישון ונסתלק לעולם שכולו טוב וה' ביצה' שלו עימו.

ובאמת אשרי כל מי שינצל את המחזור החדש, לקבוע את עצמו בקביעות נכונה וראויה בלימוד של הדף היומי, או לפעול במקום מגוריו, לקבוע ולייסד שיעורים חדשים של לימוד הדף היומי, שלא יהיה יהודי בעם ישראל ללא קביעות עיתים לתורה, ואין לשער את גודל הזכות של יסוד שיעור חדש, שמכוחו מתרבה התורה והכל לזכותו. ומכיון שישנם הרבה היבטים בדבר, ומטבע הדברים רוח ההתחדשות סוחפת אחריה, ומכניסה תאוה וחשק עצום להצטרף להצלחה, לזכות לאושר הגדול הזה של סיום הש"ס, לכן הקדשנו גיליון זה להאיר כל מיני זוויות ולתת כל מיני חיזוקים בענין הנכבד הזה, וקטנותי מלהכריע בו פסק החלטתי, וכל איש ישאל את רבותיו בנוגע למעשה.

א. עתה במוצאי זאת חנוכה, זכיתי להשתתף בסעודה שנערכה לגומרה של תורה - סיום הש"ס - של אאמו"ר שליט"א, אשר זכה ללמד במקהילות, מידי יום ביומו, עד סיום הש"ס כולו, באשמורת הבוקר, במרכז ללימוד הדף היומי שע"י ביהמ"ד "נחלת משה", כן יזכיהו הי"ת ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולרוות נחת דקדושי' מכל יוצ"ח.

את האירוע כיבד רה"י הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א, ובדרשתו עמד על מאמר חז"ל בעירובין (נדב), "דדיה ירוך בכל עת", למה נמשלו דברי תורה כדד, מה דד זה, כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף ד"ת, כל זמן שאדם הוגה בהן, מוצא בהן טעם, ע"כ. ואמר שרמוז בדברי חז"ל רעיון נפלא, דהנה מבשרי אחזה אלוך שכאשר התינוק יונק יש לו שפע של חלב, אבל אם הוא פוסק מלינוק מתייבש כל החלב, ופוסק לגמרי. וכך ממש בתורה שכאשר יש לו "מחייבים" ועמל יומם ולילה לינק מן התורה, עי"ז מתרבה החלב עד למאד, אבל אם חלילה פוסק מלינוק, אזי מתייבש כל המעיין הנובע שלו, ונעשה כחרס יבש, ואמר שרואה זאת לא פעם איך שע"י שאדם מחייב עצמו להשפיע ולתת, עי"ז מתרבה כל כח חידושו.

ובאמת יש לזה מקור נפלא מסנהדרין (צט,ב) יש מקור נפלא ללימוד הדף היומי "זמר בכל יום, זמר בכל יום, אמר רב יצחק בר אבודימי, מאי קרא, שנאמר "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו", הוא עמל במקום זה, ותורתו עומלת לו במקום אחר. אמר רבי אלעזר: כל אדם לעמל נברא, שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר "כי אכף עליו פיהו" הוא אומר לעמל פה נברא. ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד", הוא אומר לעמל תורה נברא.

ובמהרש"א שם כתב, זמר בכל יום כו'. יש לפרש דה"ק אם אתה מזמר בכל יום בלמוד תורה גם התורה מזמר לך בכל יום שמגלין לו רזי תורה, ועלה שפיר קאמר מאי קרא כו' הוא עמל במקום כו'... ושאמר לעמל פה נברא כו'. והיינו עמל פה שטורח ולומד וחוזר עליה בכל יום, אי נמי שעומל ומלמדה לאחרים כדלעיל, והרמוז שמעתי בזה במלת לעמ"ל שהוא ר"ת ללמוד על מנת ללמד. עכ"ל. מתבאר בגמ' ומהרש"א שיש מעלה מיוחדת במי שזוכה ללמד את התורה יום יום, שעל ידי זה מגלים לו רזי תורה,

כ"י ח"י"נו ואורך ימ"נו ובהם נהגה יומם ולילה"

מקבץ ידיעות וחיזוקים אודות לימוד הש"ס

שתחזור כחמישים פעמים...

א. אחד מהדברים שנשתכחו בימינו כמעט לגמרי הוא ענין שינון הש"ס וריבוי חזרות, ואדם משלה את עצמו שאם פעם אחד הוא יעבור על הש"ס כבר ידע אותו על בוריו, ובאמת ריבוי של חזרות מוליד ידיעה וחיבור אמיתי לש"ס, ופעם הדבר הזה היה מושרש ורגיל בפי הלומדים, ונעתיק כאן מכתבי הסבא ותלמידיו מקלם (עמ' תקצב) העתקה מהקדשה שכתב ע"ג ש"ס שנתן אביו של בעל ה"מכתב מאליהו" הגר"א דסלר זצוק"ל, לנכדו: "נכדי חביבי הבן יקר נ"י, נתעוררתי לקנות עבורך ש"ס קטן – כל התלמוד בבלי, ותוסיף בהם שקידה ללמוד ולחזור בהם ומן השמים יזרוך כרצון נפשך הטוב היטב הרבה פעמים, פעם אחרי פעם הי"ת יהיה בעזרך, וברצוני שתחזור בהם כחמישים פעמים, ובלג"ד עוד נרבה דברים בזה הענין, אלה דברי זקנך דו"ש, בכל טוב, ראובן דב.

למה באמת לא מספיקים ש"ס....?

ב. נביא כאן דברים נוראים ממרן הח"ח (שם עולם פי"ג בהערה). שבתחילה כתב שרמת החיים שמרגיל בביתו צריכה להיות כמו שהיה נוהג אילו היה תומך מכספו באחר, וז"ל: ובעוונותינו הרבים כולנו נכשלים בענין זה, וכ"א מדמה בנפשו שהוא הכרח לו, כדי שיוכל לדור בדירה נאה וללבוש מלבוש נאה וכן לאכול מאכלים יפים כדרך העשירים. אבל כאשר יתבונן בעצמו יראה שאי"ז בכלל הכרח, והבחינה לזה: אילו הוא יתחייב עצמו לחבירו השווה לו במדרגתו בכל דבר, לזונו ולהלבישו וליתן לו דירה יפה לפי כבודו, בוודאי היה מצמצם בכל יכולתו בענין זה, והיה אומר על כל פרט שהוא די והותר... ואילו על עצמו יאמר על כל פרט שהוא הכרח, אי"ז כי אם שהיצר מסמא עניו... (ובספר מסילת ישרים פי"א כתב: "...כי רבים יתחסדו בענפים רבים מענפי החסידות ולשנאת הבצע לא יוכלו להגיע..." הרי שזה קשה מכל).

ובסיום דבריו כתב: והנה כאשר נתבונן היטיב במעשינו נמצא, שבעוונותינו הרבים דפי הש"ס פרוס אצלנו על כתלי הבית, וכן דפי המשניות על הכסאות היפים והשולחנות הנאים, וכן כל ההלכות שבתורה פרוש על בגדינו היפים ובגדים היפים של כל אנשי ביתנו. ולא תאמר כי ממשיל משלים אנכי, אראה לעיני הקורא את בירור דברי, דהנה במדרש משלי (פ"י) איתא ששואלין לאדם בעת הדין על הכל, דהיינו: על מקרא ועל משנה ועל הלכות ועוד כמה עניינים עיי"ש. והנה כיון ששואלין לו לאדם על הכל, ממשניות ועד מעשה מרכבה מסתמא ניתן לאדם דעת מתחילה שיוכל להשיג הכל, וכשיתבונן האדם בעצמו בחייו יראה בעצמו שכמעט חסר מכל זה...

וכאשר ירצה להבין סבת הדבר אנה הלכו כוחותיו וימי חייו? ימצא שהחליף את הש"ס שלו (הכוחות והדעת שניתן לו) בדירה נאה של כמה חדרים, וכן המשניות וההלכות על בגדים יפים לו ולכל אנשי ביתו בכל ימי חייו. הרי לך בירור דברינו שכוחותינו הניתן לנו להשיג תורתנו הקדו' שבכתב ושבע"פ הוא פרוש על הכתלים ועל הכסאות וכדו' שהחלפנו בסכלותינו בעולם עובר... והרי אנו דומים במעשינו לפראים שבאפריקה, שמחליפים כסף וזהב באיזה פרחים של מיני צעצועים וכו', עכ"ל המבהילה.

במה תלוי היכולת לזכור ש"ס שלם

ג. כבר צווח הגר"ש פינקוס זצ"ל למה היום לא יודעים הילדים ש"ס משניות ע"פ, כי בעצם הם יודעים ש"ס אבל של משחקים מדבקות ושירים, ושטויות מענייני העוה"ז, וממילא הראש כבוש ע"י העוה"ז ולא נותר מקום לתורה. והיו עיניך רואות את מוריד, הוא ניהו מרן שר התורה שליט"א שמסופר עליו שלא רצה לדעת את שמות רחובות ב"ב כדי שלא יתפוס מקום בראשו, והלא ניחון בתפיסה אדירה ובכ"ז חס על קוצו של זמן. ופעם ביקשו אדם לסור אל ביתו ברח' נחמיה כדי לבדוק הבית לגבי מזוזה, ולמרות שרחוב זה סמוך לביתו ממש, לא ידע מתחילה כיצד לבא אליו. ופעם התבטא שמתפלל לא לזכור כלום חוץ מתורה. וכעיי"ז מסופר על מרן הגר"ש זצ"ל שלא ידע היכן ישיבת מיר וביהכ"ס דבתי אונגרין למרות שהם מקומות תורה הסמוכים לביתו. ועל מרן הגרע"י זצ"ל מסופר כי פעם הוצרך לחייג מספר טלפון שוב ושוב ובמשך רבע שעה שאל מהו המספר, והתפלל עליו הרואה מאד, שהרי בכוח זכרוננו העצום מקריא תשובות שלימות בע"פ. והשיבו דבר נורא, שמיום עומדו על דעתו קיבל על עצמו לא לזכור כלום חוץ מתורה...

מה נשתנה

ד. ישנה פליאה גדולה, מדוע המעיין בעיתון כחצי שעה מספיק בזמן קצרצר זה לעבור ביעף על עשרות ידיעות אשר בהם אין סוף פרטים ועניינים, ואף קולטם וזוכרם לא רע (לאדם יש 50 מיליארד מרכזי בקרה בזמנו!!), והלא מספר התיבות שקרא מגיעים לסך תיבות של כמה דפי גמרא, ומה נשתנה לימוד התורה הקדושה מקריאה בעיתון, מדוע אינו יכול ללמוד בחצי שעה כמה דפי גמרא ולזכורם היטב (ואפילו בדפים שמכיר אינו מגיע לכוז מהירות העברה), ברם כאשר כוח רכישת המידע מתרגל לעסוק בדברי חולין אזי נסתם כוח זה מלשמש לרוחניות. ובה בין נבין כיצד הגר"ח הלוי מבריסק היה מספיק עשורת דף כל יום, כי אצלו כל דף היה עמוס בידיעות חדשות מעניינות, והיה זה בשבילו (להבדיל טירליוני הבלדות) כמו כתבה עדכנית ומרתקת.

ובספר 'פרי גידולים' (עמ' רמ"ט) על הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצ"ל מסופר: רבינו זצ"ל למד ולימד שומעי לקחו שעיקר לימוד התורה צריך להיות בעיון ולא לעבור על הגמ' בצורה שטחית מלמעלה, בענין הדף היומי התבטא לתלמידיו ואמר שיש בזה אכן תקנה גדולה לכלל ישראל, אבל בני הישיבה חובתם ללמוד כל דבר ביסודיות ולא להיות משועבדים למעבר לדף הבא, כל זמן שלא ברור בעיון הדף שבו הם עוסקים, ותמה רבינו זצ"ל כיצד יעלה על הדעת לעזוב סוגי' שלא ביררו וסיכמו אותה כל צרכה.

אמנם מרן הגרש"ז אורבך זצ"ל היה מורה שהלימוד בעיון חייב להיות מוגבל בזמן, וסיפר שבתקופת הגר"א היה אחד שהתקשה באיזו שאלה ועמל עליה הרבה זמן, לכן שם פעמיו לבית הגר"א וסיפר לו שכבר ימים שאינו מוצא תשובה לקושייתו, הגר"א שמע והורה לו לחפש בגמ' מסויימת בדברי תוס' שם, הלה התפעל משליטת הגר"א ונפנה לחפש את התשובה לשאלתו, עיין ועיין וראה שאין קשר לשאלתו, בלית ברירה שב אל הגר"א לבירור כוונתו, ענה לו הגר"א: הנה עינך הרואות, בעלי התוס' הקשו שאלה ונשאלו בתימה ולא הפסיקו ללמוד אלא המשיכו לכתוב את התוספות הבא, הרי לך שגם בשאלה הקשה ביותר אין להשקיע זמן יתר על המידה, אלא ממשיכים ללמוד כדי לדעת את כל התורה כולה, ע"כ דברי מרן זצוק"ל. (מתוך הספר פרי גידולים, בהערה שם).

ללמוד מהר וקל

1. כבר צווח הח"ח שיתכן ת"ח שיגיעו לשמים ויתבזו שיש מסכתות שכלל לא נגעו בהם, ואמר שכל אחד רוצה שיהיה לו בביתו ש"ס שלם, ואפילו אם הדפוס לא כ"כ מהודר מתרצה לפחות שהש"ס שלם, לכן חובה שכ"א יעבור על הש"ס במהירות, כי בכל מה שיש לאדם דריסת רגל בעולם הזה, יזכה שיגלו לו את כל מעמקיה וצפונותיה של חלק תורה זה, בעוה"ב.

והיצר אומר לאדם; ללמוד רק גמ' רש"י זה חסר משמעות... זה לא רמה... אבל, אסור להקשיב לו!! כי לעבור על דפי גמ' נותן צורתא דשמעתתא וידיעות רבות, ובמשך הזמן מסתדרים הרבה סוגיות, ויודע היכן מקומו של כל ענין ועוד כמה מעלות חשובות. ויש מעשה יפה שפעם בימי בין הזמנים הגיע מרן הגרא"מ שך זצ"ל ללמוד במקומו במזרח, וראה שם את הגר"ש רוזובסקי לומד בחשק, שאלו הגרא"מ שך במאי עסיק מר, אמר לו הגר"ש בהתנצלות מה, בימי בין הזמנים אין לו עומס של הכנת השיעורים לפיכך הנני יושב ומתענג בהעברת דפי גמרא עם רש"י ללא עיון מיוחד. השיב לו הגרא"מ שך: ואני נהנה לעבור לפעמים על דפי גמ' במהירות אף ללא רש"י. ולמדנו א"כ שאין לבטל ולזלזל בשום לימוד מהיר.

וכדאי להעתיק כאן מה שמסופר בסוף הספר 'תורת חיים' על הגר"ח (עמ' מ"ט) היה תקופה שמרן הגר"ח התחיל להרגיש כאבי ראש חזקים עד שלא הייתה ברירה אלא לקחתו לרופא ולא מצא הרופא כלום וכן רופא שני ושלישי, עד שהלכו לאיזה רופא מפורסם שהיה יהודי וגם הוא לא מצא כלום, אך הציע שילך לבית הגר"ח וילמד על הרגליו וכך יוכל אולי לעמוד על הגורמים לכאבי הראש. הרופא בא לביתו והתחיל לעקוב אחר כל תנועה של הגר"ח, והנה הוא רואה שבבוקר אחר התפילה רבי חיים נעמד ליד הקיר ועוצם את עיניו בערך לחצי שעה, ואח"כ הוא כאי' מתעורר וממשיך בדרכו, וראה שבאמצע מרוב התאמצות מצמיד את ראשו לקיר בכוח, והבין שמזה באים לו כאבי הראש, שאל אותו הרופא מה הרבי עושה באותו זמן? ענה רבי חיים; באותו חצי שעה אני חוזר על 150 דפי גמרא כל יום בעל פה.

והגרי"ז אמר בשם אביו שבן תורה צריך ללמוד בכל חודש מינימום ארבעים דף (!) באופן ברור ובפחות מזה לא שייך שידע ללמוד, אבל אמר שכך דרש מאחרים לפי שהוא בעצמו היו לו שני סדרים בכל יום של שש שעות, ובכ"א מן הסדרים למד שלושים דף רש"י ותוס' רמב"ם טור וב"י. ואמר הגרי"ז שהוא מוריד חצי ולדעתו אנו צריכים עשרים דף לחודש ובפחות מזה בוודאי שא"א לצאת ת"ח... ע"כ מהספר הנ"ל.

ביטול תורה באיכות

ה. רבותינו גדולי הדור ידעו על רעיון הדף היומי ובכ"ז לא חינוכו לזה אף אחד מתלמידיהם. ופשוט שהטעם שלא חינוכו לזה, משום שכאמור התורה צריכה להיות כזו שמתחברת לאדם, וחייבים להסיר את כל מקסמי השוא שהיצר מתאמץ להפריח, כאילו יש בכוחו של האדם לקלוט את כל הש"ס בלילה אחד ועוד להספיק לישון... ולמעשה כל רצונו הרע הוא, שלא נצליח לסלול ולו איזו מסילה אחת, מן הסוגיה אל תוך הלב. ויתירה מכך ענין זה יכול להיות נוגע בביטול תורה ממש, כפי שאמר מרן רה"י הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א בשיחה (פר' לך לך תשע"ה) דמצינו דאמרו חז"ל (סנהדרין צ"א, א) עהפ"ס "כי דבר ה' בזה" - זהו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, והיינו שנקרא שמבזה את דבר השם, ומזלזל בדברי תורה שאינו עוסק בהם, ועונו גדול מאד, ושמעתי ממו"ר רא"א דסלר זצ"ל בשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל כי ביטול תורה שייך לא רק בזמן ובכמות, אלא גם באיכות הלימוד, שצריך להתעמק ולהתרכז בעסק התורה בכל כוחו, ומי שיכול ללמוד יותר בעמקות ובהנהגה מתעצל ואינו תאמץ כפי כוחותיו, זהו ביטול תורה באיכות, וגם הוא נקרא מבזה את דבר השם, עכ"ל.

שחסר זוהי תפילה חמה מעומקא דליבא. לא רק בקשה מועטת להבין את הקצות התמוה, אלא לבקש על 'כל תאוותו', כוח ללמוד ברציפות כל היום, ובכל חלקי תורה. ואין בזה הגבלה של גיל, כמוש"כ החזו"א בספרו אמונה ובטחון (פ"ג אות כו) שמן המורגלות בימינו, שאותם המוסדות המיועדות ליצירת תלמידי חכמים, גובלות גיל ידוע להראוי להתקרות תלמיד, ודורשות ממנו צעירות מוחלטת, אך זה שכבר נתבגר ובא בשנים ולא למד בילדותו כבר נפסל בעיניהם מלהיות תלמיד, וכבר נדמה להם המבוגר הזה לבלתי ראוי לחכמה בהחלט, וממילא גם הוא בעצמו אינו רואה חובה לנפשו להכנס לבית המדרש לבקש תורה, ואף שהוא קובע עתים לתורה, אבל חובת 'עליה', באופן של התגדלות וטיפוס לרמות גבוהות, רחוקה ממנו. והוא נרדם ביאוש נושן.

ואמנם אין הדבר הזה נכון ע"פ תורה, כי חובת האדם בעולמו כל עוד הנשמה בקרבו להשתדל להיות הולך וגדל, ואם אמנם הלומד זקן דומה לדיו שכתובה ע"ג נייר מחוק, אבל לגודל יקרת החכמה, ולרוב ערכה, אזי אפילו דיו החכמה על נייר המחוק, אין ערוך אליה ואין מספר לעוצם שויה. ע"כ תורף דבריו.

ובהמשך שם מוסיף לעודד את רוחו שאל יביט ללעגי הסביבה שמזלזלת בו על השתנותו בגיל מבוגר כזה, וכך לשונו: ואמנם לא מן הנמנע הוא בזמן מן הזמנים, אשר רוח נכון עובר בלבו ומקיצו משנתו העמוקה, ומחשבה מעופפת באויר עולמו אולי עוד לא אחרתי את המועד, אולי אפשר עדיין לקנות חכמה, הלא מהרבה עמודי עולם אשר קבעו עצמם ללימוד התורה בהיותם באים בשנים, וגם אני ברב שקידה ועבודה תמידית אזכה לדעת ולהבין בינה, אבל מידת הבושה המכבידה על הצעד היקר הזה תעצרהו, וממהר להסיח דעתו לדברים היותר נעימים לו לפי שעתו, ומתעכב על מעמדו הראשון, ועליו נאמר לא הביישן למד. עכ"ל. ועיי"ש שהאריך עוד לעודד את רוחו ומבאר שם איך שע"י מעט חוצפה ומעט עזות יראה נכוחות, ומסיים: חזק נא בן אדם, חזק ולבש אומץ, חגור מרץ, והוי שקוד ללמוד הלכה. עכ"ל.

וכאשר הגיע רה"י הגרח"פ שיינברג זצ"ל לגיל מאה, התאספו תלמידיו הקרובים לשמוח עימו ביומו הגדול, והעלו זכרונות כיצד דרש מהם ותבע מהם דרגות בתורה עד שזכו למה שזכו, בסוף הפצירו ממנו לומר משהו, ופתח ואמר שצריך לדעת את זה בגיל צעיר שמאה שנה עובר מהר... אח"כ אמר: ...באמת 'זקן' זו מציאות שעשה ה' - 'זקן' זה קנה חכמה, אך להכנס למצב של 'זקנה' אסור בשום אופן, ליפול לזקנה לעולם לא! תמיד צריך ללמוד בחיות! כך אמר ולא יסף. ואנן מה נעני אבתריה.

ואע"פ שהמלאכה נראית כבלתי אפשרית, כבר נודע המשל על מלך עשיר עצום שאמר שמי שיגיע לקומה האלף של מגדל ענק יזכה להיות לו לחתן וירש את כל הונו. וניסו כמה גיבורים ולא הגיעו אלא לקומה חמש מאות, ולבסוף ניסה אחד להתאמץ יותר והמשיך לטפס עוד ועוד, עד שלבסוף... בקומה חמש מאות שלוש היתה לו מעלית ישירה שהביאתו תיכף לקומה האלף... ושאלוהו לאחמ"כ מדוע המשיך לטפס מעבר לקומה חמש מאות הלא ראה שאינו מסוגל להגיע לאלף וא"כ למה המשיך ומנין ידע על קיום המעלית, והשיב שלא ידע דבר, רק הבין שבודאי המלך אינו רוצה להשאיר את בתו עגונה ולכן היה ברור לו שאם יוציא את כל כוחו ואונו בודאי שייזכהו המלך בסוף לאיזו קפיצת דרך.

והנמשל ברור, שהקב"ה אינו רוצה שהתורה תשאר עגונה וע"כ בודאי שהוא יגלה רזי תורה למי שיתאמץ בעמלה, וכן ידוע מגדולים שהעמיקו בתורה ופתאם באיזה יום הרגישו בקיעה עצומה וסייעתא דשמיא מוכפלת שלא היו רגילים בה. ובכל דור ודור התורה נחשבת נשואה לבני הזמן, ויפתח בדורו כשמואל בדורו.

ושמעתי ממו"ר רה"י הגאון רבי ברוך ויסבקר שליט"א ושיזכה במהרה לבריאות איתנה, לפרש את מאמר הגמ' בסוף תענית במעלת ט"ו באב שבו היו בנות ישראל חולות בכרמים, ומכוערות היו אומרות: קחו מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרונן בזהובים, ופרש"י, שאחרי הנשואין תתנו לנו תכשיטין. וכוונתם שע"י ימצאו חן בעיני בעליהן אחרי חתונתן למרות שהן מכוערות וחסירות הייחוס. ופי' דזה משל למצבינו, דמה"ט מגלה לנו הי"ת בדורינו החלוש חידושי תורה, ונותן במתנה כוח העמקה אפילו ללומדים החלשים שלא משקיעים כ"כ בלימוד, דהקב"ה הוא החתן, וכדי שהוא כביכול יוכל להסתכל על הכלה - כנסת ישראל - למרות חושך תוארם, הוא מעטרינו בתכשיטי תורה ופנינים מרהיבים.

ורבי צדוק הכהן מלובלין גילה את הבחינה ההפוכה בזה, דאדרבה בשל היותנו כל כך שפלים ונמוכים בדעתנו, ע"כ מתגלה לנו התורה עוד יותר מהדורות הקודמים, דהתורה הולכת ממקום גבוה אל מקום נמוך, וככל שהדורות מרגישים נמוכים ושפלים יותר כך מתרצה התורה להתגלות אליהם יותר. ולוואי ונזכה שיתחדשו לנו חידו"ת נפלאים בכל חלקי תורה.

לצאת מהמשבצת!

1. יש אנשים רבים שמיואשים מעצמם, מרגישים שאינם יכולים לזוז מהמשבצת בה הם תקועים כמה שנים. לפעמים דרוש באמת להחליף כולל, לשנות סוג לימוד, או לקבוע עם חברותא שונה. אבל יתכן שמה

'זמן הדלקת נר חנוכה במוצאי שבת'

'שיטות רבות בזמן ההדלקה'

להדליק נר חנוכה: בגיליון הנוכחי מכואר בהרחבה שיש הרבה שיטות בנושא 'זמן הדלקת נר חנוכה במוצאי שבת', ומצינו מנהגים חלוקים וקוטביים בקרב קהילות שבטי ישראל, יש אומרים להדליק כמה שיותר מוקדם, שכן השיעור של 'עד שתכלה רגל מן השוק' שהוא חצי שעה מתחילת הזמן נאמר גם במוצאי שבת, ויש אומרים שבמוצאי שבת לא נאמר הזמן של עד חצי שעה, וכן נחלקו האם הדלקת נרות קודמת ואחריה 'הבדלה', או ש'הבדלה' קודמת לפני הדלקת הנרות, וכן האם מותר להדליק לפני 'מעריב' כדי להקדים כמה שאפשר, או שצריך להקדים את מעריב מדין 'תדיר קודם', האם עדיף להזדרז להוציא את השבת יותר מוקדם מכל שבוע, בכדי להקדים את 'הדלקת הנרות' כמה שיותר. החוששים לחומר לשיטת 'רבינו תם' כאשר מתאחרים בחנוכה עד זמן רבינו תם, נמצא שהחומר גורמת להם קולא, האם יקדימו להדליק או לא, ועוד.

מקוצר הגיליון לא שייך להקיף את הנושא המסועף, כאשר כמעט כל ספר בדיני חנוכה מאריך בפרטי הזמנים לפי השיטות השונות, ובכל זאת נזכיר בקוצר אמרים ממש לפחות חלק מהשיטות, כפי שידינו מגעת. והאריכו בכל זה **במשנ"ב מהדורת דרשו** (ביאורים ומוספים על סימן תרעב), **הג"ר שמחה רבינוביץ שליט"א** בספרו **פסקי תשובות** (סימן תרעב), **הג"ר יצחק דרזי שליט"א** בספרו **שבות יצחק** (חנוכה פרק ד), **הג"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א** בספרו **גם אני אודך** (חנוכה סימנים נו"א, ס"ד, צ"ט, ק', קא).

1. הפלא ופלא

בגיליון הקודם הצגנו את השאלה בפני הקוראים החשובים, מדוע בדורות האחרונים התעורר פולמוס גדול בנושא, כאשר בספרי פוסקי זמננו רבו השיטות, ואילו בגמ' ובספרי הראשונים והפוסקים הקדומים כמעט ולא מצינו שיטות בשאלה זו, כאשר המקור הראשון המפורסם שצריך להזדרז במוצאי שבת הוא לפני פחות מ-200 שנה שנת תקצ"ב, בשם **הג"ר א"א בספר מעשה רב** [ואמר דרשן אחד ב'דרך צחות', 'מענין שבדורות האחרונים כל שנה חל אחד מימי החנוכה במוצאי שבת, ומה היה בדורות הראשונים?']
במערכת הגיליון התקבלו הרבה

משיב כהלכה

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מוזכרת על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪

(ההגרלה על דעת רבני המפעל)

שאלה: מה גדר הדין של 'עבידנא יומא טבא לרבנן' בסיום מסכת, ומדוע?

בגמ' (שבת דף קיח:) ואמר אביי תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן.

מהו הגדר של 'עבידנא יומא טבא לרבנן', והאם הוא חיוב או רשות, ומה המעלה בעשיית 'יומא טבא'?

בתמונות: דמות דיוקנו של **הג"ר מאיר שפירא זצ"ל** מחולל הדף היומי, ותמונת מעמד **סיום הש"ס מחזור י"ב על ידי 'דרשו' יד אליהו י"א אב תשע"ב**.

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 245 על סך 100 ₪
האברך החשוב הרב שמואל אהרן יודלביץ שליט"א
ישיבת מיר ירושלים ביהמ"ד 'בית שלום'

מדור זה נתרם לעילוי נשמת
הגה"ח ר' אהרן בן הרה"ק רבי יעקב דוד
זצ"ל נלב"ע ביום המיחוס ב' סיון תשמ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

הגיליון השבוע הונצח לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שמחה בונים בן הרה"ח ר'
ישראל שמעון דוידוביץ ז"ל
נלב"ע כד חשון תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות והנצחות
חייגו עכשיו
02-5377085
שלוחה 8

להדליק נרות חנוכה לפני זמן רבינו תם, והתפלל ערבית 15 דקות אחרי השקיעה כדי להספיק להדליק תוך חצי שעה מהשקיעה. המנהג **בקהילת אדרת אליהו** (זילברמן) ברובע היהודי בירושלים, להתפלל ערבית במוצאי שבת חנוכה 18 דקות אחרי השקיעה, ומיד בסיום התפילה ממהרים ומזדרזים לביתם להדליק נרות חנוכה, לקיים את שיטת הרמב"ם שכתב 'וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר', נמצא שגם מעט לאחר חצי שעה עדיין הוא בתוך הזמן.

וסיפר הג"ר **משה שפירא זצ"ל** (כעדות בנו) שהמנהג במקום המפורסם 'חצר שטרויס' היה במוצאי שבת חנוכה לסיים את תפילת מעריב במהירות גדולה, בכדי להספיק ולהדליק תוך חצי שעה משקיעת החמה, והוסיף שזהו למרות שבכל ימות השנה התפללו שם מעריב במתינות גדולה, כיאה וכראוי לאנשי מעלה שהיו דרים שם.

הג"ר יחיאל מיכל טוקאצ'נסקי זצ"ל בספרו **בין השמשות** (פרק ה) כתב כי זמן תפילת מעריב הוא 20 דקות אחרי השקיעה, וזמן הדלקת נרות חנוכה 34 דקות אחרי השקיעה. וכן נהג רבה של ירושלים **הג"ר שמואל מסלנט זצ"ל** שהתפלל 20 דקות אחרי השקיעה, והדליק מיד אחרי שמו"ע בערך 34 דקות, והגר היה מוכן מערב שבת, והורה שאם לא הכין מערב שבת יכין רק לאחר מעריב. והג"ר **ישעיה ברדקי זצ"ל** התפלל בזמן 20-18 דקות, ומדליק -33 35 דקות.

ומתקין את מנהג הטעות שנשתרבו גם בין התלמידים חכמים, להדליק קודם חצי שעה, ובשביל הידור מצוה דרבנן מכניסים עצמם לספק חילול שבת, ולא עוד אלא שחוטפים את הקריאת שמע ואת התפילה, ואין ביטול הזכרת שם אחד בכוונה, שוה בכל הידור מצות נרות חנוכה.

ומסיים, החרד לדבר ה' יחד גם בלילה זה להדליק ערך 34 דקות אחרי השקיעה, ולכבוד נרות חנוכה יקדימו להתפלל 10-8 דקות קודם חצי השעה. וכלי שום חטיפה ובהלה ודאגה, ונרות חנוכה יהיו מוכנים מערב שבת באופן שידליק 34 דקות אחרי השקיעה, וזהו ההידור האמיתי ובכל דרכי דעהו "עכ"ל.

בלוח ארץ ישראל (טוקאצ'נסקי) כתב להתפלל 23 דקות אחרי השקיעה, ולהדליק נרות 35 דקות אחרי השקיעה, וכפי הנראה הולך לשיטתו, שזמן צאת הכוכבים הוא 22 דקות אחרי השקיעה, ומוסיפים דקה לתוספת שבת, ואז מתפללים. וכן נוהגים הרבה **קהילות בארץ ישראל** להקדים במוצאי שבת חנוכה, ולהתפלל בזמן המובא בלוח ארץ ישראל.

וכתב **הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל** (קובץ מבקשי תורה חנוכה חלק ג עמוד ע"ו) וז"ל: "ולפלא גדול על לוח אר"י שהקציב לנו רק 12 דקות לתפילת מעריב במוצאי שבת זה, כולל על הניסים ויעלה ויבוא אם חל בו ר"ח, אלא צריך להתפלל כדרכו תמיד, וכמובן ללא שהיות יתירות, אך גם ללא חטיפות ובהילות, וללכת לביתו להדליק" עכ"ל.

יש להדגיש כי אלו המזדרזים בתפילת מעריב, יש להם להורות לבני ביתם להקפיד שלא לעשות מלאכה, ולא להכין את הנרות עד זמן צאת השבת. ובפניני **חנוכה** (עמוד קנה) מובא בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** שהורה להכין את הנרות רק 40 דקות אחרי השקיעה. [בספר **שלמי תודה** (שם) דן האם מותר בזמן שבת לומר לבני ביתו להכין את הנרות, או שנאסר הדיבור בשבת מדין 'ודבר דבר', כמבואר ב**שו"ע** סימן שז סעיף ח, ומסקנת דבריו שעל ידי רמז ודאי מותר, ויתכן אף בדיבור מפורש מותר לצורך מצוה, כמבואר במשנ"ב שם ס"ק א].

4. האם להחמיר כשיטת רבינו תם
בקונטרס **דובר מישרים להג"ר חנוך זונדל גרוסברג זצ"ל** בשם חותנו הג"ר **נטע צבי ויס זצ"ל** מגיד מישרים בירושלים, שנהג הכל על פי המהרי"ל דיסקין זצ"ל, ובמוצאי

תשובות, התשובה הכי מסתברת, שבדורות הראשונים היה ברור להם זמן השקיעה וצאת הכוכבים, וכל קהילה ויישוב היה להם מנהג ברור מתי מותר לעשות מלאכה במוצאי"ש, ומיד בצאת השבת היו מתפללים מעריב ומספיקים להדליק תוך חצי שעה מצאת השבת, ולכן לא הרבו בפלפולים, שכן הוא בכלל מה שכתוב ב**שו"ע** שזמן ההדלקה חצי שעה מצאת הכוכבים לא מקדימין ולא מאחרין, ולא היה צריך לפרט דין מיוחד למוצאי שבת, אבל בדורות האחרונים התרכו המנהגים והשיטות בזמן צאת השבת, ומכאן שורש המבוכה בזמן ההדלקה במוצאי שבת, ועדיין צ"ב. ומכל מקום פוק חזי, שבסופו של דבר כמעט כל אדם מדליק במוצאי שבת חנוכה, כפי מה שראה את זמן ההדלקה אצל אביו, שראה אצל אביו וכי'.

2. להקדים כמה שאפשר

להדליק תוך חצי שעה: שורש השיטה להזדרז בהדלקת הנרות, יסודו בדברי **הרמב"ם** (הלכות חנוכה פרק ד הלכה ה) וב**שו"ע** (סימן תרעב סעיף ב) אין מדליקין נרות חנוכה לפני השקיעה, אלא זמנה בשקיעה, לא מאחרין ולא מקדימין, ואם לא הדליק בזמן השקיעה, יכול להדליק עד שתכלה רגל מהשוק, שהוא חצי שעה או יותר, ואם עבר הזמן הזה ולא הדליק, לא ידליק. טעם הדבר ביאר השו"ע, שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא'.

נחלקו הפוסקים מתי הזמן המדויק של ההדלקה, האם הוא בשקיעת החמה, ואם כן סוף הזמן שהוא חצי שעה אחר כך, הוא חצי שעה מתחילת השקיעה, או זמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, ואם כן סוף הזמן הוא חצי שעה אחר צאת הכוכבים.

לדעת **השו"ע** כפי שמבואר במשנ"ב (סימן תרעב ס"ק א) חצי שעה מהשקיעה הכוונה חצי שעה מצאת הכוכבים שהוא סוף השקיעה, ואילו לדעת **הרמב"ם** הכוונה חצי שעה מתחילת השקיעה, ולשיטת הרמב"ם מפורש **בביאור הלכה** (ד"ה לא מאחרים) שזמן הדלקת נרות חנוכה הוא רק עד חצי שעה מהשקיעה או מעט יותר, ואם עבר הזמן הזה לא יצא ידי חובת הדלקת נר חנוכה.

זה שורש ההלכה שהובאה **במעשה רב** (אות רלז) בשם **הגר"א**, להזדרז מאד להתפלל מעריב במוצאי שבת חנוכה במוקדם האפשרי, כדי שלא יעבור זמן הדלקת הנרות ויפסיד את הברכה. ומסתבר שהגר"א לשיטתו (מעשה רב אות רלו) 'חצי שעה אחר זמן כלות רגל מן השוק, מדליק בלי ברכה'. ומובא **בתוספת מעשה רב** (שם) פעם אחת איחר **רבי זלמן מוולאז'ין** תפלת מעריב במוצאי שבת, והורה לו הגר"א שקודם ידליק נר חנוכה ורק אחר כך יתפלל. ואין אומרים 'ויתן לך' לפני הבדלה כדי שיוכלו להדליק נר חנוכה בזמן.

והזהיר **הביאור הלכה** (סימן רצד ד"ה ג' כוכבים קטנים) וראיתי אנשים המהדרים בחנוכה לנהוג כשיטת **הגר"א** להדליק נרות חנוכה בהקדם האפשרי אחר זמן השקיעה, וגם במוצאי שבת מזדרזים להדליק מוקדם לפני שחשך היום לגמרי, וסומכים על שיטת **הגר"א** שבין השמשות אינו ארוך כל כך כידוע, אך הם טועים בכך, כיון שודאי צריך להמתין עד שיצאו שלש כוכבים קטנים, כמו שנופסק ב**שו"ע** שאין אנו בקיאים איך נראים כוכבים בינוניים ולכן צריך לחכות לכוכבים קטנים, שהוא סימן מובהק שכבר לילה כמבואר **בגמ'** (ברכות דף ב שבת דף לה מגילה דף כ), ולפני כן הוא ספק לילה.

3. הנוהגים להקדים

מנהג **הג"ר דוד בהר"ו זצ"ל** (מובא בספר ארח דוד אות רפא-ב) שאמנם בכל שבתות השנה היה נזהר לא לעשות מלאכה עד הזמן של מוצאי שבת כדעת רבינו תם שהוא 72 דקות אחרי השקיעה, אך במוצאי שבת חנוכה הקדים מאוד

(שמינית' שהוא שעה וחצי זמניות אחרי השקיעה), ואחר זמן הזעקסטיל ('שישית' כשעתיים זמניות אחרי השקיעה) מיד היה הולך להדליק את הנרות חנוכה, שבזמן זה נהג לעשות מלאכה מידי מוצאי שבת.

ואמר על כך, 'במוצאי שבת זמן הדלקת הנרות הוא בשעה שאצל האדם יוצאת השבת, ואם כן אצל אותם האנשים שאצלם יוצאת השבת בזמן הרגיל, אזי זמן הדלקת הנרות הוא באותו הזמן, ואצל אותם שאצלם יוצאת השבת בזמן רבינו תם, אזי אצלם הזמן הוא אז, ואצל מי שאצלו יוצאת השבת באחטיל או בזקסטיל, אזי זמן הדלקת נרות חנוכה הוא אז'. ופעם אחרת אמר שבמוצאי שבת מאחר שבין כך אי אפשר להדליק בזמן הרגיל עם תחילת השקיעה, כבר אין קפידא למהר בהדלקה.

וביאר בתשובות והנהגות (חלק ב סימן שמב עמוד רפט) **שהגר"ח זצ"ל** אביו של הגרי"ז, הקפיד להדליק בתוך החצי שעה של יציאת שבת של ר"ת, ואילו הגרי"ז עצמו סמך על כך שבימינו עדיין לא כלתה רגל מן השוק בזמן זה.

בנוסח אחר אומרים בשם הגרי"ז שבמוצאי שבת לא נתקן זמן, ואפשר להוסיף בגדר הדברים, שהרי במוצאי שבת לא שייך להדליק בשקיעה עצמה, וקשה מאוד להספיק חצי שעה מהשקיעה, ולכל היותר אפשר להספיק חצי שעה מצאת הכוכבים, ואם כן מסתבר שהתקנה של זמן ההדלקה לא נאמרה במקום שאי אפשר.

ועוד שהרי מבואר בריטב"א החדשים (שבת דף כא:) שהזמן של עד שתכלה רגלא דתרמודאי תלוי בכל מקום כפי שהוא, וכיום הזמן של 'עד שתכלה רגל מן השוק' הוא יותר מאוחר, ואם כן אין סיבה למהר. אמנם בחוט שני (חנוכה עמוד שטז) הביא את דברי הריטב"א, והסיק 'ואנו אין לנו אלא ספר חידושי הריטב"א אשר מסוד ומקובל לנו מדור דור'.

וכתב בספר פניני חנוכה (עמוד קנה) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכיון שבמוצ"ש בדרך כלל כולם מדליקים מאוחר, לכן אין להפסיד בשביל זה תפילה בציבור, אם יש עדיין עוברים ושבבים אחר כך. שהרי על כרחך צריך לומר שבמוצ"ש קבעו חז"ל זמן הדלקה שונה מבימות החול והוא מאוחר יותר, שהרי בודאי לשיטה שההדלקה היא בתחילת השקיעה לא יתכן במוצ"ש להדליק באותה שעה, ומוכרח להיות שמלכתחילה קבעו חז"ל שהזמן במוצ"ש הוא מאוחר יותר. אמנם לכתחילה גם במוצ"ש יש להדליק בתוך שעה לשקיעה, כי הדבר הזה אינו ודאי שבמוצ"ש הזמן מאוחר יותר.

5. מנהג חסידים ואנשי מעשה

לפי מנהג הרבה מקהילות החסידים שמדליקים בפנים, וסומכים על שיטות הראשונים שהדין להדליק נרות חנוכה בתוך הבית מחמת הסכנה לא בטלה למרות שהסכנה חלפה, ופרסום הנס מתקיים אצל בני הבית, נמצא שאין ענין למהר ולהדליק מיד בחצי שעה מהשקיעה, ומטעם זה גם בשאר ימות החנוכה אין מקפידים להדליק מיד בחצי שעה מהשקיעה כידוע. ויש כמה מקהילות החסידים שנקטו כשיטת רבינו תם מעיקר הדין, אם כן חצי שעה שאחר סוף השקיעה הוא חצי שעה מזמן רבינו תם.

ומנהג כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א להדליק במוצאי שבת מיד בזמן לפני תפילת מעריב, והרוצים להיכנס אל הקודש פנימה במוצאי שבת חנוכה, הגבאי מוודא שכבר הדליקו נרות חנוכה ורק אז יכולים להיכנס להתברך. [ואין להקשות שצריך להתפלל מעריב קודם מדין 'תדיר קודם', שהרי אם יש חשש שיעבור עיקר זמן ההדלקה לא שייך לומר 'תדיר קודם' ולהפסיד את עיקר הדין, כיון שתדיר קודם הוא דין קדימה כאשר יש אפשרות לקיים את שניהם בשוה, אבל אם יש חשש שיפסיד את זמן המצוה, שפיר צריך להקדים את ההדלקה, ואין חשש שמא ישכח להתפלל ערבית, כאשר מתפלל במנין קבוע בזמן מסוים].

שבת חנוכה לא הקפיד על זמן רבינו תם, וכן מעיד על הג"ר **דוד בהר"ן זצ"ל** שכל השנה היה מקפיד על זמן רבינו תם במוצאי שבת, אבל במוצאי שבת חנוכה לא היה מקפיד על פי הוראת הג"ר **שמואל סלנט זצ"ל**.

בספר הליכות שלמה (פרק טז סעיף טו הערה 69) מובא, על אף שבכל מוצאי שבת החמיר הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** שלא להבדיל ולא לעשות מלאכה עד זמן צאת השבת לרבינו תם, במוצאי שבת חנוכה דקדק להדליק הנרות קודם זמן רבינו תם, הואיל ומעיקר הדין לא נהגין כר"ת, וכן הורה לשואלים. ומובא שם בדבר הלכה (אות לא) שסבר שעיקר מנהגנו בארץ ישראל הוקבע כדעת הגאונים, וגם אלו הנהוגים להחמיר לפחות בדאורייתא כרבינו תם, לא קיבלו עליהם דבר זה אלא בתורת חומרא, אבל לא חששו לכך מעיקר הדין, ובנרות חנוכה שיש לחוש שיעבור עיקר זמן המצוה, לא נהגו כלל להחמיר כזמן רבינו תם. ובדרך כלל השתדל במוצ"ש להדליק קעבור 40-35 דקות משקיעת החמה, ולכל הפחות לא יאוחר מ-50 דקות, והיה רגיל לספר עד כמה הזדרזו גדולי ירושלים להדליק נר חנוכה מיד במוצאי שבת. ופעם התבטא במוצאי שבת חנוכה "אין ביכלתי" להחמיר ולהמתין לזמן רבינו תם.

בשבות יצחק (הלכות חנוכה עמוד עה) מובא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכיון שכאן בארץ ישראל נראה שזמן צאת הכוכבים הוא כשלושים דקות אחרי השקיעה, אם כן סוף זמן ההדלקה הוא כשעה לאחר השקיעה, לכן אף שראוי לאחר ביציאת השבת, מכל מקום נר חנוכה ידליק כחמישים וחמש דקות לאחר שקיעת החמה, וגם הנהוגים לאחר ביציאת השבת כר"ת, אם נהגו כן רק כמנהג טוב לחומרא ולא משום חשש לדינא, בחנוכה ראוי שידליקו בזמן זה. והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ עיון הפרשה גליון קסב) שגם הרגיל כל מוצאי שבת להתפלל 45 דקות אחר השקיעה, יכול להקדים ואין לו לחוש משום נדר. ומאידך מי שאין לו מנין מוקדם יסמוך על השיטות שאפשר להדליק מאוחר יותר, אמנם עדיף שידליק בזמן, דהיינו 50 דקות, ואח"כ יתפלל.

לדעת הג"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן סב) במוצאי שבת אסור להדליק נר חנוכה קודם חמישים דקות מהשקיעה, ולאילו שממתנים בכל מוצאי שבת עד אחר 72 דקות כדעת ר"ת כפי שראוי לבני תורה אין להם למהר בשביל נר חנוכה, אפילו אם בכל דבר נהגין כהגר"א, אין ליחידים לנהוג לקולא כשיטת הגר"א נגד שאר הפוסקים, כיון שאינם תלמידיו שהורה להם, ואף תלמידי הגר"א יכולים לסמוך על הגר"א לקולא רק לעצמם, אבל אין להם רשות להורות לאחרים לנהוג כהגר"א לקולא. וכעין זה הורה הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני הלכות חנוכה עמוד שיח) שהנהוגים בכל מוצאי שבת כשיטת רבינו תם, לא ישנו ממנהגם במוצאי שבת חנוכה.

החזון איש זצ"ל (ארחות רבינו חלק ג ימי חנוכה אות טו) היה מצביע במוצאי שבת חנוכה על מקום מסוים בשמים שיראו אם יש שם כוכבים, כי הוא היה קצר ראייה לכן ביקש מאחרים שיסתכלו, וכשראו כוכבים באותו מקום, ביקש שיראו ג' כוכבים קטנים ורצופים, וזה היה קצת יותר מוקדם מהזמן שהתפללו בכל מוצאי שבת (45 דקות), והתפללו מיד כשראו את הכוכבים. ובעל הקהלות יעקב התפלל במוצאי שבת חנוכה 42 דקות. ובבית כנסת לדרמון מתפללים במוצאי שבת חנוכה 40 דקות אחר השקיעה, ובכל מוצאי שבת מתפללים לאחר 45 דקות.

מנהג הגרי"ז **מבריסק זצ"ל** (עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ב עמוד ק) בכל ימי החנוכה היה מקפיד להדליק מיד בשקיעה, וכיון את השעון לפני חנוכה כדי שידע את הזמן המדויק של השקיעה, אבל במוצאי שבת חנוכה היה מתפלל כדרכו תפילת מעריב מיד כאשר הגיע זמן האחטיל

עדכוני הלכה

6. הבדלה קודם או הדלקה קודם

כתב השו"ע (סימן תרפא סעיף ב) מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. והוסיף הרמ"א וכל שכן בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת. וכתב המשנ"ב (ס"ק ג) עיין בביאור הלכה שיש כמה דעות בראשונים בזה, ולכן בבית הכנסת אין לשנות מהמנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל, ואילו בבית 'דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד'. וכתב הפמ"ג (סימן תרפא א"א ס"ק א מקו"ח), שגם הנוהג להדליק נרות חנוכה לפני הבדלה, אם שכח לומר 'אתה חוננתנו' במעריב, צריך להבדיל קודם על הכוס ואחר כך להדליק נר חנוכה. ומנהג הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל (ספר הנהגות ופסקים עמוד 100, תורת חיים חלק ב הלכות והנהגות חנוכה אות ו) שביקש שיכינו לו את נרות החנוכה על פתח הבית, וכשבא לביתו היה פוגע בהם תחילה והדליקם קודם הבדלה, משום הכלל 'אין מעבירין על המצוות'. ובאורח דוד (שם) הובא שכן נהג גם הגר"ד בהר"ן זצ"ל.

והגר"ר שמואל אהרן יודלביץ זצ"ל בשנותיו הראשונות היה נוהג להדליק את הנרות לפני ההבדלה, אמנם מיום שהגיע למסקנה שמעיקר הדין צריך לשמור זמן ר"ת, התחיל לנהוג להדליק אחר הבדלה, שבלאו הכי יש להמתין עד זמן ר"ת (בנתיבות ההלכה חלק ג עמוד 178).

קפץ מהחלון...

בספר שלמי תודה (חנוכה עמוד רסו) מסופר שהגר"ר שמואל מסלנט זצ"ל היה ממנהר מאד במוצאי שבת לביתו להדלקת נר חנוכה, ופעם אחת כשהיה במקומו בכותל המזרח, ולצידו היו בני אדם שהאריכו בתפלה, ולא היה יכול לעבור כנגדם ולצאת לביתו, והיה שם על ידו במזרח חלון פתוח, וקפץ דרך החלון לחוץ ורץ לביתו להדלקת הנרות.

בספר ארח דוד (עמוד קמו) הביא ג' גירסאות במעשה, יש אומרים שהיה זה הגר"ר דוד בהר"ן זצ"ל, ויש אומרים שהיה זה הגר"ר שמואל סלנט זצ"ל, ויש אומרים שהיה זה הגר"ר זונדל קרויזר זצ"ל (המכונה הגר"ר זונדל פרוש זצ"ל, אבי הגר"ר מרדכי יהושע קרויזר זצ"ל).

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. זמן ההדלקה במוצאי שבת: יש הרבה שיטות ומנהגים חלוקים בקרב שבטי ישראל בזמן הדלקת נר חנוכה במוצאי שבת חנוכה, ומנהג הגר"א היה להזדרז בזמן ההדלקה במוצאי שבת, ואילו במקהלות החסידים שמדליקים בתוך הבית אין ממהרים במוצאי שבת, ומנהג גור להדליק לפני מעריב מיד בזמן צאת השבת. הגרי"ז מבריסק היה מתפלל ב'אחטיל' (שמינית), והדליק ב'זעקסטיל' (שישית), ונימק שהזמן הוא בצאת השבת של כל אדם. בנוסח אחר אומרים בשמו, שבמוצאי שבת אין זמן.
- ב. פחות מחצי שעה: יש מנהג של טעות להדליק תוך חצי שעה, כדי לקיים את שיטת הגר"א שכל ימות החנוכה זמן ההדלקה הוא תוך חצי שעה מהשקיעה, וכתב הביאור הלכה שהוא מנהג טעות, שאסור להדליק לפני שרואים ג' כוכבים קטנים. והוסיף הגר"ר יחיאל מיכל טוקאצ'ינסקי זצ"ל שבשביל הידור מצווה של נרות חנוכה נכנסים לספק חילול שבת.
- ג. מיד בזמן: מנהג ירושלים להדליק מיד בזמן צאת השבת, זמן תפילת מעריב בין 23-18 דקות אחרי השקיעה, וזמן ההדלקה הוא בזמן שנראים כוכבים קטנים בין 35-33 דקות אחרי השקיעה.
- ד. 50 דקות: הגר"ר שלמה זלמן אוירבאך הקפיד להדליק מיד בזמן 40-35, ולא יאחר מ-50 דקות, הגרי"ש אלישיב הדליק כ-55 דקות אחרי השקיעה, הקה"י התפלל על פי החזו"א ב-42 דקות, ואחרי מעריב הדליק את הנרות. ובלדרמן מתפללים ב-40 דקות.
- ה. רבינו תם: הגר"ר דוד בהר"ן על פי הגר"ר שמואל סלנט, החמיר כל השנה כרבינו תם, אולם במוצאי שבת חנוכה לא החמיר והדליק מיד בזמן. מאידך לדעת הגר"ר משה פיינשטיין יש לבן תורה להחמיר כרבינו תם, וגם במוצאי שבת חנוכה יחמיר כרבינו תם. ולנוהגים כרבינו תם מעיקר הדין, ודאי שגם בחנוכה ינהגו כרבינו תם.
- ו. הבדלה או הדלקה: בבית כנסת מדליקין ואחר כך מבדילים, ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד.

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

- גליון שבועי
- שיעורים וימי עיון
- מוקד למענה הלכתי
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו הילכתא
- חוברות הדרכה

נושא הגליון הבא:

'סיום הש"ס - עבידנא יומא טבא לרבנן'

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ש, וכדומה.
ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.
אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס'
'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשוט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

לקבלת הגליון במייל
5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות,
עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

'עבידנא יומא טבא לרבנן'

יום טוב בסיום מסכת!

סיום הש"ס: בתאריך ז' טבת תש"פ לומדי 'הדף היומי' מסיימים את הש"ס במחזור ה"ג, ומשום כך בימים אלו חוגגים את שמחת סיום הש"ס בקרב רבבות אלפי ישראל בכל קצווי תבל, כמנהג ישראל שמרבים בשמחה בכל סיום מסכת ובפרט בסיום הש"ס, בסעודות גדולות ובשירות ותשבחות. ו'יומא קגרים', לברר מה הגדר של דברי אב"י 'עבידנא יומא טבא לרבנן', והאם הוא חיוב או רשות, ומה המעלה בעשיית 'יומא טבא'?

1. מקורות לשמחה בסיום מצוה

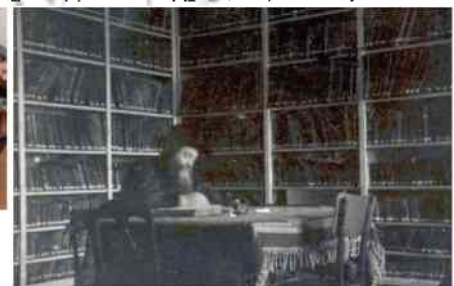
סעודת מצוה לגמרה של תורה: יסוד הדבר מפורש בגמ' (שבת דף קיח): "אמר אב"י תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה, עבידנא יומא טבא לרבנן". רש"י (שם) כתב שאב"י היה ראש ישיבה, וביאר **ב"מ של שלמה** (בבא קמא פרק ז סימן מו) שרש"י בא להסביר, מדוע דוקא אב"י היה מהדר לעשות יומא טבא, ולא אנשים אחרים שהיו בדרו, ולכן פירש שאב"י היה ראש ישיבה, והוא קודם לאחרים למצוה.

מקור נוסף לשמחה בגמר מצוה, למדנו **במשנה** (תענית דף כו): אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים. ומבואר בגמ' (תענית דף לא. בבא בתרא דף קכא): שאחד הטעמים לשמחה בט"ו באב, משום שבאותו היום פסקו מלכרות עצים למערכה, וביאר **הרשב"ם** (בבא בתרא קכא: ד"ה מניסן) שהיו שמחים ביום שפסקו, כי השלימו מצוה גדולה. וכתב **הנמוקי יוסף** (בבא בתרא דף נג: מדפי הר"ף) שהמנהג לשמוח בענין מצוה, ובהשלמת המצוה עושים שמחה ומשתה ויום טוב.

מקור נוסף לשמחה בגמר מצוה, כתוב **בפסוק** (מלכים א פרק ג פסוק טו) **ניקץ שלמה והנה חלום, ויבוא ירושלים ויעמד**

דמות דיוקנו של הג"ר מאיר שפירא זצ"ל מחולל הדף היומי

משיב כהלכה

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מוכרת על השאלה נכנס להגרלה!

הפרס השבוע: 100 ₪

(ההגרלה על דעת רבני המפעל)

שאלה: האם בשמים, יזכירו ללומדי הש"ס במסגרת 'דף היומי', את כל מה שלמדו ושכחו?

על **הפסוק** (משלי פרק י פסוק ג) לא ירעיב ד' נפש צדיק, כתוב **במדרש** (משלי פרשה י), תלמיד חכם כל זמן שמתעסק בחיים מתוך דברי תורה אם נתעלם ממנו דבר אחד, או פרק אחד מתלמודו, בשעת פטירתו מן העולם אינו נפטרו מן עולמו עד שמלאכי השרת באין וסודרין אותו לפניו, בשביל שלא יהא לו כשת פנים לעתיד לבא לפני הקדוש ברוך הוא.

מאידך כתוב **בתנא דבי אליהו** (אליהו רבה פרשה א), מיכן אמרו כשיקרא אדם יהא תופס בידו, כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה בשעה שאובמרים לו, עמוד וערך מקרא שקריתה, עמוד וערך משגה ששניתה.

איך מיישבים את הסתירה בין שני המאמרים? והאם הזכרת הלימוד הוא דוקא ביגע שלא ישכת, או בכל לימוד? והאם מזכירים גם לאדם שקרא ולא הכין?

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 246 על סך 100 ₪ האברך החשוב הרב אברהם ישעיהו כהן שליט"א כולל 'ארחות תורה' בני ברק

מדור זה נתנם השבוע לרפואת הרך הנולד בן דבורה בת אסתר בלומא בתוך שאר חולי ישראל

הגיליון השבוע הונצח לזכות התורם ומשפחתו שליט"א ולעילוי נשמת ר' ברוך ב"ר יעקב ת.נ.צ.ב.ה.

**לתרומות והנצחות
חיגו עכשיו
02-5377085
שלוחה 8**

עביד יומא טבא לרבנן. מחמת רוב חיבת המצוה. ומשמע נמי מהא דאביי, דאפילו יחיד שסיים, מחוייבים אחרים לסיים עמו, כהאי עובדא דאביי.

אמנם בספר מאור ישראל (תענית שם) נחלק וסובר שבט"ו באב היתה שמחה, משום שכריתת העצים למערכה היתה כרוכה בביטול תלמוד תורה, ועכשיו שבו לעסוק בתורה, כמבואר בפירוש רבינו גרשום (בבא בתרא דף קכא:), וזהו הביאור בהמשך דברי הגמ' שם 'מכאן ואילך מאן דמוסיף ללמוד תורה יוסיף חיים', כי עכשיו כבר יכולים לתת כל מעיינם בתורה, ואין להם טרדה של כריתת העצים.

3. שמחה כמה ימים...

המשך השמחה: כתב בספר חוות יאיר (סימן ע) הובא בפתחי תשובה (יו"ד סימן רמו ס"ק ח) שסעודת סיום הוא סעודת מצוה, וגם היום שאחרי הסיום נקרא סעודת מצוה, ואולי גם יום שאחר אחריו נקרא סיום, כפי שעשה שלמה המלך חנוכת הבית שבעה ימים, וכמבואר גם בגמ' (מועד קטן דף ט ט.), ומוכח שיש לכל השבוע שייכות לסיום.

ובספר דרך שיחה (עמוד רמא) הובא עדות הג"ר ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א, שהחזון איש הוכיח משלמה המלך שעשה סעודה שבעה ימים על בית המקדש, שבכור בערב פסח שעשה סיום ואכל, לא צריך בסעודה הבאה לעשות עוד סיום, כי הכל נחשב סעודה של הסיום. והדגיש הגרי"ג, שלא היה זה 'משא ומתן בהלכה' כי אם בדרך 'שיחת חולין של תלמידי חכמים'. והשיב על כך הגר"ח קנייבסקי שליט"א (שם) שגם משיחת חולין של החזו"א נוכל ללמוד הלכה!

ובחוט שני (פסח סימן תע סעיף ב עמוד נג) בשם החזו"א לגבי תענית בכורים מוקדם, שצירף את סברת החוות יאיר, להתיר לבכור שסיים ביום חמישי, לאכול ביום שישי.

ובשו"ת מהר"ם בריסק (חלק א' סימן קלג) העיר על הראיה של החוות יאיר מהמדרש, היכן מצינו שבעת ימים, ואם יש ראייה לשבעת ימים מדוע כתב החוות יאיר רק למחרת ויום לאחריו ולא יותר, והסיק ש'לא זכה להבין דבריו הקדושים', ובסוגרים רצה לומר שיש טעות סופר בחוות יאיר, עיין שם.

בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח סימן מה) האריך להוכיח מכמה פוסקים, שרק ביום הסיום נקרא סעודת מצוה ומתיר תענית בכורות, אבל ביום שלאחריו לא מתיר, וביאר בסברת שאר הפוסקים שלא הוכיחו מחנוכת הבית כפי שהוכיח החוות יאיר, כי הם סברו שאין ראייה מחינוך הבית שכל יום היה סעודת מצוה גדולה בפני עצמה, כי הרי כל שבעת הימים הקריבו קרבנות לכבוד חינוך הבית.

4. מעלת השמחה בסיום

טעם לעשיית סעודה: כתב האבודרהם (מילה וברכותיה) בשם ר' משה כהן שהטעם לעשיית סעודה בסיום מסכת, הוא משום שהקב"ה רוצה שכל כוחות הנפש יימשכו אחרי השכל, וזאת על ידי עשיית המצוות ודרישת החכמה, שבכך יש להם חלק בשמחה המגיעה לשכל הרוחני, כשהאדם עושה מצוה או כשמוגיע לחכמה, וזה על ידי שעושה סעודה עם אכילה ושתייה.

וכעין זה מצינו בגמ' (פסחים דף סח:): אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, ופירש רש"י שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל

לפני ארון ברית ד' ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל עבדיו, שהקב"ה נגלה לשלמה בחלום ונתן לו לב חכם ונבון אשר לא היה ולא יהיו כמוהו, וגם עושר וכבוד, וכתוב על הפסוק הזה במדרש רבה (שיר השירים פרשה א אות ט קהלת פרשה א), "אמר רבי יצחק (אלעזר) מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה".

2. להלכה

באור זרוע (חלק ב הלכות סוכה סימן שכ) מבאר שרבי יצחק למד מכאן, שהרי שלמה המלך כאשר הגיע לגמר השלימות לפי חלקו בחכמת התורה, עשה סעודה ושמחה, כך הגומר תורה שכולה חכמה, צריך לעשות סעודה ומשתה, וזה מקור המנהג שבמלכותנו שושני"א, חתני תורה עושים סעודה גדולה ומזמנים את הקהל. וכתב בספר האשכול (סוכה דף קעג:): אחר דברי המדרש, לכך עושין סעודות גדולות ותענוגים גדולים ביום שמחת תורה לכבוד סיום התורה. וכן כתב הבית יוסף (סוף סימן תרסט), שלכן בשמחת תורה חתן התורה וחתן בראשית עושים שמחה גדולה, כמבואר במדרש רבה שיר השירים, שעושים סעודה לגמרה של תורה.

דין זה מופיע להלכה כמה פעמים, ברמ"א בהלכות תלמוד תורה (יורה דעה סימן רמו סעיף כו, ומקורו בנמוקי יוסף ומימרא דאביי), לגבי המסיים מסכת, מצוה לשמוח ולעשות סעודה, ונקראת סעודת מצוה. וציין הגר"א (ס"ק עו) למקורו ברשב"ם בבא בתרא.

וכן בהלכות תשעת הימים כותב הרמ"א (סימן תקנא סעיף י), בסעודת מצוה כגון סעודת סיום, אוכלים בשר ושותין יין כל השייכים לסעודה. וכן מצינו במשנ"ב (סימן תע ס"ק י) לגבי תענית בכורים, שבכמה מקומות נהגו הבכורים להקל ולאכול בערב פסח, בסעודת מצוה, וכן בסעודת סיום, אף שהבכורים לא למדו את המסכת מצטרפים לסעודה, והמנהג שהבכורים שומעים את הסיום ומצטרפים לסיום ואח"כ עושים סעודה.

וכן פוסק הרמ"א בסדר יום שמחת תורה (אורח חיים סימן תרסט סעיף א) וקורין יום טוב האחרון שמחת תורה, לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה, ובמשנה ברורה (ס"ק ו') ציין למקורו במדרש שיר השירים, בנוסף, דין השמחה בסיום, מוזכר ברמ"א בסדר יום שמחת תורה (אורח חיים סימן תרסט סעיף א) וקורין יום טוב האחרון 'שמחת תורה', לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה, ובמשנה ברורה (ס"ק ו') ציין למקורו במדרש שיר השירים.

וכתב הש"ך (יורה דעה סימן רמו ס"ק כז) בשם תשובת מהר"ם מינץ, שייכול לשייר מעט מסוף המוסכתא לשעת הכושר בזמן שראוי לתקן בו סעודה. ולכן נוהגים הבעלי בתים להגיע לשייבה בתחילת הזמן, והרב היה מזמין את הקהל לסיום מסכת, והוא סעודת מצוה, ואפילו אבל תוך י"ב חודש על אביו ואמו יכול לסעוד בסעודת הסיום.

והביא הש"ך את דברי היס של שלמה (בבא קמא פרק ז סימן מו) שהוכיח ממעשה דאביי דאפילו מי שלא סיים המוסכתא, מצוה רבה שישמוח עם המסיים, שהרי אביי, למרות שלא סיים, עשה יומא טבא לרבנן, ומשמע שהיה מזמין אף אחרים עמו. דהא לא אמר עבידנא ליה יומא טבא, אלא לרבנן קאמר. ואף שאביי היה חולה ומצמצם ביותר, כמבואר בגמ' (שבת דף לג.) אביי חש בהדרנוקא. אמר רבא, ידענא ביה בנחמיני דמכפין נפשיה. אפילו הכי

שנתנה תורה בו.

פרסום הסיום: בספר **ים של שלמה** (בבא קמא סוף פרק ז) הוכיח ממה שאב"י עשה 'יומא טבא לרבנן', ש'נהגו כל ישראל לסיים מסכת וליתן שבח והודיה למקום, ולפרסם אותה שמחה שזכו לכך, ועושים סעודה בעת שמסיימים'. משמע מלשונו שהיו מפרסמים זאת לרבים, ולא חששו ליוהרא.

וכן הוכיח הג"ר **משה שטרן** (שו"ת באר משה חלק ג סימן קעח). שהמסיים מסכת, יעשה את הסיום ברבים ואין בכך חשש איסור גאווה, שהרי כתב הש"ך (סימן רמו ס"ק כז), שחייבים לשמוח עמו על הסיום, ובדבר שבחובה אין גאווה.

הצנע לכת: מאידך העיד האדמו"ר מקלויזינבורג זצ"ל (אוצרות דברי יציב שבת דף קיט) שאדמו"רי צאנז והרבה מצדיקי הדורות שזכה להכירם, שלא היו עושים סעודת סיום. ודייק כן מלשון הגמ' בשבת, שרק אב"י היה עושה יומא טבא לרבנן כשהצורבא מרבנן השלים את המסכת, אבל הצורבא בעצמו לא היה עושה יומא טבא, אלא להיפך, הצניע לכתו עם אלקיו, ועשה שחבון הנפש. האם באמת למד את המסכת כמו שצריך, והאם זוכר אותה, ותכף חזר והתחיל ללמוד אותה שוב, בתקוה שהפעם יזכה ללמודה כראוי, ורק אב"י שהבחין בו שסיים מסכת עשה יומא טבא לרבנן.

5. מצוה או חיוב

מצוה לעשות סיום: בלשון הנמוקי יוסף הנ"ל משמע שהוא מנהג לעשות סעודה בגמר המצוה. ולדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (אורייתא גליון כ עמוד קצה) והג"ר ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני שבת חלק א עמוד סז) יש 'מצוה' לעשות סעודת סיום משום כבוד התורה אבל אין בכך 'חיוב', והוסיף בחוט שני שאם עושה בהשתתפות עשרה מישראל, יש בכך גם מעלה של 'ברוב עם'. וכן בט"ז (יו"ד סימן רמו ס"ק כז) לא מזכיר שזהו חיוב, וגם בלשון הרמ"א כתוב 'מצוה'.

חיוב: וכתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק טז סימן טו) שברמ"א (יו"ד סימן רמו סעיף כו) ובט"ז (ס"ק ט) הוזכר 'מצוה' לעשות סיום ולא הוזכר חיוב לעשות סיום, אמנם דייק מלשון הש"ך (ס"ק כז) שהביא את לשון המהרש"ל 'ואפילו יחיד שסיים, מחויבים אחרים לסיים עמו', משמע מדבריו שהסיום הוא חיוב ולא רשות.

הג"ר יעקב ליפשיץ זצ"ל (המזכיר של רבי יצחק אלחנן, בספרו מחזיקי הדת חלק א עמוד מח) כתב שמקובל מפי אנשי אמת, שקיבלו מפיו של הגאון רבי חיים מוולאז'ין זצ"ל, 'כל חברה שאיננה עושה סעודה, אין לה קיום'.

סעודת פת: בספר **שכר שכיר** (חלק ב סימן ריג, נכתבה בתחילת השואה ר"ח תמוז שנת ת"ש והמחבר עצמו נהרג בשואה) דייק מלשון הגמ' 'יומא טבא', שצריך לעשות כמו ביום טוב ברוב עם ולא לצמצם ויביא בשר ויין ככל סעודת מצוה, ולדעת הרה"ק **מלוברין זיע"א** גם דגים לא יחסר מסעודת מצוה, ובספר **בארות המים** (יו"ד סימן ח) ביאר ש'יומא טבא' הכוונה לסעודה, והוכיח מהגמ' (ברכות דף מו.) שרבי אבהו התחייב שאם רבי זירא יתרפא יעשה 'יומא טבא לרבנן', ועשה סעודה לכולהו רבנן, והיה זה סעודה עם פת.

מזונות: אמנם מובא **בארחות רבינו** (חלק ב עמוד ריד) על הגר"י קנייבסקי זצ"ל כשסיים מסכת היה שותה קצת יין פחות מרביעית ולא אכל מזונות, ובסיום שעשה בערב

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: האם מותר למורה לתת את המבחנים לתלמידות שלה, שכל אחת תבדוק את המבחן של חברתה, בכדי לחסוך למורה את הטירחה שבבדיקת המבחנים?

תשובה: לכאורה אסור לעשות כך, יש בזה הלבנת פנים ולשון הרע (כמבואר בחפץ חיים כלל א' שאיסור לשה"ר הוא גם היכן שאינו מספר בפיו, אלא מראה כתביו של פלוני שניכר מהם גנותו), ואינו דומה למה שהמורה עצמה בודקת את המבחנים, שהרי המבחנים נעשו על דעת כן וכך היא הדרך, אבל אין למסור את המבחנים לתלמידות, ועל המורה לטרוח ולבדוק את המבחנים בעצמה. ולא מועיל שתודיע לתלמידות לפני המבחן, כי באמת אינם מסכימות אלא שלא נעים להם לסרב.

(ואם אין למורה אפשרות כלל לבדוק את המבחנים, או שקשה לה מאוד, עליה לשאול 'שאלת חכם' שידון בכל מקרה לגופו, האם מותר לה לתת את המבחנים לבודקת חיצונית שמכירה את התלמידות, או שאינה מכירה את התלמידות).

להערות לכותב התשובה ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' 02-5350535 שלוחה 1-4

פסח ובערב ראש השנה, שבהם פטר את עצמו מלצום באותו יום, אכל כזית מזונות ושתה קצת יין פחות מרביעית.

6. שהשמחה במעונו

אמירת שהשמחה במעונו: כתב הים של שלמה (בבא קמא פרק ז סימן לז) שסיום ספר הוא סעודת מצוה, כדמוכח בגמ' בשבת, והיה לברך 'שהשמחה במעונו' בסיום מסכת, שאין לך שמחה יותר לפני הקדוש ברוך הוא, אלא שמחה ורינה של תורה, שאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, וכן הורה פעם אחת הלכה למעשה, ונתבלבל השמחה במהומות גדולות. על ידי סיבות קשות, ותלה הסרחון בכך, שעבר על דברי רבותיו, שלא שמעו מעולם דבר זה.

טעם הדבר שאין לומר 'שהשמחה במעונו' ביאר הערוך השולחן (יורה דעה סימן רמו סעיף מה) בשמחת נשואין תקנו לברך, שאין השמחה שלימה בעולם הזה, מפני שהאדם קיים במין ולא באיש, ואילו היה האדם חי לעולם לא היה צריך לישא אשה ולהוליד בנים, ולכן אנו אומרים 'שהשמחה במעונו' כלומר שבעולם הזה אין שמחה שלימה, והשמחה השלימה הוא במעונו של הקדוש ברוך הוא, אבל בתלמוד תורה שהיא הגדולה מכל המצות, כמו שאמרו **באבות** (פרק ד משנה יז) יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, אם כן השמחה פה ואין צריך לומר 'שהשמחה במעונו'.

אותיות סיום: רמז נפלא אמר הגר"א מוילנא (מובא בסוף ספר קול אליהו משו"ת ריב"א הקטן), שארבעת האותיות המרכיבות את תיבת 'סיום', הנגלה והנסתר מגיעים לאותו גימטריה, האות ס' בגימטריה 60, והנסתר מ'ך' ביחד בגימטריה 60. י' בגימטריה 10, ו' ד' בגימטריה 10. מ' בגימטריה 40, והמ' הנסתרת בגימטריה 40. לרמז שהנגלה היינו מי שלמד בפועל, והנסתר היינו שלא למד אלא משתתף בסיום, שניהם שווים לסיום.

ואמר על כך הרה"ק רבי מאיר מקוברין זיע"א (מרכיבי

עדכוני הלכה

סיום מסכת...

הג"ר אשר ויס שליט"א אמר בשיעורו בענין סיום מסכת (ניתן להאזין ב'קול הלשון') שיש לדקדק בלשון הגמ' (שבת דף קיח:): "ואמר אביי תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא יומא טבא לרבנן" מדוע הוזכר דוקא צורבא מרבנן? והנה רש"י פירש בכמה מקומות בש"ס 'צורבא מרבנן' היינו 'חריף', ויש לבאר שהרי בעולם הישיבות' בדרך כלל הבחורים הפחות מוכשרים עושים הרבה סיומים, ואילו החריפים והלמדנים פחות גורסים דפי גמרא ושקועים בלומדעס', ועל כן אמר אביי כי חזינא 'צורבא מרבנן' שעושה סיום מסכת עבידנא יומא טבא, ללמדך שגם הלמדנים צריכים להשקיע בהספק! בגיליון **עומק הפשט** (מספר 164 יום ג' פרשת במדבר תשע"ח) התברר פרטי דיני אמירת 'הדרן עלך' בסיום מסכת.

תורה מעולם החסידות חלק א' עמוד קח), שמתפלל שיתקיים בו מה שאמר דוד המלך **בתהלים** (פרק כו פסוק ד) **וְעַם נְעַלְמִים לֹא אָבֹא, שְׁאִינוּ רֹצֵה לְהִיּוֹת מִהַנְּעַלְמִים שְׂרָק נַחֲשָׁבִים כְּלֹמְדִים, אֲלֵא שִׁיחַ חֲלָקִי מִהַלּוֹמְדִים בְּפוּעַל.**

עוד אומרים בשם **הג"ר מוילנא** שאילו היו יודעים בני אדם מעלת סעודת הסיום, היו מלקקים את הצלחת בסעודת הסיום. ומעלת הסיום מרומז בראשי תיבות של המלאך המקטרג סמ"ל, "סיום מסכת אין לעשות".

מעמד הראשון של סיום הש"ס מחזור י"ג על ידי ארגון 'דרשו' בניני האומה מוצש"ק מקץ ל' כסלו תשע"ט

מקורות: יש עוד הרבה ידיעות נפלאות בנושא סיום מסכת בספר יומא טבא לרבנן **להג"ר משה דינין שליט"א והג"ר חיים בנימין גולדברג שליט"א** ובספר תענית בכורים וסעודת מצוה בערב פסח **להג"ר משה אלכסנדר זושא קינסטליכער שליט"א.**

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **שמחה בגמר מצוה:** כמה מקורות לשמחה בגמר מצוה. א. בגמ' בשבת שאביי עשה משתה לסיום של צורבא מרבנן. ב. בט"ו באב היה שמחה בגלל גמר מצות כריתת עצים למערכה וכתב הנמוקי יוסף שבהשלמת מצוה עושים משתה ושמחה ויום טוב. ג. שלמה המלך עשה שמחה על החכמה שקיבל וכתוב במדרש מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה. ופירש האבודרהם שהמטרה בסעודה, שיהיה גם לשאר כוחות הגוף חלק בשמחה.
- ב. **להלכה:** ברמ"א נפסק, כשמסיים מסכת מצוה לשמוח ולעשות סעודה ונקרא סעודת מצוה, ובתשעת הימים מתיר לאכול בשר, ובשמחת תורה חתני התורה עושים סעודה לכל הקהל. ובמשנ"ב הביא מנהג הבכורים בערב פסח לאכול בסעודת סיום. וכתב הש"ך בשם המהרש"ל שאפילו מי שלא סיים מצוה רבה שישמח עם המסיים, ואפילו יחיד שסיים מחויבים אחרים לסיים עמו.
- ג. **שמחה גדולה:** לדעת החות יאיר אפשר לעשות סעודת סיום גם למחרת ואולי גם אחרי יומיים, ויש שפקפקו על הראיה. והורה החזו"א לסמוך על החוות יאיר. בים של שלמה מתחילה רצה להנהיג לברך שהשמחה במעונו, והסיק שאין לברך שהשמחה במעונו.
- ד. **פרסום:** לדעת הג"ר משה שטרן מותר לעשות סיום מסכת בפרסום ואין לחוש ליוהרה, מאידך העיד האדמו"ר מקלויזנבורג שמנהג צדיקי אמת לא לעשות סעודת סיום משום 'הצנע לכת'.
- ה. **רשות:** לשון הרמ"א שיש מצוה לעשות סיום, ובלשון היש"ש שהובא בש"ך מדויק שזה חובה, והורה הגר"ח קנייבסקי שהוא ענין ולא חיוב.
- ו. **סעודה:** טוב לעשות סעודה עם פת ובשר ויין וסגים וברוב עם. הגר"י קניבסקי כשהיה מסיים מסכת היה שותה קצת יין ולא אכל מזונות, ובסיום שעשה בערב פסח ובערב ראש השנה אכל כזית מזונות, ושתה קצת יין פחות מרביעית.

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

- גליון שבועי
- שיעורים וימי עיון
- מוקד למענה הלכתי
- בירווי הלכה אקטואליים
- קו הילכתא
- חברות הדרכה

נושא הגליון הבא:

'לעולם הבא יזכירו לאדם מה שלמד ושכח'

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה. ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

לקבלת הגליון במייל
5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 93

פרשת ויגש

תש"פ

הרב אברהם זנגר

אם אפשר לצאת יד"ח מצוה דאורייתא באופן המועיל מדרבנן בלבד

תקע בשופר הפסול מדרבנן האם יכול לשמוע עתה התקיעות מקטן

ועד"ז נראה דמי שתקע בשופר הפסול מדרבנן ושוב שמע תקיעות מקטן יצא יד"ח, דמן התורה יצא יד"ח בתקיעות הראשונות, אלא דכיון שהיה השופר פסול מדרבנן הרי הוא מחויב מדרבנן לתקוע שוב, ועל כן שפיר יוצא יד"ח מקטן המחויב מדרבנן כמותו, [אלא דאם כבר תקע הקטן לעצמו אינו יכול להוציא לפ"ד כמה אחרונים דס"ל דליכא דין ערבות לקטן, ודין יצא מוציא בשופר להרבה שיטות הוא ג"כ מדין ערבות, אך מ"מ אם הקטן תוקע לעצמו בודאי א"צ לדין ערבות ושפיר יוכל להוציא את הגדול החייב מדרבנן כמותו].

נטל לולב הפסול מדרבנן האם יכול עתה ליטול שהקנה לו קטן

וכן מי שנטל לולב הפסול מדרבנן ואח"כ נטל לולב שהקנה לו קטן שהגיע לעונת הפעוטות דיכול להקנות מדרבנן י"ל דיצא, דהא דמבואר בסי' תרנ"ח ס"ו וביה"ל שם דאין להקנות הלולב לקטן לפי שקטן קונה ואינו מקנה, ומבואר שם דהיינו אף בקטן שהגיע לעונת הפעוטות, והטעם הוא משום דחיישינן לשיטות דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא כדביאר במחנה אפרים המובא במשנ"ב שם סק"י, אבל בצירור הנ"ל שכבר יצא יד"ח מה"ת ואינו מחויב עתה אלא מדרבנן שפיר י"ל דיצא יד"ח ע"י לולב שהוא שלו רק מדרבנן.

מכירת חמץ בקנין דרבנן אחר ביטול

וכן מצאנו במקור חיים סי' תמ"ח סק"ה וסק"ט וקצוה"ח סי' קצ"ד סק"ד ועוד אחרונים לענין מכירת חמץ דאף אם קנין אגב הוא קנין דרבנן וקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, מ"מ במכירת חמץ מהני, לפי שמדאו' בביטול סגי ואינו חייב למכור אלא מדרבנן, ולזה בודאי מהני קנין דרבנן. [אך לדינא חלקו עליהם הרבה אחרונים מטעם אחר, דביטול ומכירה הוו סתירה זל"ז, דאם דעתו למכור בע"כ אינו מבטלו ואכ"מ].

שיטת תוס' דכל היכא דפסלו חכמים מצוה דאו' לא יצא יד"ח אפי' מדאו'

אמנם לענין ב' הציורים הנ"ל דתקע בשופר הפסול מדרבנן או נטל לולב הפסול מדרבנן, הנה הפמ"ג בפתיחה כוללת ח"ג ז-ח נקט דכל כה"ג תלוי בפלוגתת הראשונים (תוס' סוכה ג. כנגד הר"ן יב: ופסחים כה: וכן הריטב"א שם כח. ויומא לז:): אם כל היכא דפסלו חכמים מצוה דאורייתא לא יצא יד"ח רק מדרבנן.

שכח להזכיר רצה בברהמ"ז בשבת ביום לאחר שאכל עוגות בקידושא רבא

הוי עובדא באחד שבירך ברהמ"ז לאחר הסעודה בשבת ביום ושכח להזכיר רצה, והנה הזכרת רצה מעכבת בב' הסעודות הראשונות, אולם אותו אחד השתתף בקידושא רבא בביהכנ"ס לאחר התפלה ואכל שם עוגות, ובאופן זה האריך הקה"י ברכות סי' כ"ה לדון אם הזכרת רצה מעכבת בסעודה שלאחריו, ויסוד ספיקו הוא דלפ"ד הראשונים דס"ל דיוצאים יד"ח סעודת שבת בפת הבאה בכיסנין נמצא שהסעודה שלאחריו היא סעודה שלישית ואינו חוזר, ועוד כתב דבעוגות המצויות יש עוד ספק שמא הוי פת גמורה (דמטעם זה אין אנו מברכים עליהם מזונות בתוך הסעודה) ולכו"ע יוצאים בהם יד"ח סעודת שבת, ומאיך גיסא יש ספק גם לצד השני שמא ההזכרה מעכבת גם בסעודה שלישית כמבואר בט"ז סי' קפ"ח ס"ח ובמשנ"ב שם, ע"ש בכל דבריו, והסיק דמספק א"א לחזור ולברך, ובספר אמרות משה עמ' קכ"ג כתב שהקה"י אמר שהחזו"א הסכים לו בחידוש זה, וכן הביא בכה"ח סי' קפ"ח סק"מ מכמה פוסקים בשם שו"ת דברי דוד סי' פ"ו שלא יחזור לברך בכה"ג, וכ"כ בקצוה"ש סי' מ"ז סק"ח, וכן מובא בקובץ דרך כוכב מיעקב ח"ו בשם גאב"ד טשעבין בעל הדובב מישרים זצ"ל שפסק למעשה שלא יחזור אחר שראה את דברי הכה"ח הנ"ל. [ועיי' בספר בר אלמוגים סי' ע"ג וספר בירורי ברכות סי' קנ"ג הרחבה רבה בענין זה]. ובקה"י שם כתב בסו"ד דלמעשה בודאי ראוי ליטול ידיו ולאכול שוב פת כדי לחזור ולברך ברהמ"ז ולהזכיר רצה.

שכח רצה בברהמ"ז האם יכול לשמוע מקטן

והנה יש עוד עצה שיבקש מאחר שיוציאו בברהמ"ז, אולם בעובדא הנ"ל כבר בירכו כל בני הבית מלבד אחד מהבנים שלא הגיע למצוות, ויש לדון אם יכול להוציא יד"ח, דהא בעלמא מי שאכל כדי שביעה ונתחייב בברהמ"ז מדאו' אינו יכול לצאת יד"ח מקטן שאינו חייב אלא מדרבנן.

ובפשוטו נראה דיכול לצאת ע"י קטן, דמן התורה כבר יצא יד"ח בפעם הראשונה, דהא הזכרת רצה אינה אלא מדרבנן, ושוב יכול לצאת יד"ח מהקטן כמו באופן שהגדול אכל כזית וחייב בברהמ"ז מדרבנן דיכול לצאת יד"ח מקטן כמבואר בשו"ע סי' קפ"ו ס"ב, ומצאנו דוגמא לזה באחרונים שהביא המשנ"ב סי' רע"א סק"ב דאע"פ שא"א לצאת יד"ח קידוש מקטן לפי שחובת קידוש דאו', מ"מ לאחר שהגדול התפלל יכול לצאת יד"ח קידוש מקטן, לפי שמה"ת יוצאים יד"ח קידוש בתפלה לד' המג"א שם ואינו חייב לקדש על הכוס אלא מדרבנן.

להערות והארות וכן לקבלת הגליון במייל 8456389@GMAIL.COM

או אף מדאורייתא לא יצא יד"ח (הובא בביה"ל סי' תרל"ד ס"ד), והארכנו בזה במק"א, ולדבריו לד' תוס' בסוכה חייב לתקוע וליטול לולב שוב באופן המועיל מדאורייתא.

ובספר בר אלמוגים למר"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל סי' ס"ט עמ' שנ"ה ותשובות והנהגות ח"ב סי' קכ"ו דנו כן גם לענין מי ששכח רצה בברהמ"ז, דלפ"ד הפמ"ג י"ל דלא יצא יד"ח מה"ת ועל כן לא יוכל לצאת יד"ח מקטן, וכ"כ הפמ"ג שם לענין קידוש בתפלה דלפי דבריו לא יצא יד"ח מה"ת (ודלא כד' המג"א הנ"ל) ועל כן לא יוכל לצאת יד"ח מקטן. וכ"כ בסי' קפ"ז סק"ג לגבי מי ששכח ברית ותורה בברהמ"ז ובסי' תפ"ה סק"א לגבי אכילת מצה שלא בהסיבה דלא יצא מה"ת לפ"ד תוס'.

אולם בפשוטו נראה דגבי הזכרת רצה גם לדעת הפמ"ג יצא יד"ח מה"ת, דרק היכא דמדרבנן לאו מידי קעביד ס"ל לפמ"ג דלא יצא יד"ח מה"ת, אבל לענין השוכח הזכרה בברהמ"ז כבר הוכיחו רבים מכמה דוכתי דלא חשבינן ליה כמאן דלא בירך כלל, אלא שם ברהמ"ז עליה, ורק משום חסרון הזכרה צריך לברך שוב, וכגון מהא דמבואר בשו"ע סי' קפ"ח ס"ט דג' שאכלו בשבת ושכחו להזכיר רצה יצאו ידי זימון אע"פ שצריכים לחזור ולברך, [והרחבנו בזה בספר בירורי ברכות בהערות לחידושי הגר"א גנחובסקי זצ"ל סי' ח'].
וגם בעיקר דברי הפמ"ג הלא במג"א ושאר האחרונים מבואר שלא כדבריו לענין קידוש דיוצאים בתפלה יד"ח קידוש מדאו', ורבים דנו לחלק, דרק לגבי אופן קיום המצוה בעצמותה כשתקנו משום סייג וגדר לקיימה באופן מסוים ס"ל לתוס' דהוי הפקעה לדאו', אך במקום שהוסיפו פרטים בקיום המצוה כגון הסיבה או קידוש על הכוס וכדו' דאי"ז משום סייג וגדר, בזה לא הפקיעו הדאו', ואכמ"ל.

לצאת יד"ח מצוה דאורייתא מדרבנן בלבד

והנה את"ל בכל הציורים הנ"ל דיצא יד"ח בפעם הראשונה מה"ת ובפעם השניה יוצא יד"ח מדרבנן, יש להסתפק איך הדין אם הפך את הסדר, כגון אם שמע ברהמ"ז מקטן וחזר ובירך ברהמ"ז ושכח רצה, (כגון שטעה וסבר שיכול לצאת ממנו או סבר שלא אכל כדי שביעה ואינו חייב אלא מדרבנן, ואח"כ נודע לו שלא יצא מהקטן וחזר ובירך בעצמו ושכח רצה), או שמע תקיעות מקטן וחזר ותקע בשופר הפסול מדרבנן, או נטל לולב שהקנה לו קטן וחזר ונטל לולב שהוא שלו מה"ת אך פסול מדרבנן, האם נימא דיצא יד"ח, דבפעם הראשונה יצא יד"ח מדרבנן, ובפעם השניה יצא יד"ח מה"ת, או דבכה"ג לא יצא כלל בפעם הראשונה, דא"א לצאת יד"ח חיוב דאו' מדרבנן לחוד, דכיון דלא רמי עליו מתחילה אלא חיוב דאו' אין מקום בזה לדינים דרבנן כלל, וכל שלא יצא יד"ח מה"ת לא יצא יד"ח כלל, ורק אם כבר יצא יד"ח מה"ת בשופר הפסול מדרבנן, מכאן ואילך חל עליו חיוב דרבנן הואיל ולא יצא יד"ח המצוה מדרבנן, אבל כל שלא יצא יד"ח מה"ת אין קיום דרבנן במקום דאו'.

והנה מסברא היה נראה כצד הב' דלא שייך קיום דרבנן במקום חיוב דאורייתא, וכל דיני דרבנן נאמרו רק במקום דליכא חיוב או איסור מה"ת, אולם נראה להוכיח מדברי הגרע"א בד' דוכתי כצד הא';

הפריש מטבל דרבנן על טבל דאו' האם חל התרומה מדרבנן

א. בר"ש ורא"ש פ"ה דדמאי מ"י ורש"י יבמות פט: מבואר דהמפריש מטבל דרבנן על טבל דאורייתא לא הוי תרומה אף מדרבנן, והא דמבואר במתני' שם דהוי תרומה פירשו דצריך ליתנו לכהן מדרבנן דלא לית לזלזולי בתרומה הואיל וקרא לה שם תרומה, וכן התירוהו באכילה, דהם אמרו והם אמרו.

ובתוס' רעק"א תמה עליהם בזה"ל; 'לא ידעתי למה לא קאמר כפשוטו, דמדאינו נקוב מדרבנן לגבי דרבנן הוי מן החיוב על החיוב, והו"ל תרומה מדרבנן, ומ"מ כיון דמדאו' הו"ל מהפסול על החיוב לכך לא מפטר הנקוב בתרומה הזאת. ואולי י"ל דמדינא הו"ל קריאת שם בטעות דהיה רק אדעתא למפטר הנקוב והרי לא נפטר, עכ"ל.

ובאמרי בינה דיני תרו"מ סוס"י א' תמה על קושייתו וז"ל; 'ואינו מובן מאי קשיא ליה דהא מ"מ כיון דמדאורייתא הו"ל מפסול על החיוב ולא התיר את הנקוב אמאי חל כלל שם תרומה, ולכן הצריכו למימר מטעם דלא לית לזלזולי'.

אכן בדעת הגרע"א נראה דס"ל דכלפי דינים דרבנן מקרי מן החיוב על החיוב והתיר את הטבל דאו' כלפי דינים דרבנן, ונפ"מ דאילו יתרום עתה תרומה המועלת מדאו' ופסולה מדרבנן מהני, משום דכלפי הדרבנן כבר ניתר מקודם הטבל דאו'. ועוד יתכן נפ"מ דא"צ עתה להפריש אלא חטה אחת לתרומה וא"צ אחד מס', דמדאו' סגי בזה, [אך אינו מוכרח, דאפשר דגדר התקנה דרבנן הוא דכל היכא שמפריש תרומה יפריש אחד מס', ועי' באמרי בינה שם]. אולם מדברי הראשונים נראה כטענת האמרי בינה, דהטבל דאו' אינו נפטר כלל אף כלפי דינים דרבנן כיון שאין בו אלא דין טבל דאו', ואין הפרשה דרבנן לטבל דאו'.

ובספר צפוני דודי ח"ב סי' פ"ג העלה נפ"מ בין הראשונים להגרע"א איך הדין אם חזר ותרם שוב מטבל דרבנן אחר על הטבל דאו', דלד' הראשונים אפשר דגם בזה תקנו שינתן לכהן כיון שקרא לו שם תרומה, אך לד' הגרע"א א"א לומר דהוי תרומה מדרבנן, דהא מדרבנן כבר נפטר הטבל דאו' בהפרשה הקודמת והוי מן החיוב על הפסול, עכ"ל.

אולם יש מקום לדון דאי"ז כוונת הגרע"א, וגם לדבריו אפשר דלא נפטר כלל הטבל דאו', ורק ס"ל דהטבל דרבנן אפשר לאשוויי תרומה דרבנן כיון שכלפי הדרבנן הוי מן החיוב על החיוב, אבל הטבל דאו' כדקאי קאי ולא נפטר כלל אף כלפי דינים דרבנן. תדע, דאם נימא דכלפי דרבנן לא הוי טבל נמצא דלא יוכל להפריש תרו"מ אלא מיניה וביה, דאם יפריש מטבל אחר עליו או ממנו על טבל אחר לא תועיל ההפרשה לטבל האחר, דכלפי הדרבנן הוי מן החיוב על הפסול או מן הפסול על החיוב, ולא משמע כן.

ולפ"ז נראה לתלות להיפך הנפ"מ שכתב בספר צפוני דודי בחזר ותרם שוב מטבל דרבנן אחר על הטבל דאו', דלד' הגרע"א פשיטא דחל תרומה דרבנן גם בהפרשה השניה, דהטבל דאו' כדקאי קאי, ורק לפ"ד הראשונים יש לדון אם יש חשש של מראית העין גם בהפרשה השניה.

בדברי הגרע"א דחל ביטול ברוב מדרבנן על איסורים דאורייתא

ב. ז"ל הגרע"א בכו"ח סי' ל"ד; 'במה דמבואר ברא"ש פרק גיד הנשה [סי' ל"ז] דכל זמן שלא נודע לא מקרי ביטול, וא"כ ממילא בתרנגולת בנוצתה שנתערבה ואח"כ ניטלו הנוצות ואח"כ נודע שאחת היתה טריפה הדין דלא בטל כיון דעתה היא חתיכה הראויה להתכבד, ובעודה בנוצתה לא היה נודע האיסור ולא נתבטל'. [א.ה. דברי הגרע"א אזלי על המבואר בשו"ע יו"ד סי' ק"א ס"ג 'תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות (פי') והיא נבילה) בטלה שהרי אינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא, ואע"פ שאחר שנתערבה הסירו הנוצה' (פי') ואינו חוזר וניעור]. וע"ז כתב הגרע"א דהו"ל רק אם נודע האיסור קודם שניטלו הנוצות, וכ"כ הפ"ת סק"ה בשם הרדב"ז וכ"ה בפמ"ג שפ"ד סק"ח וסי' ק"ט סק"ג וסי' ק"י סק"ג].

והמשיך הגרע"א; 'ונסתפקתי בשוחט ששחט איזה תרנגולות ובדק הסכין בין כא"א ובאחרונה התעכב מלבדוק אחר השחיטה עד אחר שנתערבו וניטלו הנוצות (פי' ואז בדק ונמצאת הסכין פגומה), אם נאמר ג"כ דלא בטל (פי' כי לא נודע האיסור עד שנמצאת הסכין פגומה, דמן התורה הסכין בחזקת כשרה), או ד"ל כיון דחכמים הצריכו בדיקה א"כ כל זמן דלא בדק שם איסור עליו והיה שייך ביטול גם בעודה בנוצתה לענין הך גופא דמותר לאכול בלא בדיקה וחלה עליו שם ביטול (פי' ועל כן יהא דינו כנודע האיסור לענין שיחול הביטול גם על האיסור נבילה דאו' ולא רק על איסור אכילה בלא בדיקה), ואף דמה"ת מותר בלא בדיקה באחרונה (פי' וא"כ מה מהני שנודע האיסור דרבנן של אכילה בלא בדיקה לגבי דין ביטול של איסור נבילה דאו'), מ"מ נראה בפשיטות דאם בתחילה בעודה בנוצתה נודעה איזה טריפות דרבנן ואח"כ כשניטלו הנוצות נודע ג"כ טריפות דאורייתא, דמ"מ כיון דהוצרכנו לביטול מדרבנן מקרי שם ביטול עליו גם לגבי האיסור דאורייתא (פי' דהא דבעינן שיהא נודע האיסור יסוד הדין הוא כדי שיחשב תערובת, וכל שיש לו נפ"מ בפועל לאיזה הנהגת דין שיהיה מקרי תערובת אף לגבי ביטול איסור דאו'). ובפרט כיון דחתיכה הראויה להתכבד לא בטל הוא רק דרבנן, א"כ י"ל לגבי דאורייתא גם עתה בטל ולגבי דרבנן מקרי נודע מקודם, (ולפי הסברא יהיה (פי' לפי הסברא השנית עולה) דבנתערב חד בתרי והיה נודע איסור דרבנן ואח"כ נאכל או נשרף אחד מהם ונודע שהיה בו גם איסור דאורייתא, י"ל כיון דעתה אין כאן ביטול דאורייתא מקרי לא נודע לגבי דאורייתא וצ"ע לדינא), וא"כ ה"נ כל זמן דלא נבדק הסכין, כנלענ"ד לדינא בעזה"י עכ"ל.

תוכן דבריו, דזה פשיט"ל להגרע"א דכל שנודע איסור אחד חל דין ביטול גם על איסורים אחרים (ודנו בזה האחרונים), אולם מספק"ל להגרע"א אם כשנודע איסור דרבנן מהני לבטל גם איסורים דאורייתא, או דתערובת של איסור דרבנן לגבי דאורייתא לאו כלום הוא, [ונפ"מ בנודע איסור דרבנן בתערובת חד בתרי ואח"כ נשרף אחד מהם ושוב נודע איסור דאורייתא כמש"כ הגרע"א במוסגר], אך מ"מ כתב הגרע"א לחדש דבניד"ד דגם האיסור דאו' בטל אח"כ מה"ת, ורק מדרבנן אינו בטל מדין חהר"ל, על כן לענין הדרבנן אמרינן דכבר נתבטל מקודם האיסור דאו' כשעדיין לא היה חהר"ל.

ומתבאר מזה חידוש מופלג, דקודם שנודע האיסור דאו' ועדיין לא נתבטל מה"ת, מ"מ לענין דינים דרבנן חל הביטול גם על איסורים דאו'. ומתבאר מזה כאמור דבשו"ע הדרבנן חלים דינים גם על איסורים וחייבים דאו', ודלא כד' הראשונים שנקטו דלא יתכן היתר מדרבנן לאיסור דאו', ורק לאחר שהותר האיסור דאו' ונשאר רק איסור דרבנן שייך להתירו מכאן ואילך לפי כללי הדרבנן.

אולם ראייה זו תלויה בשורש דין ביטול יבש ביבש, אם הוי מדין תליה כדין כל דפריש מרובא פריש או הוי היתר גמור כמו ביטול לח בלח ואכמ"ל.

לצאת מקטן קידוש דאורייתא לענין חובת קידוש במקום סעודה דרבנן

ג. בשו"ת הגרע"א סי' ז' חידש דאף שקטן אינו יכול להוציא גדול בקידוש, מ"מ יכול הגדול לומר רק אמצע נוסח הקידוש בלי פתיחה וחתימה בעצמו, והפתיחה וחתימה ישמע מהקטן ויוצא בזה יד"ח, דלענין החיוב דאו' יוצא יד"ח במה שהזכיר שבח יום השבת (דא"צ ברכה מדאו'), ואילו החיוב ברכה של קידוש דהוי מדרבנן יוצא מהקטן, וכתב דכן מצאנו בא"ר שכתב דאשה שהתפללה ערבית יצאה יד"ח קידוש דאו' בתפלה ועל כן יכול קטן להוציא יד"ח קידוש על הכוס שהוא מדרבנן. וצ"ע דבשלמא החתימה שפיר יכול לצאת מהקטן כיון שכבר

יצא יד"ח קידוש דאו' במה שאמר אמצע הברכה, אולם איך יוצא יד"ח הפתיחה, והרי עדיין לא יצא יד"ח מדאו'.

ולכאו' שאלה זו תלויה בנידון דידן אם אפשר לצאת יד"ח מצוה דאורייתא כלפי דינים דרבנן, ואפשר להגרע"א לשיטתו אזיל דאפשר להפריש מטבל דרבנן על טבל דאורייתא כלפי דינים דרבנן ומקרי מן החיוב על החיוב, וה"נ בזה יכול קטן להוציא גדול בחיוב דאו' לענין דינים דרבנן, דלענין דרבנן תרווייהו בני חיובא נינהו.

ושוב מצאתי באמרי בינה דיני שבת סי' י"א שנקט בפשיטות כמש"כ בד' הגרע"א, ע"ש שהביא ד' השאג"א סי' י"ג שחידש בד' כמה ראשונים דדין יצא מוציא הוא רק במצוות דרבנן ולא במצוות דאו', ומ"מ כתב דיכול להוציא את בני ביתו לענין דין קידוש על הכוס דרבנן, ואחר הסעודה יתפללו בני ביתו מעריב ויצאו בזה יד"ח קידוש מדאו'.

לצאת ברהמ"ז מאשה החייבת מדרבנן והחיוב דאו' לצאת בהרהור

ד. בגמ' ברכות כ: נסתפק רבינא אם אשה חייבת בברהמ"ז מדאו' או מדרבנן ונפ"מ אם יכולה להוציא איש מדין שומע כעונה, והקשה הגרע"א דהא רבינא גופיה ס"ל דמדאו' הרהור כדיבור, וא"כ בלא"ה תוכל האשה להוציא איש יד"ח בברהמ"ז, דמדאו' יוצא האיש בהרהור כששומע ברהמ"ז מהאשה, ומדרבנן הרי אשה מחוייבת כמותו ואתי דרבנן ומפיק דרבנן ע"ש.

ובשו"ת הר צבי ח"א סי' צ"ד כתב ליישב דא"א לצאת יד"ח הדרבנן קודם הדאו', ובהרהור אינו יוצא יד"ח עד לבסוף ועל כן ליכא דין שומע כעונה בתחילת הברכה מצד הדרבנן ע"ש.

אכן בדעת הגרע"א נראה דלשיטתו אזיל דס"ל בכל דוכתי דאפשר לצאת יד"ח מדרבנן אף אם לא יצא עדיין יד"ח מדאו', ונידון זה דומה ממש לאשר הוכחנו מדבריו לענין קידוש.

ראיה מדברי הדגמ"ר דאיש שהתפלל אינו יכול לקדש לאשה שלא התפללה

והנה מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל בספרו בר אלמוגים סי' ס"ט עמ' שנ"ז עמד בנידון הנ"ל לענין קידוש אם אפשר לצאת יד"ח קידוש על הכוס מקטן קודם שיצא יד"ח קידוש דאו' בתפלה, וכתב להוכיח דלא מהני מדברי הדגול מרובה סי' רע"א ס"ב שצייד דאיש שהתפלל אינו יכול להוציא בקידוש אשה שלא התפללה לפי שהאיש כבר יצא בקידוש דאו' בתפלה ואינו מחויב אלא מדרבנן ועל כן אינו יכול להוציא את האשה המחויבת בקידוש מדאו'. וקשה דמ"מ יוכל להוציא החיוב דרבנן ותתפלל אח"כ [או תצא בהזכרת רצה בברהמ"ז], אלא בע"כ דלא מהני. וכבר עמד בזה בשו"ת הר צבי אר"ח סוס"י קנ"ז מ"ט לא סגי במה שעתידה להזכיר רצה בברהמ"ז, וכתב דכיון דעתה מחויבת מדאו' אינה יוצאת כלל גם לענין דרבנן, וזה כשיטתו הנ"ל בסי' צ"ד לענין הרהור כדיבור בברהמ"ז.

ויש להוסיף דה"נ משמע מדברי המג"א והפוסקים שכתבו דקטן אינו יכול להוציא גדול יד"ח קידוש אא"כ התפלל כבר (כמובא במשנ"ב סי' רע"א סק"ב), ומשמע דא"א להוציא קודם שהתפלל וכנ"ל, וקשה איך הדברים מתיישבים עם דעת הגרע"א הנ"ל.

ונראה לדחות ראיות אלו בתרתי, חדא י"ל דהדגמ"ר והפוסקים דנו באופן הראוי לכתחילה שצריך להקדים ולקדש סמוך לכניסת היום, ולא סגי שמקיים קידוש דרבנן סמוך לכניסת היום אלא גם קידוש דאו' צריך לקדש סמוך לכניסתו. ועוד העירוני דיש לדחות בפשיטות, דהכא יש טעם אחר דא"א לצאת יד"ח קידוש דרבנן קודם שיצא יד"ח קידוש דאו', לפי

שאינן יוצאים יד"ח קידוש דרבנן אלא במקום סעודה, ואסור לו לאכול קודם שיצא יד"ח קידוש דאו', ובע"כ צריך לצאת יד"ח קידוש דאו' קודם שבא לקיים קידוש דרבנן במקום סעודה, אך מ"מ בדיעבד אם עשה כן שפיר "ל דיצא יד"ח אע"פ שעבר על איסור אכילה קודם קידוש, ולא משכח"ל בתורת עצה לכתחילה אלא בגוונא דהגרע"א הנ"ל דיוצא לאלתר החיוב קידוש דאו' במה שאומר בעצמו אמצע הברכה. [אך באמרי בינה הנ"ל נקט לא כן, דכל שקיים קידוש דרבנן מותר לו לאכול לכתחילה אפי' קודם שקיים קידוש דאו', והרחבנו בזה במק"א].

אם קידוש דאו' בדברים וקידוש על הכוס דרבנן ב' חיובים נפרדים הם

שוב התבוננתי דיש לדחות הראיה שהבאנו מדברי הגרע"א והאמרי בינה לענין קידוש, דהתם "ל טעם אחר בהא דאפשר לצאת יד"ח קידוש דרבנן קודם שיצא יד"ח מה"ת, דהנה יש לחקור בגדר התקנה דרבנן לקדש בברכה ועל הכוס ובמקום סעודה, האם הוי זה חיוב בפנ"ע, דמלבד חובת קידוש דאו' בדברים תקנו חז"ל לקדש בברכה על הכוס ובמקום סעודה, [וכעין דין הבדלה שיש ב' חיובים, להבדיל בתפלה ועל הכוס, ומדאו' בחד מינייהו סגי, ובקידוש בודאי יכול לקיים ב' החיובים בבת אחת אך מ"מ ב' חיובים הם], או דגדר החיוב הוא שתקנו לקיים החובת קידוש דאו' בברכה על הכוס ובמקום סעודה.

ובשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' ס"ג כתב כצד הא' וז"ל; 'ולכן "ל שהוא ענין קידוש אחר, דלבד הזכירה בדברים בעלמא שלא על היין איכא חיוב מן התורה או מדרבנן לקדש על היין והם שתי מצות וכו', ואחר שכתבתי זה ראיתי בסמ"ג מ"ע כ"ט שכתב ושני מקראות יש זכור בלוחות ראשונות וזכרת באחרונות להשמייענו שתי זכירות אחת בתפלה ואחת על הכוס'. [וכן משמע בדברי התוס' רי"ד בספר המכריע סי' ע"א וז"ל; 'והנכון בעיני לומר דנפיק אדם ידי חובה בקידושא דתפלה שמברך מקדש השבת, שאינו מן התורה לקדש בתפלה ועל הכוס כי אם בתפלה בלבד, ועל זה אמרינן שנשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, אבל הקידוש שבסעודה הוא תקון חכמים וכו', ועיקר קידושא דאורייתא אינו אלא מה שאנו מברכין בתפלה מקדש השבת, וזה שבסעודה מדרבנן הוא' עכ"ל].

אולם ה"ט"ז בסי' רע"א סק"ט כתב כצד הב' וז"ל; 'קידוש על היין הוא מדרבנן שדרשו באסמכתא זכרהו על היין אבל מדאורייתא סגי באמירה לחוד כמ"ש התוס' בר"פ ע"פ בשם ר"ת, ותקנתם לא היתה אלא להסמך היין לקידוש דאורייתא שבזה יקיים המצוה, אבל אם כבר יצא ידי המצוה מן התורה לא הצריכו בשביל היין לעשות קידוש מחדש'. [ובהמשך דבריו חזר בו וכתב דמ"מ מדרבנן הוי לעיכובא].

וכן יש להוכיח מד' הפמ"ג שהבאנו לעיל שחידש דלפ"ד תוס' סוכה ג. אין יוצאים יד"ח קידוש מה"ת בתפלה כיון שתקנו חז"ל דבעי קידוש על הכוס. הרי שנקט כד' ה"ט"ז דהתקנה היא על הקידוש דאו' לקיימו על הכוס.

עכ"פ אם נימא כצד הא' [כדברי האג"מ] יש לדחות הראיה מד' הגרע"א והאמרי בינה, דבקידוש שפיר אפשר לצאת ידי חובת קידוש דרבנן קודם שיצא יד"ח מה"ת כיון דב' חיובים שונים הם, אבל באופן שיש רק חיוב אחד מה"ת "ל דא"א לצאת יד"ח החיוב דאו' באופן המועיל רק מדרבנן ולא מה"ת.

ספק המנ"ח בקידוש במקום סעודה בלא כוונה ואח"כ קידוש בכוונה בלא סעודה

ומצאנו נידון זה במנ"ח מצוה ל"א וז"ל; 'הנה נסתפקתי לפ"מ דקיי"ל מצוות דאו' צריכין כוונה ודרבנן א"צ כוונה (א.ה). כן

דעת המג"א סי' ס', אם קידש במקום סעודה רק שחיסר הכוונה וא"כ אינו יוצא יד"ח מה"ת, ואח"כ חזר וקידש שלא במקום סעודה, מי נימא דיצא יד"ח דהא המצוה דרבנן כבר יצא בקידוש הראשון אף שלא היה בכוונה וא"כ יוצא שוב אח"כ קידוש דאו' בקידוש השני, ואף שלא היה במקום סעודה הרי א"צ מקום סעודה אלא מדרבנן והדרבנן כבר יצא, או נימא דאינו יוצא כלל כה"ג הקידוש דרבנן קודם שיצא יד"ח מה"ת וצריך לחזור ולקדש בכוונה ובמקום סעודה, וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה עכ"ד.

והנה מלשונו משמע דספיקו אינו משום הנידון שהארכנו בו אם אפשר לצאת יד"ח מצוה דאורייתא כלפי דינים דרבנן לחוד, אלא ספיקו הוא רק לענין קידוש, משום דס"ל דהחיוב דאו' והחיוב דרבנן ב' חיובים נפרדים הם, ובזה הוא דנסתפק אם אפשר לקיים המצוה דרבנן קודם המצוה דאו' [וכלשונו 'דהא המצוה דרבנן כבר יצא בקידוש הראשון אף שלא היה בכוונה'], או דא"א לקיים מצות קידוש דרבנן קודם שקיים מצות הקידוש דאו', הואיל והמצוה דרבנן באה כתוספת על המצוה דאו'.

וביותר נראה דציר דהמנ"ח לא שייך כלל לעיקר נידון דידן, דבמצוה דאו' דבעי כוונה פשוט דאף כלפי דינים דרבנן בעי כוונה, ודוגמא לדבר, כגון מי שאכל בליל א' דסוכות בסוכה הפסולה מדרבנן (כגון סוכת נסרים) ואח"כ חזר ואכל בסוכה כשרה בלא כוונה "ל דיצא יד"ח, דבאכילה הראשונה יצא יד"ח מדאו' ובאכילה השניה אינו חייב אלא מדרבנן ויוצא יד"ח בלא כוונה (לולי דעת הפמ"ג עפ"ד תוס' סוכה ג. דהיושב בסוכה שפסלו חכמים אינו יוצא יד"ח מה"ת).

אך מ"מ נראה פשוט דאם הפך את הסדר ואכל תחילה בסוכה כשרה בלא כוונה ואח"כ אכל בסוכה הפסולה מדרבנן בכוונה, לא מהני מידי, ואי"ז תלוי בניד"ד אם אפשר לקיים חיוב דאו' כלפי דיני דרבנן, דהכא דהוי חיוב דאו' בעי כוונה אף כלפי דינים דרבנן, ורק לאחר שיצא יד"ח מה"ת ולא נשאר עליו כי אם חיוב דרבנן לא בעי כוונה. וכן מי שאכל מצה בלא הסיבה וחזר ואכל מצה בהסיבה בלא כוונה "ל דיצא, אך מ"מ פשוט דאם הפך את הסדר ואכל מתחילה בהסיבה בלא כוונה וחזר ואכל בכוונה בלא הסיבה, כה"ג פשוט דלא יצא כלל באכילה הראשונה ואין מקום לספיקו של המנ"ח, דכל שחייב באכילת מצה דאו' בעי כוונה ולא שייך לקיים המצוה בלא כוונה אף לגבי דינים דרבנן.

ובע"כ דספק המנ"ח הוא רק משום דס"ל כד' האג"מ דבקידוש איכא ב' חיובים נפרדים של קידוש דאו' בתפלה וקידוש דרבנן על הכוס, ולכן נקט בפשיטות דהחיוב דרבנן מקיים בלא כוונה אף אם הקדימו לחיוב דאו', אלא דמספק"ל אם אפשר לקיים החיוב קידוש דרבנן קודם החיוב קידוש דאו'. [וכ"ז דלא כדברי מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל בבר אלמוגים עמ' שני"ז, וצ"ע].

ראיה עצומה מדברי הרשב"א דאפשר לקרות ק"ש דאו' באופן שיוצא יד"ח רק מדרבנן

שוב מצאתי ראיה גדולה לעיקר היסוד שהעלינו בד' הגרע"א דאפשר לקיים מצוה דאו' לגבי מילי דרבנן לחוד, מדברי הרשב"א ברכות ב. לענין ק"ש וז"ל; 'מה שנהגו לקרות אותה קודם הזמן הזה אין יוצאין בה ידי חובה ולא נהגו כן מתחלה אלא כדי לעמוד בתפלה בבית הכנסת מתוך דברי תורה וכו' וחוזרין וקורין אותה סמוך למסתן בשעת שכיבה וכו' ומה שאין אנו קורין אלא פרשה ראשונה (פי' בק"ש על המטה) מפני שהיא של תורה אבל של דבריהם כיון שקראוהו בבה"כ לא חייבוהו עוד לחזור ולקרות' וכו' עכ"ל. משמעות הדברים דיצאו יד"ח ק"ש דאו' מדרבנן אפי' קודם שיצאו יד"ח מדאו'.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לרפואת והצלחת מרים פרל בת מלכה בתשח"י

הל' כבוד תלמיד חכם

תלמיד חכם היה פטור ממס, ומכירת סחורתו מוקדמת

יו"ד סי' רמג סעי' א - ג

סעיף א

ת"ח פטורים מהוצאות שמירה ודברי גנאי

גמ' ב"ב ז: אמר ריש לקיש רבנן לא צריכי נטירותא.

מבואר בגמ' שתלמידי חכמים פטורים משמירה לפי שהתורה משמרתן, כדכתיב 'כל קדושיו בידך' מי שעושה רצון ה' הרי הוא בידיו, ומופקע מהנהגת הטבע, וממילא אינו צריך שמירה. ואמרו חז"ל כל זמן שהקול קול יעקב אין ידי עשו שולטות.

גמ' ב"ב ח. אמר רב יהודה הכל לכריא פתיא אפי' מרבנן, ולא אמרן אלא דלא נפקי באכלוזא אבל נפקי באכלוזא רבנן לאו בני מיפק באכלוזא נינהו. רש"י - כריא פתיא - חפירת בור לשתות מים, אפילו מרבנן שהכל צריכים למים. אבל נפקי באכלוזא שהם עצמם חופרים, גנאי הוא לרבנן הלכך פטורים. מבואר שת"ח חייבים להשתתף בצרכי העיר אא"כ זה כרוך בביזיון לכבוד התורה.

שו"ע - תלמידי חכמים לא היו יוצאים בעצמם עם שאר העם לעשות בבנין ובחפירות העיר וכיוצ"ב, שלא יתבזו בפני עמי הארץ, וכיון שהם פטורים אפילו אחרים במקומם אין שוכרין.

שו"ע - בד"א כשכל אדם יוצא בעצמו, אבל אם אין יוצאין בעצמם אלא שוכרים אחרים במקומם או גובים ממון מבני העיר לעשותו אם דבר שצריך לחיי האדם כגון בארות מים וכיוצ"ב חייבים לתת חלקם.

אבל דבר שהוא צריך לשמירת העיר כגון חומות העיר ומגדלותיה ושכר השומרים לא היו חייבין לתת להם כלום שאין צריכין שמירה שתורתן שמירתם ולכן פטורים מכל מיני מיסים.

סעיף ב

גדר תלמיד חכם

שו"ע - ודווקא תלמידי חכמים שתורתם אומנותם. ומיהו אם יש לו מעט אומנות או מעט משא ומתן להתפרנס בו כדי חייו ולא להתעשר, ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על ד"ת ולומד תדיר, נקרא תורתו אומנותו.

רמ"א - ואין חילוק בין שהוא תופס ישיבה או לא, רק שהוא מוחזק לת"ח בדורו שיודע לישא וליתן בתורה ומבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים ותורתו אומנותו כדרך שנתבאר וכו'.

ואע"ג דאין בדורינו עכשיו חכם לענין שיתנו לו ליטרא דדהבא אם יביישהו, מ"מ לענין לפטור ממס אין מדקדקין בזה רק שיהא מוחזק לת"ח כמו שנתבאר, ומ"מ יש מקומות שנהגו לפטור ת"ח ממס, ויש מקומות שנהגו שלא לפטור.

נחלקו הראשונים בגדר ת"ח: הש"ך חו"מ קסג ס"ק יד מביא בספר חסידים סי' תתר"ט ז"ל: ודוקא אותם שלומדים יום ולילה ואין להם עסק אחר, אבל אם לומד ועוסק בדרך ארץ הרי הוא כאחרים ויסייע וכו' עכ"ל.

ומוסיף הש"ך ודעת הפוסקים אינו כן כמו שנתבאר בשו"ע יו"ד רמג דלא ס"ל כר"י החסיד, אלא די שלא יבזו את זמנו וגם אם עוסק לפרנסתו עדיין מקרי ת"ח.

בגדר ת"ח בזמן הזה

והרמ"א מוסיף עוד גדרים להסביר מהו תלמיד חכם, א. מוחזק לת"ח בדורו. ב. יודע לישא וליתן בתורה. ג. מבין מדעתו ברוב מקומות התלמוד ופירושו ובפסקי הגאונים. וגם תורתו אומנותו כמו שנתבאר.

הבית יוסף בזמנו בעיר צפת עשה עם בית דינו חרם חמור על מי שמטיל מיסים על ת"ח, והב"י לשיטתו שמי שאינו מבזו את זמנו נקרא ת"ח, וא"כ יותר מצוי מת"ח אליבא דרמ"א. ולמעשה כל דור לפי מה שהוא, כמבואר בח"ח שמירת הלשון כלל ח' ד' כל תלמיד חכם הוא לפי הדור, ואפילו בזמנינו אם הוא רק ראוי להורות ויגע בתורה נקרא ת"ח עכ"ל.

מבואר דגם אם אינו יודע ש"ס אבל אם יודע ללמוד סוגיא ולהוציא ממנה הלכה למעשה, וגם תורתו אומנותו שלא מבזו את זמנו.

רמ"א - דיש מקומות שנהגו שלא לפטרן.

מסביר הש"ך ס"ק ז' וז"ל: דלא כתב התרומת הדשן (מקורו של הרמ"א) אלא לטעם מנהג המקומות שלא נהגו לפטר רק ת"ח היושבים בראש הישיבה, משום דשאר ת"ח אין נזהרין יפה שיהא תורתן אומנותן, גם שנושאים ונותנים כדי להתעשר ואין חוזרין לתלמודם תמיד כשפונגין מעסקיהן עיי"ש.

וכתב הפתחי תשובה ס"ק ג' שבזמן הזה כ"א נוטל שררה לעצמו, וכ"ש שכל הספרים בדפוס וכל מי שיש לו הבנה לומד וכו' אין לו שום דין צורבא מרבנן וק"ו ת"ח. ומה"ט אין כל הלומדים פטורים ממס כ"א לפי ראות עיני טובי העיר וכו'.

ולכן אין כל הלומדים פטורים ממס כי אם לפי ראות עיני טובי העיר, ואמנם מי שהומחה לרבים, ורבים קבלוהו עליהם להיות להם לרב וקובע מדרש וישיבה ודאי דין ת"ח גומר יש לו עכ"ל.

נמצא: אם יודע על עצמו שהוא מבטל מזמנו, ודאי שאין לו שום היתר בעולם שלא לשלם ארנונה מטעמא דת"ח פטור ממיסים, (ורב אחד רצה להתיר לכמה אברכים שלא לשלם ארנונה מהטעמים הנ"ל וצ"ע על דבריו).

בענין רמאות עכו"ם כדי ליפטר ממיסים

כתב הבאר הגולה יו"ד סי' שמח אות ה' (הבאר הגולה בד"כ מקצר וכותב רק ראשי פרקים ומראי מקומות ואילו כאן ראה להאריך) וז"ל: ואני כותב זאת לדורות שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העכו"ם ולא הצליחו וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחריהם ברכה, ורבים אשר קידשו את ה' והחזירו טעות עכו"ם בדבר חשוב גדלו והעשירו והצליחו עכ"ל.

ולכן אפילו באופן המותר להיפטר ממיסים, מ"מ יזהר מאד מחשש חילול ה' כמבואר בסוף מסכת יומא. ולכן אסור לגנוב את המדינה ע"י זיוף תלושי משכורת שקריים, (ואמנם יש אופנים שיכול להופכו ל'אמת' כגון שאומר למעסיק אני מוחל על חצי מהמשכורת, ואם תרצה לשלם לי את החצי הנוסף תשלם, אבל אם לא לא אוכל לתבוע אותך בב"ד!) ויש עוד היתר מובא בשו"ע הל' שביעות גבי ליסטים שרוצים לגנוב מותר לו לשקר להציל עצמו, אבל בעניינים אלו צריך להתייעץ עם חכם שיראתו קודמת להכמתו!

כמה עוסק לפרנסתו יכול עדיין להיקרא ת"ח

למדנו שאדם שעובד לפרנסתו ולומד בזמנו הפנוי עדיין נחשב ת"ח, אבל יש לדון עד כמה, וכי מי שעובד כל ימיו בכדי להתעשר וכדו' ולומד קצת בלילה יקרא ת"ח? ומאיך האם ת"ח הוא רק מי שעובד בדיוק כדי מחסורו, ומיד חוזר לתלמודו?

כתב הקרן אורה נדרים ת. שלא צריך לצמצם לכדי מחייתו בדיוק יעו"ש.

והש"ך ס"ק ז' כתב לבאר וז"ל: כדי חייו לאו דווקא כדי חייו בצמצום אלא כל שיהא מתעסק כדי להחיות נפשו כדי חייו קרינא ביה, ודוק, דכתב ו'לא להתעשר' ולא כתב 'ולא ליותר מכדי חייו' ודבר פשוט הוא שיבואו על האדם פתאום כמה מקרים וחלאים וזולתם שיעטרך בהם להוצאה מרובה ודבר שאין קצבה הוא.. כללא דמילתא דת"ח העושה תורתו קבע ואינו מתבטל מלימודו כי אם לכל הנ"ל ואע"פ שהוא עשיר פטור מכל מיני מיסים עכ"ל.

מבואר ש'כדי חייו' פ"י שיכול לחסוך להוצאות שייכתן שע"פ דרך הטבע שיעטרך להם, כגון מחלות, וחפצים שנשברים, ולחתן ילדים וכדו', וכיון שאין לדעת מה ילד יום, ודאי שאינו צריך לחשוש לכל אלו דהבוטח בה' חסד יסובבנהו, מ"מ לחסוך כסף למצבים כאלו ודאי שמותר. ולכן מצד הדין לו יצויר אדם העובד כל היום כדי להרויח לחתן את ילדיו ושאר הוצאות החיים, וחי בדקדוק ואינו מבזבז, ותכף כשגומר חוזר לתלמודו בכל עת הרי זה ת"ח, אבל בזמנינו אין כזו מציאות (אולי אצל בודדים!).

להניח חיי עולם ולהתעסק בחיי שעה

כל הנ"ל בגדרי ת"ח, אבל עצה טובה? ודאי זה לא! שהרי טפשות להתעסק כ"כ בחיי שעה, שילמד תורה, והקב"ה ידאג לשאר!

כמבואר בתענית דף כ"א. אילפא ורב יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא ליה מילתא טובא, אמרי ניקום וניזיל וניעבד עיסקא ונקיים בנפשין אפס כי לא יהיה בך אביון, אזלו אותביה תותי גודא רעינא ישבו תחת כותל רעוע אתו תרי מלאכי השרת שמעיה רב יוחנן דאמר חד לחבריה נישדי עליהו האי גודא ונקטלינהו, שמניחים חיי עולם הבא תורה ועוסקין בחיי שעה סחורה אמר ליה המלאך השני, שבקינהו, דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא, עתיד להתגדל ואין זמנו למות.

אמר ליה ר' יוחנן לאילפא, שמע מר מידי? א"ל לא, אמר, מדשמעי אנא ואילפא לא שמע ש"מ לדידי קיימא לי שעתא, א"ל ר' יוחנן איהדר ואוקי בנפשאי כי לא יחדל אביון בקרב הארץ.

רב יוחנן הדר, ואילפא לא הדר, עד דאתא אילפא מליך רב יוחנן מינחהו ראש ישיבה עליהן מנהג הוא מי שהוא ראש ישיבה היו מגדלין אותו משלהן ומעשירין אותו. אמרו לו לאילפא אי אתיב מר וגריס לא הוה מליך מר אם היית יושב ועוסק בתורה היינו ממליכים אותך דאילפא הוה גמיר טפי מר' יוחנן. יעו"ש.

היוצא מהמעשה הנ"ל:

א: דאין איסור לצאת לעבוד כאשר דחיקא ליה מילתא טובא, אבל מאידך לאו מילתא דפשיטא היא כלל, שהרי אפילו שדחיקא מילתא טובא רצו מלאכי השרת להורגם, ולכן כל צד כזה דורש יעוץ והכוונה מאדם גדול.

ב: דמעשה טפשות הוא להניח חיי עולם ולהתעסק בחיי שעה, דר' יוחנן שחזר ללמוד ומינו אותו ראש ישיבה והעשירוהו, ונמצא שאילפא הפסיד בתרתו.

אבל צ"ע מה הפשט במעשה הנ"ל, והרי לא היה להם לחם לאכול, וכי מה יעשו?

מעשה שסיפר הגרא"מ שך, בדבדידה הוה עובדה, שבצעירותו ישב ולמד אצל הבריסקער רב, והמצב היה דחוק עד מאד, ובאו מים עד נפש ממש, ולא היה מה לאכול, קם הרב שך ואמר יש עלי חיוב כתובה - איזיל ועביד עיסקא, פתח את הדלת לצאת ומצא סל מלא כל טוב ומעטפה עם כסף, וחזר לתלמודו [וכמדומה שהוא סיפר שכמה פעמים כשבאו מים עד נפש הוא קיבל את הסל הנ"ל.. וכמדומה שהבריסקער רב שלח לו א"ז! אבל מוכח שהקב"ה עוזר תמיד לעושי רצונו, רק דרוש קצת מסירות נפש].

לכבודם של מסיימי הש"ס ושל עמלי התורה שתורתם אומנותם.

שלשה ימי חושך ירדו לעולם כשהסתיים תרגום התורה ליוונית.

התרגום הזה שנכפה על חכמי ישראל הראה את כוחה של תורה שבעל פה שרוח הקודש היא אחד מענפיה.

היונים שכפו על החכמים את התרגום לקחו 70 חכמים והושיבו כל אחד מהם בחדר מבודד ולא איפשרו כל תקשורת בין אחד לשני. אחר גמר העבודה השוו את התרגומים ומצאו אותם תואמים, בטוחים היו שאכן יש בידיהם תרגום נאמן למקור. כי איך אפשר שכולם תרגמו באותו אופן, אם לא תרגמו במדויק? כיצד יתכן שכולם יכוונו לאותם שינויים? ואולם, זה בדיוק המה שקרה. שבעים החכמים שינו בכמה וכמה מקומות שנראה היה כי מסוכן לתרגם דברים ככתבם. והפלא היה שכולם, כל השבעים, שינו בכל אותם מקומות ובכל המקומות באותה צורה בדיוק. הדבר אינו אפשרי בלי רוח הקודש.

למעלה מזה כשכל אחד מהחכמים ישב לבדו בחדרו באין כל אפשרות להתקשר עם מי מחבריו היה צריך אומץ לב להעיז ולשנות כי היה עליו לקחת בחשבון שרק הוא משנה וממילא יתגלה וייענש חמורות כמי שרצה לזייף. ולמעלה מזה - היתה לכל אחד אמונה עמוקה שתהיה סייעתא שמיא, וכל חבריו ישנו את אותו מקום באותה צורה.

והתוצאה נפלאה ביותר, והיא פלא מנפלאות הבורא. אותו מעשה, תרגום השבעים, שגרם שהיונים יחשבו שהתורה מתורגמת לשפתם ונמצאת בשליטם. אותו מעשה עצמו הראה לעם ישראל את הסייעתא דשמיא המיוחדת שיש להם ואת העובדה שהתורה, כמות שניתנה, נשארה רק שלהם. וזאת בזכות כוח ההחלטה של החכמים, חכמי התורה שבעל פה, ובזכות רוח הקודש שגם היא ענף של תורה שבעל פה. כח התורה שבעל פה וחכמיה השאיר אפוא גם את התורה שבכתב בידי עם ישראל ובידיו בלבד.

בימים אלה חוגגים בכל העולם היהודי את חגה של תורה שבעל פה. חג סיום לימוד הדף היומי והתחלת הלימוד מחדש.

לאור החגיגות המתקיימות בכל רחבי העולם היהודי ששותפים להם המוני בית ישראל לומדי התורה יש משמעות מיוחדת לברכה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" אין מקום בעולם בו המוני העם כולם חוגגים חגיגת לימוד שכזו.

יחד עם זאת עלינו לרענן מעט את זכרוננו ולהדגיש כי יש מצוות שונות ועניינים שונים הקשורים ללימוד תורה. מצוות שחלקן מתקיימות בעיקר על ידי בני התורה שתורתם אומנותם.

כאמור, יש מצוות לימוד תורה. כשאדם לומד תורה, כגון את הדף היומי, מקיים הוא מצוות לימוד תורה. המוני בית ישראל המסיימים כעת את הש"ס, שלמדו מידי יום דף גמרא בשיעור יומי ברמה זו או אחרת ודאי קיימו ומקיימים מצוה זו של לימוד תורה.

מלבד זאת יש מצוה של ידיעת התורה. כשאדם לומד ואינו משנן אין לו סיכוי לזכור את שלמד ולקנות קנין דעת בלימוד שלמדו. כדי לקיים מצוות ידיעת התורה יש לשנן ולחזור ולשנן עד שהדברים מתישבים בלבו. וכך נאמר במדרש משלי:

"אמר רבי ישמעאל, בא וראה כמה קשה יום הדין, שעתיד הקב"ה לדון את כל העולם כולו בעמק יהושפט. וכיון שתלמיד חכם בא לפניו, אומר לו, כלום עסקת בתורה. אמר הן. אומר לו הקב"ה, הואיל והודית אמור לפני מה שקרית ומה ששנית. מכאן אמרו, כל מה שקרא אדם יהא תפוס בידו, ומה ששנה תהא תפוס בידו, שלא תשיגהו

בושה וכלימה ליום הדין. היה רבי ישמעאל אומר, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה. ועל זה בקש דוד מלך ישראל בתפלה ובתחנונים לפני המקום, ואמר, ה' בקר תשמע קולי וגו'. (מדרש משלי פרשה י')

לומדי הדף היומי שסיימו את הש"ס במחזור זה ומתחילים מיד במחזור חדש ודאי עושים מעשה רב לרכוש את הידיעה במה שלמדו כי, כאמור, אין ידיעה בלא שינון וחזרה.

וזאת ועוד, במסגרת מצווה זו של ידיעת התורה, יש מצווה להקיף את כל חלקי התורה. וכמו שממשיך שם המדרש ואומר:

"בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה. הקב"ה הופך את פניו ממנו, ומצירי גיהנם מתגברין בו כזאבי ערב, והם נוטלין אותו ומשליכין אותו לגיהנם. בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה. הקב"ה אומר לו, בני, כל ההלכות למה לא שנית אותם. אם אומר להם הניחוהו, מוטב. ואם לאו, עושין לו כמדרשו ראשון ראשון. בא מי שיש בידו הלכות. אומר לו, בני, תורת כהנים למה לא שנית, שיש בו טומאת שרצים, טומאה וטהרה, טומאת נגעים וטהרת נגעים, טומאת נתקים וטהרת נתקים, טומאת בתים וטהרת בתים, טומאת זבין וטהרת זבות, טומאת לידה וטהרת לידה, טומאת מצורע וטהרת מצורע, סדר וידוי של יום הכפורים, וגזירה שוה, ודיני ערכים, וכל דיני ישראל שהן דנין בתוכו. בא מי שיש בידו תורת כהנים. הקב"ה אומר לו, חמשה חומשי תורה למה לא שנית, שיש בהן קריאת שמע תפילין ומזוזה. בא מי שיש בידו חומשי תורה. אומר לו הקב"ה, למה לא למדת אגדה ולא שנית... בא מי שיש בו אגדה. הקב"ה אומר לו, בני, תלמוד למה לא למדת, שנאמר (קהלת א, ז) כל הנחלים הולכין אל הים והים איננו מלא. ואיזה זה, תלמוד. בא מי שיש בידו תלמוד. הקב"ה אומר לו, בני, הואיל ונתעסקת בתלמוד, צפית במרכבה, צפית בגאווה, שאין הנייה בעולמי אלא בשעה שתלמידי חכמים יושבין ועוסקין בדברי תורה ומציצין ומביטין ורואין והגוין המון התלמוד הזה".

עמל התורה הוא ענין בפני עצמו. כמו שנאמר "אם בחוקותי תלכו" ודרשו חז"ל "שתהיו עמלים בתורה". וכתב הרבי מסוכצ'ב:

"נוסף על מצוות ידיעת התורה יש מצוה לעמול בתורה, ואילו יצויר שידע התורה בלי עמל הוא מחוסר מצות עמל התורה... ידיעת התורה היא מתקנת ומיישרת את הנפש השכלית, ויגיעת ועמל התורה מיישרת ומתקנת את הנפש החיונית, כי כל יגיעה מתיחסת לנפש וכתוב (משלי ט"ז) נפש עמל עמלה לו. (שם משמואל בחוקותי תרע"א).

עולם בפני עצמו הוא עולמם של חידושי התורה שעליהם אומר הזהר כי בונים הם את השמים החדשים והארץ החדשה של עולם הבא שלעתיד לבוא וכך כתב בנפש החיים:

"חידושין אמיתים דאורייתא המתחדשין ע"י האדם. אין ערוך לגודל נוראות נפלאות ענינם ופעולתם למעלה. שכל מלה ומלה פרטית המתחדשת מפי האדם. קב"ה נשיק לה ומעטר לה. ונבנה ממנה עולם חדש בפני עצמו. והן הן השמים החדשים והארץ החדשה שאמר הכתוב" (נפש החיים שער ד' פרק י"ב).

בימים אלה הזרקורים מכוונים להאיר את דמותם של מסיימי הש"ס במסגרת לימודי הדף היומי שבכל אתר ואתר. ונאים הדברים וראויים. והשמחה אמיתית ושלמה ויש לכבד ולהוקיר את הלומדים את מגידי השיעורים ובראש כולם את מחולל הרעיון הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל.

יחד עם זאת אין לטשטש את זכותם הגדולה של העמלים בתורה שתורתם אומנותם ומדייקים בכל תג ותג של תורת ה' בעמל וביגיעה רבה תוך שמפקירים עול חשבונות רבים ושמים נפשם בכפם מסתפקים במועט ועוסקים יום ולילה בתורה ה' לעומקה ולרחבה. לא בכדי אותו אדם שייסד את לימוד הדף היומי לכלל העם. ייסד את ישיבת חכמי לובלין עבור בני התורה שעמלים בתורה בידיעתה הבנתה וחידושיה. והוא עצמו היה מורם ומלמדם ושימש כאב לכל אחד ואחד מהם.

{ אז נדברו }

פרשת ויגש תש"פ | עלון מספר: 447 | לסדר: "ויאמרו החייתנו"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

האם יכול להיות שאני לא מושלם? האם אפשר לסבול כזו מחשבה?

אנחנו נמצאים בעיצומם של הפרשיות התובעניות של וישב מקץ ויגש ויחי שהמסר שמועבר בהם לאורך כל הדרך הוא חד ונוקב: **יש שנים עשר שבטים!!!** וכל אחד מאיתנו ממוקם באיזשהו שבט... ונדרש מאיתנו להכיל את השני... לקבל אותו... למסור עליו נפש... ולדרוש את אחוותו... וכל זמן שזה לא יקרה הרי לא יגיע התיקון השלם... **וכעת אני אגלה לך סוד כמוס...** בפרשה כתוב **ותחי רוח יעקב אביהם!!!** פתאום השכינה שוב חזרה ושרתה על יעקב אבינו... **מה קרה??** אז בפשטות מה שכולנו יודעים זה שעד עכשיו יעקב אבינו היה עצוב שיוסף איננו... אבל ברגע שהוא שמע שיוסף חי... אז הוא שמח ולכן חזרה אליו השכינה... נכון?? **אבל הזוה"ק אומר משהו אחר לגמרי!!! הזוה"ק אומר דבר איום ונורא!!!** כל זמן שיהודה ויוסף לא מדברים ולא מבינים אחד עם השני!!! אז אין יחוד קודשא בריך הוא ושכנתיה... ולכן!!! השכינה הסתלקה מיעקב... אבל ברגע ש-ויגש אליו יהודה... אם ברגעים אלו במצרים יהודה מתחיל לנהל משא ומתן הדדי עם יוסף... באותו רגע!!! אי שם בארץ ישראל השכינה הקדושה פתאום חוזרת ושורה על יעקב אבינו... מה יש?? מה קרה??? **יהודה ויוסף כעת מחובקים!!!** אם עץ אפרים ועץ יהודה מתחברים ולקחת אחד אל אחד והיו לאחדים... מיד מגיע התיקון השלם... ופה!!! פה אנחנו תקועים עד עצם היום הזה!!! התיקון השלם עדיין מחכה שיוסף ויהודה יגשו אחד אל השני ויכירו אחד בשני.

ברשותך קורא יקר: **השבוע נדבר על מנשה ואפרים!!!** בפרשה הקודמת ראינו שליוסף נולדו שני בנים!!! אפרים ומנשה!!! בפרשה הבאה הם יגיעו להתברך אצל יעקב אבינו ואז יתפתח ויכוח מסתורי בין יעקב ליוסף... יוסף מצד אחד מחשיב את מנשה יותר מאפרים!!! ואילו יעקב אבינו עונה לו: ידעתי בני ידעתי! במילים אחרות: אני מבין את הטענה שלך! אני מבין למה אתה חושב שמנשה קודם... ובכל זאת אני חולק עליך ואפרים עוד יותר קודם ממנשה... מה פה המשא ומתן?

והביאור בזה הוא כך:

לאחר מכירת יוסף, כולנו יודעים שהאחים חזרו בתשובה... אבל אשמים אנחנו וכו'... וגם דמו הנה נדרש... אבל צריך לדעת שלא רק האחים חזרו בתשובה!!! **גם יוסף חזר בתשובה!!! גם יוסף עבר שינוי!!!** והשינוי שיוסף עשה התבטא במה?? **ב"נשני אלוקים בית אבי!!!** יוסף קורא לכן שלו על שם מה...?? **על שם החולשה שלו!!!** שכחתי את התורה!!! כל שמו ומהותו של מנשה הוא על שם **חסרון מסוים** שיש ליוסף!! כלומר: עד המכירה... יוסף לא יכל לסבול מצב של חוסר שלימות... כן... יוסף שבכל מהותו הוא שלימות לא יכול להכיל אפשרות של חוסר שלמות... ולכן "ויבא יוסף את דיבתם רעה אל אביהם..." לא משנה כעת מה הייתה הטענה שלו על שבטי י-ה... מה שבטוח הוא... שהם היו צדיקים גמורים **ובכל זאת!!!** יוסף מצא כמה נקודות שהם לא היו לגמרי לגמרי מושלמות בתכלית... והוא לא יכל לסבול את החוסר שלימות הזו... והנה... קורה מה שקורה ויוסף הורד מצריימה... ושם הוא זוכה להגיע לשלימות הכי גדולה ולשיעור קומה הכי מרומם שלו... שם הוא עומד בניסיונות הכי קשים והוא מקבל את התואר "צדיק יסוד עולם..." **אבל!!!**

למרות!!! למרות ששם הוא קונה את השיעור קומה הגדול שלו... **בד בבד זה כרוך בכמה מחירים יקרים...** יוסף נאלץ לשכוח תלמודו... וגם תוך כדי העמידה בניסיון הרי "ויפוזו זרועי ידי..." על הדרך הוא מאבד עשרה ילדים... כי... כי כידוע... **אין לגמרי לגמרי מושלם!!!** גם עבודת ה' הגדולה והנשגבת ביותר יש פה ושם כל מיני קרעקץ... יוסף לומד במשך הזמן במצרים לקבל מצב של **חוסר שלימות!!!** שלמרות שהוא יוסף ולמרות שהוא חותר לשלמות חסרת פשרות!!! אבל עדיין צריך להיות מוכן למחירים ולויתורים!!! יוסף כבר מבין שאי אפשר להיות מושלם בההכלל... ולכן למרות שזכיתי להיות מרכבה לספירת יסוד... ואני הליגער יוסף הצדיק... אבל יש לזה מחיר שנשני אלוקים בית אבי... ושכחתי תלמודי... ולא נורא... בדיוק בשביל זה יש לי עוד אחד עשרה אחים!!! שהם ישלימו את החסר שלי!!! אני אהיה הצדיק יסוד עולם שלהם... והם יהיו התלמידי חכמים שלי..

יוסף מקבל את זה!!! מקבל את המחיר הזה!!! הוא כבר לא נלחם בעובדה הזו!! כן... תתפלא לשמוע... יוסף עומד מול חסר קיים שהוא שכח תלמודו... ובמקום להכריז על מלחמת עולם כדי להחזיר את החור והחוסר שלימות שנפערה אצלו... לא!!! הוא מקבל את החסרון הזה... הוא מקבל את החוסר שלימות הזו... **ולא סתם!!! לא רק שהוא מקבל את זה!!!** אלא הוא עוד קורא לכן שלו על שם החסר הזה!!! מנשה נקרא על שם "נשני אלוקים!!! ולמה? **תקשיב טוב למשפט הבא:** כי אצל יוסף... להכיל מצב של חוסר מושלמות!!! זו טרגדיה!!! זה הרבה הרבה יותר קשה מלהיות מושלם!!! יוסף מוכן הרגע להיכנס לבונקר 14 שנה וללמוד שוב את כל התורה כולה... זה הרבה יותר קל לו מלהודות בחסר הזה ש... שזה מה שיש... (כמובן שאנחנו לא יכולים ללמוד מזה לעצמנו... ברור שסתם אדם משלנו שכח תלמודו מחויב לחזר אחריו מדין השמר פן תשכח... רק אצל יוסף שהיה לו מאוד ברור השליחות שלו שהיא להחיות עם רב... היה ברור לו שכעת זה לא רצון ה') אצל יוסף להכיל מציאות של חסר ולחיות איתו זו עבודת חיים!! **ובדיוק לכן!!!** יוסף קורא את שם בנו "נשני אלוקים בית אבי!!!" יוסף שמח להציג בפני אחיו את ההישגים המרשימים שהוא הגיע אליהם במצרים... הנה... תראו... במשך השנים שהייתי במצרים למדתי להכיל מציאות של **חוסר שלימות!!!** פונה יוסף לאחיו ואומר: גשו נא אלי... אל תפחדו... אני כבר לא יוסף של פרשת וישב... אני כבר לא יוסף שלא מסוגל להכיל חוסר שלימות... אני כבר יוסף שיש לו ילד ששמו ומהותו היא "נשני אלוקים בית אבי!!" **ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה.**

להשתתבות
בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

-קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

66

אליך, בחור ישיבה הלומד עיון!!! כן.. עיון

מישהו אמר לי שאני תמיד חייב להגיד הפוך ממה שחושבים... תמיד בפורים אני אדבר דווקא על תשעה באב וכו'... ואם ככה הוא אומר כנראה שהוא צודק... ולמה אני אומר את זה??? **כן.. כי זה בדיוק מה שאני הולך לעשות עכשיו!!!** אם שמת לב בשבועות האחרונים כתבתי כמה מאמרים בחשיבות של לימוד דף היומי... ככה כתבתי עד עכשיו... **ומעתה!!!!** כל זמן ששערי האולמות הענקיים של יד אליהו ארנה ובניי האומה עדיין לא נפתחו... אפשר היה באמת לדבר לגופו של עניין בחשיבות העצומה של לימוד דף היומי!!! כל זמן שהתזמורת של אירועי הסיומים על שלל זמרי עדיין לא פצחה בגיל ורנן... עדיין אפשר לדבר על הדף היומי מהמקום שלו כדף גמרא שמפגיש את קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא!!! לעודד עוד ועוד יהודים להיכנס למחזור החדש... **אבל!!!!**

עכשיו... בימים אלו ובשעות אלו שהאירועים כבר בעיצומם... וכל הפרוז'קטורים והזקורים מכוונים לאותם שזכו וסיימו דף היומי... **והנה... אתה בחור בן עליה...** עומד מול הענק הזה... והמרשים הזה... והתזמורת הזה... וההמוניות הזו... ואחרי כל זה אתה חוזר לבית המדרש הישן שלך שם בישיבה... ואז למחרת אתה שוב מגיע בבוקר לסדר א' וכעת נדרש ממך שוב!!! שוב לשבת מול אותו דף גמרא שכבר קרוב לחודש שאתה יושב עליו וחורש עליו והופך בו והופך בו!!! מעמיק בו **ומעיין** בו מכל כיוון...

וכאן משהו עלול לפתע להתערער מבפנים...

רגע... מה בכלל העניין ללמוד את העיון הזה?? הרי סיום הש"ס אני לעולם לא אוכל לעשות מהקצב הזה... (גם אם אני אכפיל ואשליש את מרוצת הקצב הנוכחית בעיון... גם אז אני לא אוכל לסיים ב-150 שנה הקרובת...??) ואז מתחילים להגיע כל מיני מחשבות עייפות כאלו... בשביל מה אני צריך את העיון הזה?? איזה הישג יצא לי מזה?? אני אף פעם לא אוכל להגיד הדרן על לימוד עיון... **אז לאן? לאן זה חותר?** ובפרט!!!! בפרט שלימוד העיון בישיבה זה לא מהדברים הקלים... ממש לא!!! אז גם לירוק דם... גם לקום בבוקר... (סו"ס סדר א' כידוע הוא 'לפנות' בוקר) וגם לא להגיע מזה לשום הישג משמעותי בידיים... **זו מחשבה מעיקה שעלולה לצוץ!!!**

כן... רבבות אלפי ישראל סיימו את הש"ס בבקאות וכל גדולי ישראל מגיעים לכבד ולהשתתף באירועי הסיום... ואילו אני לומד רוב היום עיון ומשקיע את הנשמה בעיון... ואף אחד מגדולי ישראל לא הולך להשתתף בשום אירוע סביב העיון שלי הזה **כי אין על מה...** אז לאן? לאן פני מועדות בעיון הזה?? איזה דבר טוב יש בכל זאת בעיון הזה??

לכן דווקא עכשיו!!! דווקא כשהדי התזמורת ברקע!!! דווקא כעת כשאירועי סיום הש"ס בעיצומם ואירוע רודף אירוע ואנחנו לא יודעים לאיזה אירוע לבחור ללכת... דווקא עכשיו ראיתי לנכון לדבר אחת ולתמיד על הלימוד הכ"כ מעורפל והלא מוגדר... הנקרא בשם **עיון!!!**

אני מודה שזה נשמע איפכא מסתברא... בדיוק עכשיו לדבר על זה... אבל כאמור... יש סיבה נחוצה למה דווקא עכשיו לדבר על זה... **כדי להעמיד את המשקל המקביל!** כן... דף היומי חשוב מאוד... ומי שרוצה חומר בנושא מוזמן לבא אלי... יש לי רשימה ארוכה של מאמרים בנושא... **אבל עדיין!!! נא לא לאבד את הראש...** עדיין אתה הבחור בן עליה שמסוגל ללמוד עיון... אסור לך לרגע להתבלבל ולחשוב שהעיון שלך פחות חשוב... נכון אמנם שהפרוז'קטורים כעת לא מכוונים לכיוון של העיון... אבל בשביל זה יש לך ראש של עיון!!! בשביל לא להתבלבל ולהמשיך לעמוד בגאון מאחורי לימוד העיון שאתה דבק בו ותמשיך לדבוק בו...

ביאור מטרת והישגי העיון - בעמוד 3-4 בגיליון זה

במה אני יכול להתחזק בצום עשרה בטבת??

בשבוע הבא יחול צום עשרה בטבת!!! שכידוע שלמרות שהוא צום יחסית קל ועובר מהר... אבל בהיבט ההלכתי הוא נחשב כאחד הצומות היותר חמורים שדוחים אפילו שבת... עכ"פ אנחנו צמים יום שלם על המצור שהיה על חומת ירושלים!!! זאת אומרת: יש לנו עסק לא רק עם בית המקדש... אלא גם עם ירושלים... בעשרה בטבת לא קרה שום דבר לבית המקדש... רק לירושלים... ואם תשים לב: באופן כללי יש לנו הרבה עסק עם העצים והאבנים של ירושלים... כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו... מה זה??

תכל'ס... מה הצום הזה נוגע אלי עכשיו באמצע החיים?? איפה החומה של ירושלים פוגשת אותי ביום יום? בשלמא להתאבל על בית המקדש... בטח... את זה אני מבין... זה עבודת הקרבנות וכו'... אבל ירושלים והחומה שלה... איפה זה פוגש אותי ביום יום... שלכן אני צריך פתאום לעשות שביתת רעב באמצע החורף ולחשב מסלול מחדש...??

אז עזוב... במקום להיכנס כעת להבין מה זה חומת ירושלים... ומה זה ירושלים בעצמה... עזוב... בא נדבר על נקודה למחשבה מעשית ופרקטית שנוגעת לעשרה בטבת... ובכן:

תקשיב טוב טוב: אני רוצה לגלות לך כעת סוד כמוס!!! כל בוקר... כשאתה מגיע לבית הכנסת להתפלל... אתה מניח כעת על תקן של קבלן בניה... ואתה ניגש כעת לבנות עיר!!! איזה עיר?? את **עיר אלוקיננו!** כן... כתוב בתהילים: "גדול ה' ומהולל מאוד--- בעיר אלוקיננו הר קדשו..." כתוב כאן שיש אפשרות לבנות את עיר אלוקיננו... אף?? ב-**גדול ה' ומהולל מאוד!!!**

כלומר ככה: ירושלים נחרבה... החומה נפרצה... תכל'ס... כעת בבוקר הזה צריך לבנות לקב"ה עיר... ומי בונה אותה?? **אתה!!!** אתה כל בוקר מגיע לתפילה ומתחיל להתפלל מילה במילה... בחיתוך שפתיים... וכל אות בתפילה שאתה מוציא מהפה שלך **זה אבני!** שמעת? כל אות זה אבן!!! ואם אתה אחת זה אבן... אז מה זה מילה שלימה?? מילה שלימה זה כבר אבנים משתלבות... וככה כל מילה שאתה מוציא מהפה זה אבנים רוחניים שיוצאים במהירות אדירה מהפה שלך והולכים ובונים את עיר אלוקיננו בהאצה!!! זה נראה לך דמיוני... אבל זה סתרי תורה... זה לשון הראב"ד (בספר יצירה) **"משם רועה אכן ישראל, ונקראו האותיות אכן, כי בערך שהאבן נחלץ מסלע כן האותיות נחקקו ונחלצו משם ה' סלעי וזרי..."** כתוב כאן שיוסף הצדיק הוא מופקד על הבניה של אבן ישראל... ואיך?? באותיות... בדיבור... בתפילה שלך אתה פשוט בונה את עיר ה'!!!

כן... כשהיינו בגן סיפורו לנו שיהודה בקול האדיר שלו יכל להחריב את כל פיתון ורעמסס... אבל שכחו לספר לנו עוד פרט עוד יותר חשוב: שבדיבורים הטוהרים של יהודה בתורה ובתפילה הוא בונה את עיר ה'... **כן... הקול קול יעקב והימים ידי עשיו!!!** מה שעשיו בונה בידיים... הרי יעקב בונה בקול שלו... מה שעשיו בונה בעשר אצבעותיו!!! יעקב בונה בחמש מוצאות הפה!!! תגיד לי: יוצא לך לפעמים לראות ערבים שעובדים באתר בניה ובונים שכונה שלימה בידיים?? תסתכל טוב טוב איך הם בונים... כי אתה היהודי... גם אתה בונה!!!! אבל את מה?? את עיר אלוקיננו!!! הם בונים עצים ואבנים... ואילו אתה?? אתה בונה את כל מערכת ההשפעה האלוקית... הקב"ה נטע ביהודי כח בניה משוכלל מאין כמוות!!! שאשים דברי בפיך לנטוע שמים וליסוד ארץ... אתה פותח את הפה וזה נבנה כמו מגדל קלפיים... **רק כדי להמחיש את העניין:** כשאתה מתחיל בשרית: הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו... האם פעם ניסית לספור כמה אותיות אתה מחתך בשפתך רק בפסוק הזה?? אז לצורך העניין ספרתי!!! יצא לי 25!!!! יש בפסוק הזה 25 אבנים משתלבות שכבר בנית בעיר ה'... **קדימה... ממשיכים לפסוק הבא...** שירו לו זמרו לו שירו בכל נפלאותיו... שוב ספרתי... זה כבר 27 אבנים משתלבות נוספות בעיר ה'... הלאה... ממשיכים לפסוקים הבאים... אבל די... מצטער... אין לי סבלנות להתחיל לספור את כל האותיות שיש רק בהודו לה'... אבל לא בשטח שבשמים יש המון סבלנות... כל אות היא אבן!!! ואיפה היא אבן?? אבן בעיר ה'!!! וכל פעם שאתה מתחיל להתפלל מתפתחת פה בניה מואצת של עיר ה'... ואם התפללת את כל התפילה כמונה מעות... לפי הסדר... לפי התוואי שהיתנו לנו אנשי כנה"ג אתה פשוט הולך ובונה עיר שלימה עם חומה יציבה...

טוב... ברוך ה' התפללתי כמונה מעות... בנית את העיר מהמסד עד הטפחות... כעת הגיע הזמן של טופס 4... הגיע הזמן למסור את המפתחות...

ובכן: למי כעת למסור את המפתחות?? מי אמור לשכון בעיר הזו??

תנחש מי?? **הלב שלך!!!!** הדיבור שלך זה העיר!!! זה האבן!!! וכוונת הלב שלך היא זו שצריכה לשכון בעיר הזו... צריך גם להוציא את תיבות התפילה וגם לכון בהם... אם רק אמרת את המילים ולא כיוונת... אז אמנם יש פה עיר... אבל העיר ריקה!!! השכינה לא שם... לעומת זאת גם ההיפך... אם יש לך הרבה כוונה טובה בלב... אבל לא הוצאת את זה ממילים... אז השכינה אמנם קיימת אבל אין לה עיר!!! אין לה אחיזה היכן לשכון... בשביל זה יש לנו גם מחשבה וגם דיבור!!! וצריך לשלב את שניהם ביחד... צריך להוציא בשפתים ולכוין בלב... כשיהודי מוציא בשפתיו הוא בונה בית... ואילו כשהוא מכוין פירוש המילות הוא מכניס את השכינה לתוך הבית... **דא עקא שעל כוונת הלב יש מצור!!!** אם שמת לב... אתה רק מנסה להתרכז בתפילה... מתחילים צרור יריות להתעופף ולהיכנס לראש שלך... כדי שהלב לא יוכל לשכון בתוך פירוש המילות... אם פעם תעקוב אחרי הקושי האדיר שיש לנו לכון... זה ממש מצור!!! זה אויב שעומד עם טנקים ויורה לך לתוך המוח איזה מחשבות שהיו... רק לא להתרכז בתפילה... והתפקיד שלנו זה להתגבר על המצור הזה... ולהשכיך את הלב בעיר אלוקיננו! להתפלל באריכות שפתיים ו--ככוונת הלב...

אז הנה לך חיזוק נפלא שניתן להתחזק בעשרה בטבת...

בעשרה בטבת החומה התחילה להתערער!!! העיר התחילה להזדעזע... מה זה העיר? כח הדיבור שלנו... הדיבור שלנו התחיל להיפגם... להיות פחות שמור... פחות ידענו להעריך את הכח העצום שיש לנו בדיבור... שנאת חינם ולשון הרע ונבלות פה וכו' וכו'... ברגע שהדיבור נפגם... האבנים של ירושלים מתחילות להתפורר... מתחיל להיות מצור על העיר... אז כעת!!! שאנחנו עומדים בעשרה בטבת ורוצים להחזיר ולתקן את פרצות העיר... אנחנו רוצים לחזור ולבנות את האבנים הירושלמיות... איך כעת אנחנו יכולים לעשות את זה??

באמצעות הדיבור של יהודי!!! דיבור של יהודי נקרא אבן!!! כל תיבה שאתה מוציא מהפה שלך בתורה או בתפילה אתה בונה עיר... אתה בונה כלי להשראת השכינה... הנה לך חיזוק ונקודה למחשבה מעשית ליום עשרה בטבת... וליום שאחרי...

הצילו...

סכנת טביעה בשטחיות!!!

יש דו שיח נצחי ומוכר.. תמליל שיחה מאוד מוכר מתחילת בין הזמנים... יהודי מבוגר ונשוא פנים בוגר ישיבות ניגש לבחור מישיבה גדולה בתחילת בין הזמנים ושואל אותו... נו... כמה דפים הספקתם בסדר א' בזמן חורף??? והבחור עונה: עד דף ט'... מה... עד דף ט' נפלתם על הראש?? כשאני למדתי בישיבת... אצל ר'... הספקנו עד דף ל"ז בסדר א'... ואז מגיע השלב של השיחת מוסר!! זה לא בסדר!!!! כל הגדולים מדברים נגד הקצב האיטי הזה... שלא זים ולא מתקדמים... נו... צריך ללמוד קצת יותר במהירות... הדו שיח הזה מוכר לך?? זה דו שיח נצחי!!! תמיד תשאל השאלה הזו... ואז תבא התשובה... ואז יגיע ההלם שאחריה...

נו... ואני עומד מהצד ושואל: באמת מה הפשט בה? מה עומד מאחורי התופעה הזו?? יותר נכון: מי עומד מאחורי התופעה הזו??

שלא תבין אותי לא נכון... אני לא שואל כעת ממקום של מוסר... למה זה קורה... אני כעת מדבר מניחות טכני של עצם התופעה... מי האינטרנט שדואג להספיק כמה שפחות?? **אני רוצה שתבין:** כשגדולי ישראל מתריעים נגד האינטרנט... אני מבין שאינטרנט זה פיתוי... יש לכולנו ניסיון מול האינטרנט ולכן הרבנים צריכים למשוך לכיוון ההפוך... כשהרבנים מדברים שלא להשקיע בכל מיני מקומות לא נכונים... אני מבין שיש אינטרסנטים שרוצים שתשקיע אצלם ולכן הרבנים צריכים למשוך לכיוון ההפוך... אבל להבדיל כמובן... כשהרבנים צועקים על זה שבעיון בישיבות מספיקים מאוד קצת בעיון... גם כאן מוכרח להיות שיש מישהו שיש לו אינטרס להספיק **דווקא קצת** בעיון!!! ואת הנקודה הזו אני רוצה להבין אחת ולתמיד: מה האינטרס הגדול של עולם הישיבות להספיק כמה שפחות בעיון... שלכן הרבנים צריכים כל הזמן למשוך לכיוון ההפוך?? מי הוא האינטרסנט הזה שדוחף עם כל הכח שיספיקו הכי **קצת** בעיון??? מה ההיגיון באינטרס הזה??

אני לא שואל בצניניות!!! טמון פה משהו באמת עמוק!!! שאת הנקודה הזו מאוד חשוב להבין אחת ולתמיד שזה הסוד הצבאי של לימוד העיון.. **ובכן: העניין הוא מאוד פשוט:** בבקאות!!! ההישגים נמדדים לפי כמות!! ככל שאתה מספיק **יותר כמות** ככה ההישגים שלך יותר מרשימים... אם יש לך אחד שהספיק 100 דפים והשני הספיק כמות של 200 דפים... ברור שיש לו הישג יותר גדול!!! (סיום הש"ס יוכיח... שכולנו כעת שמחים על ההישג הגדול של כלל ישראל שהם מסיימים את הש"ס... מה מיוחד בסיום הש"ס? זה ההישג **הכמותי** הכי גדול והכי מושלם שאפשר להגיע בלימוד הש"ס בבקאות!!! הישג כמותי!!!) **אז זהו!!! שבדיוק כמו שבבקאות ההישגים נמדדים לפי כמות!!!** ככה בעיון ההישגים נמדדים לפי **איכות!!!** ככל שאתה לומד יותר באיכות ככה ההישגים שלך יותר גדולים... **כעת נשאלת שאלת המיליון: איך מודדים איכות???** כמות אני יודע איך מודדים... לפי כמות דפי גמ'... אין פה מה להבין... ככל שאתה מספיק

יותר הרבה ויותר מהר ככה ההישג יותר גדול... **אבל איכות...? ? יש לך מושג איך מודדים איכות??**

(שתבין: זה נפ"מ בשבילי... אני אגיד לך למה... כי אני אחד כזה שלומד מאוד מאוד בעיון (הלוואי)... אבל יש לי חשש קל שיש מישהו שלומד עוד יותר בעיון ממני... ואני חייב לשלול את זה... אז יש לך איזה משקל דיגיטלי שנוכל למדוד עיון של מי שוקל יותר ק"ג... שלי או שלו...)

אז האמת היא שאי אפשר!!! אי אפשר באמת באמת למדוד איכות!!! כי לאיכות אין אמת מידה... אבל!!! בכל זאת יש כל מיני מדידות חיזוניות וסביבתיות שדרכם אפשר טיפ טיפה לקבל איזה אינדיקציה או איזה הערכה מסוימת לדרגת העיון... **ואחת מהם!!!** אחת מהמדידות איך מדודים עיון... תנחש מה היא??? **ההספק ה א י ט י ! ! ! !** אם אתה מסוגל לשבת חודשיים מול דף גמ' אחד זה... זה אומר משהו... זה אומר שיש לך עומק!! שיש לך מה להעמיק!! אחרת מה אתה עושה שם כ"כ הרבה זמן... כן... בדיוק כמו שהבקאות נמדדת **במהירות** ההספק ככה העיון נמדדת **באיטיות** ההספק! ובינינו לבין עצמנו. עם יד על הלב. **זה מאוד מאוד מאוד מאוד נכון!!!**

מי שמסוגל לשבת מול דף גמ' אחד במשך יותר מחודש ימים ויש לו עדיין מה לעשות עם הדף גמ' הזה והוא עדיין לא מיצה... **זה אומר משהו!! זה אומר הרבה מאוד!!!** זה אומר שהלימוד הזה הוא פנימי... הוא עמוק... זה אומר שהוא מבחין שם בדף הגמ' הרבה הרבה מעבר למה שנראה על פני השטח... **זה אומר שהוא באמת לומד עיון!!!**

עכשיו... זה לא סתירה שמכאן ואילך הדברים מתחילים להתגלגל. ותסמוך על היצר הרע שהוא לא טומן ידו בצלחת. ובשלב מסוים הגאווה והכבוד נכנסים לתמונה... ואז יש כאלו שגם אחרי שהם מיצו את הדף הזה... הרי לא נאה להם להתקדם... כי... כי הרי ככל שאני מתעכב יותר ככה זה מראה שאני יותר עיוני ויותר מעמיק וכן הלאה וכן הלאה... וכאן גדולי ישראל מתערבים ואומרים לנו שזה לא בסדר להתעכב כ"כ הרבה! כי זה באמת לא בסדר... (ולא צריך להגיע לגאווה וכבוד... גם אם התעכבת באמת ולא משיקולי גאווה... יש לכל דבר את הגבול הטוב שלו וכל וכל...)

אבל עזוב... עזוב כעת את התופעות לוואי של העיון... (לכל דבר טוב יש את התופעות לוואי שלו שזה חלק מהקב חומטיו) אנו כעת מדברים על עצם המושג שקוראים לו לימוד העיון! כן... בחור ישיבה שמסוגל לשבת מול דף גמ' אחד שלוש שעות במשך חודש ימים ויש לו עדיין מה לעשות עם הדף גמ' הזה... זה דבר גדול!! גדול מאוד! זו תופעה שראויה להערכה בכל קנה מידה!

ובפרט בדורנו!!!!!! וכעת אני אסביר לך גם למה...

כולם חושבים ש-מה זה **ההיפך** הגמור מ-עיון?? **בקיאות...** **לא!!! יש לך טעות!!!** ההיפך מעיון זה--- אינטרנט!!!!

תחשוב שהבחור הזה שמסוגל לשבת בסדר א' מול דף גמ' במשך חודש ימים... ויש לו מה לחפור בו... תחשוב שיש עוד מיליון בחורים בגיל שלו במדינת

ישראל שהם לא יכולים לעמוד מול טקסט אחד יותר מדקה!!!! ואני לא מגזים!!! אתה יודע שאני לא מגזים!!! **הרי מה זה אינטרנט??** אני שטחי... אני רדוד... אני לא מסוגל להתעסק עם תכנים שדורשים ממני מינימום של מחשבה... ולכן אני חייב כל הזמן להעביר מול העיניים איזה משהו... אני חייב כל הזמן לדפדף הלאה... עוד תמונה... עוד סרטון... עוד קליפ... עוד וואצפ... עוד גירוי... עוד דרמה... עוד ריגוש... עוד איזה התפתחות דרמטית... עוד הודעה... הלאה הלאה... כל הזמן הוא מדפדף שם... תנסה פעם להכריח אותו להתמקד מול חומר כתוב שלא אז!!! תנסה למקד אותו מול דבר שצריך מינימום מחשבה והתבוננות בלי להיכנס לדרמות... **אין!!! אין עם מי לדבר... הפליג והלך לו...**

וביהדות אנחנו החחחחחחיים התבוננות... חייבים עומק... בלי עומק מינימלי אי אפשר להיות בנו של הקב"ה!!! **מי שחסר לו עומק ופנימיות הוא לא מסוגל ולא יכול להיות בנו של הקב"ה!!!** כי אבא שבשמים רוצה את בנו **איתנו!!!** מה זה איתו?? תהיה פה... תהיה איתי... תשהה איתי... אל תברח... אל תהיה כל הזמן מזוגג... בשביל זה חייבים מינימום של עומק!!! מינימום של מים שקטים שחודרים עמוק...

והנה באותה שעה שמיליון צעירים יושבים מול מסך וכל הזמן מדפדפים לגירוי הבא... באותה שעה יושב בנו של הקב"ה... והוא מסוגל לשבת מול טקסט שחור לבן. לא מנוקד... לא ססגוני. לא מתחלף ומרצד כל הזמן **והוא שם!!!** הוא מסוגל לשבת מול דף קדוש וטהור של התורה הקדושה והמחשבה שלו שוהה שם!!!! עוד שעה ועוד יום ויומיים והמחשבה שלו לא בורחת... לא מתעופפת... הוא לא מוכרח כל הזמן לגנון ולהחליף...

יש לך מושג איזה מוזיאון מהלך שהוא???

יש לך מושג איזה כלי מוכן להשראת השכינה מהלך כאן??

עם כל הכבוד ליהודים שסיימו את ש"ס דף היומי... אבל מבחר המין האנושי זה אותו בחור או אברך שידוע לשהות ולהעמיק בתורה!!!

צריכים לשים אותו במזרח של אירועי סיום ש"ס דף היומי!!! זה לא סתירה שהוא לא בסדר ובאותו מעמד עצמו צריך לצעוק עליו לעיני כל ישראל שיתחיל ללמוד יותר מהר... אבל זה שהוא לא בסדר בדרך הלימוד זה לא סתירה שהוא תופעה נדירה הרבה יותר מוככי הזמר שכולם מריעים להם... ומגיע לו כל הכבוד והיקר על העומק והעיון שלו!!!!

את ההבחנה הזו מאוד קשה להעביר!!! מאוד קשה לתרגם למילים מה הם ההישגים של מי שלומד בעיון... כי ההישגים שלו בעצמם הם עמוקים... (על משקל צבת בצבת עשויה... מי שרוצה להבין מה העומק שבקאות... שיעמיק...) מי שכעת סיים את כל הש"ס בבקאות... קל להבין מה ההישג שלו... כן... הוא סיים את הש"ס... מה שנכון נכון... אני מקנא בו

אתה מתגאה בזה שאתה צריך כ"כ הרבה מידע שיזוז לך מול העיניים בשביל שלא תמות משיעמום **אז זהו!!!** שאני כבר יושב חודש ימים על דף גמ' שלא אז ועדיין לא מיציתי אותו!!! **זו גאונותי!!!** ושוב נחזור ונדגיש... אחרי שתשוין ותתגאה מול חבר שלך... כעת לגופו של עניין צריך לתת לך על הראש ש... די תפסיק עם השטויות שלך ותתחיל ללמוד כמו שצריך. סו"ס אנחנו לא פה רק בשביל לעשות פחזות בעיון שלנו... צריך ללמוד תורה בין הייתר... ותקשיב לתוכחה הזו כי זה באמת לא תכל"ס... תתקדם בחיים...

ולסיום: אני מוכרח לסייג את הדברים ולומר בנימה אישית: אחרי כל מה שכתבתי במעלת הלימוד בעיון... אני רוצה להגיד לך שאני באופן אישי נכוויתי ברוחתי מהעיון הישיבתי... אני מאוד סבלתי בסדר א' בישיבה... לא התחברתי לעיון בכלל וזה דיכא אותי ולא ידעתי מה לעשות עם עצמי... **והיות ואני יודע שיש הרבה כאלו!!!** אז תכל"ס... מה אני בכל זאת רוצה?? אם אני בעצמי לא הסתדרתי עם העיון של הישיבה אז על מה אני מדבר?? אז זהו!!! שאני רוצה לגלות לך סוד: **עיון חייבים!!! עומק חייבים בעבודת ה'!!!** השאלה היא מאיפה לשאוב את העומק?? **זה כבר עוד נושא...** אני לדוגמא באפן אישי... את העומק שלי בעבודת ה' קבלתי דווקא מספרי רמח"ל ונפש החיים וגם קצת מתורת החסידות (ספרי חב"ד וכו') ויש הרבה אחרים שהסתדרו והתחברו ללומד'ס הישיבתי ושם קיבלו את העומק שלהם... ויש כאלו שמקבלים את זה מתורת המוסר... לא משנה מאיפה תשאב עומק ביהדות... **מה שבטוח: אתה חייב להעמיק!** להתלמד לשהות מול תוכן עמוק שאתה צריך להעמיק בו ולא רק לדפדף אותו... איפה בדיוק?? זה כבר לא משנה... כאן כבר יש את הכלל שאין אדם לומד אלא מה שלבו חפץ... **כמדומני שההערה הזו מאוד נחוצה!!!** כי כמו בכל דבר... לא כולם מתחברים לעיון הישיבתי... אבל זה עדיין לא פוטר אותך **מלהעמיק!!!** אתה לא יכול להישאר שטחי... בדורנו להיות שטחי זה סכנה רוחנית מתקתקת... הצילו: שטחיות!!! לברוח למקלטים של העומק והעיון... ברור??

עכשיו עוד הבהרה אחת חשובה: אחרי שכתבתי כ"כ בהתלהבות אודות הלימוד בעיון באיטיות וכו'... זה נשמע שהלימוד של דף היומי במהירות זה נטו שטחיות?? **ממש לא!!!** אין שום קשר בין שני הדברים... הלימוד בעיון נצרך בשביל להיות אדם עמוק... עכשיו חוץ מזה יש מצוה בתורה של ידיעת התורה!!! שגם יהודי עמוק מחויב אליה... ובשביל לדעת את התורה יש פה משימה טכנית של הספק... ובשביל להספיק צריך לדפדף דפים ולדעת כמה יותר, ומרה... מי שיש לו ראש קטן והוא לא מסוגל להבין שיש מקום לעיון ולבקיאות... באמת אין לו ראש של עיון...

בקיצור: העיון שאתה לומד... מלמד אותך איך לחיות כמו יהודי!!!

אתה יודע מה בחור יקר... רק בשביל לחדד את הנקודה... שתבין לאיזה הישגים העיון אמור להוביל אותך... אתה רוצה שאני אתן לך דמות מסוימת בדורנו שהיא לענ"ד הסמל והדוגמא לאן אפשר להגיע ע"י לימוד בעיון? לא תאמיני! אבל הסמל והדוגמא הוא לא אחר מאשר מרן הרב שטיינמן זיע"א!! אה... נשמע מוזר...?? כי... לא ידוע שהרב שטיינמן הלך בסגנון של עיון... איפה בכלל רואים אצלו עיון?? בספר איילת השחר? ממש לא!! בשיעורים שלו? בודאי שלא!! אז איפה ראו את העיון של מרן זיע"א?? אתה יודע איפה?? **בעצם צורת החיים שלנו!!!**

כמו שבחור מסוגל לשבת חודש ימים מול דף אחד וזה לא משעמם לו!! אז מרן הרב שטיינמן היה חי חיי פשטות במשך מאה ושלוש שנים **ואף פעם זה לא שיעמם אותו!!!** הוא אף פעם לא היה צריך לגוון את החיים... הוא לא היה צריך לצאת לגיאורגיה או לקפריסין בשביל לרענן את החיים... הוא לא היה צריך לגוון את הביגוד ואת הרהיטים בבית שלו... איך? איך הוא עשה את זה?? מה התשובה??

מי שלומד בעיון!! מי שמתלמד איך לשבת מול דף גמ' אחד ולהעמיק בו!! אז הוא יכול להמשיך לעשות שטייגן ואז הוא לומד גם איך להתפלל כל יום אותו טקסט ולא להשתעמם מולו... הוא לומד איך לחיות את התרי"ג מצוות הכ"כ קבועים שלנו ולהתפעל כל יום מחדש מעוד הרגש בעבודת ה'... **מי יכול לחיות כ"כ הרבה שנים סביב אותה יידישקייט ללא שום שינוי ואף פעם לא למצות??** רק מי שלומד להעמיק!!! הנה לך בחור יקר... שאלת לאן העיון מוביל אותך?? איפה ה"סיום" של העיון?? **אז הנה!!!** הנה לך היעד של עיון... היעד של עיון הוא להביא אותך למקום עמוק שכזה שלא תצטרך לגוון את היהדות שלך... שלא תצטרך כל הזמן לחפש או חומרות חדשות ביהדות... או פרשיות מסעירות בשביל לגוון את היהדות המשמימה שלך... **לא!!!** הרב שטיינמן חי בארבע אמות התורניות שלו במשך מאה שנה ואף פעם הוא לא הגיע למצוקה של יאלה תגוון... הנה לך... **לשם אתה חותר בלימוד העיון שלך!** לשם אתה צריך להגיע!!! וזה בנפשך!!! כי... כי החיים של השטחיות בדורנו הם חיים מאוד משמימים... עצובים... ו... וגם יקרים... אתה יודע מה זה כל היום לחפש לאן לצאת... וכל היום לחפש איך לגוון... אתה יודע מה זה לשבת מול גג וכל דקה להחליף שיר... וכל חצי דקה לבדוק אם מישהו התקשר או יש איזה עידכון חדש... **אתה יודע איזה מתיש זה??**

עכשיו רק נסגור את הפינה. כעת תבין מה האינטרס הישיבתי להספיק כמה שפחות... **זה פשוט עניין של פחזה!!!** כן... אני יודע להעריך מה זה עיון... והיות והעיון נמדד בין הייתר **באיטיות** אז הפחזה שלי שהספקתי **הכי** פחות... בקיצור: גאווה!! נו... אז גאווה כידוע זו מידה מגונה... אבל!!! אחרי שאתה כבר סובל ממידת הגאווה... אז לפחות אתה מתגאה במקום הנכון... **לפחות יש לך על מה!!!** כן... יש בחורים בגילך שמתגאים בזה שהם מקבלים למכשיר שלהם 150 הודעות ביום... יש בחורים קצת יותר שמורים שהפחזה שלהם שיש להם חמש מאות אנשי קשר בפלאפון... **אז גם לך מותר שיהיה פחזה משלך!!!** תעמוד מול חבר שלך עם המכשיר הזה ותגיד לו בבזבז:

קנאה צרבת וההישג האדיר הזה זועק לשמים ואי אפשר לקחת לו את זה... לעומת זאת!!! להבין מה עושה הבן עליה הזה שלומד עוד סדר א' בעיון אמיתי...?? **על דרך החיוב מאוד קשה להסביר את זה!!!** אבל לדאבוננו על דרך השלילה?? **על דרך השלילה די קל להבין את זה...** כשאתה עומד היום מול נוער מתמודד ורדוד... ותנסה לבקש מהם לשבת מול טקסט עומד!! ולא זז... נראה כמה זמן הם מסוגלים לשרוד?? זה עניין של דקה עד שתי דקות עד שהפנים שלהם זועקות יאלא... **יאלא תגוון... תדפדף** כבר לתמונה הבאה... **תעביר** לשיר הבא... זה הדור שלנו כידוע... אתה עומד מול הבריאה הלא מתוקנת הזו ואתה שואל את עצמך: **רבש"ע: הבן אדם הזה יום אחד הרי יצטרך לבנות את החיים שלנו!!!** ובחיים עצמם כידוע שום דבר לא עובד עם "יאלא תגוון...!!!" **לגוון** אפשר אולי עם הראש נרגילה... **לדפדף** אפשר במצלמה דיגיטלית... **אבל לא בחיים!!!** אדם יום אחד אמור לבנות חיים עם מערכת משפחתית קבועה ויציבה **שחס וחלילה חס ושלום** אם הוא יגוון אותה וידפדף אותה... אי אפשר **לגוון** את ההורים... ואי אפשר **לדפדף** את האשה... ואי אפשר **להחליף** את הילדים ככה בשביל לגוון... **אלו הם דברים קבועים שאתה צריך לבנות פה בנין קבוע!!!** בשביל זה צריך מינימום של חריש עמוק!!! בשביל זה מוכרחים להתרגל ולהתלמד לשהות מול ערך מסוים ולהעמיק בו ולהתחבר אליו... ליצוק בו עומק.

בשביל זה חייבים עיון!!! בחור בן עליה יקר: **אני אגלה לך סוד כמוס:** עבדו עליך!!! אמרו לך שאתה צריך ללמוד עיון... בשביל מה?? בשביל לדעת איך ללמוד... מה פתאום... זה לא בשביל לדעת איך ללמוד... אלא בשביל **לדעת איך לחיות כמו יהודי!!!** יהודי צריך לבנות חיים עמוקים!!! הקב"ה רוצה ממך יום אחד שאתה תבנה בנין... אבל לא סתם... לא בניה קלה... לא גבס... לא קאראוון אלא **בנין עדי עד!!! בנין נצח!!!** הוא רוצה שתבנה לו משכן קבוע!!! בשביל לבנות בית קבוע חייבים עומק... כי אם אתה תהיה שטחי... אז בן אדם שטחי לא מסוגל להתעסק עם נכסי **דלא נידוי...** כי הוא כל הזמן צריך לגוון... הוא כל הזמן צריך שהדברים יזוזו לו מול העיניים כדי שלא יהיה לו משעמם ח"ו... אז מה הוא יעשה עם הילדים שלו?? כמה אפשר לראות את אותם ילדים מול העיניים?? יאלה תגוון... תחליף את הילדים... כמה אפשר להתפלל אותה תפילה וללמוד אותה תורה ולהדליק אותם נרות חנוכה מידי שנה? יאלה תגוון... **בן אדם חסר עומק לא יכול להיות יהודי אמיתי!!!** הוא לא יכול להסתדר עם מעגל שנה שחוזר על עצמו קבוע!!! הוא לא מסתדר עם תורה קבועה שלא תהיה מוחלפת!!! הוא חייב תמיד סגולות חדשות וכל מיני טרנדים חדשים ביהדות כדי שיכניסו אותו למצב ולאווירה... הוא צריך כל הזמן נייעס חרדי וכל מיני התפתחויות בתוך המערכת כדי לא למות משיעמום... ואילו דווקא החיים האמיתיים שלו בבית ובמשפחה... דווקא הם אצלו נובלים ומיובשים... כי... כי... יאלה תגוון... ומה נעשה שזה לא מגוון... ואני מברך אותו מעומק לב שזה לא יהיה מגוון... רק מגוון כזה ואבדנו... בחור יקר: אתה אולי צעיר מידי להבין את המשפטים האלו... אבל המבוגרים ממך מבינים את זה יותר מידי טוב...

למה ר' ירמיה נכנס לאכול בתרומתו עוד לפני תפילת מעריב???

זכיתי ואני החברותא של ר' ירמיה כהן בסדר א'... כן... ר' ירמיה הוא הכהן היחיד בכפר שלנו!!! מדובר ביהודי מורם מעם!!! מידי יום יושב לו ר' ירמיהו הכהן בבית המדרש... והסלסלה ניצבת לצידו!!! הוא יושב וגורס... וכל כמה דקות מגיע ילד עם פיאות רטובות (מהמקווה) ומגיש לר' ירמיה מגש שעליו מונח הבצק של הפרשת חלה... ואז ר' ירמיה לוקח בידיו ומניח את הבצק בתוך הסל... כן... בכפר שלנו זה הכהן היחיד... וכל אמצא יהודיה שאופה ככר לחם לאכול היא מפרישה חלה... וכעת צריך לתת את החלה לכהן... (אל תשכח שפעם נשים היו אופות לחם כל יום... לא כמו היום שהפרשת חלה זה משהו שהולך עם שבת קודש...) ובשביל זה יש מידי יום קבלת קהל בבית המדרש... בבוקר ר' ירמיה מגיע עם סלסלה ריקה... ואז לאט לאט היא מתחילה להתמלא... וככה בצק אחד נערם ונדבק על הבצק השני... (מה שנקרא במשנה בטבול יום "מקצרות נושכות זו בזו"... לא לחים זו המשנה הראשונה... כי זו הסיטואציה הכי מצויה בחיי השיגרה אצל כהן) ובערב ר' ירמיה לוקח את זה הבייתה ונותן לאשתו... ואז גברת כהן ניגשת לטפל בערימת הבצקים... והיא אופה את זה... ובליה ר' ירמיה מגיע ומברך המוציא ואשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציוונו על אכילת חלה ואוכל את הלחם... ותכל'ס אני החברותא של ר' ירמיה כהן וככה זה כל יום... **אבל!!! בתקופה האחרונה משהו לא מוצא חן בעיני... אני חושד במשהו!!!!** אני מאוד מקווה שאתבדה... אבל מיום ליום החשד הזה מתגבר יותר ויותר... ויום אחד החלטתי שאין לי ברירה... אלא להתחיל לברר את הנושא מקרוב... ויום אחד יענקי הבן של ר' ירמיה הגיע לבית המדרש... ניגשתי אליו בספונטניות ושאלתי אותו ככה בסתמיות ובלבביות... נו... יענקי... מה אכלת היום?? הוא ענה לי במקום: לא!!!! עדיין לא אכלתי היום!!!! החושים שלי נדרכו אבל המשכתי... למה? למה לא אכלת היום?? כי... כי... כי... כי הלכתי לחידר... לכן לא אכלתי... **סה... סה הקשר???** בגלל שהלכתי לחידר... לכן לא אכלתי?? מה זה קשור אחד לשני?? **ואז הוא ענה לי בתום של ילד יהודי טהור (וגם כהן):** מה... אתה לא יודע... שכשאני הולך לחידר אני נטמא מהילדים... ואז אני צריך לטבול במקווה ורק בצאת הכוכבים יש הערב שמש ורק אז אני יכול לאכול תרומה... **נו... ולכן מה?? לכן עדיין לא אכלת היום??** כן... האוכל היחיד שיש לנו בבית זה רק תרומה!!!! הילד סיים את דבריו והמשיך הלאה... **ואילו אני נותרתי קפוא על מקומי... כולי צמרמורת!!!! אני לא סאמין...** מתברר שהחששות שלי התאמתו... מתברר שהאוכל היחיד שקיים בבית של משפחת כהן זה רק תרומה!!!! ואם ככה... כל מי שנטמא בבית של ר' ירמיה נגזר עליו לצום עד הערב שמש... **רבש"ע: אני לא סאמין!!!!** זאת אומרת: כל פעם שמגיע איזה יהודי זר לבית הכנסת ור' ירמיה כהן מקבל אותו בזרועות פתוחות ומחבק אותו... אז עד היום ידעתי שהמשמעות היא שר' ירמיה יצטרך בגללו לטבול במקווה לפני השקיעה... אבל עכשיו אני קולט שזה אומר שר' ירמיה הולך להיות בצום עד הערב בגללו... כי אין לו משהו אחר לאכול רק תרומה... זאת אומרת שכל יום שיענקי הולך לחידר ונטמא מהילדים... הוא צריך להיות בצום עד הערב... **אני לא סאמין!!!! אני בההלם סה...**

בצעם רגע... מה חשבתי?? איך לא חשבתי על זה עד היום?? זה הרי כ"כ פשוט... תחשוב: הרי ר' ירמיה כהן שייך לשבט הלוי!!! אין לו חלק בארץ וממילא אין לו שום מקור הכנסה מסודר... ואם ככה... כל מקור המחייה שלו מתבסס רק ואך ורק על המתנות כהונה שאנחנו נוטנים לו!!! ובאמת אנחנו מתאמצים מעל ומעבר ואנחנו נוטנים לו כמויות של תרומה... ויש לו ב"ה תבואה בשפע... ויונות בשפע ושמינים בשפע... הכל יש לו בשפע... אבל אל תשכח שהכל תרומה!!! הכל חייב להיאכל בטהרת תרומה!!! ממילא כל מי שבמשפחת כהן נטמא... המשמעות היא שהוא רעב עד הלילה... **איך לא עשיתי את החשבון המחסתי הזה???** עכשיו הכל נהיה פתאום מובן... תמיד היה לי מוזר למה ר' ירמיה רץ לאכול תרומה מיד בצאת הכוכבים ולא מחכה לאחר תפילת מעריב... שאלתי אותו כבר כמה פעמים: ר' ירמיה... מה הבהילות?? קודם תתפלל מעריב אח"כ תלך לאכול תרומה?? ר' ירמיה לא ענה... הוא רק ציטט לי את המשנה בברכות: **מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן!** אבל עכשיו אני פתאום קולט לראשונה שהרבה פעמים הוא פשוט שובר צום בתרומה הזו!!! משעה שכהנים רעבים נכנסים לשובר צום ולאכול בתרומתן... איך לא חשבתי על זה?? **רבנו של עולם!!!!** הייתי כ"כ נסער... החלטתי שאין מנוס... אי אפשר לתת לזה להמשיך!!!! אנחנו בני הכפר תמיד היינו כ"כ מאושרים שיש לנו את הזכות להחזיק את ר' ירמיה... תמיד אנחנו מתאמצים... ובאמת נוטנים לו כמויות של תרומה... אבל שכחנו לקחת בחשבון שאי אפשר להיות רק על תרומה... בן אדם שרק כשהוא טהור הוא יכול להיות!!!! זה אומר שהוא נאלץ לצום חצי שבוע...

עשיתי אסיפת חירום עם תושבי הכפר וכולם היו מזועזעים עד עמקי נשמתם... הוחלט פה אחד שאנחנו מתחילים לתקצב את ר' ירמיה גם בחולין!!! לא רק בתרומה!! סגרנו קצוות... סיכמנו את העניינים... ניגשתי לר' ירמיה וסיפרתי לו את הגילוי המרעיש שהתגלה לי... הוא חיך ואמר לי: בוקר טוב... מה חשבת... ברור שכל כהן שמונו הוא מתרומה... נאלץ לפעמים לצום... ואז גיליתי לו את תכנית של השלמת ההכנסה שסיכמנו באסיפה... וכאן לפתע ר' ירמיה נהיה קשוח ונחרץ!!! בשום פנים ואופן לא!!!! אני לא מקבל מתנות!!! רק מתנות כהונה... אם אתם רוצים... תתנו לי זרוע לחיים וקיבה... תנו לי ראשית הגז... שהם חולין... אבל לתת לי סתם מתנות?? לא בא בחשבון!!! הוא היה כ"כ נחרץ... שנבהלתי ממנו... ואז התחלנו להפעיל עליו מסכת כסנועיים שכן יקבל... ושזה הזכות שלנו... ובסוף היה מישהו שהכניע אותנו... נתחש מי???

ר' ליבוש!!! ר' ליבוש הוא אחד מהאנשים היצירתיים שבכפר שלנו... יש לו הרבה חוש הומור... אבל יש לו גם משהו תוקפני... יש לו עדר גדול מאוד של כבשים... והוא ניגש לר' ירמיה בתקיפות ואמר לו: תקשיב!!!! אני מגיש לך עכשיו אולטימטום!! אם אתה לא נכנע ומסכים לקבל מסווי כל שבוע "עגלא תילתא" לכבוד שבת... אני יוצא עליך בהפגנה!!!! ר' ירמיה צחק... נו... איזה הפגנה אתה כבר יכול לעשות לי?? ענה פייביש: עוד שלוש שבועות הרי מגיע זמן המשמרה שלך... ואני עכשיו הולך לארגן פה מכל הישובים מסביב עליהם... שככככככלו מחליטים ביחד לעלות ביום אחד לבית המקדש... עם אלפיים כבשים זכרים!! ואנחנו נגיד שאנחנו רוצים להקריב את ככככככלם קרבן עולה!!! אבל ביום אחד!!!! ובאיזה יום?? ביום של הבית אב שלך... אנחנו ניפול על הבית אב שלך עם אלף עולות... וכל הכהנים ישאלו אותנו מה קרה?? מה נפלתם עלינו בדיוק היום?? ואז אנחנו נספר להם: שיש איזה ר' ירמיה כהן בכפר שלנו שהוא שייך לבית אב שלכם והוא מתעקש לא לקבל מאיתנו כסף... לכן הגענו לפה עם קרבנות עולה... שהרי עור העולה מתחלק בין כהני המשמרה... והיות ואנחנו רוצים להכניס לו כסף והוא לא מסכים... לכן אנחנו מזרימים לפה כמויות של קרבנות עולה... כדי שגם אחרי שהעורות יתחלקו בין כל כהני המשמרה... עדיין ישאר לו כמות עורות נכבדת שהוא יוכל להתפרנס ממנה!!! ככה לייבוש איים על ר' ירמיה... יש לציין שבסופו של דבר זה מה שהכניע את ר' ירמיה... כי כידוע בחורף הימים כ"כ קצרים שאם אתה מנחית בבת אחת כמויות של קרבנות עולות למקדש באמצע יום חורפי קצר... אתה פשוט עלול לשתק את סדר העבודה השגרתית במקדש!! ולכן מבחינתו של ר' ירמיה זה בהחלט התפרש כאיום... והוא ניאות לקבל מאיתנו מילגה בדרך אחרת... אבל בינינו התיאור הזה על לייבוש הוא פשוט לא נכון... כי לייבוש... שתהיה לי בריא... במקום להקריב עולות בבית המקדש בשביל העורות שלהם... הרבה יותר פשוט ויעיל שכל בהמה שאתה שוחט מהעדר שלך תתן את הזרוע לחיים וקיבה לר' ירמיה... זה גם חולין לא פחות מעור העולה...

"למען לא נבוש..." - מושיעים בסיסים בהלכה.

ישנה תופעה מאוד מוכרת בקרב בנים בגיל העמידה שמובכדים ודואגים להורים שכבר לאט לאט מתבגרים... והבנים שבאמת דואגים להורים נאלצים לפעמים לנהל שיחות בינם לבין עצמם אודות החולשות של ההורים... **ולא ממקום של זלזול!!! חלילה!!!** אדרבה ואדרבה... רק ממקום של דאגה והתדיינות **מה עושים... פן... זו תופעה מאוד מוכרת...** שעם השנים ההורים מתבגרים וכתוצאה מזה יש כל מיני התפתחויות ומצבים משתנים שלא תמיד ההורים מבינים או מעכלים את המצב החדש... אם זה האמצא שלא השלימה עם העובדה שהיא כבר לא בכוחות של פעם והיא עדיין מומשיכה לעבוד קשה... ואם זה אבא שלא ננעץ לפנסיה המוצטמקת וממשיך לפזר כספים וכו' וכו'... (מי שנמצא בסיטואציה הזו יש לו דוגמאות הרוב... ואין צורך להרחיב...) וכן הלאה וכן הלאה... והבנים הדואגים והאכפתיים נאלצים שוב ושוב לדון ולדוש ולדבר מאחורי הגב של ההורים ולהיאנח ש... שמה עושים עם זה שההורים "**לא מבינים עניין**" והבנים נאלצים לדון ולדוש ושוב ושוב להתדיין **מה עושים עם ההורים...** כי יש פה באמת נושאים שצריך לטפל בהם ביחס לעורה להורים... **וכאן מתעוררת השאלה:**

האם עכ"פ על דרך ההרגשה יש בזה משום נזר טעם לפגם?? שאמנם נכון שיש פה לילדים כוונה טהורה שאכפת לכם מההורים ואתם רוצים לדאוג לצרכיהם... אבל אם זה בהכרח כרוך בזה שאתם נאלצים כל הזמן לדוש כל הזמן סביב החולשות שלהם... אולי בבחינה מסוימת יוצא שצרכם בהפסדכם שהרי אתם עוברים על מורא אב ואולי אפילו על כיבוד אב ואם בעצמנו?? בשלמא שכמדובר באיש זר ורגיל שאני לא מחויב בכבודו... ורק אסור לי לדבר עליו לשון הרע אפילו הוא אמת, כבזה אדם או מדרב עליו לשון לצורך ולתועלת אזי מותר, אבל כאן כשהבן מחויב **לכבד** את הוריו, יש עניין בעצם הכבוד וההיבט החיובי והמערך להורים... אזי מה יעזור שזה לצורך?? רק לשון הרע מותר לצורך, אבל חוסר כבוד להורים לצורך האם גם הוא מותר???

והסיבה שהתעוררתי לשאלה זו בדיוק כעת... כי בכרשיות אלו רואים להדיא את ההתנהלות הזו... איך שהשבטים מסתודדים מאחורי גבו של יעקב אבינו, ככה רואים בפרשה הקודמת כשהם חוזר מיוסף ועקב אבינו לא רוצה לשלוח את בנימין איתם... או מה כתוב?? "ויהי כאשר כילו לאכול את השכר אשר הביאו ממצרים", ומפרש רש"י: **אמר להם יהודה, המתני לזקן עד שתפלה פת מן הבית,** במשפט הזה טמון איזושהי נימה של הסתודדות מאחורי גבו של יעקב... שסליחה על הביטוי אבל היות אבא כביכול "לא הבין את העניין..." הוא לא הפנים שאין ברירה ומוכרחים לקחת את בנימין... לכן אין ברירה... אלא לחכות בסבלנות עד שתכלה פת מן הבית ואז אבא כן "בין עניין..." **יש פה נימה שעלולה להתפרש כחוסר כיבוד אב...** אבל לא!! ברגע שיהודה אומר את זה ממקום של דאגה ואכפתיות!! ממקום של אנוכי אערכוב מידי תבקשנו!! אז אין בזה שום בית מיעווש... אין בזה חשש של חוסר כיבוד... ואולי היא גופא זה בכלל "יש מטחין אביו בריחיים ומביאו לחי העולם הבא..." כלומר: אמנם להטחין בריחיים זה ההיפך מכבוד!! אבל כשהכוונה היא טהורה לטובת העניין הרי זה הוא כבודו...

האמת היא שבינינו לבין עצמנו... אין פה באמת נידון... כי בשורה התחתונה פשוט וברור שמותר ואפילו ראוי לעשות כן!!! כל זמן שהדיבור וההתעסקות הם לתועלת... אבל תמיד אפשר להיזהר יותר שזה יגיע ממקום מכבד ולא מזלזל... ממקום מכבד ומעריך ולא ממקום מתוסכל... וכמובן שזה עוד הסיפורים הקלים של ההתמודדות בכיבוד הורים... כי יש את הסיפורים העוד יותר מורכבים כשהתקשורת נהיית לא לגמרי תקינה... ונהיה פחות נחמד להגיע ולבקר... וכעת נדרש מהבנים להמשיך לכבד גם כשלא מקבלים את הפידבק של פעם... ואפשר להקצות לסוגיות אלו מדור שלם בגילויי הוה... היריעה תכלה והם לא יכלו... מה שבמחנה... וא לא לשכוח: מצוה זו מתן שכרה בצידה!!!! אריכות ימים... ומי הקדימני ואשלם...

האם יש ביהדות מושלם לגמרי לגמרי...???

גם חוסר שלימות... ובסוף משיח בן יוסף יגיע דווקא ממנשה...
הנקודה הזו היא נקודה עדינה שצריך כל הזמן לתמוך בה!!!

אני אתן לך דוגמא: נניח שאני כעת עומד ומדבר בגנות געגי הטכנולוגיה והמכשירים הלא מסוגנים... שיש היום יהודים פשוטים וזולים שצריך להתרחק מהם ומהמונים... והם עלולים לקלקל אותנו... לפתע מישוהו שולף לי קריאת ביניים... איך אפשר לדבר בגנותו של יהודי פשוט?? אתה יודע איזה כח יש ליהודי פשוט?? נו... הוא צודק??? בטח!!! האר"י הק' והבעש"ט הק' דיברו על גדלותו של יהודי פשוט... אבל שתהיה לי בריא!!!

לא פהז!!! פה זה לא נכון להגיד את זה!!!

כשאנחנו מדברים על האויבים הרוחניים שלנו שמכלים כל חלקה טובה בכרם ישראל... כאן אין המקום להכיל ולחבק ולהגיד מה הכח של יהודי פשוט... **לא!!! ממש לא!!!** כאן צריך לתבוע רוממות ולא פשוטות!!! אבל רגע לאחמ"כ... אתה פוגש יהודי מרום משלנו... שמזלזל ושופך בוץ על היהודי הפשוט מהמגזר השני שכל חטאו שהוא לא לגמרי "משלנו"... כאן כן צריך להזדעק ולומר: אתה יודע מה זה יהודי פשוט... אז מה הוא לא מחמיר בכל מה שאתה מחמיר?? יש לך מושג מה זה יהודי פשוט...??

שני המשפטים המנוגדים האלו יכולים להיאמר כמעט בתוך כדי דיבור ... ו... וזה לא סתירה... למי??? למי זה לא סתירה??? **למי יש לו דעת!!!** כי אם אין דעת הבדלה נמין... צריך להבחין מתי המשפט הזה נכון וצריך להיאמר ומתי לא... צריך לדעת מתי צריך לשים את מנשה לפני אפרים ומתי לא!!! כן... יוסף עדיין ממשיך לשים את מנשה לפני אפרים... ואני אגלה לך סוד: גם הרבש"ע שם את מנשה לפני אפרים!! משיח בן יוסף יגיע מבני מנשה ולא מבני אפרים... (לפני אפרים ובנימין ומנשה יוררה בבורתך... מכאן המדרש לומד שמשיח ממנשה) ומאידך: צריך לדעת מתי לשים את אפרים לפני מנשה!! ס"ס ככה מטתו השלימה של יעקב תובעת... ככה דרך ישראל סבא תובעת... וצריך שכלל!!! לדעת מתי כן ומתי כן...

אבל כאן יש פינה חשובה שצריך לסגור אותה:

מקודם סיכמנו בצורה גורפת שיוסף למד להכיל שאין שלימות!!! ואצל יוסף הסיוד הזה של "חוסר שלימות" זה ממש בבת עיני... עד כדי כך שהוא קורא למנשה על שם החוסר שלימות... נכון... ככה סיכמנו??? סליחה... רגע... בעצם מי אמר?? מה פשר העיקרון המקודש הזה שאין שלימות??? מהיכא תיתי?? מה העקשנות הגדולה לטעון בקנאות שאין שלימות בעבודת ה'?? מה כ"כ עקרוני בזה שיוסף קורא את שם בנו עליו??

העניין הוא פשוט מאוד:

יש שלימות!!!! אצל מי?? **אצל יעקב אבינו!!!** ויבא יעקב **שלום!!!** אבל ברגע שנולדו ליעקב אבינו שנים עשר שבטים... הרי עבודת ה' כעת מתחלקת ומתפצלת בין שנים עשר חלקים!! **ומכאן ואילך מוכרחו!!! מוכרח להיות** שלכל אחד יש רק **חלק אחד** מהשלימות!!! **שביחוד!!!** יחד שבטי ישראל יש שלימות!!! אבל כל אחד **כמות שהוא לבדו**... הוא מחזיק פזל וחלק אחד מהשלימות. **זהו העקרון המקודש של יוסף!!!** כשיוסף נמצא במצרים הרחק מאחיו... הוא ואחיו... כל אחד במקומו הוא מבנינים כעת ששלימות העבודה והשראת השכינה יכולה להגיע רק באמצעות שנים עשר שבטים... וממילא כל זמן שאני כעת לבד?? **מוכרח להיות שאין אצלי שלימות!!!** נו... אז מה יהיה?? זה... להשלים עם מר גורלי שאני אף פעם לא אהיה מושלם??? לעשות קריעה ולהשלים עם הבשורה המרה שאני תמיד אשאר חסר ואף פעם לא אגיע לשלימות???

לא!!! חס ושלום!!! יש אפשרות **אחת ויחידה!!!** איך להגיע לשלימות!!! אתה יודע איך?? היות והשלימות מפוזרת בין ה-י"ב שבטים... אם אתה מוכן לפתוח את הלב **ולקבל** מכל אחד מהי"ב שבטים... מתוך מבנה שאצל כל אחד נמצא חלק מהשלימות... אם באמת תהיה מוכן לקחת מכל קהילה ומכל מגזר את הטוב והמושלם שבה... **כאן יש לך סיכוי טוב להיות שלום!!!** אבל כל זמן שאתה חושב שכמות שאתה לבדך אתה שלם... אתה יכול להמשיך לחלום שאתה שלם... כן!!! יש הרבה כאלו שבטוחים שהתורה ניתנה רק לאבא שלהם ורק הם צודקים וכל מי שלא הולך בדיוק בדרך שלהם אז הוא טועה לגמרי... האנשים האלו לא מוכנים לקבל מאף אחד... לא מוכנים להכיל שיש נתחים שלימים בעבודת ה' שמחכים להם דווקא במגזר השני... ו... ואח"כ מגיעים ההתפתות... פתאום הוא מגלה שאמנם בנקודות החזקות שלו הוא באמת מושלם ויחיד בזה!!! אבל יש חלקים שלימים ביהדות שהוא פשוט לא ידע על קיומם... כי... כי הם חיכו לו בשבט השני... כן... יוסף הוא מרכבה לספירת יסוד... אבל התורה שהוא שכת... מחכה לו אצל יששכר ולוי... כן... ה"אברך" יוסף מרום מדרגתו התובענית והמושלמת והבלתי מתפשרת... גם אחרי שהוא משנה ומנצח ברומם של עולם... גם במקום הזה מבין שהשלימות האמיתית שלו תבא רק ביים שהוא יצליח לאחד את כל האחים שיובאו בית יוסף ולשבת איתם סביב שלחן אחד... רק אז ותחי רוח יעקב אביהם ורק אז יגיע התיקון השלם...

אבל אנחנו כנראה קצת יותר מוצלחים מיוסף... ולא נאה לנו להגיע למסקנה שהשלימות שלנו תלויה גם ביהודים אחרים... **זה עניין של בחירה!!!** מי שלא יקבל את האמת הפשוטה שכתובה במאמר זה ויתקוף אותי כדרכו (בנושאים אלו...) אני איכשהו אספוג את הביקורת... אבל ידידי היקר... בסופו של דבר ההפסד כולו שלך... אתה הוא שנשאר חסר!!! אתה נשאר עם אבן אחת בלבד בחושך... ובמשבצת אחת בחושך יש רק שלוש או חמש אותיות בלבד וזה לא מספיק בשביל מקלדת... חבל!! בשביל לקבל אורים ותומים אתה חייב שיהיו שנים עשר משבצות שלכל אחת מהם יש כמה אותיות וביחוד!!!!!! יש מקלדת אחת שלימה!!! מי שרוצה להישאר שם לבד עם הקהילה שלו... יערב לו... אבל הוא נשאר בלי מקלדת... בלי לדעת מה רצון ה' האמיתי... לבחירתך...

בפתח הגיליון נעצרנו בזה שיוסף קורא את שם בנו הבכור מנשה על שם החוסר שלימות!!! יוסף כבר למד להכיל מציאות של חוסר שלימות!!! עד כאן מנשה... אבל אל תשכח שיוסף יש עוד בן... לכן השני של יוסף קוראים אפרים... על שם מה?? "כי הפרני אלוקים בארץ עניי"!!! אפרים כבר נקרא על שם הגדולה והשלימות שיוסף זוכה לה כעת!!! **לאחר** שהוא עלה לגדולה... אבל עם כל הכבוד להפרני שיש לאפרים... **יוסף יותר מחשיב את מנשה!!!** מנשה יותר קרוב ללבו של יוסף... כי מנשה מסמל את העבודה הפנימית ואת השינוי המוחי שיוסף עשה... יוסף עשה ככרת דרך מאוד ארוכה עד שהוא הגיע למדרגה שהוא מסוגל להכיל את החוסר שלימות שמתבטאת ב"נשני אלוקים"... לכן אצל יוסף מנשה הוא הבכור!!! (על משקל "אידי דאתא ליה מדרשא חביבא ליה") והנה... יוסף מגיש את שני בניו ליעקב... אבל יעקב אבינו מתעקש להניח את היד על ראש אפרים... **זה תורה ליוסף!!!** אבא... תחשיב יותר את מנשה... אני כבר לא יוסף של פעם... שמסוגל להכיל רק שלימות של "הפרני"!!! אני כבר יוסף שמבין את האחים שלי, ומסוגל להכיל מציאות של "נשני אלוקים"!!!

אבל יעקב אבינו לא מסכים!!! פונה יעקב אבינו ליוסף ואומר לו:

ידעתי בני ידעתי!!! אני יודע שירקת הרבה דם עד שהצלחת להכיל את החוסר שלימות שיש בבן תמותה... **אבל עדיין!!!** גם אחרי שאתה מבין מציאות של חוסר שלימות **אבל עדיין יוסף זה יוסף!!!** ויוסף צריך להמשיך לתבוע שלמות ולרצות שלמות!!! ולהעמיד לעצמו יעד של שלימות ללא פשרות!!! אסור ליוסף להחשיב את מנשה יותר מאפרים!!! חייבים להמשיך לשים את אפרים בראש סולם העדיפויות והערכים!!!

הבנת מה יעקב אבינו אמר כאן ליוסף??? איזה מסר הוא העביר לזו??

אז עזוב... במקום שנתחיל להסביר את זה... **בא נתרם את זה מיד למושגים שלנו... ובכן:** אני עובד ה' ומדקדק קלה בכחמורה ומטבע הדברים אני גם מאוד תובעני וביקורתי... מאוד קשה לי לראות את חברי שזוהר בהלכה קצת פחות מהראף שלי... מאוד קשה לי לקבל את הפשרנות שלו... אני מגדל את ילדי מתוך תובענות בלתי מתפשרת לדקדוק ההלכה ברמה הכי גבוהה!! ולימוד התורה בהתמדה כל החיים בלי שום תירוצים... ו"בה בזכות זה אני מגדל משפחה מרוממת של בני תורה ובני עליה... והנה ברוך ה', לאחר הרבה עבודת המידות פנימית ביני לבין עצמי!!! ב"ה לאט לאט משהו אצלי השתנה מבפנים... **והיום אני מסוגל לקבל ולהכיל את השני!!!** לקבל את הטעויות שלו!! ולהכיל אותו!! אני כבר לא כל הזמן רק מבקר ופוסל ושולל... היום אני כבר אוהב את כל עם ישראל... גם את היהודים הפשוטים והתמימים... גם את עמי הארצות אני מסוגל להכיל... ב"ה"

אבל כעת מתעוררת בעיה גדולה!!! ברגע שאתה מתחיל להכיל את היהודי הטועה... בשלב מסוים אתה כביכול נותן גושנפקא לסובלנות וסלחנות... פעם הייתי תובעני... תבעתי שלימות... והנה... ברגע שהתחלתי להכיל ולהבין את היהודי החלש... כאן מתעורר סיכון... שכעת אני אתחיל להיות כזה רכרוכי... אני כבר לא אתבע מעצמי

בא נגיד את זה ככה: אם אני יודע כ"כ טוב ללמד זכות על היהודי החוטא ולהכיל אותו!!! אז מה יקרה אם אני בעצמי אכשל ח"ו בחטא... גם אז אני אדון את עצמי לכך זכות... ואחבק את עצמי והכל בסיידר???

כווננו זו בעיה מוכרת!!! יש כאלו שהטעות הזו עולה להם במחיר חיייהם!!! הם מאוד מכילים את השני... ועל הדרך הם גם מכילים את עצמם... מכילים את החולשות של עצמם וסולחים לעצמם... ונשארים כל החיים דבוקים לריצפה... כן... הריצפה מכילה את כל מי שנדבק אליה ולא רוצה להתרומם ולהתעלות ממנה... **נו... מה באמת עושים???**

פלוטנו: איך מצד אחד צריך להכיל חוסר שלימות!!!

ובד בבד לתבוע שלימות ולא להירדם בשמירה???

הנה!!! בדיק זה הנקודה שיעקב אבינו למד את יוסף:

יוסף צריך להישאר יוסף!!! יוסף חייב להמשיך לתבוע שלימות ללא פשרות!! יוסף צריך להמשיך לתבוע מעצמו צידקות גמורה ללא התחמקות!!! יוסף צריך להמשיך להציב את אפרים בסולם השאיפות, וכמודל לחיקוי שלשלימות הזו צריך להגיע ואין אופציה אחרת... אה... מה עם "נשני אלוקים"?? מה עם עבודת המידות של יוסף שהוא כבר מסוגל להכיל חוסר שלימות??? **כן... אחרי שתחנך לשלימות בלתי מתפשרת!!!** ואחרי שיהיה לנו עסק עם אדם מרום שתובע מעצמו ללא פשרות!!! **מכאן!!!** מהמקום הזה, תבא ותתבע מעצמך כעת עוד משהו!!! להכיל את השני שהוא פחות מושלם... כלומר: להכיל את הפחות מושלם זה טוב!!! אבל רק בתנאי שאתה עצמך כבר אווז בתביעה של שלימות לא מתפשרת!!! ומהמקום הזה... שאתה נאחז בשלימות... מכאן צריך להתקדם עוד שלב ולהכיל את הפחות ממך... הבנת?? זה דבר מאוד מאוד פשוט והגיוני...

ואגב: זה ההבדל בין אברהם ללוט... שים לב: שניהם מלמדים זכות על סדום... גם אברהם מלמד זכות על סדום... וגם לוט מנסה ללמד עליהם זכות... **אבל מצא את ההבדלים!!!** כשאברהם מלמד זכות על סדום הקב"ה מקשיב לכל מילה שלו והיא נכתבת בתורה... אבל כשלוט מנסה לסגור על סדום... המלאכים משתקפים אותו בניזיפה... תשתוק... אין לך זכות לדבר... **ולמה??** כי אברהם שכב תובע מעצמו חסד בלתי מתפשר!!! "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו... לעשות צדקה ומשפט"... מהמקום המושלם הזה יש לו רשות ללמד זכות על ציר הרשע ולחבק אותם ולהכיל אפילו את הרוע של סדום!!! אבל אתה לוט שהיית חי איתם והושפעת מהם וכבר לא היית רחוק מהם... לך אין רשות ללמד זכות על סדום!!! אין לך רשות להכיל אותם... אדרבה...

כל הסיבה שנשארת לוט זה רק בגלל שחיבתך והיכלת אותם וסיגרת עליהם... מי ביקש ממך לסגור עליהם?? אתה לא צריך לסגור עליהם... אתה צריך לשנא אותם ולתעב אותם ולתבוע מעצמך לא להיות כמותם!!! **בקיצור:** רק אדם שיש לו אחיזה בשלימות, רק משם אפשר להכיל חוסר שלימות!!! אבל מי שהוא עצמו חסר שלימות... אסור לו לחבק את החוסר שלימות של עצמו!!! הבנת את הרעיון???

זה הדו שיח בין יעקב ליוסף... יוסף מחשיב מאוד את מנשה!! ובצדק... כי אצל יוסף... להכיל חוסר שלימות זו עבודת חיים... אבל עדיין... יעקב אבינו מחנך את בנו יוסף: **אסור לגמרי לגמרי להפוך את הקערה על פיה!!!** אסור להכיל את החוסר שלימות **במזרח!!!** אדרבה... תמיד צריך לשאוף לשלימות!!! ולכן אפרים תמיד צריך להוביל על פני מנשה!!! אחרי שברור לכולם שצריך לשאוף לשלימות... עכשיו... מהמקום הזה צריך לדעת להכיל

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' ויגש
 ירושלים: 4:13 מוקדם: 4:03
 בני ברק: 4:26 מוקדם: 4:16
 מודיעין עילית: 4:21 מוקדם: 4:11

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מדברי מרן רבינו רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א עקב האסונות האחרונים:
 האסונות והפורענות לעורר לתשובה

המקדים קבלת שבת יוצא מוקדם מהגהינום

ועל ערב שבת כתוב בספרים (יסוד ושורש העבודה שער העליון, בשם ספר התגין) שאם נשמתו של אדם בגיהנום, בכל יום ששי מוציאין אותה מגיהנום בעת שהיה רגיל בעולם הזה לשבות, והיינו כידוע מחז"ל שהגהינום שובת בשבת, ומי שהיה רגיל בעולם הזה לקבל שבת יותר מוקדם, מוציאים את נשמתו מהגיהנום יותר מוקדם, משעה שהיה רגיל בחייו לשבות (ועיין עוד בשם עולם להח"ח פ"ד).

ומי יכול להיות בטוח שאין לו גיהנום?! הרי אפילו רבי יוחנן בן זכאי חרד ופחד מזה, כמו שכתב באורחות חיים להרא"ש (אות לב) "ויבהלוך רעיונך מדי זכרך חרדת רבן יוחנן זכרונו לברכה", והוא מה שמובא בגמרא (ברכות כח, ב) כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו, נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה, אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי וכו' ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנום ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה.... ועל זה כתב הרא"ש כי אנחנו שרחוקים הרבה ממדרגת רבי יוחנן בן זכאי, ודאי שיש לנו לפחד ולירא מן הגהינום, והחרדה עצמה נותנת שכר, שכר היראה! וכאמור, על ידי הקדמת קבלת שבת זוכים לצאת מוקדם מן הגהינום. ..

ובפר' וישלח אמר רבינו:

ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת

והנה יש דבר הצריך חיזוק, שני ימים בשבוע שמתבזבזים, ערב שבת ושבת, שאין בהם את סדרי הלימוד הקבועים של כל השבוע, והזמן מתבזבז, למשל בערב שבת יש עיתונים גדולים מאד, עם חומר קריאה לשבת, אבל זה יצר הרע, שהיצר הרע מחפש לבטל תורה, ובפרט בשבת וערב שבת, שיש קדושת השבת, היצר הרע משתלט על זה.

והעצה היא שלא לקרוא עיתונים בשבת, שבת הוא יום של קדושה, וצריכים לעסוק בו בדברים של קדושה, וכל אחד לפי מדרגתו ילמד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, או יגיד תהלים, ויעשה שאר מעשים טובים, אך שלא יקרא את העיתון, ואף שלפעמים יש דברי תורה בעיתון, אבל נגררים מזה הלאה, וגם זה לא כדאי, אלא בינתיים לדחות את זה לאחר השבת, ואחר כך אפשר להשתמט מזה. אמנם יש כאלו שצריכים את זה. ההנהגה הראויה ליום ששי ושבת היא לנצל

אמרו חז"ל (יבמות סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, היינו שכל פורענות שיש בעולם, כמו מלחמות, או שיטפונות, ורעידות אדמה, וכל מיני צרות שהגויים סובלים, המטרה בזה היא בשביל ישראל, כדי שעם ישראל יוסיף יראת שמים, משום שכאשר רואים פורענות מתבוננים למה ועל מה זה, שהרי אם היו הגויים עושים מעשים טובים והיו צדיקים לא הייתה להם הפורענות, ואם יש פורענות סימן שהם עושים רוע ויש להם חטאים והם נענשים על חטאייהם, ורואים מכך שיש דין ויש דיין ויש עונשים גם בעולם הזה, ועל ידי זה כלל ישראל מתעוררים לתשובה ומוסיפים יראת שמים, וזהו "בשביל ישראל", כדי שעם ישראל יחזרו בתשובה, זו הסיבה והמטרה של הפורענות בעולם.

והנה בזמן האחרון היו הרבה דברים איזמים, צרות ומעשים נוראים, כידוע שנפטר ילד ובתוך ימי השבעה נפטר אביו, ועוד אסונות משונים כאלה, ובאמת יש מקומות שמתחזקים ומתחזקים, ועושים הרבה חיזוקים ומחפשים במה עוד להוסיף חיזוק, כפי ששמעתי שהתחזקו בתורה ובתפילה ובלמוד המוסר ושאר עניינים שהתחזקו מאד... ויש ענין נוסף שכבר הזכרנו בשבוע שעבר, שיש שני ימים בשבוע, ערב שבת ושבת, שהם ימים שאינם מנוצלים כראוי למעשים טובים, ואצל חלק מהציבור מורגש כמו פריקת עול, כיון שאין בהם סדרים קבועים כמו כל השבוע, ואם היו מנוצלים את הזמן הרי בששי ושבת אפשר ללמוד הרבה ולעסוק בתורה כל אחד לפי דרגתו, אם בלימוד גמרא או משניות או חומש עם רש"י, וכן להגיד פרקי תהלים זה גם כן דבר גדול מאד, וכל אחד לפי דרגתו יכול לנצל את הזמן לתורה, אבל הציבור מזלזל בזה, ואמנם לא כל הציבור כך, אבל יש חלק מהציבור שמזלזלים בזה.

ואדרבה מי שנזהר לנצל את הזמן בימים אלו, אין לשער גודל שכרו על זה, כמו שאמרו בירושלמי סוף ברכות "תני רבי שמעון בן יוחאי אומר אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאד עמוד והתחזק בה ואתה מקבל שכר כולם, מאי טעמא הפרו תורתך עת לעשות להשם", והיינו שבזמן כזה שהוא בבחינת הפרו תורתך, שלא כל הציבור עושים את מה שצריך לעשות, זהו העת לעשות להשם, ומי שמתחזק אז לעשות את מה שצריך - מרוויח הרבה בזה, ונוטל שכר כנגד כולם, מפני שהטבע הוא טבע של בטלה, והוא מתגבר נגד הטבע, והשכר על זה עצום! לכן אין לשער גודל הרווח במה שמתחזקים בשבת ובערב שבת.

כי כל רגע אפשר לנצל, ואי אפשר לישון! ואמנם זה תלוי כל אחד לפי כוחותיו, אבל על כל פנים יש לנצל כל רגע בשבת, כל אחד לפי כוחותיו עד כמה שאפשר שיהיה השבת קודש קדשים (כלשון הגר"א באיגרתו). וזה ממילא ישפיע גם על אחרים, כמו שכתב החזו"א שבעל תורה אמיתי משפיע, וכל אחד ואחד במה שהוא מושלם הוא משפיע, ואם אנחנו נהיה מושלמים בשמירת השבת, בלי עיתונים, ועם עסק התורה בלי בטלה, זה ישפיע גם על הציבור, על אחרים, וזו הדרך להשפיע!

ובאמת יש פסוק ביחזקאל (ג, יח) "באמרי לרשע מות תמות ולא הזהרתו ולא דיברת להזהיר רשע מדרכו הרשעה לחיותו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש", היינו שאם יש רשע שיכולים להשפיע עליו ולהחזירו בתשובה ולא משפיעים עליו אזי "דמו מידך אבקש", כלומר שהרשע נענש בגיהנום ומי שהיה יכול להחזירו בתשובה ולא החזירו הרי הוא אשם בגיהנום שלו, ונתבע על דמו, שהרג אותו, וגרם לו גיהנום.

ולהאמור הרי כל מי שיכול להיות יותר בשלמות, אם היה יותר בשלמות היה משפיע גם על אחרים בזה, ונמצא כי מלבד החטא שהוא בעצמו לא בשלמות, תובעים ממנו גם על מה שהיה יכול להשפיע על אחרים ולא השפיע! שהם יש להם חטא ונענשים בידי שמים, והוא אשם במה שהם נענשים. לכן זו אחריות גדולה מאד להיות בהנהגה מושלמת, ומי שיכול ואינו עושה זאת הרי הוא אחראי גם על התוצאות, כי הרי זה גורם שאינו משפיע על אחרים, והוא אשם בתוצאות, רח"ל. והעצה למעשה היא קביעות לימוד המוסר, לכל הפחות חמש דקות ביום... (דרכי החיזוק וישלח)

את הזמן לתורה, או כל אחד לפי מדרגתו להגיד תהלים ושאר מצוות כיוצא בזה. וראיתי פעם יהודי ששר בשבת לפני התפילה "אנא עבדא דקודשא בריך הוא", ככה במשך זמן ממושך, וחזר על זה שוב ושוב, אנא אנא עבדא דקודשא בריך הוא, והוא היה יהודי בעל מדרגה, שברוסיה הוצרך לעבוד ככפיה בשבת, וכדי להימנע מכך קצץ והוריד שתי אצבעות מידו, שלא יוכל לעבוד בשבת, בשביל שמירת השבת! וזהו אנא עבדא דקודשא בריך הוא, שהוא באמת עבד, שקצץ מידו שתי אצבעות כדי שיוכל לשמור שבת, כזו מדרגה של שמירת השבת. וכאמור ששי ושבת הם שני ימים בשבוע שצריכים לנצלם, וכבר סיפרתי שהיו ילדים שהיה להם רבי שהצליח להשפיע עליהם שילמדו במשך שני הימים שמונה עשרה שעות, ילדים בגיל צעיר, מסתמא בני עשר או אחת עשרה, למדו שמונה עשרה שעות בששי ושבת, בלי מאמץ גדול, הם אכלו וישנו, עם סעודת שבת והכל, ושמונה עשרה שעות למדו! כך צריכים לנצל את הששי ושבת שלא יהיה בטלה, ואפשר לנצל, כל אחד לפי האפשרויות שלו לנצל את הזמן, ולסדר הכל בצורה מסודרת שהזמן לא יתבזבז אלא ינוצל כראוי, ובזה מקדשים את השבת.

וזכות שמירת השבת גדולה מאד, שבת נותנת הרבה זכויות, שמירת השבת, ובפרט תורה בשבת, ידוע מהמקובלים (מובא בבן איש חי שמות שנה ב') שלימוד התורה בשבת נחשב פי אלף מאשר ביום חול, והשכר על זה הוא כפול אלף, הרי לנו כמה שזה כדאי!

ומרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל כשהגיע לקלם ושמע על גודל מעלת השבת, הפסיק מאז לישון בשבת בצהריים,

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א ר"י עטרת שלמה לאור ההתעוררות לחיזוק הלימוד בימי שישי ושבת - מתוך דברים שנאמרו בישיבת מאור התלמוד רחובות, חורף תשע"ג

אבל מלבד זאת, הרי שברפיון זה יש תחילת ירידה, ובטלה מביאה לידי שעמום, ומזה נולד עצבות וקושי וחוסר סיפוק, והיצר הרע מוצא לו פתח להטפל עליו, וכך, במקום להמשיך בהתעלות משבוע לשבוע, הוא אינו מצליח בהתעלותו.

אבל האמת שהאדם יכול להושיע את עצמו, ובזה חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, ותיכף ביום שישי יתן קריאה וצעקה פנימית לנפשו, עורה למה תישן, ויבא לבית המדרש, וילמד בשפתיים דולקות ובחשק רב, וראה יראה שכל הרגשתו תהיה הרגשה של רוממות מיוחדת והתעלות עצומה, וכולו יתמלא שמחה, וכל השבת שלו תהיה שבת אחרת, וממילא גם שאר ימות השבוע יהיו המשך אחד, ורציפות של התעלות בשמחה.

רבתי, אנא מכם, תנסו ותווכחו לדעת שכך הם פני הדברים, ובחנוני נא בזאת אם לא יפתחו לכם ארובות השמים, והריקותי לכם דעת ובינה להבין ולהשכיל בעמל התורה.

חז"ל אומרים שארבעה דברים צריכין חיזוק, ואחד מהם הוא תלמוד תורה, הרי מדובר בבני הישיבות שבכל ימות השבוע כל כולם שקועים בעמלה של תורה ובעומק עיונה של תורה, בקבלת תורה מפי רבותיהם, ובדיבוק חברים, אבל כשמגיע ימי שישי ושבת קודש מצוי שמתרפים, ויש עצלות בכל מה שעמלו בעוז בשאר ימות השבוע, ומתבזבזים להם שעה אחר שעה ובצירוף הם שעות רבות ויקרות.

ומלבד שאדרבה ימים אלו הם זמן מתן תורה, ובעלי סגולה מיוחדת לזכות בקבלת התורה, וכפי שמבואר מדברי הטור שכתב הטעם שבתפילת שחרית של שבת מוזכר ענין מתן תורה, הוא משום שבשבת ניתנה תורה, והנה הרי תפילה צריכה להיות מעין המאורע, ואם כן בהכרח מזה שמה שהתורה ניתנה בשבת הוא חלק מעצם מהות השבת, שיש בשבת את סגולת ויחוד הענין של מתן תורה.

לתרומות לעלון אפשר גם ב"גדרים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת ויגש

בתוך ל', אף שלא הכיר אותו חשיב ראייה, ואם יראה אותו אח"כ בתוך ל' ויכיר אותו אינו יכול לברך, עיי"ש.

- ב -

ומעתה י"ל דלפני"ז ה"ה נמי בנידו"ד, שי"ל שהשבטים לא יכלו לברך על יוסף בעת שנתוודע אליהם את ברכת 'מחיה המתים', כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום האתמול, והם הפסידו את הברכה כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, ואע"פ שבראייה הראשונה הם לא הכירוהו מ"מ לא אכפת לן בזה וכנ"ל.

אמנם יתכן לחלק בין הנידונים, - דהנה לגבי ברכת 'ברוך שחלק' לא נאמר שצריך שתהי' לו התפעלות בראיית החכם, וי"ל שהגדר בזה הוא שחז"ל תיקנו ברכה על הראייה גרידא, - ולכן אם למעשה ראה את החכם בתוך ל' יום, לא אכפת לן בזה שבראייה הראשונה אכתי לא ידע שהוא 'חכם', דמ"מ למעשה לא עברו ל' יום מראייתו הראשונה.

אמנם לגבי ברכת 'מחיה המתים' ו'שהחיינו' על ראיית חבירו, הרי קיי"ל בשו"ע שזהו רק על חבירו שחביב עליו הרבה והוא שמח בראייתו, - וא"כ יש לדון ולומר, שאין הגדר שחז"ל תיקנו בזה ברכה על הראייה גרידא כשאר ברכות הראייה, אלא יש לדון שחז"ל תיקנו את הברכה על השמחה שהוא שמח בראיית חבירו.

וא"כ יש מקום לומר, שכיון שהברכה הינה על השמחה, א"כ יתכן שמה שהאחים ראו את יוסף ביום האתמול בעת שלא הכירוהו, לא הי' זה נחשב כראייה לגבי זה שיפסידו מחמת כך את הברכה, כיון שבברכת מחיה המתים ו'שהחיינו גדרי הברכה אינם קבועים על ראייה גרידא ודו"ק, - ויל"פ עוד בזה אך אכמ"ל.

וַיִּקַּם יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בָנָי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת טַפָּם וְאֶת נְשֵׂיהֶם בַּעֲגֻלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה לְשָׂאת אֹתוֹ: וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבִיאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל זָרְעוֹ אֹתוֹ: ... וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְפָּצָתוֹ וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צַוְאָרָיו וַיִּבְכֶּה עַל צַוְאָרָיו עוֹד: (מו, ה-כט).

ופירש רש"י 'ויפול על צוואריו ויבך על צוואריו עוד - אבל יעקב לא נפל על צוואריו יוסף, ולא נישקו, ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע' עכ"ל, - והנה ידועה ומפורסמת השאלה, דלכא"ו צריך ביאור טובא, מדוע יוסף כן נפל באותה שעה על צוואריו יעקב, ומדוע לא קרא אז ג"כ קר"ש כיעקב אביו.

ובספר 'שי לתורה' (ח"ב עמ' קסח) הביא, שמרן הגר"ח מבריסק צ"ל תירץ בזה, שיוסף קרא קר"ש קודם לכן, מייד

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרַיִם: ... ויפל על צוואריו בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צוואריו: וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואחרי כן דברו אחיו אתו: (מה, ד-טו).

הנה יש לדון, האם כאשר יוסף נתוודע לשבטים, השבטים בירכו אז את ברכת 'מחיה המתים' על הראייה של יוסף, - וכדקיי"ל בשו"ע (או"ח סי' רכה, א) וז"ל, 'הרואה את חבירו לאחר שלושים יום אומר שהחיינו, ואחר שנים עשר חודש מברך מחיה המתים, והוא שחביב עליו הרבה ושמח בראייתו', - (וכאשר מברך 'מחיה המתים' אינו מברך 'שהחיינו', - משנ"ב שם סק"ד).

או"ד שהם לא יכלו לברך עליו אז מחיה המתים, כיון שהם כבר ראו את יוסף לפני כן ביום הקודם (והם ישבו וסעדו עימו אז יחד), וא"כ אולי הם הפסידו את הברכה, כיון שלא עברו י"ב חודש בין הראיות, (וגם שהחיינו אולי לא יכלו לברך, כיון שלא עברו ל' יום בין הראיות).

ואע"פ שביום האתמול הם לא ידעו שהוא יוסף, והם לא בירכו עליו אז 'מחיה המתים', אך מ"מ יש לדון שהם הפסידו את הברכה, ע"פ מה שצייד הבה"ל (סי' ריח, בד"ה במקום הזה) לגבי ברכת 'שעשה ניסים', שמי שלא בירך בראייה הראשונה, שוב אינו מברך בראייה השנייה אם אכתי לא עברו ל' יום, עיי"ש ואכמ"ל.

ומאידך יש מקום לדון, דכיון דבראייה שראו את יוסף ביום האתמול, הם לא ידעו שהוא יוסף אחיהם, א"כ אולי לעניין ברכת מחיה המתים ו'שהחיינו, אין ראייתם שראו את יוסף ביום האתמול נחשבת כראייה לעניין זה, שיפסידו מחמת כך את הברכה ולא יוכלו לברך בראייה השנייה, בעת שנודע להם שהוא יוסף אחיהם.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה בספר הנפלא 'שער העין' (עמ' רפז) כתב לדון, לגבי מי שראה חכם מחכמי ישראל, שהדין לברך עליו 'ברוך... שחלק מחכמתו ליראיו', - והרואה לא ידע שהאדם העומד לפניו הינו 'חכם' שצריך לברך עליו, ולכן הוא לא בירך עליו בראייתו הראשונה.

ולאחר כמה ימים נודע לו, שהאדם הנ"ל הינו חכם מחכמי ישראל, שצריך לברך עליו 'ברוך שחלק', - וכעת בתוך ל' יום לראייה הראשונה הוא רואה אותו שוב, - האם יוכל לברך עליו כעת 'ברוך שחלק', - או"ד דהוא הפסיד את הברכה מחמת הראייה הראשונה, ואע"פ שאז הוא לא ידע כלל שהעומד לפניו הינו 'חכם'.

וכתב שמע ממרן הגר"ש אלישיב צ"ל ולהבחלי"ח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שפשוט שמי שראה חכם וכדו'

אמנם מ"מ אחתי יש לשאול, שיעקב אבינו הי' צריך לחשוש, שעד שהוא יגיע למצרים כבר יעבור זמן קר"ש, וא"כ הוא יפסיד לגמרי את מצות קר"ש, וא"כ יש לשאול מדוע הוא לא קרא קר"ש בדרך, ואע"פ שזה יעכב אותו קצת מקיום המצוה לרדת למצרים, דמ"מ יקרא קר"ש בכדי שלא יפסיד לבסוף את מצות קר"ש לגמרי.

[ואע"פ שבמצות קר"ש הוא לא נצטווה, ולרדת למצרים הוא כן נצטווה, אך מ"מ הוא לא הי' חייב לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית, כיון שזריזין מקדימין אינו חיוב גמור, ודו"ק].

וע"ז י"ל את דברי מרן הגר"ח מבריסק צ"ל, שיעקב אבינו לא חשש לזה, כיון שבעצם העוסק במצוה פטור מהמצוה, - והוא לא יכל לקיים את ב' המצוות 'כאחת', כיון שמצות קר"ש הייתה מעכבת אותו מעט מהמצוה לרדת למצרים וכנ"ל, - ואמנם זה ודאי שיעקב אבינו הי' קורא קר"ש כבר בדרך, אילו זה לא הי' מעכב אותו מהמצוה לרדת למצרים, ודו"ק.

[ואמנם באמת יש לדון, לפי מה שקיי"ל ברמ"א הנ"ל, שמי שעוסק במצוה ויכול לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח, אזי צריך לקיים את ב' המצוות וכנ"ל, - מה הדין כה"ג שאם יקיים את ב' המצוות, אזי קיום המצוה הראשונה יתעכב מעט, האם זה נחשב שיכול לקיים את ב' המצוות כאחת, או"ד דאין זה נחשב שיכול לקיימן כאחת, - ויש לדון בזה בכמה דוכתי, דיתכן באמת דזה כן נחשב 'כאחת' ואע"פ שיהי' עיכוב קטן למצוה הראשונה, אך אכמ"ל].

אמנם אחתי יש להקשות על כל המהלך הנ"ל, שבמשנ"ב (סי' סג, י) מבואר שמי שיושב בקרון או בספינה, אינו צריך לעצור בפסוק ראשון של קר"ש, וא"כ יש לשאול על המהלך הנ"ל, מדוע יעקב הי' צריך לעצור בדרכו למצרים בשביל לקרוא קר"ש, והרי לכא' הוא ישב בעגלה ששלח לו יוסף, והוא יכל לקרוא קר"ש בדרכו בלא לעצור, וא"כ הוא יכל לקיים את ב' המצוות כאחת.

אכן יעוי' במדרש הגדול (מו, ה) שדייק מלשון המקרא, שהשבטים נשאו את יעקב אבינו על זרועותיהם, וכע"ז כתב ב'דעת זקנים' (מה, יט) שהם נשאוהו על כתפיהם עיי"ש (וכע"ז פירשו עוד מפרשים), - ולפי"ז י"ל שא"כ הי' דינו של יעקב בדרכו למצרים, כעין דינו של הרוכב על הבהמה, שיש אחרונים שס"ל, שאף כשאחר מנהיג את הבהמה, מ"מ הרוכב צריך לעמוד בפסוק ראשון, ובמשנ"ב (שם) כתב שנכון להחמיר בזה, - וא"כ כל המהלך הנ"ל מבואר שפיר, ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'זדים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש' וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

בתחילת זמן קר"ש, - אך יעקב אבינו שירד למצרים בציווי הקב"ה, הי' בדרכו למצרים בגדר 'עוסק במצוה' כיון שהליכתו הייתה במצות הקב"ה, וכיון שהעוסק במצוה פטור מהמצוה, לכן יעקב הי' פטור מקר"ש, עד שהגיע למצרים ונפגש עם יוסף.

ולכן ברגע שנפגש עם יוסף והסתיימה המצוה של ירידתו למצרים, מייד קרא יעקב אבינו קר"ש, כיון שאכתי לא קרא קודם לכן, - אך יוסף כבר קרא קר"ש קודם לכן מייד בתחילת זמנה, - ע"כ מהספר הנ"ל.

ולכא' צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

דלכא' צ"ע טובא בזה, דהא יעקב אבינו הרי לא נצטווה במצוות התורה, ומ"מ הקפיד לקיימן אע"פ שלא נצטווה בהן, - וא"כ צ"ע לדברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, מדוע יעקב אבינו לא הזדרז לקרוא קר"ש מייד בתחילת זמנה עוד בזמן שהותו בדרך, והרי אע"פ שהי' בידו פטור של העוסק במצוה פטור מהמצוה, אך מ"מ יעקב אבינו הרי לא חיפש 'פטורים', והוא קיים את מצוות התורה אע"פ שלא נצטווה בהן, וא"כ אכתי צ"ע מדוע הוא לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה.

ויעוי' במשנ"ב (סי' ע, יח) שכתב בשם הפמ"ג, שמי שהי' עוסק במצוה שפטור מקר"ש, ובכל זאת קרא אז קר"ש, יצא בזה ידי"ח קר"ש (ולאחר שיגמור לעסוק במצוה, לא יצטרך לחזור ולקרוא שוב), - כיון שגם בזמן שהוא עוסק במצוה אחרת, ובעצם יש לו פטור מלקרוא קר"ש, מ"מ אין זה נחשב שבזמן הזה הוא אינו יבר חיובא' במצות קר"ש.

אלא באמת הוא יבר חיובא' בעצם במצות קר"ש, גם בזמן שיש לו פטור של העוסק במצוה עיי"ש, (והמשנ"ב כתב את הדין הנ"ל גם בעוד כמה דוכתי, ואכמ"ל), - וא"כ להנ"ל צ"ע טובא, מדוע יעקב לא קרא קר"ש מייד בתחילת זמנה, ואע"פ שהי' לו פטור של העוסק במצוה וכנ"ל.

וביותר צ"ע בזה, דהא קיי"ל ברמ"א (או"ח סי' לח, ח), שמי שעוסק במצוה ויכול לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח, אזי צריך לקיים את ב' המצוות עיי"ש, - וא"כ צ"ע טובא בזה, דכיון דלכא' יעקב אבינו יכל לקיים את ב' המצוות כאחת בלא טורח (גם לרדת למצרים, וגם לקרוא קר"ש), א"כ להנ"ל עולה שיעקב אבינו הי' צריך לקרוא קר"ש בעודו בדרך, ואע"פ שהוא הי' עוסק במצוה שירד למצרים ע"פ ציווי הי'.

וא"כ שוב צ"ע טובא בזה, מה הביאור בדברי מרן הגר"ח מבריסק צ"ל הנ"ל, שיעקב לא קרא קר"ש בדרך, מחמת שהוא הי' עוסק במצוה.

והנראה לומר בזה בס"ד, דהנה קיי"ל בשו"ע (או"ח סי' סג, ג) 'היה מהלך בדרך ורצה לקרות קר"ש, צריך לעמוד בפסוק ראשון', - (רוצה לומר, צריך להתעכב במקום אחד בפסוק ראשון, משנ"ב), - ומעתה י"ל, דכיון דהייתה ליעקב מצוה לרדת למצרים ע"פ ציווי הי', לכן מדין זריזין מקדימין למצוות יעקב לא רצה להתעכב בדרכו כלל, אלא הוא רצה לקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

וממילא מבואר שפיר, שיעקב אבינו לא רצה לקרוא קר"ש בדרך, כיון שבשביל לקרוא קר"ש בדרך, הוא הרי הי' צריך לעצור בדרכו בזמן קריאת הפסוק הראשון, וא"כ זה הי' מעכב אותו מלקיים את המצוה לרדת למצרים במהירות האפשרית.

ולכן יעקב אבינו העדיף לקיים קודם את ה'זריזין מקדימין' במצוה שנצטווה בה לרדת למצרים, מאשר לקיים קודם את ה'זריזין מקדימין' במצות קר"ש שלא נצטווה בה כלל, בזמן שזה הי' מעכב אותו בקיום המצוה שנצטווה בה.

הפרשה המחכימה

פירורים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים ואקטואליים מהפרשה פרשת ויגש תש"פ גליון 109

תשובה: אנו בעינינו חבשריות איננו יכולים לפרש מעשי הצדיקים, משום שכוונתם רק למצוות ומעשים טובים.

בחינת החשתתפות עם זולתו

שאלה: כיצד שייך לבחון את האדם אם באמת משתתף בעניני זולתו?

ב. בראשית מה, טו: "וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, ואחרי כן דברו אחיו אתו". פירש רש"י "ואחרי כן - מאחר שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם, דברו אחיו אתו שמתחילה היו בושים ממנו". הרי שכל עוד שלא ראו את יוסף בוכה חשדו אולי הוא עושה חליה איזו הצגה מן השפה ולחוך, ורק ברגע שראוהו בוכה שהוא דבר המגיע מן הלב, הבינו שבאמת לבו שלם עמהם. וכן אמר הגר"ש פינקוס זצ"ל, כשרואים בחתונה מי שרוקד בחזקה, עדיין לא בטוח שהוא קרוב מאוד למחותנים, כי שמא הוא רק רוצה לשמח את עצמו. אבל כשרואים בהלוויה מישהו בוכה במיוחד, מבינים שהוא אחד מהקרובים. והטעם, כי מלבד שזה דבר מובן שאדם רוצה לגרום לעצמו לשמוח ולא לבכות, יש בזה גם טעם אחר שלרקוד זה פעולה גופנית בלבד, אבל דמעת הבכי בדרך כלל מגיעה מהלב. [כמובן שגם בזה שייך לעשות הצגה, אבל זה יותר קשה, ועד כדי כך לא חשדוהו. בפרט שהרבה פעמים ניתן להבחין אם הבכי הוא אמיתי או לא].

תשובה: כשהאדם בוכה ומצטער עם הזולת, שחזא דבר חמגע מחלב, מוכח שבאמת משתתף הוא עם זולתו.

מעביר על מידותיו

שאלה: עד כמה ראוי לאדם להעביר על מידותיו?

ג. בראשית מה, טו: "וינשק לכל אחיו ויבך עליהם". כתב השל"ה (כאן) "ראה כמה צריך האדם למחול ולהעביר על מידותיו, כי הם חטאו נגד יוסף, ואילו הוא בכה ונישקם". וחז"ל אומרים (דרך ארץ זוטא ריש פרק ת, ראש השנה יז. יומא כג. פז: מגילה כח.) ש'כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו', שכן דרך הקדוש ברוך הוא להתנהג עם האדם כנגד מידה (כאומרים במגילה יב: סוטה ח: וסנהדרין ק. 'במידה שאדם מודד, בה מודדים לו' כמוזכר גם לעיל באות שגיאהו מקור ההפניה לא נמצא), וכמו שהוא מתנהג עם זולתו שמעביר על מידותיו, כך הקדוש ברוך הוא מעביר לו על כל פשעיו. וברש"י (ראש השנה שם) פירש "המעביר על מידותיו - שאינו מדקדק למדוד מידה למצערם אותו, ומניח מידותיו והולך לו (כבימא לג. "אין מעבירין על המצוות",

לעילוי נשמת אבינו מורינו הרב דרור בן-דרור זצ"ל הכ"מ, מחבר לוח 'ביכורי יוסף' וספר 'מפליא ליעין', שהשקיע בנו ובסובביו אהבת תורה ויראת שמים, חשיבות הדקדוק בתפילה ובמצוות ועוד. נלב"ע בב' במרחשוון תנצב"ה

כוונת מעשי הצדיקים

שאלה: האם יכולים אנו לפרש מעשי הצדיקים כפי חבנתנו?

א. בראשית מה, יד: "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך". פירש רש"י (ומקורו במגילה טז:) "ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך - על שני מקדשות, שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופו ליחרב. 'ובנימין בכה על צואריו', על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב". מזה יש ללמוד כיצד חז"ל הקדושים יורדים לסוד הענין, ונלמד כי במה שאנו רואים בעינינו הבשריות - איננו יכולים לפרש את מעשי הצדיקים, שנראה שבכו ככל שני אחים שלא ראו זה את זה, אמנם חז"ל מגלים לנו, שסיבת הבכי של כל אחד היתה יותר עמוקה, משום שלעתידי יחרב איזה משכן או מקדש אשר יהיה בחלקו. גם לעיל (פסוק א) כתוב "ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו, ויקרא הוציאו כל איש מעלי". ופירש רש"י "לא היה יכול לסבול, שיהיו מצרים נצבים עליו, ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם". והנה גם כאן, אדם פשוט הקורא את הנכתב בתורה, היה מסביר שאחר כל המאורעות שקרו ואיומי אחיו יהודה, כבר לא יכל יוסף להתאפק ולכן הוכרח להוציא את כולם, כיון שלא נעים לו לבכות בפניהם וכדומה. אך חז"ל הקדושים המבינים בנפש הצדיק, השכילו לפרש שהיה זה משום שלא יכל לסבול "שאחיו יתביישו", לא על עצמו חושב אלא על אחרים.

מזה נלמד גם, שהצדיקים לא פועלים סתם כפי הרגש העצמי שלהם, ומשום זה בלבד לא היה נגרם להם לבא לידי בכי, אלא משום הדאגה של כל אחד על עתידו של חברו, שנושא עמו בעול, ולכן בכו. והנה, אנו הקטנים על דבר שהיה קורה לנו, באיזה צער ובכי היינו מתפרצים, אך אם היינו שומעים שקרה זה לחברינו, הלא היה הדבר מצער אותנו, אך מי מדבר על בכי? ואילו אצל הצדיקים הוא להיפך, אם הדבר קורה לאדם בעצמו, יכול הוא להרגיש "ונפשי כעפר לכל תהיה" (נאמר בסוף תפילת העמידה על פי ברכות יז.) ואינו פועל כפי הרגשים לבכות וכדומה, אבל על חברו, הרי זה חובת "בין אדם לחברו", ודואג על כך מאוד.

כל הזמיות שמורות. טל' 02-5864229 זוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

ועירובין סד: "אין מעבירין על האוכלין" שפירושו מניחן והולך לו. מעבירין לו על כל פשעיו – אין מידת הדין מדקדקת אחריהן, אלא מנחתן והולכת". הרי שגם מידת הדין מסכימה שלא לדקדק עמו כמעשיו. **וכן** אמרו (בבא מציעא ל:): 'לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה, ופירש ב'פלא יועץ' (ערך ישרות) 'שאו גם הקדוש ברוך הוא דן אותם על פי מידותם לפי הדין הגמור, ונמצאו חייבים (ולכן חריב את העיר)... וראוי... יגמר הדין על פי הפשר ועל פי היושר, וקרוב לדין לפני משורת הדין, ואז גם ה' יתן הטוב לפני משורת הדין'.

ובגמרא (תענית כה:): מסופר "מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה (בשעת עצירת גשמים) ואמר כ"ד ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. היו החכמים מרננים (אחר רבי אליעזר מפני שאינו נענה בתפילתו). יצאה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מידותיו". **ושאל** רבי ישראל מסלנט זצ"ל (אור ישראל, אגרת כח) כיון שאמרו שרבי עקיבא היה מעביר על מידותיו, ורבי אליעזר אינו מעביר על מידותיו, אם כן איך אמרו "לא שזה גדול מזה", הרי בזה שדוקא רבי עקיבא היה מעביר על מידותיו, בזה גופא היה גדול מרבי אליעזר. ותירץ שיש שני דרכים בעבודת ה', יש דרך של בית שמאי שהתנהגו במידת הדין, ורבי אליעזר שהיה תלמידם הלך כמותם, ויש דרך של בית הלל שהתנהגו במידת הרחמים ובעקבותם הלך רבי עקיבא. ואם כן אין הכוונה שהאחד גדול מהשני, אלא שכל אחד הלך בדרך עבודת ה' שלו, ומן השמים מתנהגים עם האדם כפי דרכו. נמצא שאינו חלילה עונש או דרגה פחותה על הנוהג שלא להעביר על מידותיו, אלא שממילא מחליט שזו ההתנהגות עבורו שלא מעבירים על מעשיו, וכיון שבמידת הדין של אותו הדור לא היה יכול לרדת גשמים, לא נענה רבי אליעזר בתפילתו, אמנם כשירד רבי עקיבא לפני התיבה שהיה נוהג במידת מעביר על מידותיו, אז התנהגו עמו במידה זו להעביר על מעשיהם.

עשיית חסד עם הזולת, הוא גם כשבא הדבר על חשבוננו כביכול, אבל לבסוף רואים שרק מרויחים מזה, וכמו שמצינו אצל רחל אמנו שמסרה את הסימנים ללאה אחותה כדי שלא תבוש, אף שבאותה שעה נראה היה שמפסידה, ולבסוף בזכות כך זכתה ונפקדה. ובמדרש (איכה, פתיחה כא) מובא שהאבות והאמהות ניסו ללמד זכות על עם ישראל בשעת החורבן, עד שקפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה: רבוננו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבד בשבילי שבע שנים... וריחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה... מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר: בשביל רחל אני מחזיר את ישראל למקומם, שנאמר (ירמיה לא, יד-טז) "כה אמר ה'... רחל מבכה על בניה... ושבנו בנים לגבולם". **ובחסד** לאברהם לסבי החיד"א כתב שהמתנהג עם חבירו בעולם הזה לפני משורת הדין, ואינו מעמיד את הדין על תוקפו, זוכה שהאלקים נכנס עמו ומעמידו לפני משורת הדין, מידה כנגד מידה, כי במידה שאדם מודד לאחרים – כך מודדים עמו כנוכר.

כיוצא בזה כתב החיד"א (עבודת הקודש, מורה באצבע א, ו) "ישתדל להעביר על מידותיו, כי זה כל האדם (וכעין דברי הגר"א ורבי ישראל מסלנט שעיקר כל האדם הוא עבודת המידות, כדלעיל באות שגיאה: מקור ההפניה לא נמצא), ישוב אל לבו כי הירבה לחטוא, וכמה אלפי פעמים עשה כנגד רצונו יתברך, והכל עליו לתקן ומידו יבושק, ומה יספיק לעשות סיגופים וכמה כוחו לקבל יסורין, ולכן יעץ רבינו הרמ"ק זצ"ל להעביר על מידותיו ובוזה מתכפרין פשעיו, וטוב לו יותר מן הסיגופים ותעניות... וזוהי מרגלית שאין להעריך, רפואת כוללת וטובה". **גם** במכתב מאלהיו כתב, אנשים חושבים שהם צריכים להקריב מעצמם בשביל לוותר ולהיטיב לזולת, אבל אינם יודעים שאדרבה רק על ידי הויתור, הם יזכו למה שהם חושבים שמגיע להם. וסיפר בעל השדה צופים ששאל את הגר"ש וואזנר זצ"ל (בעל 'שבט הלוי') במה הארכת ימים? והשיבו: "מעולם הייתי מעביר על מידותי, ועוד דברים אחרים".

וכתב בבני יששכר (חודש תשרי ד, לט) שמה שחידש החיד"א בשם קדמונים (קרוב נתנאל על הרא"ש ראש השנה יז): שארבע חילוקי כפרה (יומא פז:): הם רק לשב מיראה, אבל השב מאהבה אין צריך להם אלא מתכפר בתשובה לבד, הוא כמו שכתב המהרש"א (בח"א שם) שמעלת השב מאהבה שעושה ענינים יתרים על ציווי התורה והוא ויתור, ולכן יש לומר שגם הקדוש ברוך הוא עושה לו בדרך ויתור, ומתכפר לו הכל בתשובה לבדה¹. **וסיפר** הגר"ח קרייזוירט זצ"ל אבד"ק אנטוורפן שבהיותו בחור ניסה להשיג מיטה בישיבה למשך שנתיים, כדי לחסוך בביטול תורה, והנה בלילה הראשון שבא ללון במיטתו, הגיע לפני בחור מסכן וחולה בעיניו ושאלו: היכן אני אשן, וכמבקש ממני את מיטתו. הדבר היה נסיון גדול לר' חיים, שהרי כבר חדשים רבים הוא טורח להשיג את מיטתו, ואם יתן לו כעת את המיטה יצטרך לבטל תורה וללכת רחוק כדי לחפש מקום ללון, אבל בכל זאת הוא התגבר על עצמו וויתר לו את המיטה. לאחר זמן פלשו הגרמנים במלחמה הנוראה, ולא פסחו גם על ישיבתם, הם העמידו את הבחורים אחד אחד, ירו בהם והשליכום בולזול כפגרים מתים, בהתקרב תורו אל גזר הדין הנורא, התפלל הגר"ח ואמר: זכרני אלקים לטובה את המצוה הגדולה שויתרתי לאותו בחור מסכן, ובאמת בבא תורו ניסה הגר"ח לשכנע את החייל לרחם עליו ולמנוע מהריגתו, ובנס גמור החייל הסכים ואמר לו שהוא יירה לידו ויעשה עצמו כמת וישליכהו אל ערימת המתים, ולאחר שיעזבו משם יברח תיכף ליער עד יעבור זעם, וכך היה וניצל לחיים מכח אותו ויתור נשגב.

תשובה: ראוי לכל אדם למחול ולהעביר על מידותיו, וחננוחג במידה זו – גם משמים ינחגו עמו כן.

¹ והגם שהבני יששכר שם העיר עליו כי אף שהחיד"א כתב כן בשם גדולי הקדמונים, אך לא נודע לי מקומו, וגם בסוגיות הש"ס לא נודעו במסילות הללו, אבל סיים שכיון שפסק כן רב מובהק בדורו בבית דין של מטה, פוסקים כן להלכה בבית דין של מעלה.

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' עשרה בטבת

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה גליון 246

עשרה בטבת

הנהגה הראויה ביום צום תעניתנו

כתב השו"ע (סי' תקסח סי' יב): כל השרוי בתענית, בין שהיה מתענה על צרתו, או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הציבור על צרתם, הרי זה לא ינהג עדונן בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענין שנאמר 'מה יתאוון אדם חי'. וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק נ). **וישמור עצמו מן הכעס**. ואם יש לו משא ומתן יעשה באמונה ובנחת יותר, שלא יבוא לכלל כעס.

לפקח על דרכי תשובה בעשרה בטבת

מדברי נביאים חייבים להתענות בעשרה בטבת וכו' מפני הצרות שאירעו בהם **כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי תשובה** ויהיה זה זכרון למעשנו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון הדברים אלו נשוב בתשובה.

ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן כי אין העיקר התענית אלא המעשים, ואין התענית אלא הכנה לתשובה, לכן אותן האנשים שכשהם מתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים תפשו הטפל והניחו העיקר. ומי'מ אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם כנ"ל. [משנה ברורה ריש סי' תקמ"ט].

הצריך לאכול בעשרה בטבת

כתב המשנה ברורה סי' תקנ ס"ק ה: ומכל מקום אף הצריך לאכול לא יתענג עצמו בבשר ויין, רק לפי מה שצריך. וכן הקטנים שיש להם דעת להתאבל, אע"ג שאין מחויבים לחנכם אפילו בן י"ב שנה ואפילו תענית שעות, מכל מקום ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף, לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התינוק, כדי שיתאבלו עם הצבור.

ומאיזה גיל נחשב שיש לו דעת להתאבל שאז ראוי לחנכו בכך, בקיצור השל"ה (מסכת תענית [תש"ד] עמ' רא) כתב על דברי המג"א [שהם מקור לדברי המשני"ב] שהיינו מגיל עשר שנים, או בנערים שלומדים היטב [אף פחות מעשר שנים], שאז מסתבר שיש להם דעת להתאבל על ירושלים.

סליחות לפני התפילה

ובעשרה בטבת המנין הראשון (של נץ החמה) מסתיים מאוחר ע' באשי ישראל (פמ"ד העי' לט) **דבשעת הדחק** שרוצים לומר סליחות לפני התפילה דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שרשאים לעשות כן ובסוף הסליחות יאמרו קדיש 'יתקבל' בדומה לסליחות בימי הרחמים.

צריך שיאכל בצינעא

ע"י מ"ב בענין תענית בה"ב (סי' תקס"ה ס"ק י"ד, "אם הוא במקום שהעולם מחמירין ע"ע להתענות אף תענית בה"ב וכדומה והוא אין יכול להתענות מפני שהוא חלש לא יאכל בפרהסיא בפני המון עם אלא בצנעא [פמ"ג]", וכן נהג החזו"א (דינים והנהגות או"ח פרק י"ט אות ג'), "כשאירע שלא היה יכול להתענות בת"צ היה משתדל לאכול בצינעא". וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (חי"ב סי' רס"ח).

צדקה ביום התענית

כתב המשנה ברורה סי' תקסו ס"ק יב מנהג לתן צדקה במנחה

דתענית, דאגרא דתעניתא צדקתא, ויש נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית לתן לעניים בערב [א"ר], וכן נוהגין בקצת קהלות להכריז ליתן כופר נפש. ומכל מקום יראה לעשות כן שלא בחזרת הש"ץ התפלה, כי מבלבלין וצריך לשמוע להש"ץ. [פמ"ג] עכ"ד.

חומר החורבן בעשרה בטבת

כתב אבודרהם דאם תענית עשרה בטבת יכולה לחול בשבת, לא היתה נדחה ליום אחר, מפני שנאמר בה: בעצם היום הזה כמו שנאמר ביום הכיפורים. וכתב ע"ז הב"י (תק"ט): ולא ידעתי מנין לו זה. ולדעה זו דדוחה שבת כתב היערות דב"ש (ח"א דרוש ב' תקל"ד) דיום ההוא קשה לישראל למאוד יותר מיום חורבן הבית, ומזה מופת כי צרה גדולה היתה וכל התחלות קשות וכו'. וע' בתנחומא פ' תזריע ט' **דבעשרה בטבת היו ראויים לגלות ומשום הצינה המתין להם הקב"ה והגלם בקיץ**.

וכעין זה מבואר בחת"ס (תורת משה חי"ב ויקרא דרשות ז' אדר) בשם "דן לדין" שהוא פירושו של הקדוש מהר"ר שמשון מאסטרופולי זצ"ל לספר "קרנים" [חיברו רבינו יצחק בן הראב"ד] בענין חודש טבת ד"באותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים כמו כן ישבו בית דין של מעלה, אלו מיימינים ואלו משמאילים, עד שגברו המשמאילים ונחרב הבית. והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מחברתה, **וכל דור שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נמצא שבכל שנה נתחדש חורבן חדש**, וזהו בכל פעם כשמגיע אותו יום של עשרה בטבת, שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור יושבין בית דין של מעלה וגוזרין החורבן של כל שנה ושנה וכו', הלכך על תשעה באב, שצמים על הצרה שעברה לא דחו שבת, אבל תענית י' טבת שצמים בשביל ביטול צרה העתידה, (והיה דוחה שבת כמו תענית חלוס^א), וכן ע' חידושי הגר"ח סולוביצ'ק [סטנסל] אות מד.

[אך ע' בשו"ע סי' תקנ סי' ג: כל ארבעה צומות הללו אם חלו להיות בשבת נדחין לאחר השבת ע"פ רש"י מגילה דף ח וברמב"ם הלי' תענית פ' ח הוי"ד בב"י שם].

לימוד תורה בתענית

לא חרבה ירושלים אלא על שלא ברכו בתורה תחילה (נדריים פח). בענין חיזוק בלימוד התורה ביום התענית, העירו דכיון שאי"צ לאכול יש אפשרות של בתענית ברציפות גדולה יותר, וגם במוצאי התענית בחורף יש אפשרות של לימוד כמה שעות ברציפות.

עם תחילת המחזור החדש של דף היומי: עשרה בטבת הוא זמן שקבעו חז"ל לחשבון הנפש על המעשים (כנ"ל), ותחילת דינו של אדם על דברי תורה (גמרא ע' מ"ב סי' קנה ס"ק ב). ולכן מעיקרי מטרת התענית הוא זמן לעשות חשבון על לימוד התורה – סדרי הלימוד וקביעות עיתים לתורה וכו' [ובפרט לרגל המחזור החדש של דף היומי].

חיזוק בשמירת הלשון

ואמרו חז"ל שבעוון שנאת חנם נחרב הבית וידוע דברי החפץ חיים בהקדמה שזה משום לשון הרע, דעל עוון שנאת חנם לבד לא היו נענשים כ"כ. ושמענו לבאר דשנאת חנם הוא דבר המסור ללב, ואין כ"כ תביעה שע"י זה לגרום חורבן בהמ"ק,

^א דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבא עליו מותר לצום.

אך על עוון לשון הרע, שעל זה יש לאדם שליטה יותר, על זה יש תביעה. ולכן יש ענין להתחזק בשמירה מעוונות אלו בימים לפני עשרה בטבת ע"פ דברי החתם סופר הנ"ל, יתכן נסיונות בשמירת חנם ושמירת הלשון לבדוק אם אנו ראוים לגזר דין של חורבן בהמ"ק רח"ל (י.מ.).

אדם שלא צם אינו עולה לתורה

ע' שו"ע סי' תקס"ו יש מי שאומר שאין עומד לקרות בתורה בתענית ציבור מי שלא התענה. וע' במשנה ברורה שם ס"ק כא בדיעבד אם קראוהו למנחה למי שאינו מתענה יש דעות בפוסקים אם יעלה ועל כן צריך ליזהר מאד שלא להיות בבית הכנסת כדי שלא יקראוהו.

במקום חשש חילול השם

וכתב המ"ב (שם) בדיעבד אם קראוהו והוא איש תלמיד חכם, ומחמת איזה אונס אירע שלא התענה בתענית ציבור, וצר לו לומר להם שלא התענה כדי שלא יהיה חלול השם בדבר, נראה שיוכל לסמוך בשעת הדחק על המקילין ויעלה. עכ"ל

בעל קורא שלא צם

ע' בלוח ארץ ישראל בשם האדר"ת שמי שלא צם, לא רק שלא יעלה לתורה, אלא נכון שגם לא יהיה הבעל קורא וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (יבקשו מפייהו פורים ח"ב עמ' ר).

עלות השחר בתענית

בארץ ישראל זמן עלות השחר המוקדם המופיע בלוח הוא הזמן של 90 דקות (במעלות) לפני הנץ, ולרוב הפוסקים הוא מוקדם מדאי ועיקר הזמן הוא 72 דקות (במעלות) לפני הנץ וכן ע' בה"ל סי' פט סי' א, שיעורי ציון מהגר"ח נאה פרטי השיעורים אות ל"ז וכן בחזון איש (או"ח סי' קכ"ג ס"ק א) ששיעור מיל הוא 18 דקות (ד' מיל הוא 72 דקות) וכן זה שיעור מיל לדעת השו"ע סי' תנט סי' ב והרמ"א או"ח סי' רסא ע"א והמ"ב סי' צב ס"ק ג. ובלוח ארץ ישראל להגרי"מ טוקצינסקי זצ"ל מופיע רק הזמן המוקדם (שיעור מיל הוא 22.5 דקות), וכן בלוח של מודיעין עילית.

ונפקא מינה: בליל תענית זמן התחלת התענית, ובליל שבועות לענין זמן נטילת ידיים שראוי לחזור וליטול (שו"ע סי' ד ע"ד), וקריאת שמע בשעת הדחק במקום אונס יכול לקרות מעומד השחר ויצא בדיעבד (שו"ע סי' נח סי' ג), וכן לשמוע ברכת התורה מאחר (שם) היה ער כל הלילה ושמע ברכת התורה מאחר לפני עלות יש לחזור ולשמע, שאינו בר חיובא עד עלות. ולרוב הפוסקים הזמן הוא 72 דקות (לה"ל ורוב הפוסקים).

אכן לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל המנהג [בארץ ישראל] כזמן המוקדם (יבקשו מפייהו תפילה ח"א עמ' קכט), ולכן אין להקל לאכול בליל תענית לאחר זמן זה.

ללכת לישון לפני התפילה

אם היה ער כל הלילה או השכים לאכול לפני עלות השחר אסור לו ללכת לישון מחצי שעה שקודם עלות השחר עד שיתפלל תחילה (שו"ת בנין עולם ח"א ע"א, מהרי"ל דיסקין, אשי ישראל פי' יג סי' לא). ואם ביקש מחבירו שיעיר אותו מותר (שו"ת בנין עולם שם). ואם אין באפשרותו לבקש מאחר, לכל הפחות יקרא בעלות השחר קריאת שמע ואז יכול לישון (אשי ישראל שם).

ודעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל (שבות יצחק חלק שהייה והטמנה עמ' רפ"ז) שאין לסמוך על שעון להיות שומר שיעירו לתפילת שחרית, דיש לחוש דאע"פ שיתעורר ירצה לנמנם עוד קמעא וישתקע בשינה עכ"ל [ובפרט מי שהיה ער כל הלילה שיתכן שמרוב העייפות לא ישמע השעון כלל]. ולכן יבקש מאחר שיעיר אותו [ואם בני הבית ישנים, יבקש מאחד המתפללים בנץ שידאג להעי אותו לאחר שהתפלל].

וע' בס' שיח תפילה עמ' תרכא שו"ת מהגר"ש וואזנר זצ"ל שאם אין ברירה ואין שומר עדיף ללכת לישון מלהתפלל בחטיפה ומהירות ולדלג על מילים - וביארו שזה מדין חולה שלא יכול להתפלל (וכן יפסיד מילים) שמוותר לו ללכת לישון אף שהגיע זמן תפילה, כעין מה שמוותר לו לאכול לפני התפילה (בשם הגרי"מ הכהן רובין שליט"א).

לישון ביום יותר מחצי שעה [לרגל עשרה בטבת]

ע' שו"ע סי' ד ע"ד טז דוד היה נוהר שלא לישון שתין נשמן (פי'

שישים נשימות), כדי שלא יטעום טעם מיתה וע' בבה"ל יש אומרים דהוא שלש שעות, ויש אומרים דהוא יותר מחצי שעה, ויש אומרים דהוא שיעור מעט יותר משלשה מינוט, על כן בעל נפש יחמיר לפי כוחו.

ולמעשה הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א (דעת נוטה עמ' קלט) שהמנהג להקל בפחות מחצי שעה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"א סי' ז) שקיימא לן להלכה ששיעורו הוא חצי שעה. וכן כתבו הפוסקים הקדמונים הקיצור שו"ע (סי' ב ס"ח) והקצות השולחן (סי' ב בדה"ש ס"ק א) ששיעור הזמן של שתין נשמי הוא חצי שעה.

וע"ע במשנה ברורה שם שברמ"א שם כתב שדוד היה נוהר דוקא ביום, והאחרונים השיגו עליו דלא נמצא כן בגמרא רק על האמוראים, אבל דוד בעצמו גם בלילה היה נוהר. ונפקא מינה כל זה לדין, שבעל נפש יחמיר על כל פנים ביום. ואין שבת בכלל זה.

וכ"כ הערוך השולחן סי' רלא ע"א א שמצאנו גדולי עולם שנהגו לישון ביום שעה או שתיים מפני שהוצרכו לכך לפי חלישותם.

ע' שו"ע סי' רלא ע"א א אם אי אפשר לו ללמוד בלא שינת צהרים יישן. ובלבד שלא יארץ בה, שאסור לישון ביום יותר משנית הסוס שהוא שתין נשמי. ואף בזה המעט שלא תהא כוונתו להנאת גופו אלא להחזיק גופו לעבודת ה' יתברך, וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכון להנאתו אלא לעבודת ה' יתברך, כדכתיב בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים כל מעשיך יהיו לשם שמים.

וע' במחצית השקל שכתב לענין שינה ביום תלוי לפי מה שהוא אדם וכפי הצורך לעבודתו יתברך עכ"ל.

קבלת לימוד דף היומי כנדר

לרגל תחילת לימוד דף היומי שרבות אלפי ישראל מתחילים המחזור החדש (כ"י) נביא את דברי השו"ע בה"ל קביעות עיתים לתורה: (או"ח סי' רלח ע"ב) "אם יש לו חוק קבוע ללמוד כך וכך ליום והיה טרוד ביום ולא השלימו, ישלימו בלילה מיד".

וכתב המשנה ברורה סי"ק ד כלומר אפילו בלילות הקצרים מחויב להיות נעור בלילה כדי להשלים חקו, ולא יאחר עד יום מחר, כי יום של אחריו מחויב בפני עצמו, ונמצא דיום זה לא השלים חקו, והוי מעות לא יוכל לתקון (פרי מגדים).

טוב שיתנה שיהא בלי נדר: כתב המ"ב "והוי נדר, כדאמרין (נדרי ח) האומר אשנה פרק זה, נדר גדול נדר לאלקי ישראל. ואיתא ביורה דעה (ריד ע"א), דאם נהג לעשות דבר טוב, אם היה דעתו לנהוג כן לעולם הוי נדר. וטוב שיתנה בתחילה שלא יהיה עליו דבר זה בנדר, פן יודמן איזה פעם שלא יוכל להשלים עכ"ד המ"ב.

ועולה מזה שאין ראוי לאדם לקבל בנדר את אשר רצונו ללמוד בכל יום, וכגון דף היומי וכדומה (שו"ת שבט הקהתי ח"א סי' רמח וע"י סי' כל נדרי פרק ס).

בלי לשון נדר: אדם שאמר, "אלמד דבר מסויים" או "אלמד זמן מסויים", נעשה זה נדר, וחייב לקיים דבריו אע"פ שלא הזכיר בדבריו לשון נדר והתחייבות (שו"ע סי' ריג ע"ב, כחמת אדם צא: ה, ערוך השולחן רג: יז, ע"י סי' כל נדרי סי' ע"א).

לדוגמה: אם מכריזים לבני משפחתו - ואומרים שבשב"ק פי' זכור תשי"פ י"א אדר הבעל"ט אסיים מסכת ברכות ונעשה את הסיום עם המשפחה. יש בזה שאלה של נדרים וטוב להוסיף בל"י.

וכן אם בישעת חימום [כגון שהתרגש לרגל תחילת מחזור הדף היומי] או עת צרה קיבל על עצמו ללמוד דף היומי ולא אמר בלי נדר, צריך יותר ליזהר.

בדיעבד: מי שעשה מסירת מודעה על נדרים של ערב ראש השנה, דעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל שמהני גם לזה (הגר"י שוב שליט"א). ויעשה שאילת חכם.

ניתן לתרום עבור גליון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

לרגל מחזור הדף היומי החדש בגליון הבא אי"ה נביא (בל"י) הלכות מצויות מתחילת מסכת ברכות נשמח לשמוע הערות מעשיות בתחילת מסכת ברכות [דרך טלפון או מייל]

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגילון במייל - g089285647@gmail.com

² דיש מחמירים בזה, דהוי חשש ברכה לבטלה, דלא תקנו קריאה זו אלא בשביל המתענים, והפוסקים מקילין בזה טעמם דהברכה הוא מפני כבוד הצבור.

◆ בשורה בעולם התורה לקראת ימי השוכנים ◆

זכה דורנו והתברך באלפי עמלי תורה מופלגים הממיתים עצמם באהלה של תורה ובהם בני עלייה רבים המאירים באור תורתם לרבים ע"י חיבורים יקרים העולים לדפוס ומרבים תורה בישראל.

וכעת הפציע אור יקר כאשר אחד מטובי האברכים בעיר התורה מודיעין עילית מלומדי בית המדרש שע"י 'אהבת שלום' ה"ה הרה"ג ר' ישראל מאיר איבגי שליט"א הניף ידו להעלות את חידושי תורתו בספר אשר בשם 'טהרת ישראל' יכונה בענינים העמוקים של הלכות נדה עפ"י סדר השו"ע בסימנים קפ"ג ר וביאר בירר וליבן כל הלכה לעומקה ולהקיפה כולל כל מקורות הדינים והדברים העולים הלכה למעשה. ומתייחד הספר בכך שציין וערך את ההלכות במקומות רבים לבני ספרד דבר דבור על מקומו.

תועלת גדולה יש מתמצית ההלכות הכתובים בפתיחה בשפה בהירה וברורה וכן מסיכום ותמצית הלכות חתן וכלה השזורים בביאורים בסימן קצ"ג.

בסוף הספר הביא המחבר פניני טהרת החינוך; מרגליות נוצצות אשר אוצר רב מונח בהם.

המעלעל בין ההסכמות החשובות יראה עד כמה קלסוהו רבותיו וזה אשר כתב ראש הישיבה הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א "מחזה מרהיב עין ספר מקיף בעומק הסוגיות ובפרטי ההלכות אשר יגעת ומצאת ב"פתחי נדה" אשר הן גופי הלכות" והוסיף וכתב על הרב המחבר שבשקידה ובעמל חפר בארות מים חיים בענינים העמוקים שטהרת ישראל תלויה בה.

ובמכתבו המיוחד של הגאון רבי יעקב הלל שליט"א המפליג במעלותיו של הרב המחבר והתועלת שבספר זה "ניכר כי דבריו מיוסדים על אדני פז למן דברי חז"ל ורבותנו הראשונים והפוסקים זלה"ה ועד עיני העדה אשר בדרא בתראה".

ובמכתב הברכה של הגאון רבי יצחק לוקסנבורג שליט"א המקלס את הרב המחבר וכותב שכתלי הית המדרש מעידים על העמל וביקוש האמת של הרהמ"ח.

לא נשאר לנו אלא להצטרף לרבותיו הדגולים של הרהמ"ח שליט"א ולברכו שאכן יזכה להרבות טהרת ישראל ויאיר עיני עם התורה בתורתו מתוך שבתו בבית ה' כל ימיו בברכה והצלחה וכל מילי דמיטב.

יו"ל ע"י צוף הו"ל שע"י הרב נתן פלדמן

חידוש בשדה הדף: מסכת ברכות מהדורת 'באר' ות'

כאן בא חידוש מרנין, הרואה אור בימים אלו: מסכת ברכות מהדורת "בארות". בארו"ת - ראשי תיבות בא'ורי ר'ש"י ות'וספות - נמרא בהדפסה נאה, כתבנית דפוס וילנא המקורי, שבצדי הדף מופיעים באורים קצרים לכל מקום קושי ברש"י ובתוספות. הביאורים לוקטו מהמפרשים, ראשונים ואחרונים, וצוטטו בלשונם. על מנת שיתרגלו הלומדים בלשונם הזהב, וגם יהיו הדברים מדויקים. בנוסף - כל מקום שרש"י או תוספות מזכירים נמרא ממקום אחר, צוטט המקור.

מהדורה זו יוצאת לאור ע"י "מפעל המשניות והתלמוד" הידוע כבר עשרות שנים במשניות המיוחדות: ששה סדרי משנה עם ילקוט באורים. שבהם העיקרון דומה: הבאה נקודתית של

הפירושים, בלשון המפרשים עצמם.

רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א עמד על ערשו של המפעל מאז תחילתו לפני 34 שנים, בעצה עידוד וברכה. ובתמונה למעלה נראה מעיין במסכת בבא קמא מהדורת בארות שיצאה לאור בקיץ האחרון. מרן שליט"א העניק בהזדמנות זו את ברכתו החמה להוצאת מסכת ברכות לתועלת לומדי הדף.

מסכת ברכות מהדורת בארות תופץ לכבוד התחלת הש"ס במסגרת 'הדף היומי' במחיר מוזל במיוחד: 35 ₪ [במקום 60]. עד לגמר המהדורה הראשונה שסובסדה ע"י נדיבי לב.

מגידי שיעור יוכלו לבצע הזמנה מרוכזת ולקבל את הגמרות לביתם. בטלפון 052-7660707-1-800-39-38.

ברכוזים החרדיים יהיו מספר מוקדים לרכישת הגמרות. ניתן לברר בטלפון 052-7660707

בהזדמנות זו ניתן לרכוש גם את המשניות עם "ילקוט באורים" בהנחה מיוחדת למעוניינים ללמוד להשלמת הש"ס.

פרטים נוספים בטלפון 052-7660707.

רבבות אלפי ישראל יסיימו בשבועות הקרובים את הש"ס תלמוד בבלי בלימוד הדף היומי.

בעוד שבעבר היה לימוד הדף היומי בעיקר נחלתם של העובדים לפרנסתם, הרי שבשנים האחרונות רוב רובם של האברכים מוסיפים על סדרי לימודם גם את הדף היומי. וגם בחורי ישיבה

רבים הצטרפו למסגרות לימוד ומבחינים על הדף היומי, במסגרת ארגון "דרשו" ועוד.

בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה מרנינה: מהדורות רבות של הש"ס יוצאים לאור עם באורים נפלאים, המתרגמים ומבארים את הגמרא בשפה

קלה וברורה, ואינם מניחים דבר שאינו ברור. בעקבות זאת נוספו למעגלי הלומדים בעלי בתים רבים שבעבר התקשו בלימוד הגמרא.

אבל, עוררו כבר רבים ממרביצי התורה בהיכלי הישיבות והכוללים שליט"א שזו אליה וקוץ בה. בישיבות ובכוללים, עמלים להצמיח תלמידי חכמים, לגדל את פני הדור הבא, ובלמוד מגמרות אלועוללים להתרגל ל"חיים קלים" בלא עמל התורה. הכל מוגש על מגש של כסף. פעמים שזה גורם גם התקשות אח"כ כשלומדים את הרש"י והתוספות מהגמרא. קורה גם כן, שבחור או אברך כבר בקושי מכיר את צורת הדף [בלימוד הדף היומי] כיון שענינו ולבו תמיד בדף המקביל של הביאורים.

מאיך גיסא - בהספק של דף ליום בפרט במסכתות הקשות ובסוגיות החמורות, מעוניינים הלומדים ללמוד את הדף במהירות ובלא עיכוב, ואין זה כמו הלימוד העיוני הישיבתי הרגיל שמתעכבים בו על כל דף ימים רבים, בלימוד הדף' יש הספק תובעני: דף בכל יום!

לקראת שבועת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il: לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 205

פנינים לפרשת ויגש

הכרתי אשה גדולה, שהיא חמותי הצדקנית מרת צביה לאה חדש ע"ה. ידוע הדבר שהמשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל הטביע את חותמו החינוכי ואפילו הלמדני על כל הדורות בהם עסק בחינוכם, ואין ספק שהמשגיח לא יכול היה לזוז צעד כלשהוא בחייו אילולא הבית הגדול של המשגיח

הגאון רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א, ראש ישיבת 'עטרת ישראל' אודות 'נשים במאי קזכייך' - לרגל 'סיומי השי"ס'

ה'אמהות' היא ההתגלמות של ה'עזר כנגדו', ברוממותם הגבוהה של עומק משמעותם...!
כדי לתאר לכם מהו התפקיד המיוחד שרק האשה יכולה לבצעו בשלמות ואין איש מלבדה המסוגל לעשות זאת כמוה, אצטרך להקדים ולספר לכם סיפור ייחודי על אשה צדקנית מיוחדת.
המדובר ברבנית מרת ביילא הינדא מלצר ע"ה, אשת חבר של מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זי"ע. מפורסם עליה בין היתר, שהוצאת ספרו החשוב של בעלה 'אבן האזל' נזקפת לזכותה, כשהיא הייתה זו שהמריצה אותו יותר מכל להוצאת הספרים. הכיצד?

המשך בעמוד הבא

כשברא הקב"ה את עולמו לא החסיר ממנו דבר. הכינו, כלול בהדרו ומשוכלל בשלמותו, להיותו "כל שתה תחת רגליו" של האדם שנברא זה עתה בצלם אלוקים. אדם זה נברא כליל המעלות, ברוך כישרונות, כוחות ומדות. כל אלו קבע הקב"ה באדם. לא חסר לו דבר מכל אשר דרוש לו למילוי תפקידו וייעודו עלי אדמות. והנה נוכח הקב"ה כי על אף בריאת האדם, על סגולותיו, מוכשרויותיו, מידותיו ותכונותיו, קיימת תכונה אחת נעלה יסודית ביותר, לא יכון עולם ואדם בלעדה, אשר אין האדם על כל מרחביות אישיותו מסוגל להכילה: הלוא היא תכונת ומעלת ה'אמהות'. רצה אפוא רצונו יתברך לברוא אדם אשר יהא מסוגל להכיל 'אמהות' על כל הכלול בה.

ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה זאת אלא 'אשה' - ויברא האלוקים את ה'אשה'. ברא אפוא הקב"ה בריאה מיוחדת למלא את רצון רצונו יתברך - זהו 'כרצונו!' זאת היא הברכה, כי בברכה זאת מודה האשה לקב"ה על שמצא בה את מילוי רצונו יתברך. או בלשון הכתוב "ויאמר אלוקים לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח) כלומר, יש בו באדם הכל, אבל תכונה זאת אשר נקראת 'עזר' לא קיימת בו. חייבים לברוא בריאה מיוחדת לצורך קיום משאלה זאת, כביכול, של הקב"ה, בריאה של 'עזר כנגדו'.
"ויבן ה' אלוקים את הצלע" ... (שם כב). "ברוך אתה ה', שעשני כרצונו" ...

זוהי ההשפעה, זו דרכו. כך מתבטא ה'עזר' - ה'אמהות' כלפי הבעל, כמו כלפי כל בני הבית.

הוזה אומר, שבכוח האשה להשפיע, לקדם או להנחות ולהשתתף בדרכו של בעלה הגדול...

ת. אני הכרתי אשה גדולה, שהיא חמותי הצדקנית מרת צביה לאה חדש ע"ה. ידוע הוא הדבר שהמשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל הטביע את חותמו החינוכי, התורני ואפילו הלמדני על כל הדורות בהם עסק בחינוכם. ואם נביט אחרונות אין ספק שהמשגיח לא יכול היה לזוז ולהניד צעד כלשהוא בחייו אילולא הבית הגדול של המשגיח שהיה פתוח לרווחה וכל אחד הרגיש בו כבביתו ממש. בית מופלא זה היה אחד מכלי העזר החיוניים ביותר להצלחתו, ומי היא הבית אם לא הרבנית צביה לאה ע"ה. וכל מי שדרכה כף רגלו על מפתן הבית יודע שהיא ניהלה את כל הבית ביד רמה ובתבונה עצומה.

והנה, כל מי שהיה מצוי אצל בית זה של המשגיח זל"ה ונ"ב הרבנית צביה ע"ה, יודע או יבין שתי עובדות: מחד גיסא, ההתחשבות בדעתה וברצונה של הרבנית היתה מקסימלית אצל המשגיח. כך ברוחניות, כך בגשמיות, ובפרט בעניני הבית - 'על פיה יישק כל דבר'. ומאידך גיסא, הגה אשר יצא מן המשגיח, רצון, או מחשבה, קודש קודשים היה כלפיה. כלום אין כאן איזה 'ממה נפשך'?

אך האמת היא, שהם הם הבונים של כל אשר התרחש בבית הזה. כי ההרמוניה היתה ממש מתנגנת כאחד, משום שתפקידו של מרן המשגיח היה לא רק מטרתו בחיים אלא גם מטרתה. ומי שידע מה רב היה חלקה והשפעתה על כל מהלך עבודת הקודש שלו יבין אל נכון שהם הם הדברים. כי היתה הרבנית צביה ע"ה ה'עזר כנגדו' במלוא מובן המושג. ובעיקר הרבנית שהייתה סמל של 'אמהות' ניצלה כוח אדירים זה קודם כל לגדילתו וצמיחתו של בעלה הדגול, ויחדיו לעיצוב ביתם הדגול על כל הכלול בזה.

מדי פעם היינו שומעים את הרבנית פונה אליו בשמו ואומרת: "עיקר עבודתך צריך להיות עם יחידים... עליך לחלק את זמנך כך, שרובו יושקע ביחידים..." וכו' וכו'. ומי אינו יודע כי את ההדגשה והדרישה הזאת למדה הרבנית מבעלה הדגול. כי כך הוא המהלך: 'הוא' הדעת תורה, הוא הקובע, הוא המלמד והמחנך. ומשלמדה, התחנכה והחדירה את המושגים בקרבה, שוב חזר הדבר והשפיע דרך כוח ה'עזר כנגדו', דרך כל דרכה וכוחה כ'אם הבית'.

ניתן להסיק מכך שכל אם בישראל תתחיל להטיף לבעלה להתחזק בלימוד ועשייה תורנית...

ת. חובה לדעת, שהמציאות העובדתית שהיא אם ילדיו אינה נותנת לה תואר 'אמהות' לעשות בו כבשלה, או להטיל תפקידים ומשימות ככל העולה על רוחה. רק אשה שיודעת להפנים את המסר הייחודי להיותה 'אם בישראל', היא האשה אשר ניחנה בכוח להיות 'עזר כנגדו', ורק אשה אשר כל מעיניה הוא לגדל ולרומם את בעלה וביתה היא זאת אשר ניחנה בכוח ובמשימה להיות אם 'אמהותית' בביתה.

(קטעים נבחרים מתוך החוברת 'נשים במאי קוצנין')

ידוע שלרבנית ביילא הינדא היו כמה אחיות, אחת הייתה נשואה להגאון רבי משה מרדכי אפשטיין זצ"ל, אחרת היתה נשואה לרבי ברוך הורביץ, אחת לרבי שעפטל קרמר, ועוד גאוני ישראל. אך רבי איסר זלמן ורבי משה מרדכי היו רעים וידידים מנוער, מעת לימודם יחדיו בוואלוז'ין בימיה הזוהרים. כל ימיהם היו ידידי נצח, ידידות שנמשכה על פני שנים ארוכות והתחזקה בקשרי המשפחה שהיו להם.

יום אחד פנתה הרבנית ביילא הינדא לבעלה - היה זה לאחר שרבי משה מרדכי זצ"ל הוציא לאור את ספרו הראשון 'לבוש מרדכי' על מסכת ב"ק, שקנה את שמו המיוחד בעולם התורה והישיבות: "הן יודע אתה שרבי משה מרדכי הוציא עתה את ספרו הראשון 'לבוש מרדכי', וכל העולם רועש וגועש. אני יודעת שגם אתה מסוגל לעשות זאת לא פחות ממנו, ומדוע לא תמלא אף אתה את חובתך להוציא לאור את חידושיך הרבים?".

מהלכת השמועה, שלא מעט, בעקבות דברים אלו, התיישב רבי איסר זלמן לכתוב את חיבורו הנודע 'אבן האזל' שכיום מתבדרין בבי מדרשא.

עוד מספרים (דומני כי שמעתי זאת מאחד מבני החבורה הקדושה הקבועה שהיה מרן הגרא"ז זצוקל"ה לומד עמם מדי יום ביזמו בביתו שב'בתי ראנד' בירושלים) שכידוע, הרבנית ביילא הינדא ע"ה היתה כותבת את חידושי תורתו והייתה שקועה בזה מאוד, עד כי באחד הימים, בעודם מסובים סביב לשולחנו בשקלא וטריא ערנית, מבחינים ברבנית ביילא הינדא ע"ה ניצבת בפתח, הקולמוס הטבול בדיו בידה, וממתינה לפסק זמן לשאול את שאלתה. כשפנה אליה מרן זצוקל"ה כשואל מה חפצה, שאלה תוך כדי נימה מתמיהה: "אינני מבינה, הרי את אותה הראייה שהבאת מלשוננו של הרמב"ם היית יכול להביא מלשון הרמב"ם כאן בהלכות נזקי ממון, ומדוע הרחקת להלכות פסולי המוקדשין?...". והוא זצוקל"ה כדרכו המתייחסת בחשיבות לפניויותיה, משיב בנחת עד שנחה דעתה...

נראה, שפשר ההנהגה של שניהם, ההרמוניה שביניהם וכל הכרון הזה, כפי שבא הדבר לידי ביטוי בשתי עובדות אלו, הוא בהשקפה הנכונה על מהות שליחות ה'עזר כנגדו', או קרי 'אמהות'.

לאמור: ה'עזר' הגדול ביותר הוא בביטוייה של ה'אמהות' לא רק כלפי הבנים הביולוגיים, אלא קודם כל כלפי ה'בעל', לגדלו ולרוממו. כי זהו שנטע הקב"ה בבריאת האשה, הכושר המיוחד של 'עזר כנגדו', היינו הכושר של 'אמהות', בגדילתו, בצמיחתו, ברוממותו, של 'אשה' את בעלה, וזה עוד לפני הכושר הטמון בהחדרת כל הערכים הללו בכל בני הבית.

כל זה בא לידי ביטוי כאשר גידולו ורוממותו של הבעל (ובני הבית, כמובן) הם מטרתם המשותפת של האיש ו'עזרתו'. שניהם! מחברים את ה'אבן האזל', גם כשאינה משתתפת בפועל בכתיבת החידושי תורה, הלימוד, החידוש, היצירה. ההתעלות וההתרוממות המהמטרה של ה'יחידו' הזה.

ביילא הינדא פונה אל בעלה בתביעה היכן ה'אבן האזל' שלך? כ'תובעת' את שלה! וזה עצמו אין לך מגדל ומרומם גדול מזה.

לא פעם כאשר חזרתי הביתה מהישיבה אמרה לי אשתי: "כנראה למדת היום בהתמדה ובהצלחה, כי הרגשתי סייעתא דשמיא בכל העבודות שעסקתי בהן בבית במשך היום. חזק וברוך!"

הגאון רבי יעקב משה הלל שליט"א, ראש ישיבת 'אהבת שלום',
אודות 'נשים במאי קזכייך' - לרגל 'סיומי הש"ס'

שבאזור. הוא הביט בי בתמהון ואמר לי: "רעייתי התנתה עמי מיד לאחר הנישואין, שאני לא אתעסק מימיי בנושא קניות ושאר עבודות הבית אלא רק בלימוד התורה", והכרת פניו ענתה בו כי אכן רעייתי הינה מסוג זה הממתנת לבעלה בחדוה בהשילה מעליו כל עול הבית, והכל למען יגדל בלימודו שיהיה שרוי בו כל עיקר, ואין ספק שזוהי האשה הצדקנית הרצויה.

ברור הוא שהיסודות והשורשים אכן נבנים אצל בנות ישראל במוסדות החינוך. אולם לאחר נישואיהן דומני שאז הגיע הזמן להוציא הכוח אל הפועל. כך, לדוגמה, כאשר אני משוחח עם אברכים אני אומר להם: דעו, כי כל מה שלמדתם בישיבות אין זה עדיין עיקר הלימוד, שכן בישיבות קיבלתם את דרך הלימוד אבל בהמשך לימודכם כולל אזי צריכים אתם להוציא לימודיכם לפועל מעשה. ודומה הדבר לאדם שלמד את מקצוע הנגרות אצל הנגר, תחילה הוא לומד את דרך ההשתמשות בכלים, אך את העבודה בפועל עושה כשנהפך לנגר העמל על מלאכתו.

כך הוא גם לנשות האברכים, הן למדו במוסדות החינוך יסודות הדת ואורחות הבית, אך בהיותן נשות אברכים אזי מגיעות לעיקר הישום, ובפרט בימינו כשמתחננים ב"ה בגיל צעיר, שלא כמו בעבר שהבחורים היו מסתופפים שנים רבות בשימוש חכמים בישיבה בטרם נישאו, אם כן עיקר המעשה נפעל לאחר הנישואין, אז המקום והשעה יש לפתח את היכולת שלהן להמשיך ולהתעלות ולעמוד לימין הבעל בהמשך עלייתו.

רגיל אני לפרש את דברי הגמרא בברכות (יז.). המתאר את שכון של הנשים: "נשים במאי זכייך, באקרובי בנייהו לבי כנישתא ובאתנווי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן". והיינו, על כך שמוליכות את בניהן לבית המדרש וממתנות בנחת ורוגע לבעליהן עד שיחזרו הביתה. ומעודי תמהתי, שהרי נחא מה שמוליכות בניהן לתלמודי התורה מעלה נשגבה היא זו, שמוליכות ומעודדות אותם ללמוד תורה בחשק ובשמחה, אבל מהי בעצם המעלה הגדולה הזאת שהנשים ממתנות לבעליהן בסבלנות עד שישבו מבית המדרש?

אלא ביאור הדבר פשוט, והוא, שאם הבעל הולך לבית מדרשו ביודעו שרעייתו נותרה בביתה לעסוק לבדה במלאכת הבית, ולמרות שניאותה שייך היא עצובה בלבה על כך שאינו נמצא עמה ומסייע בעדה באותם רגעים הקשים שביום - בוודאי שאם בעל נפש הוא ולו במעט, ביושבו מול הספר בבית המדרש ישוט בדעתו וידאג ויצטער בצערה של רעייתו, ונמצא שעצבותה מטרדה את לימודו כל היום. כי הלימוד, הדורש שלוות נפש וראש צלול ונקי ופנוי כדי לצלול במעמקי ים התלמוד, אינו מופנה לכך. ולזה כיוונו חכמינו ז"ל ששכון הגדול של הנשים הצדקניות הוא בכך ששולחות בעליהן לבית המדרש מתוך שמחה ועידוד, בהכרת גודל מעלת לימוד התורה מתוך עיון ורוחב הדעת, וממתנות להם בסבלנות מרובה כדי לקבלם בפנים מאירות לכשישובו, מבלי להאיץ אותם שישבו לביתם במהרה.

ולכן כל אשה משכלת חשוב שתדע, שמלבד השכר העצום שיש לה בשכר לימודו של בעלה, כל שהיא נותנת לו בתוספת גם תחושה טובה שהיא שלמה עם הליכתו ועיכובו בבית המדרש, ושמעריכה זאת כדבר החשוב ביותר בחייה, כך תועיל ותסייע לבעלה בהקניית תלמודו. וזוהי מעלה עצומה שמשנה כל אוירת הלימוד של הבעל, וממילא גם הסיפוק מהצלחת לימודו מאיר באור חוזר עליה ועל הבית כולו לטובה. ואכן, לא פעם כאשר חזרתי הביתה מהישיבה אמרה לי אשתי: "כנראה למדת היום בהתמדה ובהצלחה, כי הרגשתי סייעתא דשמיא בכל העבודות שעסקתי בהן בבית במשך היום. חזק וברוך!"

זכורני, כשהייתי אברך צעיר למדתי בחברותא עם אברך יוצא צרפת שהיה מסור כל כולו לתורה, ויום אחד כשנפרדנו לשלום אמרתי לו שבדעתי לעבור לרכוש איזה דברים שהם בגדר 'מציאות' מחנות

בעל הבית הראה לו ברוב שמחה שיש לו כרך גמרא אחד שבו מסכתות נזיר ונדרים. "אולי תוכל לתת לי את הכרך?", התחנן רבי חיים שגעגועיו לגמרא והתוספות לא ידעו מנוח. אבל בעל הבית סירב. כרך הגמרא הבודד היה ירושה מאביו והוא נאחז בו כבקמע. לבסוף הצליח רבי חיים להראות לו שבכרך ישנן שתי מסכתות ולשכנע אותו שיעניק לו אחת מהן

סיפורו של כרך גמרא בודד ובלוי

הגאון רבי חיים זייצ'יק זצ"ל

כך החל בשאיבת מים ובכל פעם היה מתגנב לשעה או שעתיים של חיפושים בכפרים שסביבות מחנה העבודה כדי לראות אם ימצא בית יהודי. לאחר חודשים של חיפושים מצא לבסוף בית שצורת מזוזה בפתחו.

הוא מיהר לדפוק ובעלת הבית שראתה אותו נבהלה למראהו - שערו גדל פרא ושאיבת המים דלדלה את גופו פלאים. נראה היה כשלד מגודל שיער. "איך בין א איד" (אני יהודי) אמר לה, והיא התרגשה ונענתה כנגדו שאף היא יהודייה ולא התיישבה דעתה עד שמיהרה להעניק לו חצי כיכר לחם.

"שמא יש לכם בבית ספר יהודי?", מיהר לשאול, אבל אף שהשיבה בחיוב הסבירה שאינה יכולה להעניק אותו. "הספרים של בעלי וניאלץ להמתין עד שישבו מעבודתו". רבי חיים חזר אפוא באחד הימים הבאים בשעה שבעל הבית היה בבית, וזה הראה לו ברוב שמחה שיש לו כרך גמרא אחד שבו מסכתות נזיר ונדרים. "אולי תוכל לתת לי את הכרך?", התחנן רבי חיים שגעגועיו לגמרא והתוספות לא ידעו מנוח. אבל בעל הבית סירב. כרך הגמרא הבודד היה ירושה מאביו והוא נאחז בו כבקמע. לבסוף הצליח רבי חיים להראות לו שבכרך ישנן שתי מסכתות ולשכנע אותו שיעניק לו אחת מהן, ואותו יהודי שלב חם פיעם בקרבו נענה והעניק לו את מסכת נדרים.

רבי חיים שב למחנה העבודה וכולו נרגש. לאחר חודשים של צמא

הרב מרדכי וינשטוק

נפליג בסיפור אותו שמעתי ממגיד המישרים המופלא רבי ברוך רזונבלום, אל הימים הנוראים של השלטון הקומוניסטי שראה בישיבות ובלומוד התורה אקט חתרני ואנטי מהפכני ואסר עליו מכל וכל. לא יהודי אחד ולא שניים התמרדו בכל יכולתם נגד איסור זה על אף הסכנה החמורה, וכזה היה גם הגאון רבי חיים זייצ'יק, מחשובי תלמידי נובהרדוק בימיו של הגאון רבי אברהם יפהן, ואשר מונה על-ידו לשמש כראש סניף הישיבה הנובהרדוקאית שנפתחה בעיר בוטשאטש שבגליציה. דא עקא שלא הרבה זמן לאחר מינויו נכבשה העיר בידי הרוסים עם כיבוש פולין בתחילת ימי מלחמת העולם השנייה. השלטון הקומוניסטי השליט מיד את התנהלותו המרושעת, ורבי חיים נאלץ להעביר את הישיבה לתנאי מחתרת.

וכך, במקום ללמוד עם הבחורים בבית המדרש העירוני כפי שנהג עד אז, היה עליו לעבור למרתף ולהעמיד בחורים שישמרו מבחוץ ויראו אם זר מתקרב. אותם בחורים החזיקו בידיהם מטאטאי רחוב ועשו את עצמם כאילו הם מנקים את רחובה של העיר. אילו התקרב למקום זר או כלי רכב חשוד פצחו מיד בשירת 'עוצו עצה ותופר' וכל תלמידי הישיבה מיהרו להתפזר.

אחד השכנים הבחין בנוהל המשונה ומיהר להלשין לנקו"ד, וסוכניו סגרו חרישית על המקום עד שתפסו את רבי חיים בעיצומו של שיעור כשהוא מרביץ תורה בצעירי הצאן. הבחורים התפזרו לכל עבר, אבל רבי חיים שנלכד נשלח לגלות בסיביר.

בהגיעו לשם העמידו בפניו שתי אפשרויות: הראשונה הציעה לו לעבוד עבודת כפיים קשה במפעל טנקים, אבל שכרה שבצדה היה לעבוד במפעל מחומם היטב ולא להסתובב בשימון הקפוא שבחוץ. האופציה השניה לעומת זאת הייתה לשאוב מים מבאר מרוחקת ולהביא אותם אל המחנה. מדובר היה בהיטלטלות של עשרות דקות לכל צד בקור הנורא שרק סיביר יכול להציע, ועל כך היה צריך לחזור מספר פעמים ביום.

הלך רבי חיים ובחר לשאוב מים. הוא אמנם היה מעדיף לשהות במקום מחומם, אבל עשה חשבון שאם יותר לו לצאת מן המחנה ולשאוב מים יוכל לשוטט בין הכפרים באזור ואז אולי ימצא שם בית יהודי. הוא כמה וצמא לספר יהודי, אך לכשעצמו לא היה עמו כלום.

כרך הגמרא הבודד של רבי יעקב ב"ר ברוך ריעדנץ הי"ד, משנת תרצ"ג

בכתובים ניכרת דמותו של יהודי קדוש שנתן דרור לרגשותיו, ופותח בפנינו צוהר מאלף ומרטיט, מסירות נפש ללימוד הדף היומי מהי, ועד היכן מגיע עומק רצונו של יהודי לעמוד ולהתמיד בלימוד הדף היומי. בפתח המסכת כתב רבי יעקב את הודאתו ליושב במרומים שזיכהו להתחיל ולסיים מסכת זו בשנת תרצ"ג בעיר סיגעט. אלא שבבואו לרשום את לימודו בפעם השנייה במחזור השלישי של הדף היומי, היה זה בשנת תש"א בעיצומם של ימי התופת והמלחמה, וכה רושם רבי יעקב בעמוד הראשון של מסכת נדרים:

"מי אנכי שאזכה להודות לד' כי עפר אני בחיי, ורימה ותולעה אחר מיתתי, ובפרט לך דומיה תהילה, אבל לעצור במילים מי אוכל? הפעם אודה לד' בכפליים, כי זה פעם שנית שזכיתי להתחיל בש"ס ללמוד מסכת נדרים, וד' היה לי בעזרי ועשו לי ניסים ונפלאות, ואקוה שגם מכאן ולהבא יהא ד' בעזרי... כה דברי השפל והמדוכה ביסורים בכפליים שאי אפשר לפורטם וקמיה שמיא גליה, העותר והמצפה בכל רגע ורגע לישועה בתוך שאר ישראל... יעקב ב"ר ברוך ריעדנץ סיגעט א' שלח תש"א."

בדף הסיום של מסכת זו - מסכת נדרים, לצד רישומו הראשון בכותבו: "א' תרומה תרצ"ג, עזר לי השי"ת וסיימתי מסכת נדרים אודה לא"ל בלב חוקר שזכיתי לזה", רושם רבי יעקב את הקורה עמו בלימוד המחזור השלישי, כשהימים הם ימי האימה והזעם... וכה הם דבריו המרטיטים הממיסים כל לב:

"ב"ה אבקש מאדון כל העולמים שימחול לי בסליחה גמורה על מה שלא למדתי מידי יום ביומו את הדף היומי כמו רגילות שלי, כי חלילה לא במרד ובמעל עשיתי זאת, אלא אנוס הייתי מחמת הרדיפות של הרשעים יש"ו שהיו רצונם להגלות אותי עם כל ב"ב תלינה בגלותי לדאבון נפשי עם שאר אחינו בני ישראל, ומחמת צרות וצרות שונים שנגעו בי לא הי' לי פנאי ללמוד.. כי טרוד הייתי להציל אותי עם כתב תעודות."

בפתיחה למסכת נזיר באותו כרך בודד וישן כתב רבי יעקב לצד דבריו: "בג' תרומה תרצ"ג התחלתי ללמוד מסכת נזיר". כמו כן אף כתב את הקורה עמו במחזור השלישי ללימוד הדף היומי. היו אלו ימי דם ותמרות עשן, וכה הם דבריו המרגשים:

רוחני קשה יש בידיו גמרא. אלא שכעת התחדשה עליו צרה אחרת. יושבי המחנה היו כולם מכורים לעישון, ולפי שלא היו להם סיגריות של ממש היו מגלגלים כל נייר שהגיע תחת ידיהם עם מעט תערובת הטבק שהיתה ברשותם. על רבי חיים היה לשמור את הגמרא שלו מכל משמר, והוא החזיק אותה בצמוד לגופו בכל שעה ושעה שבה לא הגה בין דפיה. לימים סיפר שהיה בקי בכל תג ותג מאותיותיה של מסכת נדרים.

לילה אחד בעודו שוכב על משכבו והגמרא בחיקו, נזכר רבי חיים שליל שמחת תורה הוא. רגש עצום החל מציף אותו והוא לא עמד מולו. קם בשקט ממיטתו, הציב כסא במרכז הצריף והחל רוקד סביבו והגמרא בידו.

שעה ארוכה רקד כך בהתלהבות בלי להבחין שבין יושבי הצריף יוקדות עליו מספר עיניים חורשות רע. אלו חששו ששכנם למחנה התבלעה עליו דעתו ובשום אופן לא היו נכונים לסבול את המצב הזה. החליטו אפוא להביא עליו את הקץ.

באותם ימים עסקו בחטיבת עצים ביערות הסביבה. והנה קוראים לו שניים מהבריונים ומבקשים את עזרתו בגדיעתו של עץ עבה במיוחד. הוא לא הבין שהם זוממים להרע לו, אבל עד מהרה הפנים שטוב לא ייצא מבקשתם. הם עמדו וניסרו את העץ, בעודם מבקשים ממנו להחזיקו בידיו החשופות. "העץ נופל עליי", זעק אבל אלו ציוו עליו להחזיק חזק ולא להתלונן. ובעודו חושק את שפתיו נפל עליו העץ והכל חשך סביבו.

כשהתעורר כעבור מספר ימים גילה שהוא חבוש מכף רגל ועד ראש, אבל כלום לא היה אכפת לו, כי ברגע הבא הוא החל זועק בבהלה "הגמרא שלי! היכן הגמרא שלי?". רק קולה המרגיע של אחת האחיות במחלקה נסך בו תקוה. "אני יהודייה", אמרה לו וסיפרה שהטמינה היטב את הגמרא והיא בידיים טובות.

"לימים השתחררתי מן המחנה", סיפר רבי חיים לאחר שכבר עלה לארץ ישראל והקים בה עולה של תורה. "זכיתי לעוד הרבה חגי שמחת תורה כשאני מוקף אוהבי ולומדי תורה, אבל את אותה שמחה והתרגשות שבה רקדנו רק אני והגמרא סביב הכסא בצריף הסובייטי, את אותם רגעים של חבוקה ודבוקה בכך - בתורתך, לא אשכח לעולם!".

נדרים וייסורים

ומנדרים לנדרים נעבור אל כרך גמרא שמספר את סיפור אהבת התורה של יהודי אחד שלא זכה לחמוק משנות הזעם.

כרך בודד של ש"ס תלמוד בבלי - מסכת נדרים, נזיר סוטה, נותר מכל ספריו של רבי יעקב ב"ר ברוך ריעדנץ הי"ד, תושב העיר סיגעט שבטרנסילבניה.

רבי יעקב ביקש לחרוט עליו נייר למזכרת נצח את מאורעותיו בשנות הזעם הנוראיות כשמחוץ שיכלה חרב וחללים נפלו בכל רגע. רושם רבי יעקב בביטחון גמור בין דפי המסכת, כי למרות כל הרדיפות הנוראיות כולו הודיה ליושב במרומים שהצליח בידו להמשיך וללמוד את הדף היומי במסתרים, ואף לסיים מסכת ועוד מסכת. מעיון

פעם אירעה פריצה באחד מבתי הכנסיות בשכונת ברכפלד, הגנב לא ידע שבבית הכנסת מוצבת מצלמה שהנציחה כל רגע ממעלליו. בקשו ממני ומעוד אישיות חשובה לצפות בקלטת, בנסיון לזהות את פני הגנב. אמנם את הגנב לא זיהיתי, כנראה היה הוא מאינשי דלא מעלי שהגיע מבחוץ, אך את עצם המאורע אינני מסוגל לשכוח

מאצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבְּהִלּוּ מִפְּנֵי" (בראשית מ"ה, ג')

רבותינו בעלי המוסר האריכו רבות בלקח הנוקב הנלמד מתוכחתו של יוסף. אף אנו נצטעד בעקבותם, ונבאר כמה מן הדברים הנוראים הנלמדים מפרשה זו.

ראשית דבר, עלינו ללמוד מיוסף ומהשבטים הקדושים דיני תוכחה של בין אדם לחברו. התורה מתארת כי "לא יכלו אחיו לענות אותו", ואנחנו צריכים ללמוד מהי צורה של קבלת תוכחה.

בירושלים היה מלמד ותיק, איש חינוך משכמו ומעלה, הגה"צ רבי נחמיה בקר זצ"ל, שנפטר בשיבה טובה לאחר שזכה להעמיד תלמידים הגונים עשרות בשנים. רבי נחמיה למד בצעירותו בשיבת לומז'ה בפתח תקוה לפני למעלה משבעים וחמש שנה. בשיבת לומז'ה כיהן אז כר"מ בשיבה הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל, אדם גדול מאד מאד, שגדולי הדור ממש חרדו לשמו והעריכוהו לבלי שיעור. מרן ה'חזון איש' זצ"ל התבטא עליו כי הוא אחד מהל"ו צדיקים שבדור. באחת הפעמים שהיתה לי הזכיה לשוחח עם רבי נחמיה, הוא סיפר לי סיפור מופלא שארע עמו באותם שנים:

שבת אחת אחר הצהריים, עבר רבי נחמיה לטייל מעט בשבילי המושבה בדרכו לשיבה. לאחר כמה דקות של הליכה, הוא רואה את רבי אליהו עומד בסמוך לבנין כלשהו ונושא את מבטו אל אחת הדירות, כשעל פניו הטהורות ניכר שמשוהו טורד את שלוותו. רבי נחמיה פנה לרבו בברכת 'גוט שאבעס', ושאל בדרך ארץ: "האם יש משהו שאני יכול לעזור?" הביט בו רבי אליהו ושאל - "אולי אתה יכול להגיד לי מי גר בבנין זה בקומה השניה?"

"השאלה הפתיעה אותי", סיפר לי רבי נחמיה. "הייתי בחור צעיר שלא גדל באזור. חוץ מבנייני הישיבה לא ידעתי מכלום. למעט הבית-מדרש, הפנימיה וחדר האוכל, לא היה לי שמץ של מושג ברחובות פתח תקוה, שלא לדבר על תושבי המקום. בקושי ידעתי כיצד מגיעים לשיבה".

נחמיה הצעיר התנצל בפני רבי אליהו, ואמר שאין לו מושג מי מתגורר בדירה; אבל הוא לא הצליח לכבוש את סקרנותו מדוע

מתעניין רבי אליהו בזהות דיירי המקום. כששטח את פליאתו בפני הרב, נפנה אליו רבי אליהו ואמר לו בכאב עמוק: "מדי שבת אני עובר ברחוב זה, וכל שבת אני שומע מהבית הזה קול של חילול שבת, רחמנא ליצלן. אני רוצה למחות, ואני צריך למחות".

רבי נחמיה לא הבין מה הבעיה: "אני מוכן מיד, אני אעלה עכשיו לעשות מחאה גדולה", אמר, כשרוחו הצעירה תוססת בו ומעוניינת לפעול...

נחרד רבי אליהו למשמע הדברים, נענע בראשו לשלילה, ואמר לרבי נחמיה בחומרה שנצרבה בליבו ובנשמתו לעד: "כך לא עושים מחאה! כך בצורה כזאת אני יכול למחות בעצמי. אבל מחאה אסור לה שתהיה שלא לשם שמים!"

"לפעמים", המשיך רבי אליהו לומר בכאב, "אדם עושה מחאה גדולה נגד איזה ארגון מסוים, נגד פעילות מסויימת, ויתכן שבאמת יש מפני מה להזהיר ולהתריע. אבל המוחה לא מוחה לשם שמים! רק משום שהוא מהחוג הזה והשני מהחוג ההוא, הוא דתי והשני לא דתי, הוא מכאן והשני משם. ישנן כל מיני סיבות שהוא לא מרוצה מההנהגה שלו, והוא בא להוכיח אותו כביכול על הדבר, כשכוונתו בכלל על דבר אחר. זה לא דרך להוכיח כך מישהו אחר!"

רבי נחמיה עמד נפעם והאזין בקשב רב לדברי רבי אליהו, והבין היטב את המסר. זה איסור חמור להוכיח בני אדם בגלל סיבות כאלו.

שהגיע מבחון, אך את עצם המאורע אינני מסוגל לשכוח, לא יכולתי להירגע מהענין כמה שבועות: ראינו על המסך כל פרט, כיצד האיש נכנס. כיצד הוא מסתכל לכל הצדדים לוודא שלא רואים אותו. כיצד הוא לוקח כלי פריצה ומפרק את המנעול... הכל הכל ראו שם, נחרדתי ונרעשתי.

כך זה כשיש קלטת שמראה הכל, נעלמים כל התירוצים! הרי אם ניגש אל הגנב הזה בפניו ונאשים אותו, הוא ישר יכחיש את הכל - "אני? מה פתאום! בכלל הייתי בעיר אחרת..." אבל אז נראה לו את הקלטת, והוא ירצה להיבלע באדמה מרוב בושה!
מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל, בחתימת ספרו 'שם עולם' (חלק א') כתב שגילויי הטכנולוגיה בזמננו הוא כדי לחזק את ההכרה ולהמחיש לנו את המשמעות של 'עין רואה ואוזן שומעת'.

מעשה נורא שמעתי מהגה"צ רבי ראובן הכסטר שליט"א, משגיח ישיבת מיר-ברכפלד, שימחיש לנו את אותה הבושה ואותה הכלימה שעלינו לחסוך מעצמנו לעתיד לבוא:

אל ראש ישיבת מיר, הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, הגיע מידע על בחור מסוים מהישיבה שנהג שלא כהוגן בענין של בין אדם לחבירו, והוא החליט שעליו להוכיח את הבחור ולהעמידו במקומו. רבי נתן צבי ביקש מראש הישיבה, דודי הגאון רבי אריה פינקל זצ"ל, ומיבדל לחיים טובים המשגיח הרב הכסטר, לשבת יחד עימו בשעה שישוחח עם אותו בחור.

הבחור הגיע, וכבר כשראה את שני ראשי הישיבה ואת המשגיח התחיל לחשוש ולרעוד. ומה אתם חושבים אמר לו רבי נתן צבי? גער בו? צעק עליו? לא. הוא פנה אל הבחור ואמר לו: "אני רק רוצה לספר לך סיפור" -

לפני הרבה שנים, כשלמדתי בישיבת מיר, ביקש דודי ראש הישיבה, הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, מהגאון רבי חיים קמיל זצ"ל שישים את עינו עלי. ואכן, נהפכתי לתלמידו המובהק של רבי חיים. הוא היה מורי ורבי לכל ענין, וכל דבר עשיתי על פי הוראותיו.

פעם אחת הייתי צריך לטפל באיזה ענין שהתעורר, ואכן עשיתי זאת על הצד הטוב, וכדרכי לאחר התייעצות עם רבי חיים. אבל, למתבונן מבחוץ נראה היה ממה שעשיתי שבמהלך הענינים נפגע בחור אחד, שהיה מעורב בסיפור.

למחרת, עוד לפני תפילת שחרית, קורא לי ראש הישיבה רבי אליעזר יהודה כשפניו חמורות, ואומר לי: "שמעתי עליך שעשית דבר חמור של פגיעה בבין אדם לחבירו!" התנצלתי ואמרת: "כל מה שעשיתי היה על פי ההוראות של מורי ורבי". נחה דעתו של ראש הישיבה, ויצאנו להתפלל.

וכאן פנה רבי נתן צבי אל הבחור ושאל אותו: "מה אתה חושב, שלרבי אליעזר יהודה לא היה מה לעשות לפני התפילה חוץ מלברר את הענין הזה? היה לו משום מה זמן פנוי באותו בוקר? ... אלא שהענין של פגיעה בעניינים של בין אדם לחבירו טעון טיפול דחוף עד כדי כך שלא נותן לדחותו עד לאחר תפילת שחרית, ולפני שהוא

המשך בעמוד הבא

כשאדם רוצה לדעת כיצד להוכיח את השני, הוא צריך לבוא מתוך רחמנות, ולנסות להיכנס ללב של השני - כואב לי המצב שלך, אני רואה שאתה הולך בדרך לא טובה. הכיוון שלך הוא לאבדון, וסופה של הדרך הזו נורא ואיום, ואני אינני יכול לראותך צועד כך אל התהום. כשאדם עושה זאת הוא צריך להיות נקי לגמרי, זך לחלוטין מכל שנאה, ולבוא עם כוונה טהורה לכוון את חבירו בדרך הנכונה. את זה לא עושים כך, במהירות וללא מחשבה!

"אם כך", שאל רבי נחמיה, "כיצד באמת יכול האדם לוודא שמעשיו רצויים, ושתוכחתו ראויה?" במילים אחרות התכוון רבי נחמיה לשאול את רבו, כיצד הרב עצמו רגיל להוכיח?

נענה רבי אליהו ואמר: "אכן, זוהי מן העבודות הקשות שבמקדש! אני לכשעצמי, נוהג לרשום את דברי המחאה על דף נייר, ומניח אותו אצלי ליום או יומיים. אם אחר כך אני רואה שבאמת עדיין כואב לי המצב, אני מסתכל שוב בפתק ובודק טוב טוב שהנוסח והמילים עדיין נכונים, ואינם מופרזים או מעורבבים עם סיבות אישיות. ורק כאשר אני משוכנע שהתוכחה היא כנה ואמיתית, אני שולח את הפתק כמכתב ליעדו".

"במצב הזה", סיים רבי אליהו את דבריו המאלפים, "אני אכן יכול להעיד שלדברי יש אכן תועלת ויוצא מהם דברים טובים. אבל אם לא מוכיחים כמו שצריך - הדבר רחוק מאד מלהביא תועלת כלל..." ואכן יש לדעת שזה נוגע לכל אחד ואחד שמתעסק עם חינוך, בין אם אצל בני ביתו ובין אם זה מקצועו. אם המחנך רוצה להעיר לחניך על משהו שלא מוצא חן בעיניו, הוא צריך לבדוק בעצמו היטב מה הרגשתו בענין. מהיכתי תיתי בעצם שהוא החניך ואתה המחנך? רק בגלל שבתעודת הזהות כתוב שנוולדת כך וכך שנים לפניו?...

אם אין באמת כוונה טהורה, לפחות כמה שאדם יכול להגיע, להעמיד את החניך במקום הנכון מתוך דאגה כנה ואמיתית, ומתוך הבנה עמוקה ורצון להיטיב לו, אז כפי שאמר רבי אליהו - זה כלל לא יפעל על החניך והתוכחה תלך לבטלה, ואולי חלילה אף תזיק.

מנוסח התוכחה שמשמיע יוסף לאחיו, אנו נוכחים לראות עד כמה עשה זאת מחמת אהבה ומחמת חיבה עליהם. מיד לאחר התוכחה, תוך כדי דיבור הוא ממשיך לומר להם: "וְעֵתָה אֶל־תִּעְצְבוּ וְאֶל־יָחַר בְּעֵינֵיכֶם פִּי־מִכַּרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה פִי לְמַחֲזִיקָה שְׁלַחְנִי אֶלְקִים לְפָנֵיכֶם". כי מצד אחד יש להשמיע תוכחה במקום שנדרש, להוכיחם על פניהם עם כל העוצמה, עם כל החדות והבהירות, עד כדי כך שבאמת לא יכלו לענות אותו ונבהלו מפניו. אך מצד שני עשה זאת מתוך רחמנות על אחיו, ליבו נצבט לראות אותם במצב שכזה. תוכחה כזאת אכן השפיעה על האחים עמוקות!

הכל מצולם, הכל רשום, ולנו רק יראו קלטת!...

פעם אירעה פריצה באחד מבתי הכנסיות בשכונת ברכפלד, והנוק היה גדול. אלא שהגנב לא ידע שבבית הכנסת מוצבת מצלמת ביטחון שהנציחה כל רגע ממעלליו. בקשו ממני ומעוד אישיות חשובה לצפות בקלטת הביטחון, בנסיון לזהות את פני הגנב. אמנם את הגנב לא זיהיתי, כנראה היה הוא מאינשי דלא מעלי

בירר את הענין הזה, הוא לא יכל אפילו לגשת להתפלל!".

הבחור התרגש עד מאוד. אז הוכיחו רבי נתן צבי בנועם: "אז מה יהיה איתנו?"...

רבי נתן צבי סיים את דבריו ולא הוסיף מילה. הבחור הוריד את ראשו במבוכה, כשהוא מבייש נוראות להיות מוכח כך לפני שלושה תלמידי חכמים.

הבחור יצא מהחדר, ובאותו רגע פרץ רבי אריה פינקל בבכי מצמרר. "אוי לנו", אמר בדמעות, "כשהקדוש ברוך-הוא יבוא להוכיח אותנו, אלו בזיונות יהיו לנו!... הוא לא יגיד כלום, הוא רק יספר לנו סיפור דברים, הוא יראה לנו את מעשינו מול העינים, כיצד נוכל לעמוד בפניו?!"...

ה'חפץ חיים' מתאר את ה'קבלת פנים' למעלה

אני רוצה לסיים במעשה נפלא על רבנו בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, ששמעתי ממש מכלי ראשון, מפי הרב שלמה אפשטיין זצ"ל, ששימש בקודש בכפר חסידים, ובסוף ימיו בא להתגורר סמוך לבניו בשכונת מטרסדורף בירושלים.

רבי שלמה זכה ללמוד בישיבת ראדין, עוד בחיי חיותו של הכהן הגדול מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל. אני זוכר כיצד נפגשתי עימו לראשונה בימי החנוכה, לפני כמעט שלושים שנה. התרגשתי מאד לפגוש פנים אל פנים יהודי שזכה לחזות בזיו פניו של ה'חפץ חיים', והדבר הראשון שאמרת לי היה: "שמעתי שזכיתם להימנות על תלמידיו של ה'חפץ חיים'..." לא הספקתי להשלים את המשפט, ורבי שלמה נזדעזע עד מאד. "אוי!" מחה בי, "איך אפשר לומר עלי כאלו מילים - תלמיד של החפץ חיים? ... נכון שהייתי מעט במחיצתו, אבל לומר שאני תלמיד שלו? הס מלהזכיר!"...

בכל אופן, ביקשתי ממנו לזכות אותי באיזה סיפור שראה אצל ה'חפץ חיים', איזו הנהגה או דבר שראה מכלי ראשון. לשמע בקשתי אורו עיניו, ואמר לי: "בחפץ לב אספר לכם סיפור קטן מה'חפץ חיים', מעשה נפלא שראיתי במו עיני".

היה זה במוצאי יום הכיפורים האחרון (או אחד שלפניו) לחיי ה'חפץ חיים'. באותה תקופה היה מנהג בישיבת ראדין שעם תום ה'זמן' ולפני הנסיעה הביתה, היתה ההנהלה משתתפת בחלק מהוצאות הנסיעה של התלמידים.

יצאתי באותו יום י"א בתשרי, למחרת היום הקדוש, לעבר משרד הישיבה, כדי לקבל מן המזכיר את המלגה עבור הוצאות הדרך. יחד איתי היה בחור נוסף, שהיה תלמיד חכם ועילוי גדול, ולדאבון לב נספה בשואה האיומה, ה' יקום דמו. בדרכנו עברנו ליד ביתו של ה'חפץ חיים', ובחוף עמד אברך וביקש מאיתנו להיכנס להשלים מנין לתפילת מנחה גדולה, כיון שה'חפץ חיים' חלש מללכת

להתפלל בבית המדרש. כמובן ששמחנו על הזכות להצטרף לתפילה בנוכחותו של רבן של ישראל.

עם הכנסנו אל משכנו הצנוע, נגלה לעינינו מראה נורא הוד: הגאון הקדוש רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל, יושב על ספסל נוכח פני הצדיק הישיש כשעל פניו נסוכה חרדת קודש, והוא מאזין בדריכות נשגבה לכל מילה שיוציא הכהן הגדול מפיו. רבי אלחנן, או כפי שכינהו בני הישיבה בראדין בחיבה - "ר' חונא", היה כידוע נוהג לשהות במחיצת רבו ה'חפץ חיים' מראש חודש אלול ועד לאחר יום הכיפורים; וכעת, לפני שנפרד מרבו, ישב והקשיב לאמריו בכובד ראש.

לפי מראה פניו של רבי אלחנן, שהיו עטויות בארשת רצינות מיוחדת, היינו בטוחים שה'חפץ חיים' מגלה לו סודות התורה נשגבים, רזין טמירין שלמעלה מהשגתנו... בתחילה לא העזנו להתקרב אל הקודש, אך לאט לאט פסענו פסיעה ועוד פסיעה, עד שמצאנו את עצמנו בסמיכות לשני ענקי הרוח הללו, והטינו אוזן גם אנחנו לשמוע את דברי ה'חפץ חיים'.

כשקלטה אוזנו את המילים הראשונות, התפלאנו לשמוע שה'חפץ חיים' מדבר עם רבי אלחנן דברים פשוטים ויסודיים, ממש עיקרי האמונה; אך הדרך שבה הוא אמר את הדברים נחרתה בלבי לנצח. בכח התיאור המופלא שלו, תיאר ה'חפץ חיים' כיצד תראה קבלת הפנים אותה יערכו בשמים לכל אחד ואחד בהגיע עיתו. כיצד היתה לנו כאן הזדמנות לזכות לכל כך הרבה אוצרות רוח נצחיים, אותם בחרנו להחליף בעולם חולף. כיצד יוכיחו כל יהודי על מעשיו שעשה כאן, ובזבז את זמנו וכוחותיו על דברים של מה בכך, וכדי בזיון וקצף. שום דבר לא ניתן להסתיר שם, כל כוונה, כל מעשה, כל הרגשה - על הכל יוכיחו אותנו קשות, ומי יוכל לעמוד במשפט ה' האיום והנורא! ורבי אלחנן שומע את הדברים ורותת, וכל כולו נרעש ונפחד מדברי הכיבושין של רבו ה'חפץ חיים'.

לאחר התפילה, סיים באוזני רבי שלמה את סיפורו המפעים, יצאנו נרגשים מביתו של ה'חפץ חיים', עם השקפה אחרת על העולם. עד כדי כך שחברי זכרנו לברכה שב על עקבותיו ולא ניגש אל המשרד לקבל את מלגת ההוצאות לדרך. 'יש בידי סכום כסף בצמצום', הסביר לי, 'והוא יספיק לי בדוחק להוצאות הדרך. אחרי ששמענו את ה'חפץ חיים', אין לי עוד צורך ברחבות כאן בעולם הזה'... הוא קיבל השקפה בהירה וברורה על העולם הזה, על הפרוזדור והטרקלין, על העיקר והטפל.

הפחד מהתוכחה העתידה לבוא לכל אדם, נחרת בליבנו, ועד היום מהדהדות באוזני מילותיו של החפץ חיים: 'שום דבר לא ניתן להסתיר!'..."

אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה!

(מתוך אוצרותיהם אמלא)

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

החידוש בסיום הש"ס כאן שכל הלומדים, למדו תורה והבינו היטב את אשר למדו, שהרי הם נבחנו על הדפים אשר הם למדו, ואין זה רק לימוד של שלושים דף בחודש כאמירת תהילים

משא הקודש מאת כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א
במעמד סיום הש"ס של 'דרשו', בבנייני האומה, ירושלים.

אך החידוש בסיום הש"ס כאן שכל הלומדים בכל רחבי העולם, למדו תורה והבינו היטב את אשר למדו, שהרי הם נבחנו על הדפים אשר הם למדו, ואין זה רק לימוד של שלושים דף בחודש כאמירת תהילים מידי יום וכיו"ב באופן של קביעות עיתים לתורה אשר זה השאלה הראשונה ששואלים בבית דין של מעלה, אלא היה זה בדרכה אחרת, מתוך לימוד התורה בהבנה גדולה הדק היטב. וממילא זה סיום הש"ס אמיתי, כאשר לומדים תורה ומתייגעים להבין את פנימיותה, שזה הוא יסוד הלימוד של תושבע"פ כמבואר, שהיא מחזיקה את בני ישראל בכל עת וזמן, ובפרט בזמני עקבתא דמשיחא שאנו נצרכים לישועות גדולות.

וכפי שביאר אא"ז הרה"ק משידלובצא זיע"א מה שאנו אומרים בתפילת 'נשמת': 'בכל עת צרה אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה', דהכוונה כי באמת כלל ישראל הוא בכל זמן ועת בצרה וצוקה גדולה, ורק השי"ת מצילנו מידם. ראשי המדינה דכאן חושבים בדעתם שיש להם סיוע וסעד מאמריקה ובכח זה הם מחזיקים מעמד. אבל האמת הוא שזה גם כן שלא כדרך הטבע, שהרי מדינת ישראל היא קטנה מאוד בלא ערך למדינות הערבים אשר המה רוב הדברים באזור זה, ובכל זאת אמריקה פונה לעזרת המעטים ולא משתתפת עם הרבים, וגם זה הוא מפלאות תמים דעים ומהניסים הנסתרים אשר השי"ת שומר על עמו ישראל, ואין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה, לקיום כלל ישראל.

חידוש נוסף יש כאן, במייסד הארגון היקר הרב ר' דוד שיחי', שעשה ופעל את המפעל הגדול הזה של לימוד התורה בכל מקומות

ברשות מורי ורבותי הרבנים הגאונים והצדיקים וכל הקהל הקדוש ברוך ה' וישנם בכל המקומות אשר יראי ה' דרים שם, שיעורים בתורה ובגמרא, ומסיימים מסכתות, ועורכים סיום הש"ס ואם כן מה המיוחד בסיום הש"ס הזה של ארגון 'דרשו' יותר מכל שאר הסיומים.

שהרי כלל הוא בדינו שאין בעולם ב' דברים השווים אחד לרעהו, הן ברוחניות והן בגשמיות, וכפי שכבר מבואר בתוספות ישנים [יומא סב:]: לגבי שני שיעורי יום הכיפורים שמצוות שיהיו שוים במראה ובקומה, ומקשה התוספות: 'ואע"ג דאמר בפרק בן סורר ומורה [סנהדרין עא.]: דבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות משום דכתיב [דברים כא כ:]: בננו זה דבעינן שיהו אביו ואמו שוין במראה ובקומה וזה אי אפשר להיות, אבל גבי בהמה מיהא יכול להיות יותר ואע"פ שאין ממש דומות זו לזו דאמרינן בירושלמי דאפילו חטה אינו דומה לחברתה מכל מקום בעינן שיהו שוין במראה ובקומה כל מה שיוכלו'.

וכפי שהיום נתגלה על ידי אנשי המדע שאפילו פתיתי שלג אינם דומים זה לזה, ובוודאי שכן הוא בתורה הקדושה, שהרי אין הקב"ה בורא אותם דברים בכל יום, וכפי שנאמר [הובא ברש"י שמות יט א:]: 'שהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו', ואם כן יש כאן מקום לבאר מה החידוש המיוחד של סיום הש"ס הזה שעל ידי ארגון 'דרשו', ומה החידוש המיוחד ש'דרשו' פעל בעולם.

והביאור בזה נראה על פי מה דקיימא לן להלכה, [כדאיתא במשנ"ב סי' נ' בשם המגן אברהם, וכן נפסק בשו"ע הרב בהל' ת"ת] שיש חילוק יסודי בין לימוד תורה שבעל פה לבין לימוד התורה שבכתב. שבלימוד התורה שבעל פה צריך להבין את מה שלומדים, ובלא זה, אף שבדאי ישנו קיבול שכר גם על זה, מ"מ אין זה חשיב לימוד התורה. משא"כ בלימוד התורה שבכתב חשיב לימוד תורה אף אין מבינים את מה שלומדים.

וטעם הדבר הוא, מחמת שהתורה שבע"פ היא הקיום של כלל ישראל בגלות וקיום העולם כולו, ורק אם מבינים את התורה שלומדים אז מקיימים את זה כראוי, ולכן דבר זה של הבנת התורה הוא מתנאי לימודה.

ובזה יתבאר לנו החידוש המיוחד שנתחדש על ידי ארגון 'דרשו', שהרי עד עתה גם ישבו רבבות עמך בית ישראל ולמדו בכל יום את הדף היומי בהתמדה גדולה בכל יום ויום חוק ולא יעבור, ומה מאוד גדל שכרם.

במסגרת התכנית לומדים דף ליום רק בימים בהם מתקיימת מסגרת הלימודים בכולל, שהם חמשת ימי החול, לא כולל שישי ושבתי, מועדים ובין הזמנים

שיחה מיוחדת עם הרה"ג ר' טוביה בן פזי - במסגרתה הצבנו בפניו את כל השאלות, וקיבלנו את כל התשובות על התוכנית החדשה של דרשו 'דף הכולל'

"כאמור התכנית הוקמה עבור הכוללים, אולם בהחלט מיועדת ומשתלבת גם ליחידים ולשיעורי תורה המותאמים לתכנית זו. גם הרישום ב'דרשו' נעשה הן לכוללים וקבוצות, והן ליחידים".

אתם סבורים שהתכנית תביא תועלת של ממש לאברכים ולמסגרות הכוללים, דווקא בגלל שזו תכנית לימוד המאחדת את כולם?

"הניסיון מלמד אותנו שיש תועלת מרובה הן להנהלות הכוללים והן לאברכים ע"י תכנית לימוד קבועה מראש, כאשר עצם מחזור הלימוד והתקדמות של הציבור הרחב יחד - מחייב את כולם להתקדמות מתמדת.

"בנוסף מי שבא לקבוע לעצמו סדר של לימוד ש"ס במסגרת של כולל, צריך שתהיינה לו אפשרויות מעבר מכולל ללימוד באותה מסגרת בכולל אחר או באופן פרטי עם חברותא וכדו', רק כך יוכל לעבור כברת דרך ארוכה של לימוד בחבורה לאורך זמן כסדר.

"ובלי כל קשר לחלקים הטכניים, עצם העובדה שיש חבורה ענקית של אלפים הלומדים באותה המתכונת, הדבר נותן חיזוק לכולם, ומאפשר להם להמשיך ולהתחזק לאורך זמן במסגרת אותה החבורה".

"ומעל לכל האמור לעיל, מדובר הרי בתוכנית של 'דרשו' שדואג לעניין של המבחינים, מה שכולל כתיבת מבחינים, הפצתם, הפעלת מוקדי בחינה, איסוף המבחינים, בדיקתם ומתן ציון לכל מבחן, וכמובן גם המלגות, כל אלו מבוצעים לקהל של אלפי לומדים

לנוכח ההצטרפות ההמונית לתוכנית 'דף הכולל', ולאחר שאלפי אברכים כבר הצטרפו, פנינו להרה"ג ר' טוביה בן פזי, ראש חבורה בכולל 'ש"ס ברציפות' בראשותו של הג"ר משה פרנס, המלווה את התוכנית לאורך שלבי הקמתה, וביקשנו לשמוע מפיו אודות התוכנית, האופן בו יתבצע הלימוד בפועל, והתועלת המיוחדת שיכולים אברכי הכוללים מהלימוד במסגרתה.

אולי תסבירו לנו קודם כל מה היא התוכנית ומה הרעיון העומד מאחוריה?

"דף הכולל זו בעצם תכנית ללימוד הש"ס באופן המתאים ללימוד בהיכלי הכוללים", אומר הרב בן פזי, "במסגרת התכנית לומדים דף ליום רק בימים בהם מתקיימת מסגרת הלימודים בכולל, שהם חמשת ימי החול, לא כולל שישי ושבתי, מועדים ובין הזמנים.

"מחזור הלימוד מתפרס על פני תקופה מקבילה של שני מחזורי לימוד הדף היומי בדרך של דילוגי מסכתות. המסכתות עליהן דלגו במחזור האחד יילמדו במחזור שאחריו, וחוזר חלילה. חוץ מהדילוגים, הש"ס נלמד כסדר באופן שעוסקים בכל מחזור בכל סדרי הש"ס, ואת המסכתות ברכות, נדה, בבא מציעא וביצה, לומדים פעם נוספת גם במחזור השני.

"שאר הימים בהם אין את מסגרות הכוללים, הינם ה'ריווח שבין פרשה לפרשה' לעיון וחזרה לאוקמי גירסא. עם זאת, ישנה תכנית משנית - 'תכנית ההשלמה' המחלוקת עם סדר לימוד מיוחד לימים אלו כפי שנסביר בהמשך".

למה בעצם נדרשת תוכנית כזאת? היא מביאה בשורה מיוחדת לאברכי הכוללים?

"בשנים האחרונות הולכת וגוברת בהיכלי הכוללים הדרישה ללימוד הש"ס בהספק מתוך רצון להגיע לידיעת הש"ס, ועל דרך זו נפתחו כוללים רבים.

"לצורך יצירת הספק לקנין הש"ס, יש תועלת מוכחת בתכנית ציבורית רחבה הקובעת את הקצב מראש. ומכיון שהמטרה המרכזית בכולל הוא הלימוד בחבורה, ובדרך כלל כל אברך לומד גם עם חברותא, הרי תכנית לימוד שתכלול גם ימים שאין בהם את מסגרת הכולל, לא תתאים בדרך כלל למטרת הכולל.

"לשם כך פותח 'דרשו' בשליחות מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ובהכוונת גדולי מרביצי התורה בעלי נסיון רב בהכוונת הכוללים - תכנית עולמית עבור הכוללים המתאימים לכך.

יוכלו הלומדים לקנות ידיעה של ממש בכל חלקי הש"ס. כמו כן אילו היה נלמד הש"ס כסדר, ללא דילוגים, היו עוסקים באותו הסדר שנים רבות. דבר זה אצל רבים מהלומדים הוא חסרון גדול מכמה טעמים ידועים.

"רבות הושקע בחלוקת המסכתות לשני המחזורים באופן שיסתדרו כמה עניינים: קודם כל הושם דגש על העיתוי הנכון לתחילת מסכתות במסגרת של הכולל. כמו כן את רוב המסכתות הארוכות מתחילים בתחילת הזמן. בשני המחזורים ישנם מסכתות ארוכות וקצרות. ובנוסף תחילת לימוד סדרי הש"ס סודרו בקירוב לתחילת לימודם בדף היומי הרגיל. ובאופן כללי ישנה חפיפה בין שתי התכניות, כך שיש קשר בין הנושאים הנלמדים.

"כאמור לימוד הש"ס בלימוד שבהיכלי הכוללים אורך כחמש עשרה שנה, שהם שני מחזורים של דף היומי. אולם יש אברך שילמד בהיכלי הכוללים 'דף הכולל' כמחצית מהזמן הנ"ל ויסיים הש"ס. וכגון מי שבלימוד נשים נזקקן מסתפק במה שלמד בישיבה, הרי נצרך לו הלימוד במסגרת זו רק כשמונה שנים. כך גם מי שלומד גם את 'תכנית ההשלמה', מסיים את הש"ס תוך מחזור אחד."

למה באמת חשובה כל כך החפיפה בין 'דף הכולל' ל'דף היומי'? "המטרה היא לאפשר לכל לומד באחד המסלולים הללו, לעבור למסלול האחר בלי קושי מיוחד. כך אברך יכול לבחור איזה סדרים בש"ס הוא לומד במסגרת הכוללים של 'דף הכולל'. ובאיזה סדרים שבש"ס ילמד במסגרות אחרות. בנוסף, ישנה תועלת בעיסוק באותם נושאים שעוסק כלל הציבור לומדי דף היומי, ושמירה על קשר עם סדר הלימוד של כלל ישראל."

לרישום כוללים ל'דף הכולל'
הרב אהרן אתרוג: 053-313-1919

לייעוץ לראשי הכוללים והסבר על התוכנית
הרה"ג ר' חיים קריזר: 0527179048

להצטרפות לתוכנית ללומדים פרטיים
ניתן לפנות למשרדי 'דרשו': 02-560-9000

בבת אחת, מה שכמובן נוח יותר לנו בארגון וגם ללומדים עצמם, והמרוויחים הגדולים הם ראשי הכוללים שאינם צריכים להשקיע מאמץ בכתבת מבחנים ובבדיקתם, והעבודה הזאת נעשית באופן מלא על ידי 'דרשו' שיש לו ניסיון של שנים רבות בכתבת ועריכת מבחנים במקצועות התורה השונים."

הזכרתם מקודם את 'תכנית ההשלמה', נשמח אם תרחיבו בעניין זה...

"אם נחשב את הזמנים שבהם אין כולל, נגלה שמדובר בכ-45 אחוז מימי השנה. זה כולל ימי שישי ושבת, ימי מועדים וימים טובים, וכמובן חודשי בין הזמנים.

"הימים הללו נועדו במסגרת התוכנית לימים של חזרה ושינון הנלמד, כדי שיעמדו דפי הכולל לזיכרון ימים רבים בעז"ה.

"אולם יש המעוניינים לנצל ימים אלו גם להשלמת הש"ס בבקיאות, לשם כך נועדה תכנית ההשלמה, כאשר אף היא תכנית לימוד בקצב של דף ליום, בה נלמדות המסכתות עליהם דילגו במחזור זה. כך שהמעוניינים לסיים הש"ס תוך זמן של מחזור אחד (כמו בדף היומי), יסיימו באופן זה את הש"ס.

"חשוב לציין כי גם תכנית זו מהווה חזרה, שכן המסכתות הנלמדות בתכנית ההשלמה במחזור האחד, הם המסכתות שנלמדו במחזור הקודם בהיכלי הכוללים.

"בנוסף ישנה בתכנית זו בשורה מיוחדת לכלל בחורי הישיבות ואברכי הכוללים, העוסקים בימות השבוע והזמן בעומק הסוגיות, ורוצים לקנות בקיאות בש"ס ב'יומי דפגרא'. ונמצא כי רק מלימוד ימים אלו של שישי שבת ובין הזמנים, מסיימים הם את הש"ס, חוץ מארבעת המסכתות שעליהן חוזרים במחזור השני שחסרות בתכנית ההשלמה."

לפי מה החלטתם לסדר את המסכתות, מה לומדים ומה מדלגים? "כאמור הסדרים, והמסכתות רובן ככולן, לפי סדר הש"ס. אבל הם מחולקים על ידי דילוגי מסכתות כדלעיל.

"הסיבה העיקרית לדילוגי המסכתות, היא בגלל הצורך במעבר בין נושאי הש"ס השונים משך השנים, כדי שבמחזור לימוד אחד כבר

הפעם גם אתה מצטרף!

גם אתה יכול להיות 'דרשו איד'

התקשר ובחר לך מסלול

02-56009000

הם החליטו להתכנס יחדיו בבית הכנסת 'יוגיכעס קלויז', כשבכוונתם ללמוד את ה'דף היומי' כשלאחר השיעור יאמרו 'קדיש' לעילוי נשמתו של המהר"ם שפירא, שכיזוע לא הותיר אחריו ילדים, והתבטא כי 'הדף היומי' הוא אחד מבניו... לפתע נשמעה חבטה עזה על הדלת אל תוך בית הכנסת שעטה פלוגה גדולה...

וכיצד רגל משותקת הפכה לרגל מהלכת באורח פלא בזכות ה'דף היומי'?

הרה"ח ר' אשר קובלסקי שליט"א

"עבדך ערב את הנער" (בראשית מ"ד, ל"ב)

היה זה בחודש אלול תש"ב, בעיצומה של מלחמת העולם השנייה. בוולנא של אותם ימים שלט הקומיסר הנאצי וולף ימ"ש, אשר פיקד על העיר ופרבריה, ונחשב למושל המחוז אשר על פיו יקום דבר. ברשעותו שלא ידעה שובעה, הורה הקומיסר לאסור באיסור מוחלט התכנסות יהודים בבתי כנסת ובמקומות ציבוריים, בתואנה שההתכנסויות הללו מעבירות מחלות ומדבקות בנגיפים קשים.

הימים של שנת תש"ג עברו על יהודי וילנא בחרדה מהולה באיום קיומי. מתי מעט העזו להתכנס לתפילות, חלק מהיהודים רק 'הגיהו' לחלקים מהן, חוששים לקחת סיכון. אולם לאחר חודש תשרי החליט הקומיסר להכביד את עולו, והורה לתלות מודעות האוסרות על כינוסי יהודים בכל רחבי העיר, זאת לצד נעילת בתי הכנסת במנעולים חתומים בחותמת משטרתית עשוית שעווה, כדי שיהיה ניתן לעקוב אם המנעול נפתח.

רוב היהודים הרימו ידיים, בצער רב ובלית ברירה. הסכנה היתה גדולה, הקומיסר הנאצי נודע בשערים ברשעותו ובאכזריותו, ומה עוד שהמשטרה הסתייעה ביהודים מקומיים שהלשינו וסייעו לשוטרים במזימתם, רח"ל. אולם קבוצה אחת של יהודים, רוח אחרת היתה עימם. 'הדף היומי', נשמת אפם, הרי חייבים להמשיך בלימוד שכל סודו הוא העקביות!

היה זה ביום ראשון, ז' בחשוון תש"ג, הוא יום ההילולא התשיעי של המהר"ם שפירא זצ"ל, מייסד ומחולל רעיון 'הדף היומי'. בפאתי הגטו התכנסה יחדיו קבוצה של יהודים אמיצי לב וגיבורי רוח, שהחליטו כי ביום הכל כך משמעותי הזה, יום השנה לפטירת הוגה רעיון 'הדף היומי', לפחות ביום הזה יש לקיים את השיעור כסדרו. אם בכל יום הם לומדים במחבוא, הרי שביום הזה יתאחדו יחדיו ללמוד את 'הדף היומי', להמשיך בעקביות הכל כך נחוצה בלימוד 'הדף היומי'!

הם החליטו להתכנס יחדיו בבית הכנסת 'יוגיכעס קלויז', כשבכוונתם ללמוד את הדף - הלא הוא דף ק"ג במסכת בבא מציעא, לסיים את פרק 'השואל את הפרה', ולהתחיל את פרק 'המקבל', כשלאחר

השיעור יאמרו 'קדיש' לעילוי נשמתו של המהר"ם שפירא, שכיזוע לא הותיר אחריו ילדים, והתבטא כי 'הדף היומי' הוא אחד מבניו... לפתע נשמעה חבטה עזה על הדלת - - -

אל תוך בית הכנסת שעטה פלוגה גדולה, מצוידת במקלות גומי ובאלות. הם החלו להכות את משתפי השיעור, ורובם ככולם נמלטו על נפשם, נפוצו לכל עבר. רק 15 יהודים אמיצים במיוחד המשיכו בלימוד הדף היומי תוך מסירות נפש של ממש, כשהם סופגים מכות באופן רציף, והם מוסיפים לשבת במקומם וללמוד את הדף, להשלים את המשימה היומית...

לבסוף גברה יד זדים, והם הצליחו לפזר את הלומדים בכח. אולם את רוחם לא הצליחו הנאצים ימ"ש להכריע: גם בעומק האופל ובשעת הסכנה, אותם יהודים אמיצים נלחמו על לימוד הדף היומי, לא ויתרו על העקביות בשום אופן ולנוכח כל איום!

המעשה כולו מתואר בהרחבה בספר 'בקדושה ובגבורה', יומנים משנות המלחמה שנכתבו בידי הרב יושע אייבשיץ, ושם מוזכרים שמות היהודים האמיצים, לוחמי 'הדף היומי', אשר לבסוף מסרו נפשם על קידוש ה', ויהיו הדברים לעילוי נשמתם. ואלו הם: ר' יעקב זיין, ר' יוס' ביאליסטוקער, ר' ניסן יפה, ר' משה וינברג, ר' אברהם אליעזר קויאט, ר' חיים סמיאטיצקי, ר' זליג קלמנוביץ, והרבנים לנדוי, בורקה, לעוו, קוזלובסקי, אפשטיין, יעקובזון, רובם מחסידי

סלונים, ה' יקום דמם.

אלו הם גיבורי הרוח לוחמי 'הדף היומי', אשר הוסיפו ללמוד את הדף גם בעודם סופגים מהלומות והם ממשיכים לעסוק בלימוד הדף בפנים מאירות.

נס מהלך בשיעור הקבוע!

רחוב סוקולוב בבני ברק, בית הכנסת 'כתב סופר'. מדי ערב, כמה דקות לפני השעה 9:00, מתכנסת במקום קבוצה של תלמידי חכמים וקובעי עתים, לשיעור 'הדף היומי' אותו מוסר הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א, ר"מ בשיבת 'אור ישראל'. השיעור נמסר במשך שעה, כאשר כל המשתתפים שמים אוזנם כאפרכסת, מתנתקים מההמולה הנושבת בחוצות, מתעלים מעל החורף הסוער או הקיץ המהביל, ושוקעים אל תוך דף הגמרא האהוב, מתחברים לדף היומי. אחד המשתתפים הוותיקים בשיעור, הוא ר' יצחק חמוי הי"ו, אשר משתתף בשיעור בקביעות ובמסירות מדי יום ביומו, גם כאשר... היה זה לפני שנים ספורות. ר' יצחק התנדב לפקח על עבודות הריסה ובניה במבנה חינוכי בעיר, ונהג הטרקטור לא שם לב למיקום המדוייק בו הוא עומד, ו'השליך' קיר גבוה היישר על ר' יצחק. בניסי ניסים הצליחו כוחות ההצלה לחלצו מבין ההריסות, והוא הובהל לבית החולים במצב קשה.

במשך כחצי שנה היה ר' יצחק מאושפז בבית החולים, מנותח שוב ושוב, כשהרופאים מנסים לאחות את השברים ולהשיב את גופו למצב תקין ככל האפשר. הוא חווה ייסורים קשים ונוראים אשר אי אפשר לתארם, והתחזק באמונה ובביטחון 'כי את אשר יאהב השם יוכיח'. לאחר כמחצית השנה של שהות רציפה בבית החולים השתחרר לביתו, כשרגלו האחת משותקת, רגלו השנייה בקושי יכולה לנוע עקב כאבים עזים, והוא נדרש לשוב ולהתייצב לביקורות, ניתוחים וטיפולי פיזיותרפיה.

מיד עם הגעתו לביתו, הדבר היחיד שהיה ברור לו הוא שהינו חוזר לשיעור ה'דף היומי'. הניתוק בן מחצית השנה מהשיעור - היה עבורו קשה מספיק, לבטח יותר קשה מהמאמץ הכביר שהוא נדרש אליו כדי להגיע לשיעור החל מעכשיו. אם בעבר היה עליו לקום מהכסא, לרוץ במדרגות ולהגיע לשיעור תוך דקות - הרי שעכשיו הוא נכה וחצי משותק, וההשתתפות בשיעור דורשת ממנו מאמץ איתנים, זמן ממושך, וגם כאבים לא פשוטים...

אולם לא איש כר' יצחק יאמר נואש. מדי ערב התאזר בגבורה, ובשעת ערב מוקדמת החל להתארגן ליציאה. הירידה במדרגות מביתו, הדרך לבית הכנסת, ההגעה עד למקום השיעור. כל סעיף כזה ארך זמן ומאמץ רב, ור' יצחק היה מוכן להקדיש את כל המאמץ הזה - ובלבד שיוכל להשתתף בשיעור!

חבריו של ר' יצחק קיבלו את פניו בהערכה מהולה בהפתעה. היטב ידעו את העובר עליו, חלקם אף ביקרו אותו בבית החולים, והיטב הבינו כי מדובר עבורו במאמץ עילאי - כמעט על אנושי - לצאת מהבית ולבוא לשיעור. מכאן נבעה ההפתעה שלהם למראה הופעתו, ומכאן גם ההערכה הרבה שרחשו לו - על מסירות הנפש

שהובילה אותו לשוב לשיעור, למרות מצבו הרפואי, נכותו הקשה, הרגליים שאינן מתפקדות...

במשך חודש ימים התמיד ר' יצחק בהגעתו לשיעור, וביום ה-31 הופתעו שכניו להתעורר לקול צעקות רמות, שנשמעו מכיוון ביתה של משפחת חמוי. הם ידעו כי מצבו הרפואי של האב אינו מהמשופרים ולפיכך נבהלו, אלא שאז נדהמו לגלות:

הצעקות היו קריאות שמחה, שבני המשפחה פשוט לא הצליחו לכלוא בליבם. בניגוד לכל הסיכויים, למרות תחזיות הרופאים הפסימיות, בחלוף שבועה חודשים מאירוע הנפילה הוא - ר' יצחק חש דם זורם באצבעות רגליו, הוא הצליח להניע אותן כאחד האדם! בני המשפחה הופתעו, השכנים לא האמינו למראה עיניהם, וגם הרופאים שקיבלו אותו בשעת בוקר העניקו לו את הכינוי 'נס רפואי מהלך'. 'לא היה לזה כל סיכוי, אין לזה הסבר!' - הסביר הפרופסור הבכיר במחלקה האורטופדית, 'הרי רגלו היתה משותקת, בכלל לא זרם דם בעורקים. איך פתאום בשעת לילה החל הדם לזרום בעורקים שכמעט יבשו? כיצד קרה הדבר שתוך כדי שינה האיש כמעט הבריא לחלוטין?!' - תמה הפרופסור בקול, והכניס את ר' יצחק לסידרת בדיקות מקיפות...

אך גם בסוף סידרת הבדיקות, התברר שפשוט קרה כאן נס, נס פלאי של ממש. רק ביום האתמול רגל אחת היתה משותקת לחלוטין והרגל השנייה היתה מיוסרת וכאובה, ולפתע פתאום הרגליים שבו לתפקד. עוד ניתוח אחד או שניים - ור' יצחק יוכל לשוב ולהלך כאחד האדם!

הם מיהרו לקבוע לו תור לניתוח, ובלילה שלפניו ביקש ר' יצחק מחברי השיעור להתפלל למענו. ויהי בבוקר, בבואו לבית החולים לקראת הניתוח, לפתע פתאום התבלבלו הרופאים, פשוט הסתחררו מתוצאות הציטומים שנגלו לעיניהם. התברר כי הניתוח פשוט מיותר, ר' יצחק מהלך כצעיר ובריא, רגליו נשמעות לו בקלילות!

את מה שהרופאים הגדירו 'נס רפואי מהלך', ר' יצחק מגדיר 'נס של הדף היומי'. הנה כי כן, חודש בדיוק לאחר שובו לשיעור היומי הקבוע בדף היומי - בעיותיו הרפואיות החלו לחלוף כבאורח פלא, ובתוך תקופה קצרה הן פשוט נעלמו, והוא חזר לאיתנו כמימים ימימה! את סיפורו של ר' יצחק ניתן לקרוא בספר 'עלינו לשבח', וללמדנו בא: ה'דף היומי', לא רק שהוא מתנה יקרה שכל אחד מאיתנו זכאי להעניק לעצמו כחוויה רוחנית יומית קסומה ונעלית, הוא גם מפתח פלא ליזכות בישועה נכספת, כי התורה כוללת את כל הטובות שבעולם. וככל שמתחברים לתורה ביתר שאת, וככל שמתמסרים לקביעות עתים לתורה, וככל שמתאמצים כדי להתמיד בשיעור הדף היומי - כך זוכים שהדף היומי פותח לנו שער, מרעיף עלינו שפע ברכה.

בכל יום ניתן להצטרף, ועכשיו - זה הזמן המתאים, המועד הטוב ביותר. עכשיו, בפתחו של מחזור לימוד חדש, כל אחד מאיתנו יכול להצטרף ללימוד הדף היומי, ליזכות במפתח הפלא שנקרא דף גמרא מדי יום יום. זה מרומם את הנפש, משדרג את הלו"ז היומי עשרת מונים, מעניק לנשמה היהודית שלנו מתנה, וגם פותח לנו שערים לישועות גדולות!

במה ניתן לחזק את האשה העומדת במסירות כה רבה ליטול על שכמה כל עול הבית בגפה?

ת. על האשה לדעת שגזירת הקב"ה "בעצב תלדי בנים" כוללת בתוכה גם עול גידול הבנים. ובימינו נתפשטה יותר לכלול בחלק גם פרנסת הבית. אמנם כל טרחתה בעניינים אלו טובה היא לה, שבזכות מעשיה ייטיב לה הבורא ית' בכלל ענייניה. וככל שהקשיים גדולים יותר כך הסייעתא דשמיא גודלת בהתאם.

לא אחת ניגשים אלי בשאלות על אשה שאומרת שיש לה שניים או שלושה בנים והיא חשה בקושי גידולם, ומה לה לבקש ילדים נוספים... ותשובתי שגורה, שאם הקב"ה קבע כי "בעצב תלדי בנים" אין הבדל כמה ילדים יהיו לה, כי אם נגזר עליה כך וכך סבל, אם לא תקבל זאת מחמת הולדת וגידול הילדים עצמם אזי תיתקל בקשיים אחרים להשלים חוב הסבל באופנים שרק יקשו עליה ואין בצדם מתן שכר כמו בגידול ילדים, שמעבר לקושי הרי כמה שמחה וטובה הם מביאים להוריהם. כך שלא תרויח דבר ממניעת הילודה. וכבר ראינו כאלו שהתחכמו בזה ולפתע תקף אותם חולי או צרה אחרת ל"ע שהטרידו מנוחת לבם, כך שאין עצה ואין תבונה נגד ה'.

ואם תבין האשה אמינות העניין ותיאות ליטול על שכמה את הנצרך עבודה, תסגל לעצמה כלים נאותים לעבור את המשוכה ביתר קלות, וכל השפע שניתן לה משמיא יהיה אך בעזרתה באופנים שלא פיללה עליהם כלל.

וכאן המקום להזכיר את מוסדות החינוך בימינו, שב"ה אכשר דרא ובמוסדות החינוך לבנות ישראל מגדלים ומרוממים דמותה של בת יהודיה כשרה, שתדע ותבין לקראת מה היא צועדת לחייה הבוגרים, והחוסן הזה מחשל את אותן בנות בגדילתן כשהן באות לבנות את ביתן, עד כי ניתן להשתאות ממסירותן וחפץ לבן להקים בית אמת של תורה ברוח ישראל סבא, ולגדל בניהן לתורה.

לא אחת ניצבת האשה גם בקשיים המלווים את דרכה, כיצד תתמודד עם כך?

ת. אין ספק שחוב גדול מוטל על הבעל לחזק את אדני הבית, והאשה

היא עיקרו של בית. ובהיות שבדורנו נוטלות הנשים עול שבעיקרו היה של בעליהן, ובכך הן מאפשרות להם להשקיע רוב עתותם בתורה ועבודה ה', לכן יש לו לבעל לחוש הכרת טובה עצומה להן על כך ולסייע בעדן בכל מה שרק ניתן באפשרותו. ועלינו להכיר בערכן המופלא ולדעת כי "בזכות נשים צדקניות עתידים להיגאל" נאמר על דורנו אנו. כשרואים אנו במסירותן המופלאה של נשות ישראל בימינו בכל אתר ואתר, מסירות שאין לה אח ורע, היא היא הדרך לקירוב הגאולה שיחיש ה' גאולתנו.

ודבר חשוב נוסף על הנשים לדעת: שאם הן טורחות ומשקיעות במטרה אמתית כדי שבעליהן יוכלו להגות בתלמודם כל היום, אף אם נתרשל הבעל בלימודו אין חלק האשה נגרע ונפגם כמלוא נימא, כי הלוא הן מקיימות חובתן במושלם וכוונתן שלמה, ולזה הקב"ה מצרפה למעשה בתכלית השלמות ושכרה גדול בזה ובבא.

וידוע המעשה שהיה עם רבינו הגרי"ח זוננפלד זי"ע, שהתבטא פעם לרעייתו הצדקנית באומרו שאם יזכה הוא למקום טוב בגן עדן אין ספק שיהיה הדבר אך ורק בזכותה, שהרי היא שהשקיעה כל כוחה ומרצה שיוכל להגות בתורה, ולכך בוודאי תקבל מלוא שכרה ותזכה למקומה הראוי והנכבד לה בגן עדן, "ואילו אני, שהתרשלתי ולא קיימתי תפקידי כיאות, לבטח לא יחפצו לתת לי מקום מעולה שכזה בגן עדן. אך אז עזרתי מבית שכה סייעה עמי כל השנים תתייצב בבית דין של מעלה ותבקש בעד נפשי, באומרה: 'איזו שמחה היא לי לשבת במקום מעולה שבגן עדן כשבעלי אינו יושב עמי אלא במחוזות אחרים'. וכך בזכותה אוכל גם אני לזכות לישב עמה בגן עדן במקום מעולה".

סיפור זה מראה נכוחה את שכרה העצום של האשה בהשקעתה ועזרתה בנשיאת עול הבית במתכונת ולמטרה זו. ואין ספק שאם תשכיל האשה להכיר ברום ערכה ופועל מעשיה וטרחתה, יקל עליה ליטול זאת על עצמה ותזכה להיות שותפה אמתית בעליית בעלה במדרגות הרוחניות.

(קטעים נבחרים מתוך החוברת 'נשים במאי קזכין')

משתתף: "אין בפי מילים לתאר את ההתרגשות", הוא אומר, "הזרוע השמאלית שלי כבר כואבת מרוב צביטות שהיא ספגה מידי הימנית בשעתיים האחרונות, רק כדי לוודא שאני לא חולם.

"אני לא יודע איך להתחיל לספר מה כל כך ריגש אותי במעמד המיוחד הזה, אבל אני יכול לומר לך דבר אחד: לי ברור כעת במאה אחוזי ודאות, שכל מי שנמצא כאן, יוצא מהמעמד המיוחד הזה כשבבלבו חשק עז להצטרף ללומדי 'הדף היומי', ולהשתתף בסיום הבא לא רק כאורח או במקרה שלי כעובד ב'דרשו', אלא גם כיהודי שמסיים את הש"ס, לאחר שחזר עליו ונבחן מדי חודש בחודשו.

החשק הזה מקנן גם בלבי, והלוואי שיהיה לי שכל וסייעתא דשמיא לממש אותו ולבצע את זה בפועל".

בעודנו משוחחים, כבר מסתיימת לה המצגת המיוחדת שהוקרנה בסוף האירוע. אפשר כבר לראות כמה מהמשתתפים כשהם קמים ופונים למהר לתחנות האוטובוס, כדי לתפוס את האוטובוסים האחרונים היוצאים מעיר הקודש אל מחוז חפצם. אבל רוב רובם של המשתתפים עדיין עומדים על מקומותיהם ורוקדים ושרים לכבודה של תורה, ממאנים לעזוב את המעמד ההיסטורי, ומנסים בכל כוחם להמשיך ולהיאחזו ברגעים המיוחדים הללו. אשרי עין ראתה כל אלה.

מילתא דבדיחותא פארן לערנען
מתחילים בשמחה

בשורה טובה ומשמחת לרגל סיום הש"ס

ישמחו הדרשנים ויגילו המרצים
בהגלות נגלות הכרך השלישי
מסדרת הספרים

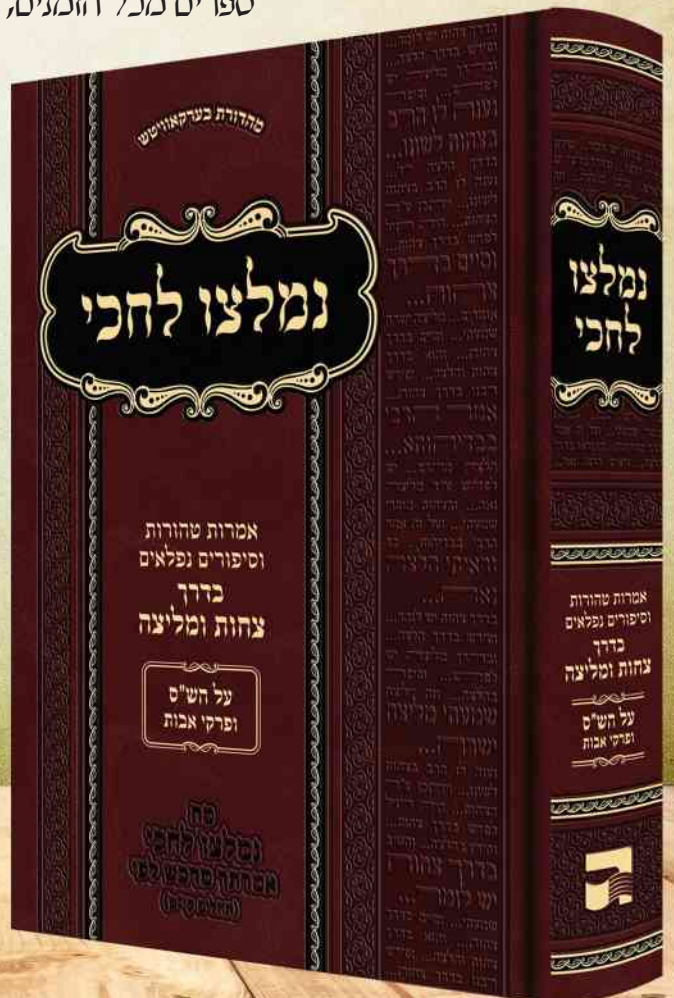
נמלצו לחכי

זכרם מאות אמרות טהורות מגדולי וצדיקי הדורות שנאמרו בדרך
צחות ומליצה, הסדרה שזכתה להצלחה רבה בקרב אמוני עם
סגולה ועתה מופיע הכרך השלישי, ובו:

**דברי צחות ומליצות שנאמרו כפי גדולי וצדיקי
הדורות לפי סדר הש"ס.**

ספר זה כקודמיו נערך ביד אמן ונאספו בו פנינים יקרים מתוך מאות
ספרים מכל הזמנים, מהם נדירים ויקרי המציאות.

מתנה נפלאה!
לדרשן, למרצה, לר"מ
ולכל אוהב דבר
חידוד ומליצה.

להשיג בחנויות המובחרות | הפצת המודיע
מחיר מוזל למג"ש בדף היומי ולכמויות
בפלאפון: 052-7130606